

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIONES DVAE

DE QVADRAGINTA, THEODORO
Gaza Interprete.

EORVM QVAE AD MEDICINAM PERTI-
nent, Sectio prima, cuius quaestiones LIX.

VR exuperantiae nimiae committendi morbi uim ha-
beant? An quia uel excessum, uel defectum efficiant?
qua quidem re morbum consistere certum est.

Cur morbi saepe curari possunt, ubi quis abunde
excessit? Equidem nonnulli medici eam artem exer-
cent, ut non nisi per excessum agant uel uini, uel aquae,
uel falsuginis, uel cibi, uel inediae. An quoniam causae,
quae morbos committunt, aduersae inter se sunt: atque
ita efficitur, ut genus alterum duci per excessum alte-
rius in medium possit.

Cur temporum flatuumque mutationes morbos intendant, tollantue, iudicent,
uel committant? An quod aut frigidae, aut calidae, aut humidae, aut siccae sunt, mor-
bosque qualitatum huiusmodi excessus committit? Secunda etenim ualetudo, me-
diocritas quaedam est. Quod si per humidam, frigidamue materiam morbus con-
stitit, tempus accedens contrarium, tollere illum poterit. Sed si minus contrarium
subsecutum sit, qui similis status temporis superuenerit, intendet sane, atque interi-
met: quo etiam fit, ut qui bene ualent, aegrotare tempore mutato incipiant: cor-
poris enim proinde temperamentum soluatur necesse est, quippe quod non nisi
temporum, aetatum, locorumque statu idoneo aptum sit augeri, seruarique. Quam-
obrem cum tempora euariant, ratio tunc ualitudinis habenda diligentius est. Idem
autem illud pro causa particulatim etiam adest, quod in uniuersum proposui de
temporibus: mutationes etenim flatuum, aetatum atque locorum, pro temporis cuius-
dam mutatione accipi debent. Quapropter haec etiam intendendi, uel tollendi, uel
iudicandi, uel contrahendi morbum uim habent, quemadmodum tempora, & sy-
derum ortus, orionis, arcturi, uergiliarum, caniculae, qui flatu imbresque excitant,
qui serenitates, frigora, teporesue solent adferre.

Cur uomitus, cum tempora immutant, citari maxime debeat? Ne conturbatio
redundet, cum uaria excrementa materiae inutilis ex mutandi ratione proueniat:
unde fit, ut cibum alij parum concoquant, alij parum cupiant.

Quamobrem qui uel cibo uitioso uescuntur, uel fame diutina laborant, pedi-
bus intumescere soleant: an utrisque per tabem, consumptionemque illud accidat?
Tabescunt enim & qui esuriunt, quia nullum penitus capiunt alimentum, & qui
uitiose uescuntur, quia quod assumpserint, perfrui nequeunt.

Quamobrem cum uitia bilis per aestatem contrahi debeant, morbi acuti, qui
certe ex bili consistunt, per hyemem potius urgeant? An quia febribus illi comi-
tati, acuti propterea sunt, quia uiolenti: uiolentia uero contra naturam est: locis e-
nim quibusdam in corpore humescentibus, feruens oritur inflammatio, quae cum
non nisi caloris exuperantia sit, febres utique accendere potest. Aestiuo igitur tem-
pore arida, calidaque uitia male homines habent, hyberno autem humida calidaque
perinde acuta: celeriter namque interimunt, cum propter humoris supercrescentis
abundantiam concoqui nequeant.

Cur morbus pestilens solus ex omnibus uitijs praecipue afficiat eos, qui ad la-
borantes eo morbo propere accesserint? An quod is solus omnium morborum comu-

nis omnibus hominibus est. Itaque pestem facile omnibus infert, qui scilicet depravato iam habitu sunt. Fit enim, ut morbo cubantis ueluti quodam fomite succedente, uisum illud protinus exultet, concipiaturque in alijs.

8 Cur si uenti septentrionales hyemem occuparunt, uer autem austros, pluuiasque exhibuit, aestas proxima grauis tam febribus, quam lippitudinibus insequi soleat? An quod aestas corpora nostra multum humoris alieni continentia excipit, & terra madet, & habitandi locus perhumidus est, talisque reddit, qualis qui grauis perpetuo constat. Primum itaque lippitudines subeunt, cum excrementa humoris in capite deliquere incipiunt, dein febres. Ita enim intelligendum est, ut res eadem & calidissima, & frigidissima reddi possit, ceu aqua, uel lapis: feruet etenim illa, urit hic uehementius. Fit igitur, ut aer suae crassitudinis causa, calorem pleniorem suscipiens, exardescat, & corpora pari ratione, anxietate aestuque uexent: aestus uero in corpore, febris: in oculis, lippitudo est. Denique mutatio quaeque calida corpus peruertit, cum scilicet caelo adhuc madente, aestas protinus sicca, & calida occupauit: uisum etiam augeatur, si pluuia aestate accessit. Ita enim uis solis materiam late obtinet, quam feruere tum in corporibus, tum in terra, tum etiam in aere faciat: qua de causa febres oriuntur & lippitudines.

9 Cur si hyems austrina, & pluuiosa fuit, uer autem siccum & aquilonium est, corpora tam uere quam aestate morbi exercent? An quod hyemis tepor, & humor faciunt, ut corpora tempori eiusmodi proxima in qualitate reddantur: Humida enim, laxaque fiant & soluta, necesse est. Quae cum ita se habeant, uere frigidum atque sicco, facile concrecere possunt, & indurari. Itaque grauidae, quibus tunc adest partus, abortu periclitantur, uidelicet incalescendi, crudescendique ratione. Quae res syderatio appellata est, quam sicca illa committit frigiditas, impatiens omnino excernendi humoris. Infantes uero, quos gerunt imbecilles, laesosque immodicam ob frigiditatem, edunt. Accidit enim ut qui tunc caelo sereno nascuntur, eisdem pluuio benignè, & constiterint, & nutriti fuerint intra parentem: caeteris uero, cum pituita uisio suae nimietatis purgata non est (quod fit, ubi tepidum se exhibuit) sed coacta a frigore constitit, cum tepor occupauit, aestatis uis colliquefcit: si bilioli, siccique sunt, quod eorum corpora minime humidam, sed squalibundam sortiuntur naturam, excitantur quidem humores, sed tenues: quamobrem eos lippitudo arida male habet. Si uero pituita redundat, raucitates distillationesque in pulmonem oriuntur: mulieres extorquent difficultates intestinorum, quia natura sunt humida, frigidaque: seniores stupor attonitos reddit, ubi uniuersus resolutus humor incubuit, excipit imbecillitate caloris natiui concreuit.

10 Cur si aestas sicca, & aquilonia fuit, autumnus ex aduerso humidus atque austrinus, hyeme, quae proxima est, dolor capitis, raucitas, tussisque oriatur, atque in tabem demum euadant? An quia hyems multum materiae excipit, itaque humorem cogere, atque pituitam inde conficere magnum ei negotium est. Ergo difficile est humorem densari, conficique inde pituitam. Quod si in capite humor constiterit, grauitatem committit: & si nimius, frigidusque est, crudorem utique mouet, cui syderatio nomen est: necnon si ob nimiam sui copiam concrecere minus potuit, in locum defluit proximum, atque ita tussim, raucitatem, & tabem contrahit.

11 Cur si sicca aestas, siccusque autumnus aquilones habuerint, mulieribus, & omnibus pituita abundantibus, secunda ualetudo contingat? An quia natura utrorumque in alteram exuperat partem, itaque tempus in partem trahendo contrariam ad medium habitum, bonumque perducit. Eo igitur ipso tempore optime ualent, nisi quid ultro ipsi perperam agant, aut humidum ad hyemem ita deueniant, ut fomitem quandam, & incitabulum frigori subministrant.

12 Cur si sicca aestas & aquilonia, & autumnus siccus eisdem aquilonibus perflatus

tus morbo biliosos infestet? An quoniam ad idem, corpus eorum ac temporis habitus uergunt: itaque ueluti ignis igni adijcitur. Cum enim corpora exiccent, quantumque in his dulcedinis erat, euaporatum sit, uehementerque incalescant necesse est, ut dum humor consumitur, aride lippitudines oriantur, residuoque quod biliosum remanserit, eodemque recalescente, febres acutae, utpote ex bili syncera, inuadant: Nonnullos insania rapit, quorum scilicet natura atra bile abundat: hæc etenim large superest, cum eius humores contrarij resiccescant.

- 13 Cur mutationem aquarum, grauem, aeris uero non grauem esse affirmant? An quod aqua corporibus alimento est, quo iam habito complexoque peregrinemur. Aer autem nullo se exhibet alimento. Aquarum item genera multa & uaria per se sunt, sed aeris minime. Itaque hoc etiam cause esse potest, quippe cum peregre etiam profectis in caelo quidem propè eodem, in aquis autem uarijs uersari eueniat: quapropter aquae mutationem grauem esse recte putatum est.
- 14 Cur ciborum mutatio minus quam aquae, grauis occurrat? An quia plurimum aquae consumimus. Nam & in pane, & obsonijs, & in potu aquae, usus plurimus est.
- 15 Sed cur cibi, & aquae mutatio grauis sit? An quod omnis mutatio etiam temporis & aetatis motu facilis est. Extrema namque generis cuiuscumque moueri facile possunt, quomodo & principia, & fines. Ergo & cibi, qui inter se distant, corrumpere se inuicem queunt, quippe cum aut nuper, aut nondum adhaerit, qui praecesserat. Ad hæc ut uarijs cibus grauis est, turbulenta enim, nec equalis concoctio eius agitur: sic in ijs accidit, qui aquam mutarint, scilicet ut uariae potionis utantur alimento, estque id alimenti genus, quam siccum ualentius, quoniam plurimum est, exque cibus ipsis non nisi quantum dilutum est, uim habet enutriendi.
- 16 Cur mutationes aquarum faciunt, ut pediculi, in quibus haberi possint, multi habeantur? An quod humoris cruditas, quam perturbatio illa committit, quae ex aquae uario usu in crebra commutatione redundat, humoris creare copiam potest, praesertim in loco humori opportuniore. Cerebrum autem natura humidum est: quare caput maxime perpetuo humet, cuius rei indicium est, quod pili in hoc potissimum exeunt: huius autem loci uis, ad prognerandos pediculos apta est: patet hoc in puerili aetate. Caput enim puerorum madet abunde, & saepe aut grauedine conflictatur, aut sanguinis profusione. Quinetiam pediculos plures illa aetas habere solet.
- 17 Cur à uergiliarum occasu ad fauonij usque flatus hi potissimum pereant, qui morbo longo laborant, & senes quam iuuenes potius? Vtrum summe illae intereundi causa duae adint, frigus atque excessus. Vita enim calore fouetur, seruaturque. Tempus autem istud ambo illa fortitur. Frigidum enim & hyems tum acerrime urget, subsequens enim tempus uer est. An quod qui uitij laborant diuturnis, non secus ac senes effecti sunt. Longus etenim morbus, quasi senectus iam adesse uidetur. Ea namque corpora sicca, & frigida sunt, altera scilicet ob aetatem, altera ob languorem: hyemem uero & gelu, frigoris atque siccitatis esse excessionem certum est. Quare fit, ut cum uel paruo momento corpora pateant, hyemis rigor quasi ignis igni iniungatur, atque ita interimat.
- 18 Cur in plenis impurisque corporibus ulcera capitis non magno negotio sanentur, tibiæ autem aegre? An humor eorum, quia terrenus, grauis est: graue autem omne deorsum tendit: ergo superiora curari facile possunt, quoniam seorsum humor decesserit: inferiora propterea nequeunt, quod admodum excrecant, & putredini pateant.
- 19 Cur si post hyemem aquiloniam, & uer austrinum ac pluuium, aetas sicca admodum fuit, perniciosus omnibus autumnus accedat, & pueris praesertim? Nam

& ceteris difficultates intestinorū, febresq; quartanæ longæ eo tempore solent euenire. An quod, si aqua mediocris per æstatē incessit, quantum humoris collectum est per uer humidum, in nostris corporibus refrigeratū quiescit: sed si non ita contigit, pueri, qui suapte natura humidi & calidi sunt, uehementer eo feruescunt affectu, quoniam refrigerati minime fuerint. Et si per æstatem restiterint, autumnocerte, quorum humor ultra modum ferbuerit, corripientur. Excrementa uero nisi confestim peremerint, orta uidelicet circa pulmonem, atq; arteriam (suprà enim primū consistunt, eo scilicet quod aeris tepori nostra corpora pateant: hinc enim lippitudines quoq; prægressis febribus in graui æstate sequi consueuerunt) ergo si non locis superioribus excrementa humorum exorsa (ut dictum est) protinus interemerint, descendunt cruda ad uentrem, atq; ita difficultatē creabunt intestinorum. At si præ nimia sui copia humor excerni nequiuert, quartanæ ijs orientur, qui euadere mortem potuerunt, etiam si illud intestinorum uitium omnino quiesuerit. Quod enim crudi humoris subterfedit, stabile, firmumq; uehementer modo atræ bilis adhæret.

20 Cur si æstas & autumnus, imbres austrosq; habuerunt, hyems grauis consequi soleat? An quod hyems corpora præhumida excipit, mutatio etiam ingens occurrit. Non enim paulatim, sed repente ex calore immodico ad frigoris acerbitem uenit, quando autumnus quoq; tepidus extitit. Itaq; qui denso corpore sunt, hos morbi extorqueant acuti, necesse est: his enim humida excrementa supra potius colliguntur, cum partes superiores humoribus huiuscemodi opportunas, inferiores inhabiles illi habeant. Ideoq; qui tali textura corporis sunt, non multa excrementa sibi admittunt. Cum igit, qui locis superioribus corporis humor excreuerit, infrigescere incipit, fit ut prædicta uitia orientur, quemadmodum uinolentis propè accidit, cum algent. At quibus laxius corpus est, ijs febribus orsis euenit, ut quæ summa de cruditate febres constiterint, transeant in ardores, quoniã his magis totum corpus ab humoribus occupatur, quàm densa illis mole constantibus, exq; ui frigoris coacta eorum corpore humores incalescentes febres accendunt: superans enim calor, totius corporis febris est, & si idem nimio intendatur humore, ardor effici potest.

21 Cur annus pestilens tunc inuadit, cum sol multū uaporis de terra excitat? An tunc annus humidus pluuiusq; significetur, necesse est, terramq; madescere necessarium. Fit igitur, ut quasi locis palustribus grauibuscq; proinde inhabitetur, & corpora quoq; multis tunc excrementis redundare necessarium est, ita ut ægroandi materiam habeant in æstate.

22 Cur grauis tunc adeat annus, cum copia est pusillarum ranarum, quæ rubetarum faciem representant? An res unaquæq; loco suæ naturæ idoneo abundare solita est. Itaq; eiusmodi animantiū genus cum natura humidum sit, humidum pluuiumq; annū ob eam ipsam causam indicat. Anni eiusmodi uero graues proculdubio sunt. Quibus enim corpora facta præhumida fuerint, multis idcirco excrementis premuntur, quæ causæ sunt, ut morbi proueniant.

23 Cur austri sicci & nihil humentes febres creare soleant? An quia calorē, humoremq; excitant alienum. Sunt enim suapte natura humidi, calidiq;: qua quidem re febris cōmittitur, quippe quæ non nisi per excessum ambarum qualitātū illorum oriri soleat. Cum igitur imbre austri uacant, corpora nostra ita afficiantur, necesse est: at cum flatibus imber adest, nos aqua refrigerat, austros tamen, quos mare miserit, prodesse stirpibus certum est. Refrigerati nanq; beneficio maris, deueniunt contra æruginem, quæ humore, caloreq; alieno consistit.

24 Cur corpora humana se tardiora debilioraq; sentiant, cum austri afflant? An quia multum ex paulo tunc redundat humoris, quem deliquescere tepor coëgit, exq;

exq̄ leui afflatu grauis humor citatur: adde quod uires nostræ conditæ in articulis sunt, qui austrinis laxari flatibus consueuerunt. Constat id ex eorum crepitu, quæ pridem cōglutinata, tunc remittuntur ac resoluntur. Tenax etenim humor, qui articulis inditus est, ut concretus nos moueri nō patitur, sic nimis humefactus intendi minime sinit.

- 25 Cur per æstatem magis aduersa ualeudine laboretur, per hyemem uero magis qui laborant, emoriantur? An quia calor, qui per hyemem intus propter corporum densitatem coërcetur, parum adiuuat, nec labor operum, qui amplius per id tempus suscipitur, excrementa humorum potest concoquere, ideo ualidam esse mali originem necesse est: quod cum ita sit, perniciosum morbum urgere ratio est. Contrà in æstate, quoniam corpus uniuersum rarum, refrigeratū, resolutum, atq̄ laborum impatiens est, idcirco morbos plures quidem oriri necessarium uidetur, uidelicet ob lassitudinē, cruditatēq̄ ciborum: noui etenim fructus tunc adsunt: non tamen ita ualidos esse naturæ ratio patitur, quam obrem facultas hisce succurri datur facilius.
- 26 Cur post utrumlibet solstitium, per centum dierum spatium mori maxime accidat? An quod eatenus utraq̄ uehementia caloris & frigoris se dilatat, quæ morbos perniciemq̄ afferre infirmis potest.
- 27 Cur uer atq̄ autumnus morbis infestent? An quia mutationes graues omnes occurrūt: sed autumnus uere grauior est, quia corpore calido refrigerante, quàm frigido incalescente potius ægrotamus. Vt igitur uere frigidum recalescit, sic autumno calidum refrigerat.
- 28 Cur per hyemē minus quidem quàm per æstatem, sed perniciosius ægrotetur? An quoniam in æstate morbi uel parua de causa existunt, quod in hyeme minime accidit ita: sumus enim tunc & ad cōcoquendum, & ad bene ualendum aptiores. Itaq̄ ratione maiora perniciosioraq̄ mala sunt, quæ maiori de causa prouenerint. Quod idē in athleticis, & omnino in ijs, qui secunda ualeudine esse solent, licet perspicere. Aut enim nullo morbo premunt, aut pressi celeriter è uita decedunt, quippe qui nili magna cum causa ægrescere nequeant.
- 29 Cur per autumnum ac hyemem febres ardentes potius oriantur, quæ tempora frigus præ se ferunt: per æstatem uero, cum æstus adsunt, rigores magis infestent? An quia in corpore hominis bilis calida, pituita frigida est. Itaq̄ per æstatē quod frigidum est dissoluitur, diffusumq̄ horrores, tremoresq̄ excitat. Per hyemem autem quod calidum est, uel temporis pressum refrigerat. Febres tamen ardentes per hyemē autumnumq̄ potius conflant, quoniam calor pulsus à frigore, introrsus se contrahit. Ardor enim nō residet in summis, sed intrinsecus se expandit, atq̄ ita efficitur, ut ratione febres ardentes hyberno tempore oriantur. Melius id in ijs intelligi potest, qui aqua frigida, quiq̄ calida se hyberno tempore lauerint: qui enim frigida se infuderunt, ibi aliquandiu, dum diluerentur, friguerunt, reliquo toto die tuti à frigore sunt. At qui calida usi fuerint, frigus diutius experiunt. Caro em̄ spissescit, calorq̄ introrsus se colligit eorū, qui se aqua diluerint frigida. Contrà autē ijs euenit q̄ calidā admiserint, caro quippe rarefcit, calorq̄ ad exterū usq̄ locū euocat.
- 30 Quanam uirtus sit cataplasmatum? An ut resoluat, ut moueat sudorem, ut euocet uaporem.
- 31 Quonam argumento constet abscessum iam purulentum esse? An si aqua perfusus calida immutatur, purulentus est: sin minus, nondum est.
- 32 Quanam urenda, quæ ue sint incidenda? An quæ ore sunt amplo, nec breui coagmententur, hæc urenda sunt, ut crusta illic incumbat: sic enim nullum pus cicatrice inducta occultabitur.
- 33 Quanam uirtus medicamenti supprimentis sanguinem sit, quod enamum ap

- pellamus? An ut exiccet, & materiae inutilis confluuiū compescat, sine crusta aut carnis putredine. Ita enim efficiť, ut uulnus simul & inflammatione careat, & unitati sit opportunum: quod enim materia non superfluit, inflammatione carebit. Quod siccum est, unitati opportunius erit: quādiu nanq; prēmadet, concorporescere nequit. Quamobrem quae cruentis iniicienda censemus, acria magna ex parte sunt, quod acerbitate sua possint astringere.
- 34 Quānam incidenda, quae ue urenda, quae contrā non ita curanda sint, sed medicamentis? An quae in ala, aut in inguine abscesserunt, medicamentis curandū potius: diducta enim partim laboriosa, partim periculosa redduntur. Vrendi sunt illi abscessus, qui lati, processu que multiplici eruperunt, quique uenosis, non carnis resident locis. Incidendi qui in acutum se colligunt, quique non parte solida extant.
- 35 Cur si quis aere incisus sit, facilius quā si ferro, sanescat? Vtrum quia aēs leuius est, itaq; minus laceret, ictumq; faciat. An è diuerso, quod ferrum acie adactiorem recipiat sectionē, idcirco faciliorem tolerabilioremq; efficere debeat. At uero aēs medicamento uim obtinet, & principium quodcumq; pars potissima rei est. Quod igitur aēs simulac fuerit incisum, medicamento praesentissimo adest, facit ut uulnus celerius coeat.
- 36 Cur ambusta ex aere sanentur celeriter? An quoniam à laxioribus, minusq; corpulentis effecta sunt. Plus enim caloris corpori inhaeret solidiori.
- 37 Vtrum ptisana ordeacea leuior, & ad morbos accommodatior quā triticea sit? hanc enim nōnulli anteponunt, argumentumq; ex pisturibus capiunt, quod multo coloratiores sunt qui tritici, quā qui ordeacei pisturam exercent: addunt etiam quod ordeum humidius est: quod autem humidius est, concoctionem desiderat pleniorē. Sed nihil prohibet, quo minus ut cōcoctu quid difficilius ordeū habeat, sic ad leuitatem quid utilius praestet: hoc enim non humidius tantum tritico est, sed frigidius etiam: qualis certe sorbitio, cibusq; competit febrienti, ut parū alat, & satis refrigeret, quod ptisana ordeacea facere potest: quia enim humidior, uel corpulentior est, hinc alimenti parum, idq; frigidiusculum praestat.
- 38 Cur dentium stuporem portulaca herba, aut sal tollere potest? An portulaca, quia lentum quendam habet humorem, qui uel manducanti, aut manu aliquantisper confringenti patefcit: heret enim, ac trahitur. Lentor igitur subiens ille, à corpore educit acorem, quippe qui affinitate quadam coniungi ualeat argumento saporis, quem acidulum reddit. Sal uero macerat liquefacitq;, atq; ita acorem quoque extrudit.
- 39 Sed cur lixiuium, nitrum ue hoc idem facere nequeat? An quod haec suam ob acerbitem astringunt, non liquefaciunt.
- 40 Cur aestiuis lassitudinibus balneo, hybernīs unctiōe mederi conueniat? An hybernīs unctiō datur propter horrores mutationesq; urgentes: per calorē enim laxandum est, qui membra tepescere faciat: oleum uero calidum est. At in aestate humefaciendum censetur, quoniā tempus id siccum est, nec metus interpellit horroris, eò quod status temporis ad teporem ingenue uergit: hinc etiam cibus parcus, potio liberalis per aestatem admittitur, ille magis, haec omnino. Potioni nanq; per aestatem ob temporum siccitatem indulgendum ex toto est: parsimonia uero cibi communis temporum omnium est, sed magis estati conuenit, ne ob habitum temporis feruentem, corpus cibo immodico pressum exaestuēt.
- 41 Cur ex medicamentis alia aluum soluant, uelicam autem minime: alia uelicam soluant, cum aluum nihilo moueant? An quod ea, quae natura humida sunt, atq; aqua referta, si medendi obtinent facultatem, uelicam soluant: subident enim in
- ca hu-

ea humores, qui putredine immunes euaserunt: quippe uesica pro eius humoris conceptaculo habet, qui minime in uentre concoquitur, qui non manet, sed prius quam agat quicquam aut patiatur, excernitur. At quæ terrenam sortiuntur naturam, si uires habeant medicas, aluū hæc fundere queunt. In hac enim terrena queque materia se prouoluit, itaque turbat, si mouendi obtinet facultatem.

42 Cur alia uentrem mouent superiorem, alia inferiorem: ut ueratrum superiorē, scammonia inferiorem: alia uero citant utrunque, ut elaterium, & thapsia succus. An quod ex medicamentis, que uentrem mouent, alia frigida, alia calida sunt: itaque alia propter suum calorē protinus ut in superiori uentre fuerunt, loca petunt superiora, ac inde liquefaciendo, maxime quæ aliena sint, minusque insidentia, sed etiam quæ insunt naturæ intima, medicamento scilicet uehementiori epoto, aut copiosiori quam natura patiatur, tam ea ipsa, quam quæ ex crescentia adfuerint, in uentriculum deducunt: hic uero feruore excrementa perturbant, flatumque excitant multum, qui obstitens uexansque, demum uomitū mouet. Alia quod natura frigida sunt, deorsum uersus pondere suo labuntur, etiam priusquam quicquam uel afficiant uel agant, ac inde proficiscentia, idem accitant quod superiora: ubi enim per adita foramina illinc ascenderunt, atque materiam agitarunt, eodem tramite secum quæ corripuerint excrementa colliquamentaque deducunt: at genus medicamenti, quod qualitatis utriusque particeps, mistumque ex calido frigidoque est, hoc ob eam utranque facultatem rem potest utranque conficere. Hinc & medici mistis sibi generibus sæpe medicinas componunt.

43 Cur medicamenta purgare ualeant, cum alia pleraque amariora, cæterisque eiusmodi qualitibus insigniora id facere nequeant: An quia non ob eiusmodi uires purgandi obtinent facultatem, sed quia concoqui nequeunt: etenim quæ ob excessum caliditatis aut frigiditatis, quamuis exiguo corpore incoctilia sint, aptaque uincere, non uinci ab animantium calore, resoluque eadem facile à uentre utrolibet possint, hæc medicamenta habentur. Vbi enim uentrem adierunt, resolutaque sunt, statim ad uenas per easdem feruntur semitas, quibus permeat cibus: mox cum nihilo concoqui potuerunt, sed uictrix perstiterint potentia, relabuntur, & quæ sibi obstitunt, secum detrahunt: quæ res purgatio uocatur. Aes uero, argentum, cæteraque generis eiusdem, etsi concoqui à calore animalium non possunt, sed resolu à uentribus nequeunt. Oleum, mel, lac, cæterique eiusmodi cibi, purgandi quidem uim obtinent, sed quantitatis, non qualitatis ratione: ubi enim ob nimiam sui copiam concoqui minime potuerunt, tum purgant, si quando id facere possunt. Duabus enim illis de causis aliquid concoqui nequeat, aut quia generis per uicacis est, aut quia modum excesserit. Quamobrem nihil ex prædictis medicamentum est, quippe cum non ob aliquam sui facultatem purgare ualeat. Acerbitas autem, acor, malus que odor medicamenta comitantur, eò quod genus medicamentorum cibo contrarium est. Quod enim concoctum à natura accessit, id corporibus adhærescit, alimentumque appellatur: quod autem conuinci, domarique minime possit, sed uenas ingressum per excessum caliditatis frigiditatis uel suæ per turbet, hoc naturam sanè obtinet medicamenti.

44 Cur piper, si largè sumatur, uesicam soluet, si parçè, aluum: è contrario scammonia si largè sumatur, aluum soluet: si parçè, & quæ uetus est, uesicam. An quia singula magis à singulis mouentur: piper enim magis urinam ciet, scammonia aluum. Itaque si piper sumptum copiosius est, ad uesicam defertur, nec se in aluum diffundit: sed si exiguum ceperis, retentum id aluum soluet, atque ita medicamentum eius existet. Scammonia uero, quæ data copiosius est, retinetur, ut resoluatur: resoluta iam medicamentum efficitur, ob causam, quam superius proposuimus. At si exigua unà cum epoto humore per inuilibiles meatus

imbibitur, ac celerius antequam perturbet, in uesicā defertur, quā pro sua facultate recremēta, colliquamentaq; residentia per summa abducit. Sed illa multa ut dictum est, quod diu ex uirium soliditate permanserit, largē expurgat, sordescq; terrenas potissimum detrahit.

45 Cur inflammationes easdem alij frigefaciendo sanent, alij calefaciendo concoquant? An quod illis per refrigerationem, his per externum calorem, caloris sui copiam colligere placet.

46 Cur mutari cataplasmata debeant? An ut plenius sentiatur. Solita enim, ut ea quae uentriculo mandamus, non amplius medicamenta sunt, sed pro alimentis recipiuntur: sic etiam haec fungi suo munere nequeunt.

47 Cur cibū imminuere, laborē augere salubre est? An quia causam aegrotandi excrementorū habet nimietas, quae tūc certe exultat, cū aut cibus superest, aut labor deest.

48 Cur medicamenta, & res amara, aut foedi odoris, magna ex parte purgare possint? An quoniam amara quaecunq; maleq; olentia concoqui nequeunt: qua de causa medicamēta quoq; amara sunt atq; foetida. Quod enim concoctionē nullam sibi admittunt, mouereq; cum amaritudine possunt, hinc medicamenti sortiuntur naturam. Et si iusto plus data sint, periment. Quae autē necant, etiam si exigua dentur, haec non medicamenta, sed toxica esse dicimus. Ne illa quidem medicamenta uocamus, quae non suae generis qualitate purgare queant. Sunt enim pleraq; in genere cibi, quae si largi sumantur, facere idem poterūt, ceu lac, oleum, mustum. Sed haec omnia, quod minus facile concoquuntur, idcirco purgant: nec omnes, sed aliquos. Sunt enim alij alia cōcoctu facilia, difficiliaue. Quamobrē non eadem medicamento omnibus sunt, sed propria plerisq; comperiuntur. Deniq; medicamentum, non solum concoctionis immune, sed etiam motus efficiens esse debet: sicut & exercitandi ratio extrinsecus aut intrinsecus accedens, non nisi per motum alie nam excernit materiam.

49 Cur odorata genera tam seminum quàm plantarum, mouere urinam possint? An quia calida, cōcoctūq; facilia sunt, quo in genere ea collocamus, quae citant urinam: horum enim uis insita calefaciendi, breui extenuat. Odor quoq; nullam corpulentiam gerit: nam & ea, quae odorem plenissime reddunt, uelut allia, caliditate sua mouent urinam, uel potius uim obtinent tabefaciendi. Semina uero odorata calida esse certum est.

50 Cur impuris tetriscq; ulceribus, siccis, acerbis, acerbisq; medicamētis utendum sit, puris uero & sanescentibus humida tantum imponantur? An quod impuris detrahendum aliquid est, quod nō nisi humor est alienus, qui adimi debet. Genus autē medicamenti, quod mordax, acre acerbūq; est, id efficere potest, & siccum magis quàm humidum. At quae pura sunt, cicatricem tantum desiderant.

51 Cur morbis, qui contrahuntur à pituita, libido immodica proficit? An quod semen genitale excrementi cuiusdam detractio est, ideo naturam pra se fert pituitae. Quod igitur multum pituitae concubitus detrahit, iuuare idcirco potest.

52 Vtrum ergo inter initia mali, cibum afferre melius sit, an post? An inter initia, ne iam penitus debilitato febris occurrat. Igitur uel extenuandū protinus est, uel ita alendum. Sorbitionibus primum recreandum: haec nanq; mitiores, leniores, colliquabilioresq; sunt, & alimentum hinc capere infirmum corpus expeditius potest. Nihil enim cibum in uentriculo resolui, perferuereq; ante oportet: quod non nisi labore cubantis fieri potest.

53 Cur intuendum urinam, an cōcocta sit nec ne, profluuio intercepto mingendi potius quàm perpetuo? An quod signum concoctionis urina exhibet ruffa, quod quidem melius intercepto profluuio deprehenditur. Genus enim quodq; humoris suum colorem plenius ostendit, cum exiguum est, quàm cum multum:

nam

nam in multo figuræ, in exiguo colores conspectiores sensui obuiant: quod etiam in rore, sanguine, lachrymæq; palpebris adhaerente patefcet. Vrina igitur si continue dimittatur, copiosior redundabit; sin intercipiatur, index sui coloris certior erit. Quod si iam ex concoctione colorem traxit eiusmodi, talis profectò appare re etiam amplius potest, cum lumen se refringat, & tanquam speculum fiat propter intermissionem profluuij.

54 Quam ob causam corpus, cui secundam conciliamus ualetudinē, non densum, sed rarū reddendum sit? An ut urbs, locusq; quicumq; salubris est, qui placide aspiratur: quapropter & mare quoq; salubre est: ita etiam corpus, quod spiratius est, sanitati opportunius constat. Aut enim nullum recrementū existet, aut quod extiterit, quamprimū excernatur, danda opera est, corpusq; est semper ita regendum, ut simulatq; excrementū admisit, habeat qua parte illud excernat, sitq; motui deditum, nō quieti. Quod enim manet, putrescit modo aquæ immotæ, putrescens uero morbum cōmittit: at quod excernitur, antequam uitiatur, decedit. Hoc igitur ut corpore denso nunquam cōtingit (fit enim propè ut inuisibilia foramina claudantur) sic raro solutoq; accedat necesse est. Quamobrē in sole, nudo corpore minime ambulandum est: spissatur etenim caro, & concalescit, corpusq; parte interiore humidius redditur: quantum enim humoris residet, aboletur, quantum internum est, manet intactum. Qua ratione quoq; carnes affæ lixis humidiores sunt. Ne pectore quidē nudo ambulandum est: ita enim uis solis corporis optime partis conditæ adimet, quæ nulla egeat demptione, sed inferna potius eam desiderat. Inde igitur ut & remoto non nisi cum labore sudor educitur, hinc facile ob loci opportunitatem digeri potest.

55 Quam ob causam pernionibus, & ambustis frigore tam aqua frigida quàm calida profit? An quoniam genus id uitij ex nimio humore consistit: frigida igitur humorem restringit atq; exasperat, calida in spiritum uertit, carnemq; elaxans, libertatem efflandi præbet spiritui.

56 Cur frigus perniones, calor ambusta & facit & tollit? An quod eadem uis colli quefaciendo facit, exiccando tollit.

57 Cur potio febrientibus sæpe, & paulatim subministranda sit? An quod potio multa præceps deferit, exigua lente incedens irrorat, madefacit, seseq; insinuat corpori. Sicut enim in humo, si aqua largè accesserit perfluet, si paulatim uero, madefaciet tantum: ita etiam in febribus agit. Nam & aquas fluentes si quis paulatim deducit, alueus humorem totum ebibit: sed si tantundem aquæ uniuersum dimiserit, scaturigo uelox usq; eò profluet, quò deducere libitum est. Tum eger quiescere immotusq; quoad maxime fieri potest, iacere debet: immotus inquam, quod ignem quoq; emarcescere certum est, ubi à nullo mouetur, ne aduersus flatui cubet, quoniam flatus excitat ignem, sollicitusq; per auram ignis ex paruo magnus assurgit. Obuelandus ager, operiendusq; propterea est, quia si nullum igni cōcedatur spiraculum, extinguetur: nec ueste quidem exui debet, donec insudare occeperit. Vt enim subiectum hunc ignem uisui, sic et delitescentem illum naturæ humor extinguit. Adde in genere febrium intermittentiū balneum, & fomenta pedibus admouenda, & uestem pleniorē superponendam, & quietē agendam, quibus præparetur, ut corpus perquam calidum sit ante accessionem. Vbi enim multum superest ignis, lucerna nequit ardere: exiguū quippe ignem, multus ille ad se trahit, ita fit ut multum ignis in corpore præparandum sit: febris enim exiguum continet ignem, multusq; proinde ad se ducet exiguum.

58 Quartanis febribus ratio uictus extenuanda non est, sed ignem corpori interserendum, necnon exercitatione utendum: & qua die accessio instat, lauandum, somnumq; minime quærendum. Hic uictus calefaciens prodest, quia febris

PROBLEMATVM ARISTOTELIS

quartana imbecilla est: nam nisi imbecilla esset, quartana non fieret. Vidēs ne lucernam, ubi multus ignis perflagrat, suam asseruare flammulā minime posse: multus enim ille, exiguum ad se rapit: ergo multum ignis accendendum in corpore est, ut quod exiguum febris continet, restinguatur. Sit igitur uictus quotidiani ratio, quæ partim ignem, partim rorem indat in corpus.

59 Morborum alij ab igne, alij à rore creantur. Curat morbos ignis ros, roris ignis, hic enim exiccat rorem.

eorvm quæ ad sudorem pertinent, sectio
secunda, cuius quæstiones XLII.

- 1 **V**R neq; intento, neq; contento spiritu, sed potius relaxato sudor proueniat? An quoniam retentus spiritus uenas implet, itaq; humorem exire non patitur, ut in aqua fit urasis, quod in mare demissum, dulcem intra se colligit humorem, clepsydraq; ob id nominatum est: nequit enim effluere, cum quis pleno iam uase partem alteram obturauit, sed ubi per spiritus libertatem sudorem promere licuit, multus certe erumpit, quoniā eo ipso retentus, copia humoris paulatim collecta est.
- 2 Cur membra aquæ immersa calidæ non sudent, etiam si ex se ipsa recalescant? An quod aqua liquefcere non sinit, sudor autem res uitiose adiuncta corpori est, ut qui per calorem excerni debeat.
- 3 Cur sudor saluus sit? An quia motu efficitur, & calore secernente quantum alienum per adhaerentiam intimationemq; inest in alimento ad sanguinem carnesq;: id enim ocysissime segregatur, quoniam nec aptum nutritioni est, & foras demum euanescit. Salsus uero propter id est, quod pars quidē dulcissima leuissimaq; tota ad corpus nutriendum assumpta est. Pars autem alienissima crudissimaque tantum absoluitur, quæ partim deorsum collapsa, & subsidens urina uocatur, partim in corporis summa emergens, sudor est: ambo tamen salua ob eandem causam procedunt.
- 4 Cur magis parte superiore corporis quàm inferiore sudemus? Vtrum quoniā calor sursum tendit, superq; manet, propterea humorē secum trahere potest. An quoniam sudorem spiritus moueat, qui sedem habet superiorem: an quia sudor non nisi humor est incoctus: quo certe humore pars humet superior, habitus etenim corporis supra potius innotescit.
- 5 Quam ob causam cum manus exercitamus, sudor maxime oriatur, modo cæteræ corporis partes positum suum seruent? An quoniam robur huic præcipue loco inditum est, hoc enim spiritum continemus, qui parti robustissima proximus est: dum uero laboramus, uires augemus, his auctis magis spiritum continemus. Tum etiam cum hac perfricamur parte, magis, quàm cum alia, laboramus: spiritu nanq; retento, simul & perfricamus, & perfricamur, dum ita exercemur.
- 6 Cur sudor capitis aut nullum reddat malum odorem, aut minus quàm reliqui corporis? An quia locus capitis opportunus spirationibus est, & quidem laxum se ipse demonstrat argumēto exoriendi capilli. Loca autem, & quæ in locis tenentur, grauiter olent, si spirandi careant libertate.
- 7 Quam ob causam, qui se lucta exercent, si interposita aliquantisper quiete luctentur, magis sudabunt quàm si continuè? An quoniam humor data requie sese colligit, quem deinde luctandi exercitatio educit. Continua uero illa, modo solis, corpora afflicare potest.
- 8 Cur magis sudamus, cum non longo interposito tempore sudor euocatur? An quia non humor tantum causa est ut sudemus, sed foraminum quoq; abditorum

apertio

apertio, & corporis raritas, atque solutio. His igitur, qui diu sudandi intermiserint usum, foraminum iter clauditur: at ijs qui crebro utuntur, patefactum semper habetur.

9 Quare cum sol nuda magis quam induta calefaciat corpora, induta magis sudare soleant? Vtrum quia sol corporis, deurendo, foramina comprimat; an quia vapores exiccet, quæ minus possunt accidere indutis.

10 Cur facies maxime sudet? An quia quæ laxa, humida, solutaque maxime sunt, hæc sudori se peruia exhibent. Caput autem fons esse humoris uidetur: & quidem pilorum lasciuiâ sedem hanc propter humoris copiam possidet, locusque idem rarus gracilentusque est, igitur secundum naturam transitus agitur sudoris.

11 Cur igne neque uniuerso, neque per diminutionem oblato, sed per incrementa continua magis sudamus? Qui enim in caldarijs ita se calefaciunt, magis sudant quam si protinus tantumdem ignis admiserint. An eo quod se modice habeat, agat unum quodque; ergo si tantum agit, plus si fuerit non aget. An potius est diuerso, quoniam scilicet eo rem quodque efficiat, quod se modice habeat. Hac igitur de causa nihil plus sudamus, ubi plus additum sit. Sed quoniam modi singuli singulis respondent, quodque iam egerit, non amplius agit, hinc fit, ut modo aucto magis sudemus: neque enim quod præcedit ad singula, & præparat, ut res subdita apta sit, idem potest etiam opus efficere, sed aliud hoc fungatur officio necesse est. Parum itaque potius quam multum caloris præcessit, præparauitque corpus ad sudandum: sed ad efficiendum, alio certe ampliorique modo opus est: hoc enim effici ab eo non potest, quod prius agebat, sed aliud post desideretur, quod modum obtineat convenientem.

12 Cur detergenti magis profluit sudor quam residere sinenti? Vtrum quoniam refrigerari extrinsecus contingat, an quod sudor exterior, uelut operculum foraminibus adhæreat corporis, ita ne interior se promere possit.

13 Qua de causa ruta, & nonnulla pigmenta sudores foetidos moueant? An quia quorum odor grauitatem præ se fert, hæc humoribus sordidis admista foedum mouere odorem possunt.

14 Cur tergo magis quam priore parte sudamus? An quod in parte priore locus sanè intus habetur, in quem humor deducitur, quod in posteriore non est, sed foras ibi excernat necesse est. Hoc idem etiam facit, ut uentre minus quam pectore sudemus. Adde quod sudorem terga magis seruare possunt, & posterior pars magis quam prior, quoniam prior magis quam posterior refrigeratur: quod etiam causæ est, ut alacritissime, atque maxime ualeant resudare, uidelicet quia minime refrigerantur: ad hæc posterior carnulentior pars est quam prior, & proinde humidior. Causam uero, cur humidior sit, medulla habet, quæ per spinam tendens, multum humiditatis afferre possit.

15 Cur ea parte qua iacemus, sudare non possumus? An quoniam pars, qua tangimus, cum plus quam modicum sit, incalescens prohibet, ne permeet sudor: resiccat enim atque absorbit, item comprimi eam partem sic euenit: hæc uero sanguinem compressa diffundit, quo diffuso satis refrigeratur. Argumeto sanè torpor est, qui prope qui non nisi frigoris iniuria fiat, atque effici uel afflictu uel ictu soleat.

16 Quare qui dormiunt magis sudant? An circumobliti ratione euenit. Calor enim parte interna collectus, potest expellere humorem.

17 Cur facie maxime sudemus, cum in ea minimum carnis sit? An quod expeditius illa sudare possunt, quæ humida, laxaque sunt. Caput autem tale est: continet enim suam plurimam humiditatem, quod utique uenarum ratione patescit, quæ hinc pertendunt. Distillationes quoque ex capite oriuntur, & cerebrum humidum est, & foramina permulta in capite habentur, quæ tam multa esse, ac foras usque pertendere, capillorum indicio constat: igitur sudor non à partibus imis, sed de capite

oritur. Vnde etiam fit, ut primum, & maxime fronte sudemus: primò enim frons subdita est.

- 18 Qua de causa, qui sudant, si uel aqua, uel flatu refrigescant, nauseant? Vtrum quoniam humor, qui ex fluxu continuo minime quiescere possit, hic refrigescens, in parte priore uniuersus constitit? An quòd spiritus, qui foras uersus proueniens, in sudorem ob frigoris occursum conuertitur? hic intus ante frigescens quàm exeat, transeat in humorem, atque in eam partem incumbens nauisam moueat?
- 19 Cur in capite, pedibusq; incalescentibus sudores maxime excitantur? An quoniam humorem ad se membra incalescentia trahunt? humor aut partem, qua absumat, nullam habet, cum ea loca ossibus scateant: itaq; ut excidat foras, necesse est.
- 20 Quare qui laborant, ubi à labore destiterint, sudare incipiunt? Nam si labor causa est, cum laborant, sudare debent. Vtrum quod inter laborandum uenæ spiritu inflatæ comprimere foramina cogant, data uero quiete laxæ confideant, itaque per ampliora iam facta foramina, expeditius humor peruadat? An quoniam, cum laboratur, spiritum ex coherente humore motus secernit, & calore qui à motu excitatur, humor in spiritum per summa corporis extenuatur? Cum uero à labore cessatum est, simul & calor desinit, & ex spiritu spissescente humor, qui sudor appellatur, consistit.
- 21 Vtrum per æstatem potius, an per hyemem sudor mouendus sit? An tunc oportune sudatur, cum humidiora corpora sunt, neglectaq; difficiliora redduntur? igitur per hyemem potius conuenit. An magna per id tempus mutatio sit, nec excrementa concoqui possint, cum cœlum contra naturam frigeat? igitur per æstatem potius mouendum, quippe cum humores per æstatem potius omnes putrescere soleant: quapropter exhauriendum tunc est, ut etiam ueteres omnes autores hac eadem de causa censent.
- 22 Quare cum corpus assidue fluat, effluxusq; ipse de excrementis proueniat, corpus leuari non possit, nisi sudauerit? an quia minus excernitur quàm satis sit? Cum enim ex humore mutatur in aerem, plus de minori existat, necesse est. Humor enim quicumq; copiosius, cum se discernit, redundat, diutiusq; ob eam rem profectò excernitur. Lenta item glutinosaq; excrementa, ut cum humore propter mistionem excerni possunt, ita cum spiritu nequeunt: quæ quidē res maxime officere potest. Hinc etiam uomitus magis quàm sudores corpora leuant, quoniam ea ipsa excrementa educunt, ut qui crassiores corpulentioresq; sint, utq; cum carni quidem procul is locus sit, qui lentam illam glutinosamq; materiam continet: itaq; non sine magno negotio dimouendi datur facultas. Ventri autem è uicino est: aut enim in eo consistit, aut propè, quo fit, ut difficile queant aliter educi.
- 23 Cur minus inter laborandum sudamus, quàm cum relaxati labore quiescimus? An quoniam cum facimus, laboramus, cum fecimus, laborauimus? igitur plus tunc ratione excernitur. Alterum enim fieri est, alterum esse. An quia cum laboramus, carnis foramina retento spiritu obserantur? cum autem relaxauimus, aperiantur? quo fit etiam, ut spiritu retento minus sudare possimus.
- 24 Quamobrem non in currendo agitandocq; corpus, sed posteaquam cessatum est, plus sudoris euadat? An riuus quemadmodum manu, uel aliquò fluens, undiq; aqua obstrusa se colligit, relaxataq; demum copiosior profluit quàm ante: sic etiam inhiberi eadem à spiritu potest, ut in uase, cui nomen clesydra, atq; etiã in uelica. Coercetur enim detineturq; intus humor à spiritu. Pari igitur ratione cum corpora motu uehementiori citantur, spiritus intus circumuenitur, coerceturq;: itaq; uenæ etiam distenduntur, ac intumescunt, cum humor se educere nequeat. Quod cum uniuersus coerceatur, spiritu post relaxato, uniuersus erumpat necesse est.
- 25 Cur si quis cum biberit, cibum sumat, minus sudet? An quoniam cibus ingestus, humorem

humorem attrahit quali spongia. Est enim non parum, rei impetum re torfisse, quod uel fluentorum conlat argumento: ita enim cibo quoque ingesto, meatus apprehendisse plurimum ualet.

16 Cur trepidantes pedibus sudamus, non facies? Rationabilius enim tunc pedibus quoque sudetur, cum corpore toto sudamus: locus hic enim frigidissimus est: quamobrem pedes minime solent sudare, & quidem medici in aduersis ualitudinibus pedes potissimum operiendos praecipiant, quoniam frigus hi quamfacillime sentiunt: itaque rigoris initium reliquo etiam corpori expedite committunt. An quod trepidatio non caloris de summis locis ad ima transitio est, ut accidit in metu, ex quo alui etiam metuentium saepe funduntur, sed eius incrementum potius caloris accedit, ut in ira: quippe cum ira feruor cordi suffusi sanguinis sit, & trepidans ipse non metu, refrigerationeque sit ita affectus, sed membri ipsius affectione.

17 Cur ijdem facie non sudant sed erubescunt? An quoniam amplius incalescunt, itaque faciem calor afficit errans per summa. Pedum tamen humorem propterea liquescit, quod ut minor est quam ut exiccet, sic maior insito praconditoque calore naturali est, ut sudorem ciere possit.

18 Cur dormientes quam uigilantes sudare magis solemus? An quod sudoris origo intrinsecus est, interna autem calidiora habemus: ergo calor intimus humorem diffundens intimum, educit. An humoris aliquid semper a corpore effluit, sed latet, quia nihil solidum est, cui humor occurrens se colligat. Argumentum cur ita sit, quod partes cauiore affidue sudant.

19 Cur in caldarijs tum magis sudamus, cum tempus frigidum est? An quoniam calor propter frigoris obsistentiam foras euadere non potest, arcetur enim: uerum intus se peruoluens ac insidens, humorem soluit interiorum, sudoremque ex eo producit.

20 Cur sudor utilior est, qui corpore nudo currenti prodierit, etiam si minor sit, quam qui sub ueste se prompserit? An quod laborasse quam non laborasse melius esse perpetuum est: & sudor uero, quem labor praestiterit, eò melior est, qui sine labore prouenisset: et qui maiori cum labore melior, quam qui cum minori. Maiori autem cum labore is est, qui nudo corpore currenti prodierit. Nam nisi admodum cursum intenderit, sudare non poterit qui nudus est. Vestitus contra, celeriter sudat, etiam si parum se concitarit, propter uestis teporem. Et uero coloratiores redduntur, qui nudi cursum aestiuo tempore agitant, quam qui cum ueste, quia ut omnes qui loca libera aspiratoriaque incolunt, melius colorantur, quam qui impedita & silentia tenent. Sic etiam seipso quisque coloratiores est, cum ueluti spiritui afflanti placide patet, quam cum perstrictus obductusque a calore nimio angitur: quod certe ijs accidit magis, qui uestiti percurrunt. Hinc etiam fit, ut qui nimis dormiunt, minus colore hilarent, quam qui se modice somno recreant. Nam dormiens quoque ipse astringitur, & propemodum strangulatur.

21 Cur pedes in trepidatione sudant, & non facies, cum in muneribus uitae omnibus, ut facie maxime, sic pedibus minime sudemus? An quia trepidatio metus quidam super re inchoanda est, metus autem refrigeratio partis superioris est. Quamobrem facie quoque pallent, qui trepidant: pedibus item sollicitantur & palpitant: sic enim trepidantes homines faciunt, seseque quodam modo exercent: quapropter ea ratione, parte sudare solent qua laborant. Manus etiam assolent perfricare, et se modo inflectunt, modo extendunt, etiam saepe exiliunt, neque etiam unquam quiescunt, sunt enim exciti propensique ad negotium, quoniam calor eorum se collegit in pectoris loco, qui corpulentior est. Quamobrem undique cum eo ipso calore, tum sanguine turgescente efficitur, ut motu uario crebroque agitur. Sed pedibus maxime insudant, quoniam pedes perpetuo tenentur labore, cum caeterae corporis partes quietem aliquam consequi per situs mutationem motionisque possint.

32. Cur in caldarijs igne neq; uniuerso, neq; decrescente assiduo, sed per incrementa continua oblato, magis sudatur? Plus enim ita educitur sudoris, quam si principio statim ignis tantundem affuerit. An quod principio multum ignis adhibetur, carnem cutemq; summam sicciorem occupans urit, atq; in modum testæ indurat: quæ cum talis reddita sit, sudorem arceat obtruditq;. Parum autem contra carnem relaxans rarefacit, sensimq; intestinum humorem excitat, ut secerni educiq; possit. Carne autem rara plus ignis adhibetur, & corporis ima facile subiens, humores iam inde præmolitos in uaporem conuertit, partesq; eorum prætenues secernens educit cum spiritu.
33. Vtrum per æstatem potius, an per hyemem sudor mouendus sit? An hyeme calor intus se contrahens concoquit, extenuatque in spiritum humores interiores: quod cum omnes, aut certe maxima pars cõsumantur, nullam sui excretionem admonent faciendam. At in æstate, cum per raram solutamq; carnem calor euadat, humores minus concoqui possunt intestini, qua de causa exhauriendum omnino est: quoniam si permanferint, temporis eius qualitate putrescent, morbosq; contrahent: putrescit enim quodq; externo calore: nam ut suo quodq; calore concoquitur, sic externo putrescit. Igitur per æstatem externus præualet calor: ex quo fit, ut quæuis in æstate putredinem sentiant. Per hyemem uero, quia calor suus ille ac domesticus dominatur, hinc tempus hoc minime creare putredinem potest.
34. Quam ob causam cum sudor calore, uel interno, uel externo fieri soleat, euenit, ut horror nonnullis sudoribus possit excitari? An quoniam sudor, qui ex calore prodit interno, se scilicet de loco amplo in breuem (corporis dico ambitum) contrahente, primum caloris meatus & circuitus patefacit, deinde horror carne iam madefacta ex toto, caloreq; exeunte citatur. Calor autem, qui extrinsecus mouet, primum summa corporis aperit rarefacitq;: tum calor naturæ internus profluens excitare horrorem potest.
35. Cur calidi sudores frigidis meliores habentur? An quod omnis sudor excrementi cuiusdam secretio est. Parum autem excrementi amplius incalescere consentaneum est: plus autem non æque, sed minus. Itaq; sudor frigidus excrementi multum indicium esse potest, quocirca morbos quoq; is facit longiores.
36. Cur minus ad ignem multum sudamus, cum tamen præ calore sudor omnis moueri soleat? An quoniam humor, aut corpore uehementer calente in spiritum dissoluitur humidum, aut cum prouenerit, adeo cito calore nimio exiccatur, ut sensus sudoris multi eripi possit.
37. Cur ad solem acrius calefacientem corpora, quæ nullo indumento teguntur, nihil penè sudant: quæ autem satis ueste intecta sunt, copiosissime sudant? Eandem de hoc etiam, quam de superiori, causam reddendam censemus.
38. Quam ob causam cum motus acuti magis, hebetes minus calefacere posse uideantur, ingressus tamen per accliuia, qui hebetiores sunt, magis mouent sudorem, profluntq; spiritum, quasi amplius calefaciant quam decliuēs? An quod graui cuiq;, ut ferri deorsum secundum naturam est, sic ferri sursum contra naturam est. Itaq; caloris natura, quæ nostra prouehit corpora, ut nihil per decliue laborat, sic per accliuē pressa onere nititur, acriusq; ob eiusmodi motum incalescit, & sudorem mouet, & spiritum proflit. Quinetiam corporis uariis inflexus nonnihil afferre causæ potest, ut directa spirandi reciprocatio auferatur.
39. Qua de causa cum sudor moueri soleat, quo magis quis sese operuerit, non ita sudant, qui uestem plurimam admiserunt? Eadem etiam de hoc ratio quæ prius reddenda est.
40. Quam ob causam cum corpora sicciora magis per æstatem q̄ hyberno tempore sint, sudori magis in æstate pateamus? An quod per æstatem propter corporum laxitatem

laxitatem
spiritum
quæuis
humoris
Cur
ter, quos
res, carnem
per caloris
spiritum app
immodico
tare adhuc
tari. Nam
tam sit, hebet
concepit
Cur tempore
tum æque
iamus, quoniam
minus dissolu
temporis
finitoq; habita
reddens, simul
possit resistere
iam foramina
EORVM
Vam
Et dicitur
tum tu
super
madescentia humo
Qua de causa
quod neq; tam pa
antur & languet
sunt ratione
rebrati iudicant
ne, quia sobrii no
sile ipsi existim
Cur magis crapa
ne, uiam suæ ter
guberno subeat, im
edon p̄m̄ quod dila
tam libenter, m
oportet, remanet
o agitur.
Cur semper
tus corporum
nitas, crassitas
Cur est

laxitatem non multus naturæ calor continetur, humoresq; proinde resolvere in spiritum potest. Per hyemem autem parte exteriori densata, corporum calor frequens naturæ coercitus, humorē minime in spiritum resolvere patitur. Ad hæc æstate humoris multum haurimus, hyeme autem è contrario agitur.

41 Cur sudores, qui corpori bene ualentī sponte prouenerint, ijs deteriores habentur, quos labores citarint? An quod labores excrementem humorem exhaurientes, carnem efficiunt licciorem, ut cauernæ foraminum sanitati sint opportune, & per caloris transmissionē fieri nulla possit obseptio, siue oppilatio. Sudores autē spontini appellati, qui ex necessitate oriuntur, cum scilicet foraminibus naturæ ab immodico humore confusis, calor non omnino occupatur ac uincitur, sed repugnare adhuc extrudereq; humorem potest: hi recte pro signis morbi habentur futuri. Nam etiam calor ipse à largiori humore, quàm qui modicus secundum naturam sit, hebetatur: & caro plenè madescens, pessimum ad secundam ualetudinem concipit habitum.

42 Cur tempore hyberno minus oriuntur sudores, nec nos per id tempus sudandum æque censemus, quamuis corpora humidiora tum constent? An minus sudamus, quoniam humores per hyemem cōcreti coactiq; sunt uehementer: quare minus dissolui tum queunt. Sudandum autē minime per hyemē censemus, quia corporis eiusmodi dispositio salubris est. Qui autē mouet sudorē, labefactat confunditq; habitum corporis, atq; etiam laxiorem quàm conueniat eundem habitū reddens, simul & intimum calorem educit diminiuitq;, ut non æque gelido cœlo possit resistere: & humor externus expeditius se corporibus inserit, cum laxiora iam foramina propter sudationem habeantur.

EORVM QVAE AD VINI POTVM ET VINOLENTIAM PERTINENT, Sectio tertia, cuius quaestiones XXXIII.

1 Nam ob causam uinū cum calidum sit, uinolenti nō calent, sed frigent, & dolore laterū cæterisq; huiusmodi uitijs excipiuntur: An quod multum humoris cum refrigeratū est, multum frigoris cōcipit, ita ut calorē superet naturalem. Fit enim simile intrinsecus carni, ut si uestis nimio madefacta humore, rigorem proinde acris frigoris admittat.

2 Qua de causa non qui uehementer, sed qui leuiter se ebriauerunt, delirant? An quod neq; tam parum biberunt, ut similes sobrijs sint: neq; ad eò multum, ut soluantur & langueant, quomodo efficiuntur, qui multum hauserint. Adde quod sobrii ratione iudicant penitus, temulenti ne tentant quidē aliquid iudicare. Leuiter ebriati iudicant, quoniam quidem uino nō penitus detinentur: sed prauè id faciunt, quia sobrii non sunt: quo fit, ut mox & contemnant alios, & contemni ab alijs se ipsi existiment.

3 Cur magis crapulam sentiunt, qui dilutiusculem bibunt, quàm qui merum ex toto? Vtrum suæ tenuitatis causa uinum temperatum, expeditius loca plura angustioraq; subeat, intemperatum autem minus facere id possit: itaque difficilius educi potest, quod dilutum est. An quod merum minus bibitur, utpote quod multum bibi non possit, magis que uomitu reiicitur. Ad hæc merum, ut cætera concoquit, quia calidius est, ita etiam seipsum consumit: diluto autem illo è contrario agitur.

4 Cur semen genitale ebriosorum magna ex parte infœcundum? An quod habitus corporis eorum præhumidus est: semen autē non quod humidum, sed quod constat, crassumq; est, hoc uim obtinet procreandi.

5 Cur ebrioli tremunt, & eò magis, quò liberalius merum hauserint? Absurdum

enim id esse uideri potest, quādoquidem uinū calefaciendi uim habeat, & tremor ex frigore precipue soleat prouenire: itaque qui rigent, maxime tremunt. Sed tamen multi cum mero tantum cibi gratia uterentur, tremores uehementes adeo exceperunt, ut homines prementes reijcerent, & aqua perfusi calida, nihil sentirent. An quod tremor tum oritur, cum corpus admodum friget: scilicet aut calore intus circumstante ob externi frigoris uiolentiam, ut hyberno tempore fit: aut naturali calore extincto, quod fieri solet uel qualitate contraria, uel ætate, ut senectute, uel externi caloris excessu: quod ijs sanè accidit, qui ui solis aut ignis deuruntur. Igitur ijs etiā idem obuenit, qui mero abutuntur. Vinum enim califica sua facultate amplificata, plus quàm uires corporis patiantur, calorem proprium corporis se permiscens extinguit: quo extincto refrigeratōque corpore, accidit ut tremores oriantur. Quinetiam præter omnes refrigerandi modos, quos præposuimus, ille quoque notatur, ut deleta materia, qua quisq; calor sustentatur & alitur, calor etiam ipse deletur: quod lucerna inter res inanimatas demonstrat, quippe quæ dempto oleo, lumen amittere cogatur. Senectus uero in animatorum genere illud idem efficit, & morbus longus diutino consumptu corpus in tabem redigens: alimento nanq; deleto uel extenuato caloris, euenit, ut calor etiam ipse deficiat. Calor enim humore alitur, non tamē quolibet humore, sed leni & copioso. Quamobrem tum ijs, qui à prædictis tenentur uitijs, tum ætate profectis, exolescente alterascenteq; tali humoris genere (fit enim pro leni & pingui, acre & siccum) euenit ut calor ipse deficiat. Patent hæc argumento auxiliorum, quæ ijs impendimus, qui ob marcorem è uita abeunt: fit enim ut eorum uirtus uitietur, cum aliquid nutrientis humoris instillatum est, utpote cum eiusmodi humoris defectu, resolutio illa eueniat. Mero igitur hominibus deditis causæ id esse uidetur. Vinum etenim calidum, corporis caliditati naturali coniunctum, efficacius porro, quæ calor proprius sibi subdita pro alimento obtinet, consumit. Vnde fit, ut alios ex his aqua intercus premat, alios fluctio, alios alia deiectio, & pleraque alia uitia eiusdem alui exerceant. Nam & reliqui humores acerbis ineptiq; remanent: & qui liquidi extrinsecus aduenerunt, crassari ob imbecillitatem caloris proprii nequeunt. Calor autem ipse imbecillus propterea manet, quoniam materia, qua contineri adhuc potest, imbecilla est: quo modo ignis, quem arundo reddiderit: hic enim propter materiæ imbecillitatem, infirmior est quàm qui à ligno præstatur.

6 Cur uinolenti cum uinum calidum sit, rigere tamen solent, citissimeq; laterum dolore, cæterisque huiuscemodi uitijs excipiuntur? An quod multum humidum, cum refrigeratum est, in multum frigidum se conuertit, ita ut calorem superet naturalem: quæ autem sunt humidiora, eadem omnia naturæ calidiora occurrunt: argumentum, quod rebus externis calescimus, non humescimus. Verum si minus calida quàm humida sint, accedet profectō, ut suam caliditatem potius quàm humiditatem amittant. Humore igitur frigido remanente, non sine causâ uinolenti amplius rigent, & uitia rigoris propria patiuntur.

7 Cur pueri, cum natura sint calida, uinosi non sint, cum Scythas, & uiros robustos, qui certe omnes habitu sunt calidiori, constat esse uinosos? An quod uiri non calidi solum, sed etiam sicci sunt: uiriliter enim habitus talis est, pueri calidi sunt & humidis. Uinositas autem humoris cuiusdam libido est, itaq; humiditas facit, ut pueri minus sitiant. Cupiditas quippe, non nisi indigentia, siue desiderium quoddam est.

8 Cur temulenti aquas salvas uitiosasq; magis sentimus, sobrii minus? An quod suum quodq; à suo nihil afficitur, simileq; indomitum à suo simplici persistit. Contraria uero, à contrarijs potius sentiuntur. Uinolentus itaque, quod dulces intra

secon-

*Calor humor
alitur*

se conuenit
sentens m
peripere
ut & ipi
experit
Cur g
uis res sen
ant. An qu
tar. Nihil
ratione utra
his conspici
dat, contenta
utem aliquid
tantu, non
ob circulum
ole est contr
hemior est
Prope igitur
leratur, rem
poris eodem
possit: circulo
lus est, in quo
quam sibi rem
torem conting
noceatur.
Cur uinolenti
in aspectu
piscat. Quod
piscat. Quod
non potest
cat id tempus
git, & quo rep
quod reperit
ore, plura effe
te, ut res eadem
Cur uinolenti
quam reliqua
corporis feru
mentis, quon
mentis à cibo
uolentem plura
ceperunt ut
Cur uinolenti
sobrii minus
sentimus, quon
sentimus, quon
sentimus, quon
sentimus, quon

se continet humores (nam uini naturam talem esse uidemus) hinc uitiosi saporis sentiens magis est. Sobrius autem, quod acres falsosque habet, saporem eundem percipere non potest. Admisso itaque cibo, excrementum redundat illi & fluitant, ut & ipsi à suis similibus affici nequeant, et hominem sensus huiuscemodii reddant expertem.

- 9 Cur grauius à uino detentis, omnia circumferri uideantur, iamque inter initia ebrietatis res remotas cernere nequeunt: itaque indicium hinc uinolentiae nonnulli deducunt. An quia conspectus frequenter à calore uini compellitur atque commouetur. Nihil uero interest, conspectus moueatur, an res conspectui obuia. Fit enim ratione utralibet, ut id quod modo dixi, uideatur. Et cum propinquis etiam in rebus conspectum uinolentorum falli eueniat, multo magis idem in remotis accidat, consentaneum est: quamobrem illas uidere penitus nequeunt, propinquas autem aspicere quidem possunt, sed non quo sunt posita loco. Circumferri autem tantum, non etiam propè, proculque uicissim agitari uidentur, quoniam procul ob circularem mouendi rationem conspectus nequeat progredi: haud enim facile est contraria simul agitari. Appetitio autem, quae profluit ad elongatiora, uehementior est: circularis uero, figura, quam nomen ipsum declarat, continetur. Propè igitur ac procul uicissim conspectus deferri ea de causa non potest: & si ita feratur, rem tamen eandem contingere non queat, quippe qui uice alterutra temporis eodem in loco rem, quam intuetur, relinquat, cumque reliquerit, intueri non possit: circulo autem suae figurae causa uidetur. Est enim conus, cuius basis circulus est, in quo se agitans ipse conspectus, rem quidem percipit eandem, quia nunquam sibi rem subiectam deserit. Fallitur tamen in loco, quia non eodem intuitu contingit: nihil enim interest, utrum res ad aspectum, an ad rem aspectus moueatur.
- 10 Cur uinolentis res una, plures interdum esse uideatur? An quia (ut dictum est) iam aspectus, cum commoueatur, euenit, ut nullo tempore idem uisus in eodem quiescat. Quod autem eodem tempore uariè cernitur, id serius occurrisse uideri potest. Quod enim cernitur, non nisi conspectus tactione sentitur. Fieri autem non potest, ut idem pluribus simul attingatur. Quod cum nullum sensum admittat id tempus, quod interpositum tempori distinguat, quo rem conspectus attingit, & quo repetit, efficitur hinc, ut tempus unum esse uideatur, quo attingitur, quoque repetitur. Itaque cum plures aspectus rem eandem attingant eodem tempore, plura esse uidentur, quod unum conspectui subiacet: quoniam fieri non potest, ut res eadem modo eodem attingatur.
- 11 Cur uinolenti concumbere nequeant? An quoniam pars quaedam magis caleat, quam reliquum corpus oportet, quod in his fieri non potest, ob nimium totius corporis feruorem: extinguitur enim calor motionis internae obtentu caloris occupantis, quoniam multum in his inest, quod humidum crudumque officiat. Ad haec, semen à cibo proficisci necesse est: cibus autem omnis concoquitur, quo fatiati aduenerem planè incitamus. Vnde hac de re plerique prandere largè, coenare parcè praecipunt, ut cruda insint, quam concocta, pauciora.
- 12 Cur si quis uinum dulce, ac merum, aut cyceonem inter potandum hauserit, sobrius persistere possit? & cur minus ebriantur, qui calice amplo foecundo que hauriunt? An omnium eadem illa ratio est, quod superficialis calor ita supprimitur. Vinolentia enim tum oritur, cum calor sedem capitis totam occupauit.
- 13 Quam ob causam cum uinum dulce aptum sit fluitare, si quis temulentus dulce superadmisit, haustum uinum concoquitur, minus que infestat? An quia uinum dulce lene, ac lentum est, itaque foramina obfarcit, atque intersepit: austerum contra, exasperans, rigidum est: facilem item ascensum calori hoc praestat, dulce

autem obstruſu foraminum calorem arcet ac inhibet. Vinolentiam uero parte cōcalecta ſuperna, oriri dictum iam eſt. Addo etiam, quod uinum dulce in odorum, auſterum autem odorum eſt: odor autem omnis caput tentat & ingrauat.

14. Cur à uino diluto, meracius tamen, caput poſtridie magis dolemus quàm ex mero? An merum, quia craſſius eſt, foramina capitis anguſta ſubire ipſum non poteſt, ſed uim ſuam atq; odorem, & calorem tantum transmittit. Dilutum autē illud, quoniam per aquæ admillionem tenuius factum eſt, facile ipſum ſubit ac penetrat: cum tamen partem corpulentia facultatisq; meri non mediocrem adhuc retineat, concoctu difficilius eſt: nam & humida, omnium difficillima concoqui, & corpora longe peruicaciora, quàm facultates eorum perſiſtere nouimus.

15. Cur in exercitati magis quàm exercitati ad uinolentiam uſque potare, & uino facilius ſolui poſſint? An quoniam qui excrementa humores que in ſe continent, urinam copioſe profundunt: quod facit, ut plus bibi & leuari facilius poſſit, quoniam non multum uinoli humoris in uentre remaneat. Atqui in exercitati humidi ſunt, excrementisq; redundant. Exercitati contra, ſicci ſiticolosiq; ut uini humor ſeſe totum inſinuare corporibus poſſit. Statim igitur hic uini impetus urinam retractat, & poſt humor hic in corpore inſidens, grauitatem creare nimirum poteſt.

16. Cur uinum alios retardos, alios ſuperbos reddit, atque inſanibundos? contrario enim adfectu id agitur, quando quidem alteri magis, alteri minus moueantur? An (ut Charemon ait) uinum ſeſe pro moribus utentium applicat. Contraria igitur reddit, non quæ eadem, ſed quæ ſunt diſſimilia: ut ignis alia exiccat, alia humefacit, ſed non eadem: et quidem glaciem liquefacit, ſalem indurat. Nam & uinum, ut quod ſuapte natura humidum ſit, homines tardiores incendit, redditq; mobiliores: contra mobiliores diſſoluit atque retardat. Vnde pleroſq; melancholicos penitus reſolui labiq; in crapulis nouimus. Vt enim balneum corpora perſtricta duraq; relaxat, agiliaoraq; facit, humida uero & mobilia diſſoluit atq; inſirmit: ſic uinum quaſi interna hominis diluens, ita afficere poteſt.

17. Quid eſt cur braſſica ſedet crapulam? An quod ſuccum dulcem diſcutientemque obtinet: unde medici eam aluo inſundunt, frigida autem ipſa eſt. Argumentum quod ad alui uehementes deiectiones medici ea utuntur, excocta in plenum, & ſuo † callo purgata, refrigerataq;. Fit igitur detentis à crapula, ut eius ſuccus humores in aluum detrahat, qui uinoli crudiq; tenentur, & ipſa ſuprà in uentriculo remanens corpus refrigeret: quo fit, ut tenues humores ad ueſicam labant. Quod cum humor utrinque educatur, corpus que refrigeretur, recte liberari à crapula poſſint. Vinum enim humidum atque calidum eſt. Euenit ad hæc, ut cum humores deorſum ſe trahunt atque excernunt, flatum etiam ſecum deducant: qui ſi per uinum liceat, in caput ſe efferens grauitatem creat, & crapulam: ſin autem deorſum ſe uertit, corpus que ob cauſam prædictam refrigeratum eſt, dolor crapulae omnis tollitur. Eſt enim crapula feruor quidam, & deſinens inflammatio, quæ plus conflictat quàm temulentia, quod mentem illa quatit & alienat, crapula autem mente ſibi conſtante, dolorem admouet. Vt etiam qui febre urgente ludunt potius, quàm dolent: iidem ubi leuati malo fuere, atque ad ſe rediere, indolere occipiunt. Hoc enim idem in crapula quoque, & in temulentia euenire ſolitum eſt.

18. Cur uinum dilutius temperatum uomitum magis quàm merum, quàm aqua prouocat? An quod ea maxime uomitum mouent, quæ innatare ſolita, quæq; inſuauiſſima ſaſtidiolaq; ſunt. Vinum autem reprimendi uim obtinet: aqua tenuis, nec inſuauiſſima eſt. Quod igitur tenuis eſt, citò pro ſui tenuitate deſcendit: quod non inſuauiſſima, ſtomachum non perturbat. Vinum autem nimis dilutum, nec ita tenue eſt,

† Alij caute.

est, ut perfluere possit celeriter: & fastidiosum est, quod parum obtinet uini: sensum enim conturbat, quia plures motus in eo excitat, scilicet quem uinum, quemque aqua efficere potest: ambo enim sentiri queunt. Quod autem fuerit modice temperatum, id sensum penitus aquae tollit, uiniq; mollis, delinientis que sensum accommodat, ex quo suauiter bibi potest. Sed cum uinum immodice dilutum, ita insuaue est, tum innatare redundareque solet: quod autem tale est, uomitum id facile ciet.

19 Cur uinolenti aquas falsas & uitiosas, melius quam sobrii sentire possumus? An quoniam dura & tristitia certius ab ijs sentiuntur, qui minime cupiunt. Latent haec enim cupientes, & saepe fallunt. At uero qui late se habet, is non cupienti similis est: qui autem in tristitia est, cupientis hic gerit affectum. Sobrius autem ita se habet: uinolentus contra satiatus repletusq; est.

20 Cur penitus uinolentis res omnes circumferri uidentur, & cum iam amplius uinum attingit, nequeunt quae procul posita sunt, enumerare? quocirca nonnulli hinc uinolentiae indicium trahunt. An quia conspectus frequenter à uini calore commouetur. Quemadmodum igitur, si sub oculo presseris rem obiectam, geminari uidebis: sic etiam uinolentis accidere illud potest. Nil enim interest, utrum suppresseris, an aspectum commoueris: nec utrum extrinsecus, an intrinsecus: idem enim obuenire uel accidere, utraque ratione conspectui potest. Itaque res obiecta minime constare uidebitur, atque etiam magis quae procul abest: nam eò obtinebitur minus, quò se longius aspectus deducat. Propinquitas etiam illa mouendi, amplius ad extremum absolvere interuallum potest. Item si aequabili cum uehementia sursum deorsumq; aspectus se agitet, res minus assequatur remotas necesse est: deducta autem circumferri omnia solent, uelut sagittae, & quae appensa demittimus. Igitur uisus quoque suam ob imbecillitatem, quasi procul deferatur, idem hoc patitur: nihil autem interest, uisum, an rem uisui obiectam commoueas.

21 Quam ob causam quod uniuersum raptimq; bibitur, uentrem id minus humectat, cum tamen ab humore copiosiore plus humectari conueniat? An quod humorem multum ac uniuersum, uenter superare non potest, sed locum adire suum indomitum patitur. Locus autem crudi humoris uelica est. Exiguum uero facile uincit & concoquit: ex quo moram hic diutius trahens, uentrem porro humificare potest.

22 Quamobrem qui antè extenuatus, merum inde multum hauserit, morte occumbat: & pleriq; uero bibaces, cum se nihil extenuarint, multo tamen uniuersosq; meri haustu sicci efficiuntur? Quarendum enim hoc est, quandoquidem uinum calidum suapte natura est, & ut uita calore contineri apparet, sic mors refrigeratione accidere. An ut ex cicuta, sic ex mero intereundum est, uidelicet dum proprius calor paulatim extinguitur, modo tamen diuerso. Cicuta enim calorem frigiditate sua extinguit, humoremq; indurat: uinum autem sua caliditate calorem macerat naturalem. Et quomodo ab igne nimio aut sole exiguus ignis extinguitur, sic intimus corporis calor à uini calore, si nimius est, superatur atque extinguitur.

23 Cur uinolenti sunt ad lachrymandum propensiores? An affectuū huiuscemodi omnium eadem causa est, quam repressio, quae scilicet agitur, per summa afferre potest: uinolentiam enim locis consistere capitis certum est.

24 Cur uinolentis somnus oriri nequeat? An qd ad somnū creandū calidum adesse humorē opus est: hic em̄ cōcoqui expedite potest. qd si deest, exiguusq; humor aut cōcoctu difficilis inest, somnus nō orit̄: qua de causa post cibū ac potū somnolen

tissimi fieri ob calorem solemus. Melancholicos uero, & uehemēter aestuantes in-
somnia tenent: alteros, quia refrigeratus humor penitus est, alteros, quia nullus
aut minimus extat. Ergo rationē utriusq; affectus inde esse petendam palam est.

25 Cur ebrioli tremunt, et eò magis, quò largius merum hauserint: cum uinum ca-
lesfaciendi uim habeat, tremor autem ex frigore maxime proficiscatur: itaque qui
rigent, præcipue tremant. Attamen plerosque, cum mero tantummodo cibi gra-
tia uterentur, tremores acres ad eò inuaserunt, ut homines comprimentes à se
omnes eijcerent: & cum aqua calida perfunderentur, nullatenus sentire possent.
Alij uero cum eo ipso agerent modo, perfrictione q; & carnibus in cibo uteren-
tur, in stuporem attonitum inciderunt: quos tremor quidem mitius, scilicet ob im-
mobilitatem torquebat: dolor tamen acerrimus, & inquietudo iam inde exerce-
bat assidue. Tremoris itaque causa frigiditas est: nam & qui rigent, ea re pati ipsa
uidentur, ut dictum est: & qui admodum senescunt: quorum utrorumq; alteri ab af-
fectu frigidus, alteri à frigida ætate urgentur. Vinum autem calefaciendi uim præ-
cipue obtinet: quocirca contrarius quidam ut proueniat effectus, ratio exigit. An
nihil prohibet rem eandem à contrarijs effici, dummodo non agant modo eo-
dem, sed diuerso. Exempli gratia: uritur & à gelu, & à calore, ubi gelu calorem
coëgit uniuersum: itaque modo quodam à contrarijs affectus proficiscitur. Idem
& modo quodam, non nisi idem producit. Tremor autē ob inopiam excita-
toris nō cuiusq; sed proprij. Corumpitur autem calor, aut marcore, aut extinctu:
extinctu quidem à cōtrarijs, hoc est frigidus atq; humidus: marcore autem, uel indi-
gentia nutrimenti, ut lucerna cum fomite aut oleo caret: uel ab alieno calore, ut ig-
nis in sole, & lucerna apud ignem. Igitur qui ex frigore rigent, caloris extinctu ob-
tremunt: ex quo etiā fit, ut aqua offusa calida horror exoritur. Frigus enim, cum
intus includitur atque circūobsistit, pilos erigit. Et in febrium quoq; accessione ri-
gor ille eueniens simili de causa uenit. In senectute autem calor alimento deficien-
te emarcescit: humor enim alimentum caloris est: senectus autem sicca est. Ebrio-
si uero, & si qui ita affecti sunt alij, suo prorsus emarcescente calore obtremiscunt:
sed non modo eodem quo senes, sed tertio corrumpendi modo, ut proposuimus.
Quod enim uino utuntur nimio, calor aduentitius superans, aut extinguit aut de-
bilitat proprium calorem, quo ualemus. Fit enim tum tremor, cum mouens quic-
quam rem nequit superare, quam mouet: ut cum lignum quis longum crassumq;
obtinere, firmareq; non pollet, tremat extremum: quod ideo fit, quoniam aut susce-
pta res maior est aut minor, quæ mouet. Ergo tremor, cum calor extinguitur, acci-
dit: hic enim dum integer inuictusq; manet, causæ animantibus esse uidetur, cur
mouere se ualeant. Indicium autē ebriosos, senesq; ob frigiditatem affectos sic esse,
quod tremor his fieri sine ullo rigore solitus est.

26 Quam ob causam, qui leuiter à uino tenentur, magis peccant uel delirant, quam
qui aut grauiter sese ebriarint, aut sobrii manent: An quod sobrius recte iudicat:
qui autem penitus uinolentus est, quod sensibus interceptis onus sustinere non
potest, nihil diiudicat, atque ita non peccat. At uero qui leuiter se ebriarit, iudicat
quidem, quia non multum hauserit: sed quoniam à uino detentus aliquatenus est,
potestatem recte iudicandi amisit, peccet necesse est. Quemadmodum quod Saty-
rus Clazomenius propensus admodum erat ad maledicendum, eius aures, cum
accusaretur penitus obstruxerunt, ut de re ageret, non in contumelias se prouol-
ueret. Postea tamen cum cessante iam aduersario reserassent, & pauca dicente ad-
huc, ille audiuisset, nequaquam continere se potuit, sed euestigio maledicta effun-
dere incepit, quoniam sentire iam poterat, recte autem iudicare non poterat.

27 Cur uini dulcis, quod suauius est, ebriosum neminē esse arbitramur: An quod
uinum

vinum dulce nullum saporem obtinet proprium uini, sed alienum penitus reddit. Igitur dulcis rei, non uini auidus appellandus est, qui uini dulcis tenetur desiderio.

28 Cur ebrioli solis calore gaudere maxime soleant? An quoniam concoctionem desiderant, atque etiam quod refrigerati admodum sunt; ex quo attoniti stupidiq; mox fieri solent à potu.

29 Cur uinolentis multa interdum apparet quod unum est? An quia conspectus initia intrinsecus à uino mouentur, sic ut uel caput totum sollicitari necesse est. At cum initia mouentur conspectus, idem sese applicare non quit, sed quasi partem rei obiectæ uis utraq; conspiciendi attingit. Meritò igitur res una suspicionem recipit geminationis: quod idem uel oculo subter oppresso potest euenire. Conspectus enim mouetur initium, ut ei coire cum altero non amplius liceat; sed hic motus extrinsecus est. Vini autem ille intrinsecus oritur, nec quicquam inter est: idem enim sequetur, qualitercunq; aspectum commoueris.

30 Cur uinolentorum lingua oberret? Vtrum quemadmodum corpus totum in uinolentia titubat, ita etiam lingua labens oberrat, nec reddere articulatim uocula potest. An quoniam caro linguæ mollis, & instar spongiæ est, ampliatur madescens atq; extollitur: itaque ob molem retardior fit, exprimereq; sincere non ualet. An quod ut in aqua ob absentiam aëris loqui non possumus, ita neq; cum nimium in nos humorem indidimus: igitur quod uinolentorum lingua in nimio humore se uoluit, idcirco exprimere sincere non potest. An animus quoq; uinolentorum compatiens errat? At si animus ita affectus est, linguam etiam pariter affici consentaneum est: inde enim omne loquendi initium ducitur. Quo fit, ut etiã sine uinolentia, ubi animus quenquam hausit affectum, lingua etiam sentiat atq; compatiatur, ut in metuentibus patet.

31 Cur ebrii omnes, & qui mari operam dant, libenter solis tepori se dedunt? An quod ebrii concoctionem desiderant, simulq; euenit, ut partes corporis quædam refrigerentur: itaq; stupidos attonitos que post potum fieri nouimus. Maritimi autem illi, quoniam in humore semper suam degunt ætatem, calorem porrò desiderant.

32 Cur uinolenti concumbere nequeant? An quod partem corporis quandam amplius, quàm reliquum corpus incallescere opus est, quod uinolentis contingere præ nimio calore non potest. Calor igitur, qui à motu naturæ interno præstatur, obtentu caloris ambientis extinguitur. An quod partes corporis imas recalescere opus est. Vinum autem in sublime efferrî aptum est: itaq; calorem, quemadmodum illic excitat, ita hinc auocat atq; abducit. Post cibum quoq; libido ueneris minime incitat. Vnde prandere largè, cœnare parcè præcipiunt. Cibo enim cōcocto sursum, crudo deorsum fertur & humor & calor: ortus autē seminis ex his est: & fatigatis idcirco per somnū profluit genitura, qd labor corpus humidum & calidum reddit. Quod si excrementum ea in parte substiterit, euenit certe, ut per somnum erumpat. Hæc eadem causa est, cur in aduersis quibusdam ualetudinibus id eueniat, atq; etiam metuenti & morienti.

33 Cur iuuenes potius quàm seniores immingant, ubi uino sese ebriauerunt? An quoniam iuuenes humidus sunt, & calidi multum, idcirco excrementum humoris confluit in uelicam: exiguum enim à corpore eorum absumitur, quamobrem id effundi necesse est. Senioribus uero, corpus pro sua siccitate humorem nimium atrahit atque imbibit. An quod iuniorum natura ad somnum propensior quàm seniorum est: quocirca grauiter iuuenes consopitos urinæ sæpe excitatio latet, ut hæc prius erumpat, quàm illi surrexerint. Seniores autē latere minime potest, quæ admodum nec externorum motuum quisquā minus ab his percipi, quàm ab adule

scantibus solet. Constat autem quod modo diximus, quandoquidem iuuenes ipsi
tum maxime immingunt, cum arcte & grauius dormiunt.

- 34 Cur oleum ad arcendam uinolentiam ualet, forbitumque facultatem praestat potandi? An quod urinam ciere potest, uinoque hausto iter regit.

EORVM QVAE AD REM VENEREAM PERTINENT
Sectio quarta, cuius quaestiones XXXII.

1 Vam ob causam, qui concumbit & qui moritur, oculos attollit: qui autem dormit, submittit? An quod de parte superiore calor exiens, eodem oculos uertit, quo se deflexerit: per somnum autem deorsum se colligit, itaque eodem conuertit. Clauduntur uero propterea oculi, quia humiditas deficit.

2 Cur ijs, qui rem uenerem immodice agunt, oculi & clunes manifeste subsident, partes quarum alterae propere, alterae procul a genitalibus absunt? Vtrum quod in ipso etiam coitu partes haec perspicue collaborant, cum rem studiosius ipsae persequantur, & se cogant nitanturque in semine emittendo. Itaque quantum alimenti facile liquefcere potest, id pressum extruditur. An quod ob calfactam praecipue contabescunt. Concubitus autem caloris agitur facultate, eaque maxime sentiunt calorem, quae in agendo commouentur. Oculi autem partesque sedi proximae perspicue collaborant. Haud enim fieri potest ut semen profluat, nisi partes coagantur ille, nisi que oculi demittantur: quippe cum partibus his coeuntibus, humor quasi manu ex uelica prematur, oculisque coactis cerebrum sua dimittat. Oculos uero & locum his proximum, uim ad procreationem maximam obtinere docent illinimenta, quae mulieres tam steriles quam foecundae experiuntur, utpote cum uis ad semen transmitti hinc debeat. Sunt autem & oculi, & renes omnium pingues atque obesi: ergo quod partes haec rem uenerem efficacius adiuuant, caloris participes sunt, cuius tabifica uis extenuantur, multumque sui succi ad semen excerni patiuntur. Calor enim (si corpus uel pingue non est, uel si pingue quid est, sed non tamen laborat) aequale liquefcere nequit, ut late in uenere patet. Renes tamen omnium maxime sentiunt, quia in uicino positi sunt. Et ipse quoque seminis transitus, cum per ea loca perspicue agatur, extenuare proculdubio potest: adimit enim, non addit per suam istam propinquitatem.

3 Quamobrem & qui concumbunt, & spadones, qui re minime utuntur uenerem, in acumine oculorum offenduntur? An quod alteris ob libidinem, alteris ob excisionem, partes superiores plus iusto exiccantur: quod perspicuum in ijs est, quorum opus exquisitius administratur. aspectus autem tale est. Humoribus uero deorsum ductis, superiora siccare necesse est: id igitur nimirum concubitu fieri patet. Spadonum autem crura intumescunt, & alui faciles sunt, utpote cum deorsum se humoris copia se uocet.

4 Cur homo, cum concumbere posse incipit, tunc pubescit: ceterorum autem animantium, quae pilis teguntur, nullum tunc pubescere incipit? An quod per etates mutari animantes in contrarium solent. Vox enim grauis de acuta efficitur, & nuda quae ante fuerunt, hirta redduntur. Vnde etiam animantes a primo natali die hirsutas, enudari debere tunc, non densescere, constat, cum semen habere incipiunt: sed ita euenit, quia quae semen effundunt, sicciora fiunt & laxiora: quibus de caulis pilus oritur: quod inde sane patet. Pilus enim neque cicatricibus, neque pueris, neque mulieribus exit, cum scilicet cicatrices spisso contextu, non raro inducantur: pueri, mulieresque corpore humido sint, non sicco.

5 Cur nuditas pedum obesse in re uenerem potest? An quonia corpus, quod concubiturum

turum fit, calidum intus, atque humidum esse debet, quale per somnum potius esse, quam per uigiliam solet; ex quo etiam celeriter, ac sine corporis agitatione semen dormientibus profluit, uigilantibus uero non sine labore prodit. Simul autem fit, ut & reliquum corpus tale existat, & pedes humidiores sint atque calidiores. Indicium quod cum dormimus, pedes obtepscere solent, ut qui una cum internis partibus ita afficiantur. At nuditas pedum est contrario agit: siccat enim atque refrigerat. Itaque siue impossibile, siue difficile sit, ut res agat uenerea, nisi pedibus calidis, eam tamen nuditatem in usu concumbendi, incommodam esse necesse est.

6 Cur omnium maxime animantium homo, postquam concubuit, dissoluitur & languescit? An quod semen proportionem sui corporis plurimum emittit.

7 Sed cur plurimum homo emittit? An quod minus cibum is conficit, & omnium maxime animantium humidus natura & calidus est: quarum rerum altera seminis copiam reddit, altera naturae uim efficit ad semen creandum: semine etenim tale est, quandiu seruetur.

8 Quam ob causam cum ratio concumbendi calore contineatur, timor autem & mors refrigerandi uim habeant, plerisque tamen cum ab his ipsis tenentur affectibus, semen excurrit? An quod cum loca quaedam corporis refrigerantur, alia quaedam intepescunt, cum & suum calorem habeant, & pulsus de locis refrigeratis illum ipsa suscipiant. Quamobrem frigentibus quidem id euenit, uerum non quia frigent, sed quia calent. Constat hoc etiam ipso aspectu: partes enim superiores timentium sanguine priuantur, inferiores autem humescunt, & aluus soluitur & uesica. Calor igitur cum se per timorem deorsum, per mortem sursum deuius agit, madificare & seminis excitare profluum potest.

9 Cur neque concumbere, neque euomere, nec sternuere, neque flatum emittere oportet, nisi res turgente corpore urgeat? An quia cum non turgemus, similes terrae stirpibus sumus, quibus euulsis, aut alienum conuellitur quippiam, aut aliquid abscissum relinquitur: quod autem cum extrudi debet, minutum remanserit, dolorem diutius id omne mouebit: & si quid alienum commotum sit, id cum sua sede priuetur, dolorem creabit. Quae certe istis usu euenient, qui cum non turgent, aliquid faciunt ex istis, quae modo retulimus.

10 Cur ieiuni celerius concumbunt? An quod foramina corporis ieiuno inaniora, repleto autem plena habentur: itaque impediunt, ne humor seminis genitalis ualeat permeare: quod latissime in uesica patet: hac etenim plena, nunquam celeriter concumbere possumus.

11 Cur adolescentuli cum primo concumbere incipiunt, quibus cum fuerint congressi, eas re peracta odio habeant? An quod mutatio summa extiterit, sequentis tristitiae memores, eam fugiunt tanquam fontem, ad quam sese applicauerunt.

12 Quare qui equitant, assidue libidinosiores euadunt? An caloris agitationis causa eodem afficiuntur modo, quo per coitum. Quocirca aetatis quoque accessione membra genitalia contractata, agitataque plenius augentur. Quod igitur semper eorum motu qui equitant, hinc fluentiore corpore preparatoque ad concumbendum euadunt.

13 Quare concumbendi facultatem dari per aetatem cum coeptum est, corpora male olent: prius autem ante pubem non ita olent nec uiri nec mulieres? An quoniam quae incocta sunt, tum sapes habent deteriores: aut enim acidiores, aut saliores, aut amariores: tum odores reddunt foetidiores. Contra, quae concocta maturaque sunt, sapes aut dulces, aut minus amaras, & odores suauiores praestant, aut certe minus infraues. Patet hoc in omnibus tam terrae stirpibus, quam animantibus ipsis. Detractis autem quae matura concocta sunt, caetera cruda relinquantur: ut & in cinere, portione dulci consumpta, puluis amarus relinquitur.

Et sudor quoque falsus eadem de causa est. Calor autem naturalis semen genitale concoquit, quod quanquam exiguum est, uim tamen obtinet maximam, quippe quod ex multo admodum tam exiguum constitutum sit. Quamobrem ubi id secessit, resolui mur magna ex parte uehementius atque refrigeramur; itaque humores inconcoctiores redduntur, patefactis meatibus propter feminis excursum; quo fit ut sudor ob cruditatem & fallior & foetidior tunc sit quam in puerili aetate. Quod si cui forte talis natura sit, ut partem subidentem sudoris foetidam habeat, huic magis magisque res innotescet, ac praesertim eisdem in locis, quibus & caeteris maxime consistit, uelut in alis.

14. Cur si ex nostro semine procreatum animal est, prolem id nostram appellare solemus: sed si ex aliquo alio nostro uel excremento uel parte prodijt, nostrum id esse nunquam fatemur: multa enim semine putrescente proueniunt. Quid igitur causae sit, ut si quales nos sumus, tale fuerit, nostrum id sit: si diuersum, id alienum sit: aut enim omnia nostra esse oportet, aut nulla. An primum, quoniam quod ex semine nostro prodijt, id ex nostro est: quod secus, id ex alieno scilicet, quae purgamentis excrementisque enascuntur. Denique nihil ex omnibus, quae animanti tribuimus, gignere animantem potest, nisi semen genitale. Quod autem nocet, quodque malum est, id suum nullius est: nec quod alienum est, id suum esse potest. Haud enim idem illa significant, suum esse, & alienum esse, uel diuersum, uel malum. Excrementa autem & putredines, non nostra, sed diuersa alienaque sunt a nostra natura: non enim quaecumque in corpore extiterunt, corporis haec esse putandum. Nam & papulae saepe erumpunt, quas tollimus atque excidimus: omnino quae praeter naturam constiterint, haec aliena omnia sunt: multa autem praeter naturam uel rebus coniuncta naturalibus prodeunt. Quod si ex rebus nostris solo semine natum animans sit, recte quod ita prouenerit, prolem id esse nostram tantum putabimus: ex semine uero ipso si quid extitit aliud, ut uermis, ubi uel foris putruit, uel corruptum in utero est, ut quae monstra appellamus, prolem id esse nostram haudquaquam dicendum est. Cum enim corrupto creetur semine, non insuper ex nostro creatur, sed alieno: quemadmodum quod excrementis constiterit, ut quod ex stercore. Omnia uero huiusmodi ex corrupto creari semine hinc indicatur, quod ex non corrupto creari tale natura statuit, quale illud est, de quo semen genitale prodierit. Exempli gratia, si de equo equus, si de homine homo, nec semen magnificamus ipsum, nec aliquid quod inter generandum confici solitum est. Tunc enim humor & corpulentia quaedam, & caro consistunt, quorum nihil nobile est, quoniam nondum naturam obtinent destinata, sed eatenus naturam attingunt, quatenus ita se habeant, ut ex illis tale creari possit, quale nos sumus, modo seruentur. Corruptis autem nihil tale nasci potest. Causa est haec, cur nec alia ex re nostri corporis, nec ex semine ipso corrupto aut imperfecto, prolem nostram oriri arbitremur.

15. Cur minus in aqua homines concumbere queunt: An quod res nulla in aqua liquefcere potest, quae ab igne liquefieri apta est, ceu plumbum, aut cera. Semen autem hominis igne plane liquefcere uidemus: haud enim prius fluere incipit, quam per attritum recaleat. Pisces tamen sine attritu coire fatendum est.

16. Qua de causa res omnium suauissima concubitus est: & utrum necessitate impellantur ad concumbendum animantes, an rei cuiuspiam gratia genus hoc libidinis datum est: An suauissime quidem concubimus, quoniam aut toto ex corpore semen profluit, ut aliqui uolunt: aut quia quamuis non toto ex corpore, tamen per eam partem se promit, in quam meatus omnes, uenaeque omnes applicentur, & coeant. Cum igitur uoluptas similis in libidine atque in prurigine sit, efficitur pariter, ut corpus gestiat uniuersum. Prurigo enim secessio humoris spirituosius inclusi contra naturam est: & genituram uero secessionem humoris eiusmodi esse

adrem

ad rem naturalem constat: suavis autem tum ex necessitate, tum rei cuiuspiam gratia concubitus est. Ex necessitate inquam, quod uia omnis pertinens ad rem naturalem suavis est, si modo à sensu percipi queat. Rei uero cuiuspiam gratia est, ut ortus sit animantium perpetuus: facit enim uoluptas, ut animantes ad coitum ardentius excitentur.

17 Cur uenus immodica morbis pituitæ nonnullis commoda est? An quoniam excrementi quidam exitus est, ita ut multū uacantis materiæ, cum semine detrahi possit: pituitam autem excrementum esse nulli dubium est.

18 Cur res uenerea uentrem refrigerat & siccatur? An refrigerat, quoniam calor in concumbendo excernitur: & siccatur quidem coitus uenericus potest, quippe cum euaporari, dum calor exit, necesse sit: exit autem cum refrigeratur. Adde etiam, quod feruor coeundi siccare nimirum potest.

19 Cur salaces hi sunt, quibus pili palpebrarum defluunt? An ob id ipsum, quo etiam calui: sunt enim hæc ambo partes rei eiusdem. Quicumque autem ex pilis congenitis ætate iam prouecta non crescunt, hi omnes decidunt libidinis usu immoderato. Capillus enim & supercilium & cilium, genere congeniti pili continentur, ex quibus his supercilia tantum nonnullis ætate prouectis obdentsantur. Quod cur ita sit, alibi rationē attulimus. Reliqua autem utraq; genera, eadem illa de causa deficient, quod partes superiores sanguinis parum obtinentes, libido refrigerat. Ita enim efficitur, ut locus hic alimentum concoquere non possit: cum autem pili alimento caruerint, defluant necesse est.

20 Quam ob causam qui mingendi desiderio tenentur, concumbere nequeunt? An quod meatus implentur. Quod autem plenum humoris est, id nullum præterea humorem potest suscipere.

21 Cur gignendi facultas ijs tollitur, qui à uaricibus tenentur, siue homo, siue aliquid ex cæterorum animantium numero est? An quod uarix flatu translato fieri solet, quocirca in uitijs atræ bilis accommodata est. Fit autem concubitus quoque cum flatu excursu. Quamobrem si impetus ille agitur, cum uarix exercet, semen non insuper excitatur, sed refrigeratur. Fit igitur inde, ut penis tentigo emarcescat.

22 Quare qui concumbunt, resoluuntur atque languere magna ex parte solent? An quod semen omni ex parte corporis secretio est: itaque ut edificijs constructio, sic corporis compactio quatitur, dum semen decedit, quasi sanguinis multum, aut aliqua pars alia decedat: ita quod exit, per opportunum est, & quod exiguum ex multo alimento conficiatur, quemadmodum amyllum ex farina.

23 Cur ijs qui concumbunt, si desiderio mingendi tenentur, penis intendi uehementius potest? An quod foramina plena redduntur humoris, semen per angustia se promens, molem efficit ampliorem, atque extollit: penis etenim ad ipsos meatus est positus.

24 Quam ob causam tentigo & amplificatio penis illa existere possit? An duplex causa est, una quod pondus ugens post testes facit, ut penis erigatur: testes enim uicem fulmenti uectoris capiunt. Altera, quod foramina spiritu admissio implet, ita ut genitale membrum intumescat atque se erigat. An humor auctus translatusque facit, ut moles amplior redundet: penis tamen, qui mensura insigni adoleuerit, minus se patitur efferi: fit enim ut ita pondus à fulmento uectis remotius maneat.

25 Qua de causa qui rem agunt ueneream, aut qui ea ætate sunt, quæ sufficiat ueneri, male olent, uirusque hirci reddunt: pueri autem non ita olent? An spiritus puero rum (ut dictum iam est) humorē sudoremque concoquere potest, uirorum autem nequit.

26 Cur per ætatem uiri minus, mulieres magis concumbere ualeant: quod Hesiodus quoque poeta inquit: Fœmineo uenus est usu magis effera sexu: Mitior illa

uiris, & saepe accita relanguet. Vtrum quod testes eo tempore magis demittuntur & flaccent, quàm per hyemem, cum qui concubiturus est, retrahat, ac suscipiat illos, necesse sit. An quoniã naturæ calidæ præ nimio calore æstiu temporis æstant, collabunturq;: frigida uero refouentur & uigent. Est autem uir calidus & siccus, mulier frigida humidâq;: ergo uirorum tunc uires infirmantur, mulierû corroborantur, & uigent per compensationem qualitatis contrariæ.

27 Cur nonnulli rem ueneream cum uoluptate patiantur, & alij uel ipsi agere cupiant, alij pati tantûmodo gestiunt? An quod excrementis singulis locus determinatus à natura est, in quem instituto secerni naturali debeat, sollicitataq; natura spiritus excurrentis tumorem admouet, excrementumq; unâ extrudere solet. Verbi causa, urinam in uelicam, cibum consumptû in aluum, lachrymam in oculos, mucorem in nares, sanguinem in uenas naturæ deduci placuit: his autem proximè geniturâ quoq; in testes & penem deferri constitutum est. Quibus itaq; meatus habitu suo naturali priuantur, uel quia obcæcati sunt, qui ad penem tendant, (quod spadonibus hisq; similibus euenit, uel etiam alijs de causis) his talis humor in sedem confluit, quippe qui hac transmeare solet, quod eius loci contractio in coeundo, & partium sedi appositarû consumptio indicant. Qui si admodum semine genitali abundant, excrementum illud largè in eum locum se colligit. Itaq; cum excitata cupiditas est, attritû pars ea desiderat, in quam confluit excrementû. Cupiditas autem excitari tum à cibo, tum ab imaginatione potest. Cum enim alterutra de causa libido commota est, spiritus eodem concurrat, & genus id excrementi confluit, quo secedere notum est. Et si tenue, spirituosum ue est, cum difflatû id fuerit, requiescunt: quemadmodû pueris & adolescentibus interdum nullo secreto humore cessare tentigines possunt. Sed si crassum corpulentumq; est, nisi extruso quiescere nequeunt. Quod si neutrum eorum accidit, cupiunt quousq; alterutrum accidat. Quorum uero natura mollis, & fœminea est, ita ij constant, ut genitura: uel nulla uel minima conueniat, quo illorum secernitur, qui prædicti natura integra sunt, sed se in partem sedis diuertat: quod propterea euenit, quia præter naturæ normam constiterunt. Cum enim mares crearentur, ita degenerarunt, ut partem uirilem mancam atq; oblaesam habere cogentur. Læsiõ autè alia rem omnino corrumpit, alia peruertit & uitiat. At genus illud corrupens, ut in his sit, fieri non potest: ita enim mulieres, nõ uiri crearentur. Ergo peruertere citariq; aliorum, quàm secernendum natura uoluit, necesse est. Vnde fit, ut insatiabiles etiam sint modo mulierum: humor enim sollicitans ille exiguus est, nec quicquã se promere conatur, refrigeraturq; celeriter. Quibus itaq; sedem humor ex toto adiuuit, ij pati tantûmodo auent; quibus autem in utranq; partem sese dispertijt, ij et agere & pati concupiunt, idq; amplius, quo tandem plenius fluxerit. Sed sunt, quibus uel ex consuetudine affectus hic accidat: fit enim, ut tam gestiunt, quàm cum agunt, utq; genituram nihilominus ita emittere ualeant. Ergo agere cupiunt, quibus hæc ipsa usu euenit, & consuetudo magis, ueluti in naturam idcirco illis euadit, quibus non ante pubem, sed in ea uitium patiendi inualuit, quoniam his recordatio rei, cum desiderant, oritur. Vnâ autem cum recordatione gestiens exultat uoluptas: desiderant autem perinde ac nati ad patiendum. Magna igitur parte, uel ob consuetudinẽ res existit. Sed si accidat, ut idem et salax & mollis sit, longe expeditius hæc omnia euenire posse putandum est.

28 Cur homines rem agere ueneream cupientes, confiteri se cupere maxime pudet: bibendi, aut edendi, aut aliquid eiusmodi faciendi desiderio cum teneantur, confiteri non pudet? An quod rerum plurimarum cupiditates necessariae sunt, & nonnullæ nisi expleantur, interimunt. Rei autem uenereæ libido superfluit, & abundantia index est.

29 Cur uiri per hyemem, mulieres per aestatem rei uenerae appetitiores sunt? An quod uiris calidior natura & siccior est, mulieribus autem humida frigidatque. Quare obrem illis humor & calor satis cupiditatem ueneris hyberno tempore accendere queunt, quibus rebus semen oriri certum est. Mulieribus autem & calor minor, & humor concretus propter caloris inopiam tunc est. At per aestatem contra mulieribus calor modicus, uiris largior quam satis sit; nimius enim uires frangit atque dissoluit. Quapropter pueri quoque per aestatem tenuiores redduntur; incidit enim, ut ignis igni coniungatur.

30 Cur quibus natura calida est, si modo robusti pleni que sint, nisi concumbant, iis saepe bilis proficit, & aluus amara secedit, & pituita falsa conficitur, & color corporis immutatur? An quod semper cum semine una excrementi aliquid exit. Unde etiam nonnullorum excrementis abundantium, genitura lauamentum piscium redolet; igitur excrementum quoque illud concumbenti decedit. Itaque nihil est, quod possit affligere; abstinenti autem manet, & amarum falsum uere redditur.

31 Cur libidinosi sunt, qui melancholici? An quod flatu redundant. Semen autem decessio flatus est; ergo quibus id ipsum amplificatum, hos saepe purgari appetere necesse est; sic enim efficitur, ut leuentur.

32 Cur aues, & pilosi homines libidine uehementer aguntur? Vtrum quod multum humoris continent; an non ea ratio est? Fœmina enim, quae humida est, pilis uacat; sed potius quod genus illud utrunque naturae multi humoris concoquens propter caloris copiam est. Indicium pilus est atque penna. An quod & multum inest humoris, & id a calore superatur? Neque enim si multum non esset humoris, neque si non a calore uinceretur, pennae auibus, pili hominibus possent unquam oriri; semen autem uel loci ac temporis portione, uel ratione creari plurimum potest, ut in aere, ut in uere; nam eius natura calida et humida est. Fit etiam ratione communi, ut aues & claudii homines salaces nimirum sint; alimentum enim utrisque seorsum quidem exiguum profluit propter uitium cruris; in sublime uero affatim efferunt atque in semen conuertunt.

33 Cur homini, cum concumbit, oculi potissimum infirmantur? An quod humore deficiente id accidit. Argumentum uero frigidam esse genituram, quod humida nunquam redditur, nisi calefiat, nec ullam desiderat liquefactionem; quandoquidem per uniuersum corpus expassa est, quemadmodum sanguis.

EORVM QVAE AD LABOREM PERTINENT,
Sectio quinta, cuius quaestiones XXXVIII.

1 **V**R ambulationes prolixae quidem per plana, laboriosiores sunt quam per incompta; breues autem leuiores? An quod membra tum a multo, tum a uehemente motu fatigantur. Est autem uehemens, qui passim per loca inaequalia agitur; multus uero qui continens unusque est. Locis igitur inaequalibus tamen longa motio acta est, tamen requiem mutatio praestat, facitque ut longa non sit, ne ipsorum quidem equorum, propter mutationem. Planis autem habitus similitudo & paritas nihil interpellat, nec membris ullam praestat quietem, sed efficit ut mouendi ratio continuetur. At uero si breuis sit, nimietas quidem motus nulla in planis fatigabit; accliuibus autem, quoniam immutatio uehemens & contraria corpus modo sursum, modo deorsum uexat, fatigetur necesse est. Talis uero motus, ut dictum est, qui per ardua agitur; contrarius, qui per plana.

2 Quare ob causam, qui animo deficiunt, & qui praenimio exercitandi labore dissoluntur, mole corporis contractiore existunt, uocemque reddere acutiorum putantur? An quia uoces minores mittuntur, ideo acutiores esse uidentur. Argumentum, quod qui clamantes a longe imitantur, acute proferunt. Moles autem corporum mi-

- nones idcirco reddunt, quod sanguis à summis corporis partibus se uocat ad imas.
- 3 Cur uenter tantūmodo extenuatur eorum, qui se exercitationi dederunt? An quoniam uenter pingue amplectitur plurimum.
 - 4 Cur pingue eorum absumitur, qui se laboribus dedunt: caro autem nullatenus emaceratur? An quoniam pingue concalfactum liquefcit: quod carni nō euenit. Motio autem concalfacit.
 - 5 Cur uenter opimus admodum esse solet? Vtrum quod cibo propinquus est: dumq; cætera membra ex uentre hauriunt, uenter ipse sibi sapius ingerit. An quoniam minime uenter laborat: flexibus enim hic nullis contorquetur.
 - 6 Cur melius fatigationes tum cessant, cum quis ex aqua oleo permista se perfricit? An quoniā oleum magis subire cum aqua potest, quā si per se ipsum est: dicitur enim supapte natura, ut innatet & fluitet. Vbi autē subijt, corpus subinde amplius emollitur. An quia oleum natura calidum est: calidum autem quodq; & siccat & indurat. At membris fatigatis, siccitas & durities incōmodæ omnino sunt: mistum igitur aquæ eo plus iuuat, quo minus siccat.
 - 7 Cur lassus corporibus euomendum præcipitur, cum tamen uomitus sit laboriosus? An quod lassitudo collisis ossibus aut pressatis aut fatigatis consequi soleat: quos quidē affectus patiuntur extrinsecus, aut intrinsecus, idq; bifariā: aut enim cum copia carnis uires exuperauit ossium, aut cum frequēs corpus se cætero corpori miscuit, quo locum sibi obtinere apte nō possit: quale genus excrementorū est. Pondera enim quæcūq; extrinsecus corpori applicentur, laboriosiora sunt quā ipsa corporis membra, etiā si pondere leuiora illis esse cōtigerit. Argumentū, quod qui plus equo uel ederint uel biberint, hi minus quāuis laborarint quā ieiuni, grauius tamen fatigantur: quoniam cibus locum suum non obtinet, utpote qui adhuc maneat crudus. Cum autem fatigatio maceret atq; colliquefaciat, colliquamentū autem non nisi excrementum sit, hoc est quod lassitudinē mouet, dum temere uagatur occurfatq; ossibus & neruis, & intimis carnis: quæ rara, soluta, patefactaq; substant. Vomitus igitur cum id extrudat, quod fatigationē inducit, meritō hominem recreat, liberatq; à lassitudine: corpus em̄ quale principio fuerit, tale restituit. Elaxat autē uomitus, non nimij motus ratione, sed si ita fuerit, ut non plenē agat. Copia enim ciborum, quæ in uentriculo remanserit, & excrementa, quæ his incidant cibis, faciunt ut lassitudo uomitū consequatur, quemadmodū in corporibus nimiū impletis dictū iam est. Quod si nec illis causam lassescendi labor inferat, sed cum ita sese haberent, laborarint, nec ijs qui nō totū cibum eiecerint, uomitus causa foret lassescendi. Nam si hoc esset, haud erat quod nō omnibus euomētibus lassitudo incideret: nunc uero multi post, ubi euomerunt, alacriores certe redduntur.
 - 8 Cur laboriosius brachio est inanem iactasse manum, quā cum lapide? An quod inani iactura brachium quasi conuellitur uehementius: nulla enim in re nititur, quemadmodum cum mittit, missili obdito, fulcire se potest. Huic proxime saltans quoq; pondusculis susceptis innititur. Et qui currit, manus obquatiēs, se sustentat. Quamobrem ille plus profilit halteres tenens, quā nō tenens: hic uelocius currit manus obquatiens, quā non obquatiens.
 - 9 Quam ob causam cursus uelox tam in hominum genere, quā in cæterorum animantium facit, ut capita à morbo tententur? quanquā cursus unusquisq; detrahere ad ima genus omne excrementorū putatur, ut ambulatio: quapropter crura eorum implentur, qui nimiū ambulant, quoniam de parte superiore ad imam labitur & alimentū omne & excrementū. An motus quidem ubiq; agere idem potest. Verum motus uelox, cum uires intendit, & spiritum retinet, caput concalfacit, eiusq; uenas nimirū inflat, & attrahentes redit facultatis externæ, ut frigoris, ut caloris: adde quæ in pectore continentur. Nam ea quoq; attrahi resorberiq; inde credendum

credendum est. Quibus remissis, locum ægrotare illum necesse est.

10 Cur locis æqualibus quàm inæqualibus magis fatigatur: ocyus aut iter æquale quàm inæquale conficitur? An minus laboris tunc est, cum motus non semper eodem habitu agit, quod ingressu inæquali potius fit: ocyus enim ingredimur, ubi minus contra naturam mouemur. Ergo per locum æqualem parcè atq; frequenter, & ponitur & attollitur: per inæqualem aut contra. Atqui ratio attollendi contra naturam est: ut nanq; omnem attollendi usum exequimur. Quod autè per singulos gradus paulum redditur, id multum per multos demum exultat.

11 Cur in planis laboriosius accubamus quàm in concauis? An eadè ratio est, cur etiam in conuexis laboriosius quàm planis. Cum enim pondus corporis se eundè in locum in sedendo, accubandoue colligit, facit per afflictationem ut laboretur. Incuruunt igitur quàm rectum, idq; quàm concauunt magis tale se exhibet: nostrum etenim corpus in orbem se colligit potius, quàm dirigat in processum. Quæ aut eiusmodi sunt, hæc per plura attinguntur à concauis q̄ à planis. His eisdè de causis etiã fit, ut quæ cedunt, minus q̄ dura & renitètia fatigent, & in accubando et in sedendo.

12 Cur breues deambulationes fatigationem mouere amplius soleat? An quia euariant incomptæq; sunt: faciunt enim ut sæpe subsistatur. De contrario autè in contrarium frequenter mutari laboriosum est: neutri nanq; assuescere sinit. Quæ quidè assuescendi ratio uacat fatigatione: utriq; autè simul ut assuescas, fieri non potest.

13 Cur qui equo uehunt, quo longius equus decurrerit, eo magis emittere lachrymas solent? Vtrum quoniam aer, qui se obiectat, subinde eo frigidior est, quo minus teporis corpus attigerit, quod hys etiã euenit, qui cursum nudò corpore agunt: frigus autem mouere lachrymam potest. An contra. Res enim calida lachrymam ciet, uelut sol. Motus autem nimirum calorem efficere potest. An propter ictum illatum ab aere illud accidit. Quomodo enim uenti aduersi oculos perturbant: sic aer occursans eo magis ferire potest, quo equus uelocius agitur.

14 Cur cætera membra cum perfricantur, pleniora euadant: uenter autem soleat extenuari? An perfrictione protinus uehementiore extenuatur, cum is etiam impleti soleat illa fricandi ratione, quam paulatim amplificando admouemus, sed non æque proficit, atq; caro, qua de re queritur: quippe cum omnino in exercitando, laborandoq; uenter præcipue extenuetur. Ratio igitur, quod opima quæque concalfacta liquefcunt, & ea magis, quæ intensa suapte natura sunt: uenter autè cuteus est, cutis uero sua natura tensionem habet. Sedenim quod uenter celerrime opimatur, ideo & pingue aliquid semper obtinet, nisi morbo laboret. Cuius rei causam dixerim, quod cibo ex uicino positus est. Cum igitur omnino pingue res propria naturæ non sit, sed aduentitium, nec ita necessarium, ut caro adhæreat: ideo & exercitandi, & perfricandi agitatio uentrem concalfaciens, liquefacit & macerat, alimentumq; quod inde redundet, membris cæteris dispertit: quamobrem sedile uentrem opimat, reliquum corpus extenuat. Motiones uero, perfrictionesq; uentrem extenuant, reliquum corpus implent & augent.

15 Cur peracto longo itinere aut cursu, si quis se super summos cõstiterit digitos, calces pedum conquatuntur, proniq; deorsum labuntur? An propter continuatum, uehementemq; motum concitati nerui nondum requiescunt. Fit enim sæpe, ut animus euincere corpus totum possit: membra autè singula inhibere non possit, ubi se quendam in modum commouere: non enim cor, non penem excitum, relidere animus cogere potest. Ratio autem rei quam querimus est, quod multum spiritus circa neruos deurit, quod non simulac substiteris, refrigerescere potest. Is igitur spiritus concutiens, ueluti subtrahendo suo motu deducit, facitq; ut pars remotissima minime contineatur. Itaq; calces tremiscunt, quemadmodum inum labrum hominis irati.

- 16 Qua de causa qui non concitate admodum currunt, numero se respirant? Vtrum quod numerus omnis mensuram certo recipit motu: talis autem motus est, qui per aquas agitur portiones, quemadmodum agunt, qui currunt leuiter. Ergo simulatque agere cursum inceperint, respirant ita, ut cum spiratio per compares uices propter parem metiendi motum reddatur, numerum siue modulationem possit continuare. An quod omnis spirandi ratio compari uicissitudine confici soleat, modo quis non retineat, sed tenori trahendi a natura determinato utatur. Igitur cum sedemus aut ambulamus, quod motus corporis mediocris est, numerus palam non fieri potest: cum item cursum concitate agimus, quod sensus consequi motum nequeat, numerum percipere respirandi haudquam ualemus. At cum mediocriter nos ipsi concitemus, motus ipse mediocris modum respirandi sensibile praestans, explicare numerum potest.
- 17 Quare inter currendum aer in flatum conuerti nobis uideatur? Vtrum quoniam dum per cursum agitamus, aerem corporibus nostris continentem excitamus, quod non nisi flatum mouere profecto est: quocirca non solum uidetur, sed etiam uerum in flatum aer conuertitur. An quod in currendo aerem impetu nostro uiolamus: quo facto, sensu aeris per motum magis afficiamur. Ergo recte in flatum aer se conuertere uideatur: hoc enim ratione impetus potest euenire.
- 18 Quamobrem currentes potius cadimus quam ambulantes? An quod magis quam moueamur attollimus: hoc enim inter cursum & ambulationem interest.
- 19 Cur ascendentes genibus, descendentes femoribus elaboramus? An quoniam dum ascendimus, corpus sursum iactamus, distensionemque corporis genuumque mouemus, ex quo genibus laborandum est. Procliuius autem locis, eo femoribus laboratur, quod ipsis ipsis enixi crura submouemus. Ad haec omne quod praeter naturam fit, laborem doloremque mouet. Est autem secundum naturam, genibus ut ante flectantur: femoribus autem, ut retro. At locis accliuus genua retro flectuntur, nam inniti firmarique uolumus: procliuius autem femora ante coguntur, corpus enim se prorsum propensumque ita defert.
- 20 Cur in itinere media femoris parte potissimum fatigari solemus? An quod longi cuiusque atque continui pars potissimum media laborat, cum scilicet stabilitum fixumque manet: quamobrem haec praecipue rumpitur, femur autem tale est. Ergo partem potissimum mediam eius fatigare merito solemus.
- 21 Quam ob causam qui humida constant natura, facile a labore aestuque strangulantur? An quod humor concalfactus transit in aera, itaque acrius urit. Ergo cum ob nimietatem facultas submouendi non datur, refrigeratio nulla subsequitur, atque ita celeriter homo calore insito, & aduentitio exardescit. Quapropter sudor spiritusque secessio eos iuuant, qui se exercent, qui denique laboribus se dederunt. Cum enim humor discernitur atque extenuatur, spiritum inde enasci necessarium est.
- 22 Quare corpora, quae modice constant temperataque sunt, in morbum saepius incidunt, & facilius curantur? An utrunque eadem de causa euenit: est enim aequabile, quod modicum est. Quod autem aequabile, id compatibilius est. Quamobrem si quae eius pars laborauit, protinus totum collaborat. Immodicum autem contra, utpote quod seiunctius sit, partium suarum uitia minus haurit, minusque consentiens est. Ergo saepius id in morbum hac de causa incidit, facilius autem curatur, quoniam malum partium commune omnium est: eo namque debilius reddit, quo se in plura digesserit, itaque curabilius est. Immodicum uero illud, ut quod rem communem cum partibus non habeat, minus quidem aegrotat, sed difficilius curatur, quoniam malum uehementius urget.
- 23 Cur aequalibus quam inaequalibus locis magis fatigari solemus? ocyus autem iter aequale quam inaequale expedimus. An quod minus laboris tum est, cum non assidue habitu eodem mouemur, quemadmodum ingressu aequali potius agitur: ocyus uero ingredimur, cum ubi minus pari tempore attollimus. Ergo per locum aequalem

æqualem usus attollendi exiguus est atq; frequēs: per inæqualem aut è contrario. Quod uero per singulos gradus paulū reddit, multū id per multos demū exultat.

24 Cur femora in descendendo, tibiæ in ascendendo laborant? An labor in ascendendo est, qua corpus attollitur: fit enim, ut totum corpus nobis oneri sit. Itaq; cui totum incumbit, & quo totum attollitur, id præcipue premitur atq; laborat: hoc autem tibia est. Postremam enim hæc longitudinem tenet, nec modo pedis latitudinem aliquam sortitur. Vnde fit, ut hoc minus se ualeat stabilire: itaq; ut humeris, ita tibijs pondus sustinemus, laboremq; ob eam rem, quo humerus maxime affici solet, tibia quoq; patiatur, necesse est. At in descēdendo, quoniā corpus deorsum se defert, propellitq; contra naturam, hinc labor & uexandi ratio prouenit. Itaque laborem huic præcipue admouet, cui incumbit, quodq; uexat. At qui tibia manet, thorax ponderi est, femur sustinet atq; uacillat, eo quod & porrectum in longitudinem est, & supernè uersatur, qua scilicet thorax procumbit.

25 Cur iter longius tum esse uidetur, cum ignari quantum sit ambulamus, quàm cum gnari, si modo res cæteræ pares adsint? An quod nosse quantum sit, non nisi nosse eius numerum est, remq; nō determinatam pluris quàm determinatam esse perspectum est. Ergo quemadmodum, si nosti quantum sit, finitum id esse necesse est: licet etiam si ignoras, quasi reciprocetur, animus cauillatus oberrat, infinitumq; id esse uidetur, quod finitum est. Quamobrem si quantum quodlibet determinatum non esse putetur, uelut infinitum id esse uidebitur, eo quod aptum est, ut sit determinatum. At si determinatum non sit, infinitum est. Ergo id quoq; infinitum quodammodo uideri necesse est, quod determinatum esse nequaquam uidetur.

26 Cur femora magis quàm tibiæ fatigantur? Vtrum quod propè absunt ab ea parte, quæ excrementū continet: itaq; ubi ea pars agitata nimium recaluerit, femora expeditius ac plenius attrahere possunt, quàm tibiæ. An quod femora continentiore constant natura: laboratur enim præcipue propter continui distractionem: quippe cum etsi nullo excremento substante fessi sumus, tamen femoribus ac lumbis acrius laboramus. An quo modo inguina per ictū oriri nouimus, propter uenarū & neruorū societate: ita etiam lassitudo potius in femur incūbit, quod quidem ab initio propius abest. An quod femur eadem habitus ratione fungitur suo munere magis quàm tibia: quæ quidē res laboriosior est. An quod femora carnis copiam sustinent. Itaq; res affatim in his inest, quam naturæ rationi tribuimus.

27 Quam ob causam tubercula & ulcera nōnullis ex labore proueniunt? An corpore impuro motus concalfaciens, excrementa alia etiam cum sudore uaporatim delstringit, quæ crassa & humore prauo, hoc est, acuto aut amaro, aut falso contenta secerni penitus suam ob concretionem non queunt. Itaq; per carnem intumescunt, atq; exulcerantur propter amari humoris uolentiam.

28 Cur nō protinus ab exercitatione, aut à medicamēto epoto cibus assumi debeat? An quod adhuc corpus purgatur, necdum à labore quiescit, excrementaq; excita redundant.

29 Quamobrem currere quàm ambulare difficilius est? An quod plus oneris fert, qui currit: is enim elatus ac pendēs, onus super se totum sustinet. At qui ambulat, parte insistente uicissim sustentatur, quasi pariete admotus requiescat.

30 Cur nō protinus ab exercitatione esurire incipimus? Vtrū propter colliquefactionis residua, dum penitus concoquat. An propter spiritū, quē labor ex humore subdito mouet. An propter sitim quā laboris calor inducit: hæc em̄ accidūt omnia.

31 Cur genitura in somnis ijs profluere solet, qui aut labore lassescūt, aut tabe consumuntur? An quod omnino ita incontinentes sunt, qui natura calida et humida constant: semen enim tale natura est. Quod autem tale est, ex ijs qui tali habitu sunt, potissimum profluit, cum calor somni accessit: quippe cum corpora tan-

tisper exiguum momentum desiderent, idque intrinsecus, non extrinsecus. Lassi autem & tabescentes ita affecti sunt; redundant enim, & elassati colliquamentis calidis propter fatigationem & motum, & tabefacti propter destillationem & calorem, quem inflammatio mouet.

- 32 Quam ob causam crus suum sinistrum diutius perfricare cuique difficilius est quam dextrum? An quod parte dextra laborare ualeamus: rebus autem praeter naturam proficiscentibus, annumeranda cruris sinistri frictio est: fit enim dextra transuersa in partem obiectam. Quae autem praeter naturam fiunt, haec factu sunt difficilia. Sinistra uero manu partem perfricando dextram, nil tale percipimus: quoniam haec neutram in partem apta potensque est.
- 33 Cur breues deambulationes laboriosiores sunt? An quod crebro subsistimus, neque aequabili incessu mouemur cum flectimus: quod certe laboriosum est.
- 34 Cur in sole cum stamus, amplius recalescimus, quam cum mouemur: cum tamen motus omnis uim calfactoriam habeat? An non omne mouendi genus calfacit, sed est etiam quod refrigeret. Quod etiam in ollis feruentibus patet, quoties eas afflamus aut uersamus. An quia cum flamus calor permanet: is autem cum permanet, amplius calfacit, quam cum mouetur. Corpus etenim nostrum uaporem de se quendam mittit assidue tepidum, qui proximam aerem tepescit, quemadmodum titio. Cum igitur quiescimus, aer nos circumfundens, calidus ob praedictam causam redditur. At cum mouemur, flatus excitatur, qui refrigerare nos potest: flatus enim quisque frigidus est.
- 35 Quam ob causam qui equo currunt, quo contentius cursum arripit equus, eo magis lachrymas mittunt: & qui pedibus, eo magis quo intenderint uehementius? Vtrum quoniam aer occursans frigidus est: frigus enim lachrymas mouet, quippe quod contrahendo condensandoque carnem, humorem exprimat. An potius contra, calor enim sudorem elicit: lachryma autem sudor quidam est. Quapropter a concalfectione utrunque mouetur, & sudor & lachryma, salisque pariter ambo sentiuntur: calorem autem efficere motus potest. An propter aeris ictum. Quomodo enim flatus aduersi oculos perturbant, ita etiam aer qui se obiectat. Quo igitur quis contentius equum agitat, aut ipse currit, eo magis ictu quodam molli obuerberat & ferit: quo fit ut se lachrymae promant, scilicet meatibus oculorum relaxatis appulsu eiusmodi. Omnis etenim ictus, uim aut secandi habet, aut collidendi & contundendi.
- 36 Quam obrem qui cursum concitate agunt, concuulsis maxime corripiantur, ubi quis inter currendum eis substiterit? An quod ea potissimum diuelluntur, quae in partem contrariam uehementer trahimus atque mouemus. Cum igitur homini currenti, uehementerque membra ultra propellenti, quis obuiam factus obstiterit, accidit ut in partem retorqueantur contrariam, quae adhuc ante pertendunt, atque propriiunt. Itaque diuulsio eo uehementior incidit, quo cursus contentius agitur.
- 37 Cur ambulationes minus laboriosae sunt, quae inaequales quam quae rectae aguntur? An quod elatio erecta secundum naturam corporis uniuersa est. Ideo ambulationes, quas loca aequabilia praestant, laboriosiores quam inaequabiles sunt, quod in eisdem partes laborem admouent, quod inaequales illae non faciunt: dispertunt enim magis in omnes corporis partes. Calidis uero temporibus, arctae ambulationes plus ualent quam frigidis, quippe quae partibus externis laboris plus afferant, & quidem sudorem ob eam rem euocando extenuent. Frigidis contra carnem reddunt constantiore, & stomachum excitant, ciborumque faciunt auidiorum. Partibus enim internis calorem augent, membrisque ad frigoris appulsu torpentes, locum intimum calore amplificato efficacius purgant. Carnem uero solidiore efficiunt, ut quae per eam uniuersam nequeat superare. Accliuus etiam ambulationes laboriosiores

fiores sunt quàm decliues, magisq; extenuant. Faciunt enim accliues, ut lumbi potissimum laborent, decliues ut femora. Pondus enim totum femoribus incumbens grauissime premit: quod idem, cum præter naturam sursum efferrè à calore cogatur, maiorem in modum calfacit. Itaq; efficitur, ut arduum ambulandi genus sudores moueat, spiritum suspendendo extenuet, lumbis dolorè infligat: crura enim magna cum difficultate se in sublime recipiunt, lumbos inflectunt, frangunt, euellunt: quibus de causis labor præcipuus sequatur necesse est. Locis autem duris ac renitentibus habitæ ambulationes, musculos & neruos crurium effatigant, quippe quæ cõtentiones tam neruis quàm musculis moueant, cum enixu agantur uio lento. Mollibus uero & cedentibus locis facta ambulatione, articuli potissimum sentiunt. Flexus enim articularum percrebrescit, cum solum succumbat, dilabatur, & cedat: eadem autem quæstio est.

38 Cur locis arduis difficilius ambulemus? An quoniã omnis ingressus attollentia & positione conficitur: attollere igitur præter naturam est, ponere secundum naturam, proponere medium tenet. Inambulando autem locis arduis, multũ fortis illius auersæ, à natura proculdubio est.

39 Quare qui cursum ex equo arripiunt minus decidunt? An quod magis cauent quàm timent.

EO RVM QVAE AD SESSIONEM, ACCVBITVM ET HABITVM corporis pertinent, Sectio sexta, cuius quæstiones VII.

1 **V**R sedile alios impleat, alios extenuet? Vtrum habitus corporum distent inter sese, ut alij calidi, alij frigidi sint. Ergo si ita est, calidi implent: cibum enim corpus uisui caloris exuperat. Frigidi autem, quod aduentitium calorem desiderant, quem ex mouendi ratione potissimum corpus acquirit, concoquere nequeunt, dum quiescunt. An quod alij excrementis redundant, & ob eam rem motum qui ea consumat desiderant, alij non.

2 Cur partes corporis distendendæ sint: quod qui se exercitant facere consueverunt. An quod meatus spiritu suo perpurgari oporteat.

3 Cur inflexo corpore cubare melius est, quod etiam medici pleriq; præcipiunt? An quod uenter cum recalescit, cõcoquere celerius potest: sic autem fit, ut recaleat. Ad hæc locum flatibus dare, in quem incumbant & innitantur oportet: ita enim minime infestabunt. Hinc enim & uarices, & cæteri abscessus iuuant, quod uentriculos cõtinent, in quibus flatum recipere queunt. Ergo corpore extento, caueria nulla eiusmodi adigi potest: locum etenim omnem uiscera occupant. Inflexo autem, singula laxantur & sinuantur.

4 Cur uertigo surgenti potius accidat quàm sedenti? An quoniã quiescenti humor uniuersus unum in membrum se colligit: ex quo cruda etiam oua nequeunt circunuertere, sed protinus decidunt: mouenti autem, humor se æque expandit. Surgimus igitur à quiete, qua ita affecti sumus: sedemus uero à motu, quo humor æquali modo quaque uersus se porrigit.

5 Quam ob causam cum parte corporis dextra cubamus, somnus magis accedit? Vtrum quod uigilantes contrà quàm dormiētes habemus. Ergo cū uigilando parte accubemus sinistra, contrariũ sequetur in dormiendi initio, cum id contrarium sit. An quod somnus priuatio motionis est. Partes igitur, quarum mouere interest, quiescant oportet: dextrarum autem partium mouere interest. Cum autem ita accubamus, uelut initium quoddam resurgendi detentum, obligatumq; habemus.

6 Cur torpeamus, & cur manus potissimum & pedes? An quod torpor refrigeratio est: fit enim propter sanguinis priuationem translationemq;. Manus autem & pedes, omniũ maxime partium carnis inopes, nerui uberes sunt, sed præ-

7 cipiunt pedes: itaque ad refrigerationem celerem sua natura nimirum habiles reddunt.
 7 Cur libenter in latus accubamus sinistrum, in dextrum autem potius dormimus: Vtrum quoniam conuersi ad lucem, minus dormire possumus, somnus enim in tenebris ocyus obrepit. An quod dum in latus accubamus sinistrum, uigilare magna ex parte consueuimus, & operum functio sic nobis expeditior est. Itaque ad contrarium opus, contrarius habitus, siue situs requiritur: inuitatur autem quisque magis ad opus fungendum habitus sui ratione.

EORVM QVAE AD CONSENSVM NATVRAE ANIMANTIVM
 pertinent, Sectio septima, cuius quaestiones V.

1 V R à morbis nonnullis aegrotant, qui appropinquarint, à sanitate nemo sanari potest: An quoniam morbus motio est, sanitas autem quies: ergo ille mouere potest, haec non potest. An quod alterum non uoluntarie, alterum uoluntarie accidit: res autem non uoluntariae, à uoluntarijs consultijsque plurimum differunt.

2 Cur oscitanti saepe in oscitando respondemus: & cum mingentem quempiam uidemus, ad mingendum mouemur: quod iumentis praecipue accidit. An propter memoriam: mouemur enim ea ipsa parte, quoties meminerimus: hominibus tamen, quia sensu praediti sunt faciliori, statim ubi uiderunt, euenit, ut moueantur reminiscanturque: iumentis autem uidisse non satis est, sed alio quoque sensu opus est. Quamobrem addito etiam olfactu, mouentur: quoniam sensus hic in brutis mobilior est. Vnde fit ut eodem in loco sequentia mingant omnia, quo primum emixerit: tum enim praecipue mouentur, cum olfaciunt: olfaciunt autem posteaquam appropinquarunt.

3 Quamobrem cum secari quempiam, aut uri, aut torqueri, aut aliqua re tetra affici uidemus, animo uicem eius doleamus: An quod omnium communis natura humana est: ignoscimus ergo, cum tale quidpiam inspeximus, propter naturae conformationem & familiaritatem. An quomodo nares & aures delibationes quasdam rerum obduetarum pro sua facultate concipiunt, sic etiam aspectus afficitur, & à re delectabili & à tristi.

4 Cur à tabe & lippitudine & scabie capiunt, qui appropinquarint: ab aqua autem intercute, aut febre, aut stupore attonito, aut aliquo ex numero ceterorum malorum capi nequeunt: An à lippitudine, quoniam oculus pars nostri corporis mobilissima est, ceterarum maxime omnium rei sibi obiectae similis reddi potest, quippe qui facile moueatur ab eo, quod moueat: itaque fit, ut cum perturbatum obspicit oculum, facile ipse etiam perturbetur. Talis autem contagio ideo fit, quoniam spiritum uiciat grauemque reddit. Celerrime autem omnes morbis arripiuntur ijs, qui spiritu corrupto proueniunt, quale est omne pestilens genus: qui autem appropinquarint, talem profecto spiritum trahit, qualem aeger ille reddiderit. Aegrotat igitur, quia morbiferum est, quod spiritu trahitur: ab uno autem morbum excipit, quoniam unus ille sic spirat, ceteri secus: eundem uero, quia quo aegrotarit, hoc non aliter spirat, quam fuerit affectus. Sed scabies magis quam lepra, ceteraque uitia generis eiusdem, afficere potest: quoniam per summa corporis errat, & humore manat glutinoso: genus namque prurientium omne, tale est. Itaque id ipsum quia per summa oritur, glutinosumque est, nimirum idcirco attingere potest: cetera nequeunt, uel quia non per summa proueniunt, uel quia per sistere suam ob siccitatem non possunt, quamuis per summam cutem oriantur. Quid est, quod nonnulla ex ijs, quae auditu tristitia nobis occurrunt, ut inhorrescamus, efficiant: ut serra cum exacuit, & pumex cum secatur, lapis cum mola frangitur. Quae autem notae affectio
 num

num patent aspectui, hæc genera affectionū ipsa in nobis creant: dentes em̄ stupe-
 scunt, cū aliquos rem acidā edentes aspiciamus. Et pleriq; cum homines laqueo su-
 spendi, uel aliter strangulari uiderent, ipsi defecerunt. An qđ uox omnis, genusq;
 omne strepēdi spiritus est, qui nostrū subiens sensum, mouere nos solet: cumq; suū
 motum uel magnitudine, uel pulsu uehementiore amplificauit, aliquid ex ijs, quæ
 nostro in corpore latent, immutat, & sæpe interimit. Ergo spiritus, qui quamuis
 magni, lenes tamē adierunt, ij sedem ipsam cōmouent sentiendi, & lætitiā ob eam
 rem nos afficiunt. Asperi autē, quoniā ictum inferunt uehementiorē, sedem utiq;
 illam cōcutiunt, longeq; pro ictus sui facultate se porrigunt: quod idem res quoq;
 frigida faciunt. Frigiditas enim uis quædam est: sed hanc horrorē inuehere posse,
 dictum iam est. Asperitas uero, quod pulsu frequēte initium pilorum cōcutiens,
 in partem pellit aduersam, efficit ut pili se erigant: pulso nanq; initio, cacumen pi-
 lorum se transferat in partē aduersam, necesse est. Itaq; fit, ut pili exurgant, omnes
 enim deorsum procumbunt. Et spiritus quoq;, qui per aures corpori se insinuat,
 de summis ad ima se defert. Ergo cum soni, quos modo diximus, asperi sint, hor-
 ror utiq; ob causam prædictam moueri potest. Sed euenit, ut cæteris partibus po-
 tius quàm in capite moueatur: quoniam ut pili partium cæterarum imbecilliores
 sunt, lic affectus hic imbecillus occurrit. Cum uero sensus audiendi quàm uidendi
 obtusior sit, affectus quoq; hebetiores per summa errāt, qui ab eo ipso proficiscun-
 tur. Horror autem talis est, quamobrem multis acuarijs causis existit. Sensus ui-
 dendi uero, cum omnium exquisitissimus certe sit, euenta quoq; ipsa pro sua præ-
 stantia solet ingerere: quocirca efficit, ut ipsi ueri affectus proficisci ex eo possint,
 quamuis uero leuiiores. At in sensu audiendi, ut ipsos minime, sic eorum expecta-
 tionem nimirum horremus: rei enim tristis & anxie expectatio existit.

FORVM QVAE AD RIGOREM ATQVE HORROREM PERTI-
 nent, Sectio octaua, cuius quæstiones XIX.

QUA de causa liuidi, qui rigent, efficiuntur? An quoniam sanguis appul-
 su frigoris gelascit, gelatus autem nigrescit propter caloris inopiam: al-
 bedo nanq; igni tribuitur. Quapropter ijs maxime, qui ætate processerunt,
 caro liuescit, eò quod calorem minimum obtinent.

- 2 Cur extrema corporis maxime rigent? An propter angustiam: foramina em̄
 quæ in his insunt angusta, parum obtinent sanguinis, & ob eam rem parum calo-
 ris sortiuntur, sanguis enim calidus est.
- 3 Cur pedes magis tunc rigent, cum suspensi tenentur? Vtrum quod frigus am-
 plius ad eos aspirat. An quod sanguis in breuiorem se contrahit partem: itaq; reli-
 quum frigori opportunius redditur, cum calor desit.
- 4 Cur tempore frigido maxime uis illa famis intolerabilis incidat, qui caninus
 appetitus uocatus est, & hyberno potius quàm æstiuo? An quod uitium hoc ob
 inopiam alimenti sicci solet accidere. Tempore autem frigido & hyberno, cum
 calor in angusta se contrahit, ocyus interdum deficit alimentum: quod cum de-
 fuerit, uitium id esuriendi accidere consentaneum est. At si in ea cibi uitiosa cupi-
 ditate, resolutio imbecillitasq; secuta est, materia statim interna corporis à colle-
 cto calore colliquescit: quæ si ad locum cibo à natura destinatum influxerit, pro
 cibo seipsam corpori applicabit. Sed si spirandi sedem aduerit, obmutescere at-
 que languescere necesse est: obmutescere inquam, quoniam spirandi meatus in-
 tersepitur, atq; obsidetur. Languescere autem est propter inedia, consumptio-
 nemq; corporis. Celeriter tamen, paucisq; remedijs subuenitur, eò quod eius
 mali ortus extrinsecus est. Frigus enim calorem corporis nostri intrò compellens.

- ac contrahens, infatiabilem edendi illam cupiditatem inijcit atq; intendit. Quamobrem quo modo, qui in metuendo tremebant pallebantq;, periculo demum libertati, subito ad priorem redeunt statum. Sic etiam esurientes illi, ubi parum sumperunt panis citissime recreantur, ut qui ui paulò à naturæ ratione summoti aberrerent, nò qui penitus corrupti desciscant: quod enim naturæ tenorem in partem aduersam uiolat, idem suæ naturæ eundem restituit. Ergo dimisisse tantummodo sat est, quemadmodum cum aduersi inter se pueri funem enixi retrahunt, quippe qui fune dimisso, resupini protinus decident.
- 5 Cur homines pleni admodum rigent, cum tamē pingue omne calidum sit? An propter amplitudinem molis, ut longe à calore interiore distant partes extremæ corporis, sic propè ab extremo frigore absunt.
- 6 Cur exercitati frigus uehementius sentiunt quàm inexercitati? Vtrum quoniã pingue consumptum à laboribus est, quod utiq; teporē præstare potest: calidum enim opimum est. An quod spiratoria solutioraq; corpora eorum ideo sunt, quoniam pingue excrementumq; omne detractum est, ita ut frigus arcere nequeant. An quod meatibus per sudationē patefactis ueluti ostia complura aperiuntur? habitum autem non eundem sanitati & robori esse idoneū manifestum est: alteri nanq; pinguis, alteri laxus uidetur planè conuenire.
- 7 Cur ut aqua frigida, sic etiam calida infusa horrescimus? Res enim contrarias inter se idem efficere posse absurdum est. An frigida infusa, calor interior extinctus horrorem mouet: calida autem frigus externum circumobsistens in unum, seq; profugum intercolligens efficere identidem potest. Quamobrem utrunq; ab eodem agitur: uerum aliàs ab interiore, aliàs ab exteriori, ut dictum iam est.
- 8 Cur pili in cute inhorrescunt? An ubi cutem contraxerunt, meritò eriguntur, contrahunt autem & rigore, & alijs plerisq; affectibus.
- 9 Cur ad extremam urinæ missionem inhorrescere solemus? An dum humor calidus ille inest, uelica & meatus qui circa eam positi sunt, pleni expertesq; frigoris substant: post uero, ubi effluerit, aëre frigido replentur: quippe cum inane nihil esse naturæ ratio patiat, sed aut aeris aut corporis plenū esse unūquodq; necesse sit. Quod igit aer se induxerit frigidus, recte ut inhorrescamus, euenire solitū est.
- 10 Cur lingua rigentium quemadmodum uinolentorum errare soleat? Vtrum quod à frigore concrefcit ac indurescit, mouenti difficilis redditur, itaq; explanare nò potest. An quia partes exteriores appulsu densantur frigoris, humor intus collapsus linguam madificat, ex quo suo fungi officio lingua nequit, ut de uinolentis etiam diximus. An quod per tremorem à rigore inductum motus temere agitur, articulate uocabula lingua ædere non potest, itaq; oberrat & hæsitat.
- 11 Cur pili rigentium eriguntur? An quod ex refrigeratione calor in partem interiore se colligit. Vbi aut carnī calorī beneficiū defuit, magis cogitur: quod cum fit, pili erectiores effici coguntur.
- 12 Cur hyeme cum currimus, magis rigemus quàm cum stamus? An quod aer nostra ambiens corpora, cum stamus, ubi semel concalescitur est, nullam præterea molestiam infert: cum autem currimus, alius atq; alius subinde frigidus occurrit, itaq; facit ut magis rigeamus. Ad hæc, aer cum mouetur, frigidior redditur: quod quidem in currendo maxime incidit.
- 13 Cur tempore matutino frigus acrius est, cum tamē sol propius adsit? An quod plus temporis absentia solis exultat: itaq; terra magis refrigerata est. An quod die instante, ros & pruina cadere solent, quæ frigida sunt: an hæc etiã ideo cadunt, quoniam calor, qui sursum se extulit, uī frigoris superatur, idq; non nisi solis absentia euenit. Quocirca cum longe distat, non cadunt, cum propius, tum cadunt atque gelantur, quod locus uehementius refrigeratus est, propter solis diuturniorem ab-

sentiam.

sentiā. An die instante potius flatus incitantur nocturni, qui gelidi admodum spirant. An nobis frigus acrius idcirco esse uideatur, quod cibi concocti iam sunt. Inaniores autem cum sumus, frigus utiq; acrius sentimus; argumētum, quod à uomitū maxime frigere solemus.

14 Cur ubi sternuimus uel minximus, plerunq; inhorremus? An quod ratione utraq; uenis subtrahitur: quæ cum redditæ sint inaniores, aer ingreditur frigidus, qui rigorem ciere potest.

15 Qua de causa qui uehementer frigent, si statim copioso igne concalefiant, indolescunt: si paulatim uero tepescant, sine magno dolore recreabuntur? An quod omnino cum ex contrarijs in contrarium proficiscitur, magna effici cōmutatio solet: ut in arbore, si quis paulatim defleat, nihil est quod stirps ipsa laboreat. At si uehementius corripit, nec sensim abducit, frangatur necesse est. Ergo si simile à suo simili affici nihil potest: ut autem calor hominis frigentis intus consistit & se colligit, sic humor & rigor parti exteriori relinquuntur, contrariumq; sui contrarij corrumpens est: efficitur recte, ut si sensim paulatimq; tepescant, calor prouocetur, & exeat, itaq; minus doleant: sin subito recalescant, amplius adducatur & astringatur, itaq; dolendum acrius sit.

16 Cur refrigerati mais ab eodē calore urimur, atq; dolemus? Vtrū caro suæ causa densitatis calorem occurrentē sibi tenacius suscipit, ex quo plumbū calidius reddit quàm lana. An calor ui penetrat, eo quod foramina nimio frigore congelantur.

17 Quam ob causam non rigent, qui irascuntur? An quod ira & excandescencia timiditati contrarij affectus sunt. Est autem ira ex igne proficiscens. Cum enim intus copiam ignis retinemus, cōcalescimus: quod maxime in puerili ætate perspicere licet. Pueri namq; primum spiritus copiam retrahunt, deinde rubescunt: calor enim cum intus affatim substet atque humificat, facit ut erubescant. Nam si quis largè aquam frigidam his infuderit, iram sedabit: sic enim calor extinguitur. Pueri autem et perterriti contra: rigent enim, & frigidi pallidique reddunt. Calor namq; eorum se summis de partibus seuocat ad imas.

18 Quamobrem quoties inhorrescimus, pili eriguntur? An quod in humore occlusi continentur: humor enim à pili altitudine uincitur. Horror autem, pulsu frigoris fieri solet. Frigus uero calidum humorem congelet, naturæ ratio uult. Ergo ubi commutatus congelatusq; humor est, in quo pili inhaerent, pilos ipsos mutari consentaneū est. Aut igitur in partem aduersam se transferent, aut in eadem manebunt, si rursus uincere humorem potuerint. At uerisimile non est, ut humorem gelatum coactumq; pilus uincere suo pondusculo possit. Ergo si pilus undiq; gelido humore obsessus, ne quò ualeat inclinari, restat sanè ut erectus consistat. An quoniā calor pulsus frigore ad locum interiorē se colligit. Vbi autē calor se à carne dimouit, caro plenius cogit, coactaq; pilos eminentius erigi cogit: quo modo si cū terræ festucam, aut aliud quodlibet infixeris, construas, atq; undiq; terrā colligas, efficies, ut magis erigi possit qd infixū est, quàm si terra minus esse coactū liueris.

19 Quam ob causam qui rigent, maxime dormire nō ualeant? An quoniam qui riget, spiritum magis retinet quàm laxat: qui dormit, magis reddit quàm attrahit. Facit igitur rigor, ut contra agatur, quàm cum dormitur.

DE PELLIBUS QUAE AD VIBICES, ET CICATRICES, ET PELLAS
pertinent, Sectio nona, cuius quæstiones XV.

VR pelles recēter detractæ, maximeq; arietū, uerberū uulneribus, et uicibus admotæ, & oua super cōfracta prohibēt ulcera, ne consistant? An ratione utraq; humor colligi intumescitq; prohibet. Pars em̄ collisa humorē trahit, intumescitq; propter feruorem. Oua sua lentitia glutināt,

atq; ita intumescere nō sinunt, ut etiam in ambustis glutine agitur. Conglutinare possunt pelles quoq; ob suam lentitiam hærētes nimirum, simulq; suo calore concoquunt, inflammationemq; sedant: neq; enim detrahere eas solemus, nisi diebus aliquot post. Etiā qui ex sale acetōue perfricandum censent, inflammationem tollere uolunt.

- 2 Cur cicatrices reliquo quidem in corpore nigrae, oculis albae inducuntur? An quod cicatrix colorem priori contrarium trahit, scilicet quemadmodum omnia quae aegrotarint. Ulcera autem parte oculi nigra contrahi solent: uerūtamen neq; in corpore statim nigrescunt, sed principio albae sunt, neq; in oculo semper nigrae, sed demum uel ex toto, uel magna ex parte redduntur.
- 3 Cur ferula oras siue ambitū plagae rubidum, medium album facit? Vtrū quod sanguinē pellit ex medio, quod maxime ferit, quia in orbem se colligit, & rotunda est. An ea quidem de causa sanguinem deinde redire oporteret. Rubedo aut, non nisi concursus sanguinis est, isq; in eum locum, qui ictus est.
- 4 Quare cum membra à ferula uehementius feriuntur, medium carnis album, orae rubrae redduntur; ligno autem contrà, medium amplius rubet? An quod ferula suam ob leuitatem, ubi uehementer percussit, sanguinem residentem per summa dissipat. Itaq; unde sanguis defuerit, mox ea pars alba existit: quò autem plenius fluxit, hic rubor ambit. Cumq; plaga intumuit, sanguis citò suam sedē repetere nō potest, quoniam & exiguus est, & relationē per accliuē agat necesse est: non enim nisi copia magna referri potest contra naturam. At ictus, quos dura corpora inferant, affligunt, colliduntq; ponderis sui ratione ac robore. Afflictum itaq; mediū cauum redditur, collisum autē rarum existit: collisio nanq; dissectio, & distractio leuis est. Quod cum cauum collisumq; reddatur, sanguis ad id summus de oris undiq; fertur: nam & aptus ferri deorsum est, & laxa expeditius subit, qd ea cedunt facilius. Vbi autem sanguis eò ipse se collegit, efficitur merito ut medium rubore tingatur; orae autem, quas deseruit, albedine decolorentur.
- 5 Cur nigrae cicatrices hominum sunt, qui uitio lienis tenentur? An quod sanguis eorū corruptus est, propter admistionē morbosi dilutiq; sanguinis, qui à liene procedit. Cicatrix igit cūte pretenui summaq; consistit. Sanguis uero ille, quia ut dilutus & calidus sit, niger est: cicatricē nigram transpectus utiq; ostendit, & quidem sapius. Hac eadem de causa cicatrix nigrior fit: sanguis etenim cutis imbecillitate frigescit, & calore euaporante, atrior redditur. Senioribus etiam pari ratione cutis magis nigrescit, & natiuae cicatrices atriores quàm iunioribus habentur: est enim quali uibicatum corpus eorum totum, nō ob aliquam cutis tenuitatem, sed quod calor defecerit.
- 6 Vtrum quaecunq; rei eiusdem causam obtinent, uim habent eandem ad agendum, an non? Verbi causa, cum uibices discuti, & ab aere, & à radícula, & à faba commanducata, & à pulmone, & ab argilla, & ab alijs huiuscemodi possint, singulā ne ui eadem hoc efficiant, an diuersa? An aë ideo tollit, quoniam rubiginem pra se fert, quae pro medicamento accipi potest. Faba uero & pulmo & argilla, eò quod ad se attrahunt, propter sui corporis raritatem: caeteraq; praedicta alijs ex causis idem faciunt. An ultimum quidem in his omnibus idem est. Quod autē antecedit, hoc discrimini fore, nihil est quod prohibeat.
- 7 Cur caeterae cicatrices nigrae, oculi albae consistunt? An quod cicatrices colorem contrahunt contrariū parti, in qua efficiuntur. At in parte oculi nigra fieri solent: ergo albae efficiantur necesse est.
- 8 Cur ictus ferulae dolorem amplius mouet quàm aliquod duriorum? Ita enim deprehendetur, si quis cum uerberat, ratione considerat, cum tamen ictum durioris, uehementiorem esse ratio potior exigit: acrius enim ferit, quod durius est. An quod

quod caro non solum cum percutitur, sed etiam cum repercutit, dolet. Igitur à duris percuti tantum potest: cedit enim propter eorum duritiem. At uero à ferula utrunq; sanè accidit, ut & percutiatur, & repercutiat, propter ponderis leuitatem, cum scilicet non cedat, sed renitatur, ita ut ictus possit duplicari.

9 Cur thapsia, & cyathus, quæ contraria planè inter se sunt, pariter uibices possint discutere, hic principiò, illa post: cyathus enim frigidus est, quod etiam poetà inquit Homerus: Et gelido dentes defixit in aere: thapsia uero calida & urens. An quòd ut animo deficientibus aqua, sic cyathus uibicatis occurrit. Obuians enim refrigeratio, calorè prohibet educi è sanguine, qui per ictum ad summa confluere corporis, atq; concreescere solet, ubi calor decesserit. Fit enim, ut perinde ac si extra sit, congeletur, cum sub cute est, propeq; abest, ut extra sit. At uero cum calori exitus negatur, non concreescit, sed se rursùm diffundit, & sedem unde effluxit repetit. Quod idem thapsia quoq; prestare potest, quippe quæ caloris sui facultate prohibeat, ne sanguis gelascat.

10 Cur aneis quibusdam admotis, ut cyathis, alijsq; generis eiusdem, uibices reprimi resoluiq; possunt: An quoniam æs natura frigida est: ergo calorem effluere uetat è sanguine, quem ictus collegit. Eo nanq; per summa corporis exhausto, uibex existit: itaque celeriter admouendum est antequam geletur. Et thapsia uero ex melle illita eadem de causa iuuat: quia enim calida est, sanguinem refrigerare prohibet.

11 Cur si eodem in loco sæpius ulcus extiterit, cicatrix atra ducetur: An quacumq; parte ulcus se ostenderit, hæc admodum debilitatur, eoq; magis, quo ulceratùm sæpius sit. Debile autem omne frigescit, humorisq; plenum est: quo fit, ut nigrum quoq; appareat. Et quidem ulcera magna & uetera, cicatrice atra obducta uidemus. Sæpe autem ulcus cœpisse, non aliud est, nisi ulcus diu habuisse.

12 Cur uibicibus cyathos admouere solemus: An quod locus, quo icti fuerimus, refrigeratur, calorq; inde omnis decessit. Cyathus itaque admotus, facit æris frigiditate, ne calor abeat.

13 Cur pili cicatricibus nequeunt exoriri: An quod omnes meatus obcæcantur, & uariant, è quibus pili se promouere solent.

14 Cur ictus tumorem liuoremq; suscipiant: An quod de loco percusso humores disiecti, in loca proxima ruunt, in quibus offendentes retorquentur. Itaque coniuncta cōglutinataq; humorum copia, tumor per collectionem exurgit, & si quæ uenulæ ruptæ sint, confluuium id humoris subcruentum fiat necesse est.

EORVM QVAE AD RES NATVRALES PERTINENT,
Sectio decima, cuius quæstiones LXVII.

1 **V**R in animantium genere alia tussunt, alia non: Verbi gratia, homo tussit, bos minime. Vtrum quod cateris maxima ex parte excrementum aliorum se uertit: homini autem eò conuerti natura uoluit. An quod homo maximum humidissimumq; cerebrum continet. Tussis autem pituita distillante fieri solet.

2 Cur homini tantummodo ex omni animantium numero, sanguis è naribus defluit: An quoniam plurimum cerebri, idemq; humidissimum homo continet. Vnde uenæ excrementis per ora eodem tendentià nimium repletæ, profundere inde coguntur. Sanguis enim uitiatus quisq;, integro tenuior redditur. Talis autem est, qui se cerebri excrementis miscuerit, & quali in saniem degenerat.

3 Cur alia ex animantibus sub cutem, alia intra carnem, alia utroq; modo pinguescere consueuerunt: An quibus densa est caro, ijs inter cutem & carnem hu-

mor præteritus cogitur : quod is semper sua natura eminet atque residet, qui tandem concoctus, pingue effici solet. Quæ autem carne sunt rariore, cutemq; gerunt obuiam, hæc opima intra carnem redduntur. Quæ uero utroq; modo se habent, utroq; etiam pinguescunt.

- 4 Cur uiriliginem pueri mulieresq; minus habent quàm uiri, & in eo ipso foemino sexu, quæ prouecta ætate sunt, magis habent quàm minores? An quod uiriligo exitus spiritus est. Corpora autem puerorum contextu denso, non facili expiratu constant, & mulierum minus expirant quàm uirorum. Spiritus namq; in menstrua se auertit foeminae: densitatem uero leuitas eiusdem satis declarat. Quæ autem corpora ætate processerint, aut consenuerint, respiratoria euadunt: hæc enim modo ædificij ueteris, structuram suarum partium laxiorem iam habent.
- 5 Cur homo tantum habeat uiriliginem? Vtrum quod tenuissimam is ex omnibus animalibus cutem habet, simulq; flatibus redundat: indicium uero, quod uiriligo partibus tenuissima cute obiectis, maxime primumq; existit. An & his ipsis de causis, & præterea quod homo unus ex omnium animantium numero canescit: quippe cum in uiriligine pili canicie immutentur. Itaq; fieri non potest, ut uiriliginem habeant, quæ nunquam canescere soleant.
- 6 Cur capris & ouibus lac plurimùm demulgetur, quæ corpore non maximo sunt: homini autem & boui minus, scilicet ad corporis proportionem? Vtrum quod his copia in corpus absumitur, cæteris in excrementum se confert: ouibus autem & capris, quantum excrementi accesserit, omne in lac transit. An quod plura gignunt, quàm quæ magno sunt corpore: itaq; plus attrahunt excrementi, quoniã plura alendum sit. An his grauidis plus excrementi propter corporis imbecillitatem redundat. Lac autem, excremento consistere certum est.
- 7 Cur animantium alia cum aquam mutarint, colorem suum amittunt, similiaque loci illius domesticis redduntur, ut caprae: alia uero nunquam amittunt, ut homo.
- 8 Ad summam cur alia mutantur, alia non: ut coruus, qui semper incommutabilis persistit? An quorũ natura uincere, perdomareq; humorẽ nõ potest, ut auim, quæ uesicam quoq; nullam ob eam rem obtinet, hæc nusquam mutari possunt.
- 9 Sed cur nõ illa eadem, sed quæ nata ex his sunt, hæc mutantur? An quod recens nata, suis parentibus sunt infirmiora.
- 10 Cur mares corpore maiori ex toto penè sunt quàm foeminae? Vtrũ quod mares calidiores foeminis sunt: quæ res uim obtinet augendi. An quod mares prædicti natura integra sunt, foeminae manca oblaesaq; desciscunt. An quod mares longo temporis spatio perficiuntur, foeminae breui.
- 11 Cur in animantium genere alia breui tempore pariunt, alia diu gestant? An longius perfici solent, quibus longiora sunt uitæ spatia. Sunt autem partu tardiora, quæ longo tempore uiuunt: sed non uniuersaliter id est. Equus enim ut tardius maxime quàm homo parit, sic uiuere minus potest: cuius rei causam, uulua siue uteri durities habet. Quomodo enim ager sitiens haud citò suas stirpes enutrit: sic durior uulua equarum, informando nutricandoq; suo foetu remoratur.
- 12 Cur proles cæterorum animantium magis quàm hominis suis parentibus similem gerit naturam? An quod homo uago, uarioq; plurimum animo in coitu est: prout autem pater materq; in conceptu affecti fuerunt, ita partus euariant. Cætera uero animantia omnia, aut certe plurima, rei tantum ipsi intendunt, totaq; sese ueneri dedunt. Adde quod ob eam auiditatem, minime repleti magna ex parte patiuntur.
- 13 Cur alibi tam homines quàm equi oculis magna ex parte caesi sunt? An cum oculi triplici coloris genere distinguantur, nigro, caprino, & caesio, corporis totius colorem

colorem oculi quoque color consequitur: itaque haud immerito castus est.

- 14 Cur homines nana statura proueniunt? Vel potius querendum in uniuersum, cur in animantium genere alia paruo, alia magno consistant corpore? Causa duplex sane reddi potest: aut enim locus, aut alimentum id facit. Locus, si angustus est: alimentum, si exiguum: quod etiam partu iam ædito nonnulli efficere conantur, ut qui catellos in caueolis oclusos educant. Quibus itaque causæ locus est, hi pomiliones redduntur. Sunt enim latitudine quidem, profunditateque pro magnitudine suorum parentum, breues tamen omnino: cuius rei causa est, quod rectæ lineæ in aduncas se flectunt. Igitur quo modo tabernarum picturæ, quamuis breues, tamē distentæ in latitudinem profunditatemque cernuntur: ita pomiliones quoque formari ex loci angustia incidit. At uero qui ob alimenti inopiam perfici nō potuerint, hos membris quoque puerilibus consistare uidemus. Fitque ut aliqui, quamuis breues admodum sint, modice tamen coagmentatas omnes sui corporis partes habeant, ut Melitenses catelli. Ratio enim, quod non ut locus, sic natura suum efficere opus solet.
- 15 Cur in animantium genere alia maris ac foeminae coitu creantur, alia concretis quibusdam proueniunt, simulatque primus eorum ortus extiterit? Quemadmodum qui de natura docent, primum animantium ortum, mutatione, dimotioneque mundi, uniuersique orbis ingente disserunt extitisse. Et quod nunc si rursus ortus eiusmodi futurus sit, tales motiones aliquas præcessisse oportebit. Principium enim rei cuiusque maximum est, quippe quod rei dimidium sit. Semen autem genitale principium esse certum est. Ergo minorum animalium quorumque ortus, nullo agi mutuo concubitu solet: causa cur ut principio extiterunt, creati nunc etiam possint, seminis exiguitas est. Rei namque minoris, minus quoque principium esse conuenit. Quamobrem huius etiam seculi mutationes, semen animantium minorum generi satis contrahere possunt, quod sæpius usu euenit. Tum enim maxime oriuntur, cum mutationes temporum inceperunt. Maiorum autem genus, mutationem quoque pro sui magnitudine desiderat ampliorem.
- 16 Cur animantium alia partu sunt numeroso, ut sus, canis, lepus: alia non, ut homo, ut leo? An quod alia uulvas, siue uteros continent multos, totidemque formandi loculamenta, quibus impleri percipiunt, quibusque semen genitale diuidendum, inferendumque est: alia contra se habent.
- 17 Cur homo inter animantes oculorum minimum pro sua magnitudine habet interuallum? An quod omnium maxime naturali solertia homo constat. Sensus autem contuendi partem uersus priorem natura posuit: id enim conspiceri oportet, in quod nos ducit ratio mouendi. Quanto autem oculorum plus discriminis sit, tanto magis conspectus uergent in latus: qui si secundum naturam sedem debeant obtinere, quam minimum esse interuallo certe oportet. Sic enim partem uersus priorem, ingredi maxime possumus. Ad hæc cæteris animantibus cum careant manibus, despiciant profus in latera necesse est: itaque plus eorum oculi distant inter sese, & maxime ouium, eò quod maxime prono capite ingrediuntur.
- 18 Cur cæteris animantibus partim nunquam profusio seminis per somnum incidere assolet, partim raro? Vtrum quod nullum homine excepto resupinum curbare consuevit. Nullum autem nisi resupinum semine profundere potest. An quod cætera nō pariter ut homines somniant. Seminis autem per quietem illa profusio, non nisi cum imaginatione fieri potest.
- 19 Cur animalium alia caput moueant, alia non moueant? An quod quæ collo carent, ea caput mouere nequeunt: nonnulla autem carent collo.
- 20 Cur in animantium genere homo sternutare maxime solet? Vtrum quod mea-

tus obtinet ampliores, per quos spiritus odorq; subeunt: his enim spiritu repletis sternuimus. Indicium uero datos esse meatus homini laxiores, quod is olfactu minime omnium ualet. Quo namq; arctiores meatus sunt, eo magis uim obtinet olfaciendi. Quod si in ampliores plus humoris ingreditur, quo inflato, sternutamentum fieri solet. Tales autem genus hominum omnium maxime animantium obtinet, merito homo solus sternuere sapissime consueuit. An quod homo breuissimis naribus est, ita ut humor concalfactus celeriter commutari in spiritum possit, cum cæteris refrigescat præ longitudine prius quam mutetur.

21 Cur nullius animalis lingua est pinguis? An quoniam pingue unumquodque densum est. Lingua autem rara sua natura propterea est, ut percipere possit genera saporum.

23 Cur fœminæ intento corpore mingunt, mares minime? An quod fœminarum uelica remotius, tum profunditate, tum longitudine sita est: iacet enim uulua earum interius sedem atq; uelicam. Itaq; humor emittendus, uim propter spatium uuluae desiderat plenior, quæ per spiritum corpore intento acquiritur.

24 Cur sues hybernum pilum amittere non solent, cum cæteræ quadrupedes solent: nam & canes, & boues certe amittere assolent. An quod sus calidissimus omnium est, partiq; calenti corporis eius pili adhærent, quippe cum pingue tale esse necesse sit. Cæteris itaq; uel quia humor refrigescit, pili defluunt, uel quia suus calor alimentum concoquere non potest. Suibus uero non idem incidit, uel quia nihil humor interior affici potest, uel quia bene alimentum concoquitur: nam & si quando causa, cur defluant sit, tamen pinguedo uetare potest. Oues ac homines propter sui pili tum densitatem, tum copiam, non ita affici pulsu frigoris possunt: non enim altius refrigerationi subire licet, ut possit uel humorem gelare, uel calorem concoquendo seuocare.

25 Cur ouibus expilatis mollior pilus subnascitur, homini durior? An quod ouium pili summæ cuti coherent, euelliq; ob eam rem sine ullo possunt labore, cum initium alimenti integrum maneat, quod carni iunctum est. Meatibus itaque patefactis, excrementa respirare melius possunt: uellus enim proprio carnis uescitur alimento. Caro autem molli dulciq; alitur pabulo. Hominum contra, quod altius pili inhærent, per uim, summoq; cum dolore euelluntur. Constat id, quandoquidem sanguinem secum detrahunt. Corpore igitur saucio euenit, ut tandem cicatrix obducatur: unde fit, ut uel finem pili amplius promendi faciant, qui euulsi fuerint, uel quandiu præterea promere possint, duri extrudantur, eò quod omne ualens alimentum carnis exhaustum est, nec nisi materia inutili & superuacua pilus provenit. Indicium, quod hominum omnium plagam inhabitantium meridiana, pili duritiem præ se ferunt: quoniam calor exterior altius corpus subiens, alimentum concoctu facile absumat in uaporem: contra eorum qui sub aquilonem incolunt, molles lasciuiq; funduntur, quod his sanguis dulcisq; sapor per summam potius fluitat formam: quam obrem his color quoq; hilarior est.

26 Cur ouium pili eo duriores sunt, quo prolixiores: hominum contra molliores, quo prolixiores? An quod ouium pili, qui quale diximus capiunt alimentum, ubi procul se ab suo deduxerunt initio, ieiunius uescuntur: & alimentum quod inest ui caloris, facile pro sua inconcoctione euaporatur. Itaq; siccati duriores redduntur: molle namq; humidum est. Hominum uero pili minus alimenti, sed plus suo initio hauriunt: cōcoquitur autem plenius, quoniam minus est. Concoctum autem pilum efficit molliorem: concocta etenim quæq; molliora inconcoctis redduntur. Indicium, quod oues recentes uellera molliora gerunt, quàm uetulae: copia namq; excrementi, pilum & ouis & hominis procreat.

Cur

- 26 Cur hirti homines, & aures ueneris sunt auidiores? An quod natura humida & calida sunt, qua quidem utraq; qualitate opus ad coitum est; calor enim excernit, humor excernitur. Hæc eadem ratio est, cur etiam claudi homines sint salaciores: his enim ut parum alimenti deorsum propter crurium uitiationem labitur, sic multum loca petit superiora, seque in semen conuertit.
- 27 Cur homini nulla iuba data à natura est? An quoniã barba data est: ergo quod excrementitium alimentum cæteris animantibus in ceruicem se confert, id homini maxillas adire solitum est.
- 28 Cur pedes animalia pares habeant? An quod fieri non potest, ut aliquid moueatur, nisi parte aliqua sui consistat, dummodo non profiliat. Cum igitur ex duobus illis, motu & statu confici ingressum necessum sit, paritatis iam inde ratio patet: bipes enim altero pede mouetur, altero stat. Et quadrupes quoque cum duobus mouetur, reliquis duobus innititur. Parique modo de cæteris, quæ uel senis, uel etiã numerolioribus pedibus ingrediuntur, animaduertere licet.
- 29 Cur equis & asinis pili è cicatrice promere sese possunt, hominibus autem non possunt? An quod cæteris animalibus tergus pars per se corporis est: hominis autem cutis ueluti affectus carnis exultat, quippe quæ summa illius forma refrigerante, solidiuscula existere uideatur: quemadmodum crustæ in pulte superducuntur, quas uetulas appellamus. Cum itaque illæ non nisi farina elixa sint, hominis quoque cutis nominata, non nisi caro putanda est. Vbi igitur hæc uel uulnus acceperit, uel attrita fuerit, incidit ut hominis quidem caro cõdensetur. Quamobrem summa corporis parte immutata, uulnus non eandem compagem capit, qua corpus iam inde ab ortu naturæ extitit. Cum itaque hæc immutata sit, nihil profecto absurdum fuerit, si ex ea non idem præterea proficiscatur. Sicut in areis quoque appellatis licet percipere: nam illas etiam corporis summi corruptionem immutationemque esse nouimus. At iumentis attritis, ubi ad sanitatem redierunt, partes uitiatæ corporibus denuò eisdem replentur, quanquam debilioribus quam principio fuerint. Sed cum etiam cutis eorum pars sit, confici pili prouenireque possunt: cutenamque pilos enasci certum est. Sed candidi propterea oriuntur, quoniam ut secunda hæc cutis imbecillior que prima est, sic pilus candidus ille imbecillimus exit.
- 30 Cur in animalium cæterorum genere seruari æque gemini possunt, quamquam sexus sunt utriusque: in hominum autem non possunt? An quod homini maxime partus geminatio contra suæ naturæ legem accidit: singulos enim parere sancitum est, tum in geminis ipsis marem, ac foeminam creari natura omnino recusat. Ergo quod maxime contra naturam est, id & imbecillum esse ratio postulat.
- 31 Cur equis & asinis pili è cicatricibus possunt euenire, hominibus autem non possunt? An quod cicatrix uel suram ob densitatem impedimento est, uel quia deprauat nutrimentum hominibus. Itaque ex toto propter pili infirmitatē impedimento est. Equis autem, ne pili exeant, nunquam est, sed deprauat, facitque ne prior integritas seruetur.
- 32 Cur pares pedes natura animantibus dedit? An cuique cum mouetur, partem aliquam requiescere necesse est. Quod si pedes impares essent, ne hoc fieri posset, accideret: agitur enim motus situ obuersario pedum.
- 33 Cur animalia, ut minus temporis dormiunt quam uigilent, sic non continue, sed uicissim modo uigilando, modo dormiendo, somnum suum perficiunt? An quod non simul omnis uacans materia coquitur: sed ubi pars aliqua est concocta, leuatum iam animal expergiscitur. Et uero sapius illi expergiscuntur, quibus ea pars frigida est, quæ quidem excrementum domat, & con-

coquit. Fit enim ut celeriter saepeq; cessetur: cessatio autem non nisi expergefactio est. Suavis quoque res ea ipsa, quoniam requies est, non immerito esse uidetur: sed nihilo quidem plus temporis in munere naturalium actionum consumimus. Nam etsi esse suauius est quam non esse, non tamen plus temporis propterea edimus, quam à cibo abstinemus.

34 Cur animantium alia statim parentes sectantur, alia sero, ut homo, uel uix nunquam? An quod alia citò uim recipiunt cognoscendi, alia serò, & alia rei sibi commodæ sensum obtinent, alia carent. Quæ igitur hæc ambo, sensum dico rei commodæ, suiq; corporis perfectionem sortiuntur, hæc parètem sectari protinus queunt. Quæ nõ utrunq; illorum habeant, hæc id facere ipsum nequeunt: opus enim est & uiribus & sensu.

35 Cur genus uutiliginis quod leuca appellatur, quasi albam dixeris, cæteris animalibus contrahi nequeat? Vtrum quod hominibus morbo hæc est: cæteris autem animalibus tergora uaria, piliq; eodem modo albedine efficiuntur. Attamen ambiget aliquis, quæretq; cur non postea, sed statim abortu naturæ uarietas illa existere soleat. An quod cæterorum animantium tergora dura sunt: homo autem è natura prætenui cute continetur. Vitiligo autem spiritus secretio est, qui cæteris animalibus excerni tergore denso prohibetur.

36 Cur ubi uutiligo, canicies quoq; est: reciprocari autem non licet, ut semper ubi canicies, sit etiam uutiligo. An quod pili omnes cute proueniunt: canicies autem putredo ueluti quædam est. Cum itaq; cutis morbo laborat, pilum etiam laborare inde necesse est: cum autem pilus, cutem male affici necesse non est.

37 Cur animantium alia post partum sæuire solent, ut canis, ut sus: alia nihil efferrantur, quod perspicuum sit, ut mulier, ut ouis? An quæ superuacua redundant materia, hæc suam clementiam seruant. Quantum enim doloris esset, secretum in partu est. Quibus autem secretio non à uacantibus, sed integris fieri materijs solet, hæc exasperantur & sæuiunt. Vnde fit, ut extenuatio quoque iram ratione habitus moueat: ut etiam gallinæ furient, non cum pepererint, sed cum incubant ratione inedia.

38 Cur spadonibus cætera in sexum fœmineum uitiata mutantur (uox em̄ tenuis, corpus imbecillum: Deniq; ita homines commutantur, ut etiam cæterorum animantium quæcunq; castrata. Nam & tauri & uerueces sua cornua è contrario gerunt: quod fœminæ quoq; eorum contrà, quàm mares armantur cornibus. Itaque alij maiora excisi gerunt, alij minora) magnitudo uero tantummodo, spadonibus dico, ad sexũ uirilem cõmutatur: maiores nanq; redduntur. Quæ quidem res maris sua profectò est, quippe cum fœminæ minores maribus esse soleant. An ne id quidem ad marem, sed ad fœminam pertinet. Haud enim omne magnitudinis genus, sed longitudinis duntaxat acquiritur, cum mas profunditate etiam augeatur, & latitudine: sic enim perfici ipse assolet. Ad hæc, ut fœmina ad marem, sic fœminæ ipsius uirgo se habet ad mulierem: altera enim generosa iam est, altera nondum est. In eam igitur ipsam fœminæ magnitudinem mutantur: crescere nanq; in longitudinem corpus assolet fœminarum. Vnde carmen illud Homeri: Virgo Diana dedit prælongi corporis usum. utpote cum rem, quam suam ob uirginitatem haberet, largiri nimirum posset. Ergo non magnitudine in marem mutatur, cum non in magnitudinis genus perfecte commutetur. Spadones enim longitudine tantum in magnitudine proficiunt.

39 Cur spadones uel omnino uaricibus uacant, uel minus habent quàm cæteri? An quoniam naturam suam dum castrarentur, in genus feminis infecundum commutarint. Talis autem est puer, & mulier: quorum neutrum habere

habere varices solitum est, præterquam si mulier raro.

40 Cur homo omnium maxime animantium oriri claudus potest? Vtrum quod cæterorum crura robustiora sunt; osse namq; & neruo, tam quadrupedum quàm auium constant, hominum carne redundant. Itaque facilius hæc ob suam molli-
tatem lædi possunt, cum se in utero mouent. An quod solus ex omnium animan-
tium genere uaria generationis tempora obtinet: nam & septimo, & octauo, &
decimo mense uenire in lucem potest. Cæteris tempus unum perficiendi sine mo-
ra statutum est: hominum generi temporis multum, pro uaria ratione immoran-
di consumi necesse est. Itaq; cum foetus mouentur, extrema, quod tenerrima sunt,
facile infringuntur, & eo magis, quo plus temporis intercessit.

41 Cur spadones cruribus putridis ulcerosisq; sunt? Vtrum quod etiam mulieres
crura habent eiusmodi: spadones autem effœminati omnino sunt. An hoc accidit.
Causam autem mulieribus quoq; reddere illam debemus, quod calor deorsum se
uertit, quod etiam menstrua declarant. Vnde fit etiam, ut præ nimio humore, neq;
spadones, neq; mulieres pilis ualeant redundare.

42 Cur nullum animal nisi homo calculosum fieri potest? An quod iumenta, &
quæ unguibus sunt numerosis, uesicæ meatus obtinēt ampliores. Quæ autem nō
protinus, sed post parere intra se animal consueuerunt, ut pisces nonnulli, ex his
nullum uesicam habere nouimus. Sed humor sublidens, ille totus in aluum con-
stringitur, sicut etiam in auribus fit: itaq; celeriter exit per sedem. At homo uesi-
cam habet, & ceruicæ eius canali angusto pro magnitudine porrectâ. Ergo quod
membrum id adest, quantum terreni humoris seuocatur, in uesicam contruditur,
ex quo irasa quoq; urinaria, id est matula, eo ipso tinguntur. Locum autem calore ef-
ficatur, ut amplius concrefcere atque crassescere possit. Retinetur uero, augeturq;
propter canalium angustiam: cum enim terrena illa subsidencia prodire ex facili ne-
queant, reuerfa coherent inter sese, calculumq; ita conficiunt.

43 Cur non iumenta, non boues, aut omnino quæ cornua gerunt, non aues ru-
ctare soleant? An propter uentris siccitatem. Celeriter enim consumitur, percola-
turq; humor: qui dum immoratur inflaturq;, ructationem mouere potest. Iumen-
tis tamē, ob colli etiam prolixitatem, flatus deorsum se uertit: quamobrem his cre-
pitus uentris maxime incitatur. Auium, cornigerorumq; genera neutrum faciūt.
Quinetiam ruminantibus ructare negatum est, quoniam plures continent uen-
tres, & quem reticulum appellamus: facultas etenim meandi tam super quàm sub-
ter flatibus multifariam præstatur. Itaq; humor consumitur ante quàm in flatum
uertatur: qui flatus moueat uel ruptum, uel crepitum.

44 Cur in animantium genere quæcunq; domestica, eadem etiam fera reperimus:
quæcunq; autem fera, non utiq; eadem domestica natura creauit? Etenim homi-
nes feri non nusquam cernuntur, & canes apud Indos, & equi alibi: sed non leo-
nes, non pantheras, non uiperas, non alia complura domestica esse nouimus.
An quod res praua, & facilis ortu est, & mutari quodq; expedite in eam rem po-
test. Naturam enim non quæ prima, sed quæ ultima est, assequi statim perdifficile
est. Quapropter omnia etiam domestica, principio fera potius quàm domesti-
ca esse solent, ut puer feracior profectò quàm uir, quippe qui omnium edax, &
ira deditus sit, quanq; infirmus. Ergo quomodo in operibus artis, sic etiã in natu-
ra licet perspicere. Nam in his quoq; prauè omnia facta sunt, & plura sunt praua
quàm proba, ut lectus, uestis, quoduis aliud: quodq; probum est, id omne prauum
etiam comperiri potest. Quod autē prauum, id nō omne probum quoq; reperies:
ut si quis uetustissimorū pictorum fictorumq; opera cogitet: nō dum enim peritè
pingebat, aut ex ære ducebatur, sed pingui minerua omnia effigiabantur. Natura
etiã prauè omnia facit, & plura praua q̄ proba: proba uero pauciora præstare, nō

omnia potest. Atqui domesticum omne melius est. Ferum autem atque sylvestre prauum natura, scilicet non quæ initia ortusque continet, sed cui opinor factu difficile sit probum illud, urbanum atque domesticum. Contrarium uero, aut nunquam, aut raro efficitur. Attamen uel temporum, locorumque conditione, temperamentoque uniuersi quodam fieri potest, ut urbana & mitia reddantur omnium animalium genera. Hoc idem in omni etiam stirpium genere intelligere licet. Quæ cunctæ enim urbana sunt, eadem etiam comperiri syluestria possunt. At quæ syluestria extitere, eadem omnia mansuescere non possunt. Non tamen desunt, quæ suis locis quibusdam peculiariter ita se habeant, ut neglecta feraque prouenire præstantiora possint, & mitiora, quam quæ alibi summo cum studio colantur.

45 Cur hominum umbilici ampliores, cæterorum autem animantium exigui incerti que fiunt? An cæteris, quoniam temporis multum gestentur, umbilicus arefcit, inque directum porrigitur, denique ulceribus intumescit: quamobrem nonnulli umbilici deformes sunt. At uero homo imperfectus prodit: itaque humidus atque sanguinolentus sequitur eius umbilicus. Indicium uero cætera perfecta, hominem imperfectum prodire, quod illa statim inde ab ortu naturæ uiuere sua opera queunt: pueri curam desiderant, nec seruari nisi alieno beneficio possunt.

46 Cur animantium alia semel coeunt, alia sæpe, & alia anni tempore certo, alia nullo statuto tempore, sed prout inciderit? Homini semper concubitus opportunus est, feris non sæpe: & quidem sues agrestes semel concumbunt, domestici sæpe? An propter pabulum, calorem atque laborem: quippe cum uenus comes satietatis sit: nam eadem alibi semel, alibi sæpius pariunt, ut oues in Magnesia & Aphrica pariunt bis. Causam uero tempus pariendi prolixius obtinet. Vbi enim se impleuerunt, non amplius concupiscunt: quomodo nec cibum affectant, quæ satiata sunt. Quæ autem grauida iam esse incœperint, minus auida ueneris euadunt, quoniam menstruæ purgationes nullæ præterea ueniant.

47 Cur homines, qui raris dentibus sunt, magna ex parte breuioris sunt uitæ? An indicium hoc est, densum os esse capitis: ergo cerebrum inualidum est, quia minus sit respirationibus opportunum: itaque celeriter putret, ut quod sua natura humidum sit. Nam & cætera, cum non mouentur, neque exhalant, facile corrumpuntur: quo etiam fit, ut homo capite piloso maxime sit, & mas quam fœmina diutius uiuit, futurarum sui capitis beneficio. An in cæteris quoque idem sit cogitandum.

48 Cur qui manus cæsuram per totam obtinent palmam, uiuere diutius possint? An quoniam minus uiuere possunt, quæ carent articulis, incompactaque sunt, quale genus omne aquatile est. Quod si quæ articulata non sunt, uitam breuiorem agere solent, constat contra sese habere quæ articulata. Cuius profecto generis illa etiam sunt, quæ cum sua natura omni articulo careant, existunt, tamen articulata nonnunquam quoad maxime licet, consistunt. Manus autem pars interior, penitus articulo uacat.

49 Cur animantium homini uel uni uel maxime oculi deprauantur? An quod homo uel solus, uel maxime morbo comitiali capi in puerili ætate solet, cum certe depruari omnibus accidit.

50 Cur animantium homo maxime fumo affici potest? An quod homo lachrymam maxime emittit: fumatio autem non nisi cum lachryma est.

51 Cur equus equo, homo homini, atque omnino cognata cognatis, sibi que similibus gaudent atque cupiunt? non enim quia pulchrum uidetur. Cupiditas autem formam sequitur elegantiolem: nam si id esset, rem pulchram suauiolem esse oporteret. Nunc autem contra potius euenit, ut quia iucundum suauisque est, ideo pulchrum esse uideatur. Nec etiam omnibus res eadem uoluptati est, nec pulchrum

pulchrum idem letitiæ: alijs enim esse, aut bibere, alijs concumbere lætabilius est. Sed causa cur unumquodq; iunctum suo cognato maxime suauissimeq; concumbat, in aliam cadit quæstionem. Pulcherrimum uero id etiam esse, nondum asseri uerè potest: sed nobis quod ad concumbendum suauius est, pulchrum certe uidetur: quoniam rei, quam cupimus, aspectu quoq; nimirum delectemur. Et quidem in cæteris etiam cupiendi generibus, res pariter sese habet. Cum enim siti detinemur, humorem suauius cernimus. Quod itaq; ad usum aliquem pulchrum est, & quod idem maxime cupere solemus, suauissimum id esse ipsum uidetur. Quod autem per se tale est, non præterea sic esse uidebitur. Argumentum, quod adulescentuli pleriq; formosi aptiq; nobis esse uidebuntur, cum ad concumbendi usum respeximus. Nunquid igitur ita, ut etiã plus gestiamus, quàm si deformes quosdam intueamur? Non hercle, nisi eorum auidi sumus, quo modo potio quoq; uidetur pulchrior. Nam si siti detinemur, humorem multo suauius aspiciemus.

5 Cur hominis prior pars pilosior quàm posterior est: quadrupedum contra posterior quàm prior fetosior? An quod omne animal bipes partem priorem habet pilosior: nam aues quoq; eodem modo, quo homines se habent. An partes infirmiores, natura semper integere potius consuevit: infirmum autem unumquodq; loco sui corporis aliquo est. Quadrupedum uero omnium partes posteriores, infirmiores loci causa sunt quàm priores: affici nanq; à frigore æstuq; amplius possunt. Hominum priores infirmiores sunt, incommodisq; illis eisdem opportuniore.

6 Cur animantium homo maxime solet sternutare? An quod etiam grauedine maxime homo tentatur: cuius rei causa est, quod calor qui circa cor est, sursumq; sua natura effertur, cæteris animantibus in armos se effert, unde per refractionem dissectus, partim ceruicem caputq; petit, partim in spinam lumbosq; deferretur: hæc enim linea recta, iuxtaq; basim sita omnia sunt. Quod cum æque corpus penè totum recalescat, humores quoq; in sese pariter digerit, planeq; partitur: humores enim calorem sequuntur. Ex quo fit, ut neq; à grauedine admodum infestari, neq; sternutare quadrupedes soleant. Sternutamentum enim, uel spiritus uniuersi delatio est, humore scilicet plus aliquid exhalante, uel crudi humoris conatus, excursumq;: quocirca destillationes solet præcedere, quæ quidem animantibus cæteris minime incidunt, eò quod caloris illa delatio, ante retroq; portionibus æquis se digerit. Homini uero, quod erecta basi se in sublime modo stirpium attollit, euenit, ut caloris elatio plurima & uehementissima caput adeat: elatusq; eò calor, meatus concalfacit rarefacitq; capitis: qui tales demum effecti, nimirum capaciores humorum, quàm meatus cordis inferiores redduntur. Quoties itaq; accidit, ut caput humescat refrigereturq; extrinsecus amplius quàm satis sit, efficitur ut calor, qui & alimentum habet, & se in partem interiorum contrahit, nimirum crescat, crescens sese in caput, meatusq; capitis efferat, quo humores prætenues crudiq; sectantes, implent meatus, destillationesq; faciunt, & sternutamenta ratione simili mouent. Nam inter initia destillandi, calor humorem sursum præcedens, inflansq; meatus, sternutamenta expulsiu spiritus, ductuq; humoris tenuis acrisq; incitat. Vnde fit, ut post grauedinis sternutamentum, pituitam aque similem abstergamus. Hæc cum omnia sese mouerint, humores coacti crassiq; subsidunt, & foramina capitis nasiq; intersepunt. Facta enim tumidiora distentioraq; caput dolore infestant. Argumentum, quod nullus per eas spiritus foras mittitur: ex quo sequitur, ut neq; sternuere, neq; olfacere possint, qui grauedine detinentur. Sternutamenta autem, quæ sine grauedine mouentur, has quidem easdem ob causas ueniunt, sed exiguis leuibusq; inijs. Itaque ubi ui caloris collecti humores sunt, facile ab eodem calore pro sua exiguitate spirascentes, in nares interrumpunt.

Strepitū uero spiritus, non minus uolentia sese efferendi, quā in sua copia mouet. Cum enim calor directo tramite se ad cerebrum usq; extulerit, eiq; ipsi impegerit, ad nares reflectitur, eò, quoniam meatus illac foras de cerebro pertendant. Quod cum illa foras reflectendi delatio spiritus, nares uersus contra naturam agatur, uehemens ut fiat, nimirum euenit: itaque strepitum mouet. Caterorum autem animantium, aues maxime grauedinem sentiunt, quod formam corporis maxime similem hominibus gerunt, uerum minus quā homines afficiuntur: quoniam caput magna ex parte deorsum tenent, ut quæ uictum abs terra petere soleant.

54 Cur maris animalia maiora uegetioraq; sunt quā terræ? An qd uis solis consumendo quæ terram ambiunt, copiam detrahīt nutrimenti: quamobrem quæ ab dita uitam agunt, uegetiora sunt. His igitur omnibus incōmodis cum genus maritimum sit immune, meritò tum adulescere potest corpore ampliori et uegetiori.

55 Cur cætera animalia cibum sapius siccum quā humidum capiant, homo humidum sapius quā siccum? An quod homo natura calidissima est, plus refrigerationis desiderat.

56 Cur spadones calui effici nequeant? An eo quod multū cerebri obtinent: quod sanè his contingit, quia rem ueneream non agunt: semen enim labi per spinam è cerebro uidetur. Qua de causa boues quoq; castrati cornua gerere maiora putantur: nec non & mulieres & pueri cur calui non sint, eadem ratio esse creditur.

57 Cur animantium alia, ubi primum in lucem ædita sunt, nutriri per seipsa possint, alia nequeant? An ea possunt, quæ in genere, quod memoriæ capax est, breuius uiuunt: quocirca ocyus quoq; morte eadem omnia occumbunt.

58 Cur homo plus excrementi humidī egerit quā sicci: equi & asini plus sicci q̄ humidī? An quod hæc animantium genera sicco pabulo largiori utuntur: homo humidis magis quā aridis uesci solet. Ex cibo autem omne proficiscitur excrementum, & ex copiosiori copiosius. Igitur alia humido potius, alia sicco largiori utuntur pabulo: quoniā alia sicca natura sunt, alia humida. Itaq; humidum potius capiunt quæ sicca cōstant natura: huius nanq; sunt indigentia. Contrā siccum affe ctant, quæ humida sunt natura, utpote quæ qualitatis eius inopia magis teneant.

59 Cur aues & homines, & genus quodq; animantium fortè, corpore sunt duriorē? An quod animositas cum calore est: metus enim refrigeratio est. Quorum igitur sanguis amplius feruet, hæc & robustiora & animosiora sunt: sanguis autem alimento corporibus est. Et quæcunq; uero ex stirpibus terræ aqua tepida irrigaueris, omnia duriora euadent.

60 Cur monstra paruæ quadrupedes pariunt: homo autem grandesq; animantes omnes minus, ut equi & asini? An quod paruæ, ut canes, sues, capræ, oues, longe sunt fœcundiores quā grandes: illarum enim alia omnino singulos pariūt, alia magna ex parte. Monstra autem tum confici solent, cum plura semina inter sese cohærescunt confundunturq; uel cum prodeunt ex mare, uel cum se in fœmina permiscunt: unde aues etiam monstra ædere possunt. Oua nanq; uitello pariunt geminato. Monstrum autem ex geminatis illis consistit, quorum uitelli nulla interiecta membrana distinguuntur.

61 Cur hominum caput pilosius quā reliquum corpus, nec ex proportione pilosum est: caterorum autem contra? An cætera uel in dentes exuperant præ nimia alimenti copia, uel in cornua, uel etiam in setam. Quæ igitur in cornua, capite minus setoso hæc sunt: absumptum enim illam in rem est. Quæ autem in dentes, plus quidem pili quā cornigera obtinent, capronarum enim nonnihil fortiūtur, sed minus quā aues. His enim illud etiam, quod homini genus integendi natura tribuit: sed qd illis pro copia nutrimenti multis luxuriat locis, id in capite homini, abundat. Nec em̄ nullū habet, nec adeò multū, ut pilorū undiq; excresecat cōgeries.

Cur

- 62 Cur unus omnium animantium homo canescit? An quod pars animantium maxima pilum quotannis deciduum gerit, ut equus, ut bos: nonnulla deciduum non gerunt, tempus autem uiuunt breue, ut oues & quaedam alia, quorum pilus utpote non senescens canescere non potest. At homo nec deciduum gerit pilum, & longam degit aetatem: itaque tempore consenescit, atque inueteratur.
- 63 Cur uita breui, imbecillisque uiribus sunt, qui partem umbilico subiectam maiorem, quam superiorem habent pertinentem ad pectus? An quod uenter suam ob breuitatem frigidus est: itaque ut uim paruum obtinet concoquendi, sic excrementis redundare aptissimus est. Morbis autem nimirum patet, qui tali uentre constituerint.
- 64 Quam ob causam animantium alia non solum coitu, sed etiam sponte naturae procreantur, alia coitu duntaxat proueniunt, ut homo, ut equus? An quod etsi non aliam ob causam, tamen quod alijs gignendi tempus breue statutum est. Itaque fieri non potest, ut tempus, quod uim obtinet generandi, amplificetur, prorogeturque: sed temporum uicissitudine, commutationeque, ut procreentur contingit. Alijs multo generatio ampliari solet: etenim uel anno, uel decem mensium spatio confici solet. Quapropter uel nullo pacto, uel ex coitu procreentur illa, necesse est.
- 65 Cur aethiopum dentes candidi, & candidiores quam caeterorum, ungues autem non dentibus in candore respondeant? An ungues ideo nigricant, quia cutis etiam nigra est, & nigrior quam caeterorum: ungues autem ex cute proueniunt.
- 66 Sed cur dentes candeant, quanam ratio sit? An quod albescere illa solent, quibus uis solis humor detrahit, dummodo nihil superinficiatur, quo modo etiam cera albescere nouimus. At cutem superinficit calor, dentes minime: sed totus eorum humor in uaporem a calore conuertitur, atque exhalatur.
- 67 Cur animantium alia praeciso capite uel protinus moriuntur, uel paulo post, alia minime? An ita afficiantur quae sanguine carent, exiguoque cibo contenta sunt: quippe quae neque continuò cibum desiderant, neque in humore calor eorum diffundatur, quibus rebus priuatum animal sanguine constans uiuere nequit. Illa uero sine respiratione uiuere multo diutius possunt. Causam cur ita, alias ab uide reddidimus.

EORVM QVAE AD VOCIS SONI QVE RATIONEM
pertinent, Sectio undecima, cuius quaestiones LXV.

- 1 R sensuum auditus maxime ab ortu naturae offendi potest: An quod auditus & uox ab eodem initio proficisci uideantur: atqui locutio ex facili posse deprauari uidetur, quae species uocis est, eademque perfici difficillime potest. Indiciu huius est, quod posteaquam nati sumus, diu obmutescimus, deinde balbutire tandem incipimus. Principio namque nullum proferre penitus uerbum ualemus. Cum itaque facile peruertere locutio possit, idemque initiu audiendi, loquendi que sit (uox enim quaedam audiendi quoque primordium est) sequitur ut quasi per accidens, non per se omnium facillime sensu auditus interiri possit. Argumentum autem facile omnino loquendi principium destrui posse, uel ex caeteris animantibus erui licet: nullum enim loqui ex caeteris potest: sed homini tantum facultas haec data est, & hic tamen serò (ut dictum est) loqui incipit.
- 2 Cur omnes surdi uocem reddere per nares assolent? An quod propè absunt ut muti sint: muti autem per nares uocem extrudunt: eò namque spiritus illorum compellitur, quia ore compresso sunt: quod compressum ideo est, quoniam lingua his ad uocem reddendam usui nullatenus est.
- 3 Cur omnes qui natura sunt calida, magnam uocem emittere solent? An quod multum in his aërem, feruidumque inesse necesse est: uis enim caloris facile ad se & spiritum trahit, & aërem: eoque amplius id agit, quo amplior est. Vox autem magna

- tum oritur, cum aeris multū agitatur: utq; acuta, cum celeriter, sic grauis, cum tarde aer incitatur.
- 4 Cur omnes surdi per nares loquuntur? An quod surdi uiolentius spirant, quippe qui propè absunt ut muti sint. Meatus itaq; narium ductu spiritus laxior redditur, ex quo fit, ut nisi per nares loqui non possunt.
- 5 Cur melius audiri quæq; in nocte quàm die possunt? An quod requies omnium noctu amplior est, quoniã calor abest: unde tranquilliora quoq; magna ex parte omnia sunt: sol enim est, qui omnia mouet.
- 6 Cur uoces è longinquo acutiores esse uidentur? Itaq; cum hominum procul admodum absentium clamorem imitamur, uocem acutè emittimus, & similem ijs, qui suam uocem in sonum asfringunt tenuiorem. Et strepitus quoque resonandi acutior uenit, quem procul abesse palàm est: non enim nisi per refractionem existere potest. Cum igitur in strepitus ratione, acutum quod uelox sit, tardum autè quod graue, uoces è longinquo delatas, tardiores uideri oporteret: quæ em̄ feruntur, eo tardius omnia mouentur, quo longius à suo discesserūt principio, tandemq; collabuntur & decidunt. Vtrum igitur qui imitantur, uoce exili simulant, & sono tenui agere tentant uocè, quæ se è longinquo desert: tenuis autè grauis nō est, neq; exiguus exilisq; uocis proferendæ usus grauis est, sed acutus sit necesse est. An nō modo qui imitatur, ea de causa ita simulant, uerumetiã strepitus ipsi acutiores existunt. Causa uero cur ita sit, quod aer qui desertur, strepitū excitat, & quemadmodum primum illud obstrepit, quod aerem mouerit: sic rursus aer subinde mouēdo agat, oportet, ut partim moueat, partim moueatur: quo fit, ut continuari strepitus possit, quippe cum perpetuè mouēti mouens succedat, donec omnis conatus mouendi emarcescat: quæ quidem res in corporibus nō nisi cadere est, cum scilicet aer nō amplius impellere uel telum, uel aerē potest. Vox enim cōtinua redditur, cum aer aerem propellit: telum aut fertur, cum corpus ab aere mouetur. Hic igitur corpus idem desertur assidue, usq; ad eum finē dum corruat. At ibi aliud atq; aliud aer perpetua uicissitudine profluit, præcedenteq; subsequens minor est. Itaq; uelocius quidē mouetur, sed per minus subinde aeris: qua de causa uoces acutiores è longinquo tenuiores sentimus: est enim acutū, quod uelocius est, ut ambigeudo superius proposuimus. Hæc eadē causa est, cur & pueri & ægrotantes, acutè, uiri aut & bene ualentes grauius uocem emittāt. Cur uero propinquis auribus uox grauior acutior ue esse minime pateat, & omnino cur similis proiectis pōderibus nō sit, causa quod proiectū illud cū unū assidue sit, identidē assidue fertur: strepitus aut, aer propulsus ab aere est. Itaq; fit ut pondus unū in locū cadere tantūmodo possit: uox aut quoquouersus spargat sese, non secus ac si proiectum pondus dum fertur, in partes frangatur innumeras, atque etiam se retrorsum dispertiat.
- 7 Cur domus nuper illita magis resonat? An quod maior refringendi datur facultas propter leuitatē. Leuis aut ideo est, quoniã continens adhuc rimisq; immunis penitus extat. Non tamē admodū humidā uolo intelligi: nulla em̄ refractione delimo effici potest. Hæc profectò causa est, cur etiam opus omne tectoriū magis resonet. Quinetiam aeris immobilitas fortasse aliquid facit: congestus enim, uniuersusq; cum sit, occurrentem illum retorquere uehementius potest.
- 8 Quam ob causam si quis dolium & lagenas, & cætera id genus figulina inania obruat operiatq;, domicilia resonare amplius possint: necnō si puteus, uel cisterna, uel aliqua fouea in domo sit, magis magisq; ita fiat necesse est? An quod ratio resonandi non nisi refractione est: sic enim potissimū resonādi illa reciprocatio nascitur. Ergo puteus & qualibet fouea angustia obtinet, & aerem colligere potest. Dolia cæteraq; fictilia densitatē quoq; suæ ambientis formæ præ sese ferunt. Itaq; utraq; de causa illud euenit. Cōcaua enim omnia magis sonant, & æs quoq; ob eam rem sonitum

sonitum præcipuè omnium reddit. Nec uero absurdum quod obruta illud faciunt: uox enim non minus in ima se defert. Denicq; quoquo uersus, atq; etiam in orbem ferri putandum est.

- 9 Cur si uasa quis inania obruerit, faciet ut magis ædificiū resonet? An quod uasa soliditate, perpetuitateq; sua melius & concipiunt & cōtinent aerem; simulq; accidit, ut ictus uehementior effici possit.
- 10 Cur aqua frigida de eodem profluens uase acutius quàm calida obstrepit? An quod delatio aquæ frigide uelocior est; grauior enim frigida est, acutiorem autem strepitum reddit, quæ uelocior est. Calor uero & raritate alleuat, & elatione. Proximum illud est, quod faces quoque ardentes ictum faciunt imbecilliolem.
- 11 Cur hominī qui uigilauerit uox asperior redditur? An quod eius corpus obrudatē humescit, maximeq; loco superiori, unde caput quoq; grauescit. Et cum fauces humore redundant, uocem asperiorē existere necesse est; asperitas enim ob inæqualitatem, grauitas propter obseptionem exultat, retardius enim fertur.
- 12 Cur cibo ingesto mox tenor frangitur uocis? An quod membrū illud uoci tributum crebro cibi occursum perclusum concalescit, concalescens humorē attrahit, qui ob assumpti cibi humefactionem & largior est & paratior.
- 13 Quare qui flent uocem mittunt acutiorem, qui rident grauiorem? An quod alteri suam ob debilitatē parum spiritus mouent, alteri uehemēter intendunt, quod facit ut spiritus uelocius ferri possit: uelox autem omnis acutus est, quippe qui ab intento proiectus corpore, feratur uelociter; contra qui ridet, resoluitur & debilitatur, itaq; uocem grauius edit. Quamquam ægri acutam emittunt uocem, parum enim aeris mouēt. At uero qui rident non solum parum, sed etiam leuius mouēt; ad hæc qui rident, spiritum calidiorem emittūt, qui flent frigidiorē. Dolor enim refrigeratio pectoris est. Calor itaque multum aeris mouet, ita ut tarde feratur: frigor autem parum ciet. Idem uel in tibijs fieri nouimus. Enimuero qui spiritu inflant calidiori, multo tardius agunt.
- 14 Cur pueri ceteraq; recens nata animalia uocem reddunt acutiorem, quàm que perfecta ætate sunt, cum tamen omne acumen uehementia sit? An quod uox motio aeris est, & acutior quæ uelocior; facilius autem & uelocius parum, quàm multum aeris mouetur. Mouetur autē quoties uel à frigore cogitur, uel à calore discer nitur. Sed cum inspiratio frigida admissio sit, interior nimirum aer tantisper cogitur, cum spiritum capimus; cumq; expiratio caloris emissio sit, aere sanè à calore citato, uox effici potest; cum enim spiritum reddimus, nō cum capimus, uocem formamus. Cum autem nouella calidiora sint quàm uetusta, suosq; meatus habeant arciores, minus in se aeris possunt continere; cumq; calor qui moueat, amplior in his insit, res autē quæ moueatur minor substet, uelocius utraq; de causa aer moueri potest. At si uelocius, uox certe acutior dabitur, ob ea ipsa quæ antè retulimus.
- 15 Cur uocem qui flent acutiorem emittunt, qui rident grauiorem? An qui flent intendendo cōtrahendoq; os uociferantur: itaq; prope aer interior corpore intento mouetur, cumq; per os transeat angustū, ferri uelocius potest; utraq; igitur ratione fit, ut uox acuta edatur. Contra qui rident, remisso corpore, hiscenteq; ore rident. Cum igitur ob eam rem late tardeq; profundant aerem, meritò uocē emittunt grauiorem.
- 16 Cur uocem reddunt acutam qui expertes seminis sunt, ut pueri, mulieres, decrepiti, spadones; grauem autem uiri qui firmissima sunt ætate? An ea causa est, qua linea ceteraq; tenuia dimensionem unam duntaxat sortiuntur; crassa autē plenaq; plures obtinent; itaq; uox etiam tenuis unam dimensionem habuerit. Vnum autem & efficere & mouere, facilius est quàm plura. Ergo cum prædicta illa spiritū habeant imbecillū, non nisi parū aeris moueri ab illo spiritu potest. Minimus autē

est, qui dimensione unica cōstat, quem prædictis rationibus tenuem esse, uocemq̄ talem ab eo proficisci necessum est: uox autem acuta, quæ tenuis est. Igitur qui prolifico illo semine carent, uocem hinc merito reddunt acutiorem. Viri robusti, quoniam spiritu ualeant, multum aeris incitare queunt: quod cum multū sit, lente mouetur, uocemq̄ efficit grauiorem. Motu enim ueloci & tenui, uocem reddi acutam iam constitit, quorum neutrum, ut in uiro possit existere, accidit.

- 17 Cur uoces nostræ grauiores sint tempore hyberno? An quod aer interior tunc & exterior crassior est: crassior autem cum sit, tardius mouetur: itaq̄ uox grauior nō immerito fit. Adde quod somnolentiores hyberno tempore sumus, quàm æstiuo, plusq̄ temporis obdormire solemus: somnus autem facit, ut membris grauioribus simus. Quo igitur tempore plus dormimus quàm uigilamus (quod hybernum profectō est) hoc uocem effici grauiorem, quàm qui è contrario agitur, ratio est. Cum enim tempus uigilandi quod interuenit breue sit, habitus corporis qui inter dormiendum committitur, permanere usque ad somni repetitionem nimirum potest.
- 18 Cur ex potu, uomitu, atque frigore uocem emittimus grauiorem? An faucibus interseptis, quā rem pituita subsistendo committit: quippe quæ aliquid fluxionis in eas detrahat, alijs uomitus, aut potus, alijs præsentis temporis qualitas per obstructionem fauces reddit angustiores: itaque delatio spiritus tardius agitur: quæ autem tarda delatio est, grauem hæc efficit uocem.
- 19 Cur uox grauior è propinquo magis quàm è longinquo sentiri potest? An quod grauior plus quidem aeris mouet, sed nequaquam in longitudinem. Ergo à longe minus sentitur, quoniam per minus spatium se deducit: è propinquo autē magis, quoniam plus aeris sensorium ferit audiendi. Acuta procul ideo audiri potest, quoniam tenuior est: tenue autem omne augeri in longitudinem potest. Dixerim etiam quod motio, quæ uocem reddat acutiorem, uelocior est: quod fieri potest, si ut densus, sic angustus spiritus sit qui aerem mouet. Nam & exiguus aer mobilior est, quippe qui ab angusto moueri queat: & densus plures efficit ictus, qui strepitum reddant. Licet hoc in musicis perspicere instrumentis: fides nanq̄ tenuiores cæteris eisdem substantibus acutius consonant.
- 20 Cur uox acutior illis esse uidetur, qui longius absunt? cum tamen acuminis ratio sita in eo sit ut uelocius feratur, & quod longius fertur, moueri tardius soleat. An quod uocis acumen non solum in uelocitate mouendi, sed obstrependi etiam nimia tenuitate consistat. Qui autem longius absunt, uocem tenuiorem excipiunt ob aeris qui mouetur exiguitatem: motus enim ita marcescit: utq̄ numerus emarcescens in unitatem relabatur, sic corpus in unicam dimensionē extenuatur, quæ tam in corpore quàm in uoce tenuitas est.
- 21 Cur uocem acutam & exercitati reddunt & debiles? An debiles, quia parum aeris mouent: parum autē quàm multum uelocius fertur. Exercitati uero aerem excitant uehementius. Aer excitus uehementer uelocius fertur: acutum autem in uoce id est, quod uelox in delatione.
- 22 Cur uox corrumpi his soleat, qui cibo ingesto clamitarunt? itaque omnes qui uocem exercent, ut histriones, saltatores, & cæteros generis eiusdem, mane ieiunoq̄ ore exercitationem adire licet inspicere. An uocem corrumpi non aliud est, quàm membrum quæ spiritus transmeat corrumpi. Quocirca rauci quoq̄ uoce corrupta sunt, non quod spiritus uitiatus est, qui uocem afformat, sed quod exasperata arteria est, quæ uehemente concalfactione exasperari maxime solita est. Quamobrē neq̄ qui februnt, neq̄ qui uehementer febrerunt, statim cum febris cessauerit, cantare queunt: sunt enim asperis nimio ex calore faucibus. Cibis autem spiritum & largum reddi, & feruidum consentaneum est: qui talis autem est, exulceret

exulceret arteriam transmeando atque exasperet: ratio est, quod cum inciderit, merito uox destrui potest.

23 Cur uox cum aer quidam formatus sit, & qui cum fertur, formam saepe illam amittat, echo, id est, resonantia fiat: Cum enim aer uehementius in aliquod solidum offenderit, uox non dissoluitur, sed eandem expresse recipiantem audimus. An quod refractione est, non perfractio: sic enim cum totum permanet, tum partes ab eodum duae uniformes proficiscuntur, quippe cum per similem angulum refractione existere soleat: itaque uox resonandi similis primae efficitur.

24 Cur caeterorum animalium nouella recensque edita uocem mittunt acutiorem, quam quae perfecta aetate sunt: uituli autem grauius mugiunt quam boues perfecti: An quod infans quoque in genere similis foeminae eiusdem generis est: bouum autem foeminae grauius mugiunt quam mares, cum caetera e contrario agant: at uituli similiores foeminis quam maribus sunt, ergo uocem hi grauiorem emittere debent.

25 Quae ob causam paleis in orchestra sparsis, chori uox minor sentiat: An propter asperitatem: uox enim pauimento minus leui occurrens, ut minus una, ita minor existit, quippe quae minus continua sit: quomodo etiam lux amplior resplendet in leuibus, eo quod nihil impedimenti interuenit quo interpellatur.

26 Cur sal igni ingestus mouere crepitum soleat: An quia sal parum humoris intra se continet, quod mox a calore ignis conuersum in spiritum, uiolentoque exiliens impetu salem rumpit: omne autem quod rumpitur, mouere crepitum solet.

27 Cur pueri nonnulli antequam aetas ueniat, qua uocabula suo tempore explanare possint, fari incipiant, & ubi aliquid expresse dixerint, rursus obmutescant, atque ut prius degant, quousque solitum tempus loquendi accedat: quae quidem a plerisque portenta esse putantur: iam aliquos etiam statim cum in lucem euenerunt, locutos esse proditum est. An magna quidem ex parte secundum naturam homines prodeunt, itaque illud paucis accidit, sed naturae ratione simul haec contingere ac perfici solent. Quamobrem simul & audiunt & uocem emittunt, simul & intelligunt facultate audiendi, & loquuntur & explicant. Euenit tamen interdum ne haec simul contingant, sed ut alij prius intelligant, quam membrum id absoluatur quo loqui possumus: alij contra, qui scilicet quae loquantur intelligere nequeant. Quae enim audierint, simulate eadem reddunt: sed cum tempus affuerit, utroque iam munere naturae fungi incipiant. Quibus autem prius sensa auditus in animo ualeant, quam membrum id absoluatur quo primo uocem mouemus, orationemque condimus, ijs nonnunquam, ubi iam multa intellexerint, facultas quoque membri illius, & absolutio prope contingit, maxime quidem a somno. Cuius rei causa est, quod somnus datae quietis tum corpora tota, tum membra singula facit segniora. Sed fieri potest, ut uel ob aliam huiusmodi mutationem idem eueniat. Complura autem sunt, quae ut efficere ualeamus, breuissimi temporis adiumento opus est, & tamen eadem post modum aequae agere nequaquam possumus. Quoties itaque membrum illud ita se habet, ut liberum absolutumque sit, efficitur ut quod per auditum intelligentiam mouit, idem cum pendet, fluitatque in sensu, remeet, uerbumque reddat. Hinc nobis & carmina, & uocabula saepenumero non ex uoluntate occurrunt: & quae prius uoluntate petita diximus, eadem postea non uoluntarie dicimus: hinc etiam saepe quae nouimus ore explicare non quimus: ita fieri potest ut pueri aliquid dicant, rursusque membrum, cui fandi data potestas est, redeat ad suam naturam ac obmutescat, dum tempus corroborandi absoluendique ultimum ueniat.

28 Cur aliqua obstrepunt, mouenturque subito, ut arcae quae nullo mouente, quod sensus nouerit, concitantur & crepant, cum tamen potestius esse debeat, quod mouet, quam quod mouetur: quae eadem quaestio etiam de corruptione ac senectute est: quippe cum a re insensibili omnia corrumpantur, quae a tempore pereunt. An simile guttis

hoc est, & lapidibus, quos plantæ emergentes attollunt atq; reiiciunt: non enim quod ultimum actionis est, id uel attollit uel mouet, sed hæc uniuersa continuatio efficit: qua quidem re insensibili accidit, ut motus ille sensibilis nascatur. Sic etiam res contenta spatijs sensibilibus temporis mouetur, atq; in partes digeritur insensibiles: uniuersi tamen & continui ratione exultat & motus & obitus. Continuum autem illud non in instanti temporis, sed in tempore, quod ab instanti determinatur, situm profectò est.

- 29 Qua de causa oscitantes minus audire possimus? An quod multum spiritus effluentis inter oscitandum aures etiam intrinsecus subit, ut motio uel sensu percipi possit, quam trudit ad aures, maximeq; post somnum: strepitus autem uel aer, uel aeris affectio est. Igitur cū interior renititur exteriori illi occurrenti, efficitur ut motus interioris strepitus, motum exterioris retorqueat atq; offuscet.
- 30 Cur pueri magis quàm uiri lingua hælitat? An ut etiã manibus pedibusq; pueri minus ualemus, & infantes ambulandi omnino facultate caremus, sic etiam linguæ parum compotes pueri sumus, et infantes uerbum nullum referre possumus, sed more brutorum animantium uociferamur, uidelicet causa imbecillitatis, quæ non solum hælitatem linguæ, sed etiam balbutiẽ blæsitatemq; faciat: quippe cum blæsitatis sit literam quandam exprimere non posse, eamq; non quamlibet, sed certam: balbuties uel literam prætermittere, uel syllabam: hæsitatis, alteram alteri syllabam iungere properè non posse. Quæ quidem omnia imbecillitate eueniunt. Lingua enim subministrare intelligentiæ non potest: itidem etiam uinolenti, senesq; afficiuntur propter debilitatem: uiris autem hæc minus usu eueniunt.
- 31 Cur uox hominum tam metuentium quàm trepidantium obtremiscere solet? An quod emigrante calore cor concutitur. Nam utrisque, & trepidantibus & metuentibus accidit, ut ita afficiantur. Quum cor autem concutitur, ictus nequaquam effici unus potest, sed plures proficiscantur, ut è fidibus laxius intentis necesse est.
- 32 Cur uocem homines trepidantes grauem, metuentes acutã reddant? An quod metuentibus locus cordis refrigeratur, cum calor deorsum se defert, ita quod parum aeris excitare possint: uires enim positæ in calore sunt. Trepidantibus autem calor loca petit superiora, ut etiam pudore affectis effert idem sese ad faciem: cuius indicium est quod plenius erubescunt. Resoluit igitur, multumq; aeris, quo loquimur, efficit: hic autem tardè propellitur: tardum uero non nisi graue in uoce est.
- 33 Cur nox ad audiendum aptior est quàm dies? Vtrū (ut Anaxagoras ait) quod aer interdiu stridet à sole concalfactus, & obstrepit, noctu requiescit, utpote cum omnis calor abfuerit. Tunc autem quæq; audiri melius possunt, cum nullus strepitus est. An quod per inanius facultas audiendi amplior quàm plenius datur. Est autem aer interdiu densus, ut qui luce radijsq; refertus sit: noctu autẽ rarior, quod ex eo ignis & radij decesserunt, quæ corpora esse dixeris. An quod corpora multifariam interdiu uim intelligendi dispertiuntur, inq; res uarias deducunt: itaq; clara audiendi eripitur sensio. Et eo quod omnia die magis quàm noctu agimus, ipsa quoq; intelligentia negocijs corporis impedita est. Sensus autem ubi seiunctus ab intelligentia est, laborẽ uelut insensibilem habet: unde dictum, mens uidet, mens audit. At uero noctu cum noster intuitus omni sit munere liberatus, magisq; intelligentia requiescat, meatus aurium uel amplius patens, uel nihilo minus quàm die, ut capax sonorum pariter est, sic melius eosdem sonos referre ad intelligentiam potest: quoniam nec ipsa intelligendi uis quippiam agat, nec ab aspectu tentetur, ut fieri interdiu solet.
- 34 Cur omnes qui humore prolifico uacant, ut pueri, mulieres, decrepiti & spadones, uocem reddunt acutam, uiri autem qui firma ætate sunt, grauiorem? An propter

pter membri imbecillitatē, quod mouere aërem solet. Mouet enim exiguū aerem, quod imbecillum est: exiguus uelocius fertur: quod uelociter fertur, acutū est. An quod primus meatus, qua uox permeare solet, omnibus semine uacuis pusillus est: itaq; exiguū proficisci ab eo potest, quod aera moueat: exiguum uero cum sit, uelociter per amplas superiores fauces fertur. At uiris aetate uigentibus hic amplior habetur, ut etiā qui ad testiculos pertinet: itaq; aer plurimus est, qui inde propellitur: tardior ergo cum transeat, merito grauior reddi potest.

35 Cur homines lingua hæsitantes loqui nequeant uoce submissa? An quod offensa faculo quodam uox sistitur retineturq;. Sed cum nō pares requirantur uires, aut similis motus, cum quicquam non impedit motum, cumq; impedit, enitendum omnino est: uox autē motus est, uocemq; altiolem solent emittere, qui pro uiribus conantur. Ergo cum ad expellendū quod obstat enitendum sit, altius eos loqui necesse est, qui linguæ huiusmodi uitio tenentur.

36 Cur ijdem illi trepidantes magis quàm uinolenti, hæreant lingua? An quoniam affectus hic similis generi stuporis quam apoplexiam uocamus, parti interiori cuiusdam tribuendus est, quam partem mouere nequeant impediens propter suam refrigerationem. Vinum igitur quod sua natura calidum est, refrigerationem tollit, trepidatio facit. Est enim trepidatio metus quidam, metus autem refrigeratio est.

37 Cur strepitus extrinsecus magis intus auditur q̄ intrinsecus foris? An quod intrinsecus cum uasta, immensaq; adeat spacia, discerpitur dissipaturq;, ut pars eius uel minime, uel minus sentiri possit. Extrinsecus uero cum uox sese in locū arctiorem stabilioremq; aerem conferat, uniuersa ingreditur: itaq; cum maior sit, nō im merito melius potest audiri.

38 Quā ob causam qui lingua hæsitant, melancholico habitu constant? An quod prope sequi imaginationem, non nisi esse melancholicum est. Hæsitantes autem illi tales proculdubio sunt: impetus nanq; dicendi præruit, anteceditq; facultatem eorum, utpote cum animus uisa sequatur. Balbis etiam idem accidit, hos etenim omnes membra uoci accommodata tardiora habere certum est. Indiciū uero quod tales uinolenti redduntur, cum suas maxime imaginationes, non rationem sequuntur.

39 Cur porrum profit ad uocem sonoram: nam & pernici commodum eadem in re nouimus. An quod allium quoq; elixum delinit: & quidem porrum lentitiam quandam obtinet, quæ fauces detergere possit.

40 Cur cætera animalia uocem tum acutiorem emittunt, cum ualidiora sunt: homo autē cum inualidior est? An quod homo inualidus exiguum aera mouet, aer exiguus uelociter permeat, uelocitas strepitum reddit acutiorem.

41 Cur melius audimus cum spiritū retinemus, quàm cum reddimus? itaq; minus spirare in uenatione præcipitur. Vtrum quod per uenarum elationem uis sentiendi locum petit superiorē: cum enim dormimus deorsum se defert, & crebrius tunc reddimus quàm ducimus spiritum, minimeq; audire ualemus. An etiam sanguis, cum reddimus spiritū, ascendit: itaq; pars superior impletur, cum tamen per inane audiamus. An quod efflatio strepitus quidem est: hic autem expirando eueniens uim obtundit audiendi.

42 Cur sal exiguus ocyus crepat, & exilit: uehemētius autē & crepat, & exilit, qui plenior est? An quod exiguus rumpi celerius potest: haud enim multū id est, quod subeat ignis oportet, cum sal ipse totus exiguus sit. Plenior autē ille lentius domat, quod plus negotij est magnum dirupisse, quàm paruum: crepat paruus parum, quia paruus inuehitur ictus: maior magis, quia magno agitur ictu: crepitus autem ictus est: quod etiam robustius est, magis exilit, quoniam minus cedit.

- 43 Cur si salem eadē magnitudine, qua modico igni ingestus crepet, nimio inieceris igni, uel nihil uel minus crepabit? An qd prius ab igne corrūpitur, q̄ rumpi possit: cōburitur em̄ humor, quod cōsumptus est, crepat quod discissus disruptusq̄ est.
- 44 Cur oscitantes minus audire ualemus? An quod spiritum intercludimus, qui se ad aures trahat: indicium quod strepitus in auribus nascitur, cum oscitamus. Circūuentus autem interclususq̄ illis spiritus facit ut minus audiamus: ad hęc uox oscitantibus quaedam oritur, quæ uim audiendi interpellare potest: & comprimi uero aures necesse est, quoties corpus se distrahit atq̄ intendit.
- 45 Cur uox cum apta sua natura sit in sublime efferri, ut quæ aer quidem sit, non inferius sursum, sed superius deorsum melius audiri potest? An quod uox aer quidam iunctus humori est, qui pondere humoris grauescens deorsum labitur, non sursum efferitur: humoris nanq̄ secundum naturā interest ut deorsum feratur, itaq̄ ab imis sentiri plenius potest. An hoc uoci duntaxat animalium reddi debeat, hęc enim non sine humore profluit. Illud uero accidere nimirum uel in cæteris omnibus strepēdi generibus nouimus. Ergo ut uisus si superius deorsum prociderit, sursum uersus reflectetur, sed si inferius sursum pertenderit, deorsum se flectet: sic uox quæ sua natura cogitur sursum ferri, ubi aeri sibi aduerso occurrerit, cum per uim nequeat eum propellere, qui & amplior & grauior est, reflexa in partē aduersam deorsum se defert. Itaq̄ aer qui ore motus procurrerit, retorquetur, & ad ima collapsus sentiri inferius magis potest. Tale etiam est quod in resonādo fieri solet: uocis enim reflexus in partem contrariam agitur.
- 46 Cur uinolentis potius quàm sobrijs frangi uox solet? An repletio facit, ut uox celeriter frangi possit: cuius rei argumentum, quod neq̄ chori, neq̄ ludiones statim à prandio, sed ieiuni uocem exercere consueuere: cum igitur uinolenti impleti sint, meritò uoces eorum potius frangi solent.
- 47 Cur uocem acutiore longius audire possumus? An quod uocis acumen uelocitas est, moueri autē ocyus solent quæ uehementius feruntur: quæ autem uehementius feruntur, hęc longius ferri possunt.
- 48 Cur spiritu retento melius audire ualemus? An quod respiratio nō nihil strepitus mouet. Meritò ergo tunc melius sentimus, cum strepitus minus est: minus autem strepitus tum est, cum spiritum retinemus.
- 49 Quamobrē lux quę tenuior et uelocior, et deductior est, corpora penetrare densa non potest, strepitus autē potest? An quod lux directo itinere fertur: itaq̄ si quid recte illi profluentię lucis obuium sepiat, lucem penitus discludi necesse est. At strepitus quia spiritus est, ferri non recte etiam potest: itaq̄ efficitur ut strepitum sentire undiq̄ liceat, non eum tantum qui se recte nostris auribus obtulerit.
- 50 Quare qui ridet uocem grauiore emittunt, qui flent acutiorem? An quod corpore intento uox acuta depromitur: infirmum autē quod acutum est. Quę utraq̄ in flentibus inesse potius nouimus: sunt enim & intentiore corpore & infirmiori.
- 51 Quamobrem cum uox aer quidam formatus sit, & sepius dissoluatur, cum fertur: echo autē, id est, resonātia fiat, icto eiusmodi aere in solidum quippiā, uox ipsa non dissoluatur, sed expresse eadē percipi possit? An quod aer refringitur, ideoq̄ totum à toto proficiscitur. Tum etiā affectus hic non nisi de re simili existit: quippe cum aer reflecti de aere soleat in cauo, non de cauo.
- 52 Quamobrem cum simul uocem multi emittunt, unusq̄ tantum quantum singuli reddit, multorum uox illa neq̄ parem uoci unius offert sese, neq̄ longius pro ratione deducit? An quod singuli proximum aerem propellunt, non eundem, nisi paulò tenus: quod simile euenit, ut si multi quidem proiciāt lapidem, sed singula, aut magna eorū pars mittat diuersum: neq̄ em̄ ibi longius, aut pro ratione longe lapis ullus deueniet, neq̄ hic longius cunctorum, quàm unius uox poterit audiri:

uox etenim tanta non unius est, sed multorum. Recte igitur propinquo uox multa esse pro ratione uidetur, quandoquidem lapides quoque illi multi ita uideri, atque idem assequi possunt: at è longinquo plus qui singulae sint, sentiri non potest.

- 53 Cur trepidantes uocem reddimus grauiorem, metuentes autem acutiorem: quanquam etiam pudor genere metuendi continetur. An multum inter se affectus hi distant. Quos enim puduit, erubescunt: trepidatio autem pudor quidam est. Qui uero metuunt, pallent. Constat igitur calorem in metu partem superiorē deferere, ut parum aeris praesua exilitate mouere spiritus possit: uelociter autem ferri potest, quod exiguum est: uocis uero uelocitas non nisi acumen est. Iis contra, quos puduit, calor partem superiorē, id est, pectus petere solet: cuius rei indicium erubescens facies affert: ampliorem autem aërem amplior potentia mouet. Tardius uero omne fertur, quod amplius est, tarditasque in usu uocis non nisi grauitas est.
- 54 Quae causa est ut lingua haesitantes aliqui fiant: An membri quo loquimur, refrigeratio causam habet, & tanquam stupens & attonitum membrum id est: itaque uino, continenteque oratione concalfacti, uerba facilius possunt copulare.
- 55 Cur homo solus ex omnium animantium numero lingua haesitans oritur: An quod solus compos sermonis est, caetera uocem tantum obtinent. Qui autem lingua haesitant, uocem quidem producant, sed uerba copulare, sermonemque conde-
re nequeunt.
- 56 Cur sobrii tempore hyberno uocem acutius mittimus, uinolenti autem aestiuo grauius: An uox acutior, quae uelocior est: uelocior autem quae corpore intento se promit. Sobriorum uero, hyemeque corpora magis constant quam uinolentorum, aestateque: calores enim teporesque corpora resoluunt, atque elaxant.
- 57 Cur homo solus omnium animantium lingua haesitans prouenire potest: Vtrum quod etiam mutus solus existit, linguae autem haesitatio mutitas quaedam est: nec membrum, quo loquimur, absolutum habetur. An quod homo solus compos est sermonis, caetera autem uocem duntaxat sortiuntur: linguae autem haesitatio, ut nomen declarat, unum non est, nec promptam continentemque parit orationem.
- 58 Cur homini uox serius perfici solet quam caeteris, quibus data est uocis proferendae facultas: An quod uocis humanae genera et discrimina quamplurima sunt: caetera enim animantia literas, uel nullas, uel paucas exprimere possunt. Quod autem summè uarium, plurimisque distinguendum differentiis est, id tempore longissimo perfici necesse est.
- 59 Cur caeterae speciei eiusdem animantes uocem fundunt eandem, homines autem uariam & multiplicem agunt: An hominum etiam uox una est, multa autem genera loquendi.
- 60 Sed cur communis haec una hominum uaria est, caeterorum autem simplex: An homines multas proferre literas possunt, caetera uel nullam, uel duas, aut tres exprimunt insonas, quae uocalibus iunctae locutione conficiunt. Oratio autem non uoce, sed uocis affectionibus significando absoluitur: at uocis affectiones literae sunt. Quinetiam pueri non secus ac bestiae suas exprimunt appetitiones, utpote qui nondum proferre literas possunt.
- 61 Cur aspectus corpora penetrare solida non potest, uox autem potest: An quod aspiciendi delatio simplex est, quae per directum profluere solet ad lineam: cuius rei indicium solis radius est, & quod nisi è regione cernere non possimus: uox autem motu multiplici ferri potest, quippe cum undique liceat audire. Quoties igitur aspectui directus ille impeditur progressus, eò scilicet, quod res obiecta meatu incodita, siue indisposita turba constipata, transpicere nequit: at uox, quoniam quoque uersus proferat, omnia proreptat, penetrat, translapsa audiri undique potest, in humoribus, tamē facultas

transpiciendi oculis data est: uoci autem nulla uel minima, quanquam humor tenuior quàm terra est: quoniam humoris meatus parui, densi, continuatiq; sunt, ut minime aspectus impediatur, quo minus tramite directo ingredi possit. Hæc eadē causa est, cur etiam per uitrum, quod densissimum est, transpicere liceat: per ferulam, quæ rara solutaq; est, non liceat: in altero enim meatus respondent inter sese, in altera uariant. Nec quicq; iuuat amplos esse meatus, nisi recte ad lineam positi sint. Vox autem minime in aqua sentiri potest, quoniã minus aqua inanit, quàm ut aerem capere, uocemq; transmittere possit: uox enim aer quidam est. Haud em̄ omne rarius permeari se patitur, nisi etiam meatus ei respondeat, quod permeare conetur, & congruant, ut uis etiam colligendi & cōtrahendi sese desit, nisi meatus capaces corporum sint: quanquam quod rarum est, molle est, et tale ut in seipsum coire possit. Verum nonnulla præ nimia suorum meatuū angustia colligi impediuntur, ut uitrum: quippe ut flecti contrahiq; non queat, quamuis rarius ferula est, ratione prædicta: ut etiam aqua, et quicquid aliud generis eiusdē. Vnde illud quoq; palam fit, non quod rarius raro, molliq; uel eodem, uel proximo est, id magis in seipsum colligi posse, & adduci: causa enim omnibus eadem reddenda est.

62 Cur uox quamuis minor reddatur adimendo, speciem tamē seruat eandem? An quod cum his ipsis miscetur, quæ dempseris. Res autem mista non partim est, partim non est, sed usquequaq; talis est: æque igitur quibusdam undiq; detractis, æque contrahitur, ut necesse sit simul & minorem esse & similem.

63 Quid est quod linguā faciat hæsitare? Vtrum calor efficiat ut procaciores sint: itaq; offendēdo adherēt quasi in salebris, quomodo affici iratos homines nouimus: incenduntur enim, incitantur, anhelant, qui spiritu redundāt: igitur præ nimio caloris feruore. Anhelant autem, quoniam frequens spiritus est, nec anticipat, quatenus se tempore respirandi promere possit. An potius contrā, ut loci quo uocem mittimus, refrigeratio causam det, tanquam membrum id attonitum obstupescat: itaque afficiatur, ut uel concalfacti à uino, aut perpetua oratione uerba expeditius possint copulare.

64 Cur tempore hyberno uoces grauiiores redduntur? An quod aer crassior est: talis autem cum sit, motus tardior prouenit, itaq; uox redditur grauior. An quod aer per pectus lentius permeat, fauces autem intersepiri, & constringi à frigore, pituitaq; destillante coguntur.

65 Cur pueri, mulieres, spadones, senesq; uocem reddant acutam? An quod motus uelocior, qui acutior est. Et cū genus idem sit, motu facilius est, quod minus, quàm quod plus est. Quamobrem qui firma ætate sunt, plus aeris trahere possunt: plus igitur illud tardius permeans uocem efficit grauiorem. Pueris & spadonibus contrā res euenit, quoniam minus aeris capiunt. Senes autem ideo tremunt, quoniam uocem continere non possunt, quomodo imbecillibus, ac pueris usu uenit, cum lignum prælongum parte extrema ceperint: alterum enim extremum quatitur, quia nequeunt superare quod tenent, & uincere: quod idem & trepidantibus hominibus, & metuentibus, & rigentibus causam uocis tremulæ afferre credendum est. Cum enim qui uocem ita emittit, eius calor pulsus ab affectibus illis intrò se colligat maxima ex parte, reliquum quod exiguum extat, uocem continere non potest: quapropter quatitur atque intremit. Vnde artium liberalium professores, qui se solitos trepidare nouerunt, principio agunt uoce submissa, dum resideant, & stabiliantur: uocem enim exiguam uincere continereq; facilius possunt.

Eorum

DE REBUS QUAE AD RES BENE OLIDAS PERTINENT,
 Sectio duodecima, cuius quaestiones XIII.

1 **V**R suffimēta omnia minus è propinquo sentire possimus? Vtrū quod odoris delibatio aere temperata ualidior redditur, ut myrrha medicina lis suauior est. An cōtra agitur, ut ignis uī sua cremandi tollit odorem, qui per suffitum effluit; & quidem apud carbones ipsos nihil redolent, longius uero purius, tenuissimumq; fertur quod oleat.

2 **C**ur odores tam suffimentorū quàm florū minus suauēs è proximo sentiantur? Vtrum unā cum odore terrae quoq; particulā prodeūt, quae pra suo pondere antè currunt, quàm ad sensum odor deueniat: itaq; longius ille syncerum se offert. An neq; cum principium proximum est, neq; cum admodum semotum odor abunde effluere potest. Nam si proximum, nondum largè emanat; si remotissimū, discerpitur.

3 **A**rbores reddi odoratas aiunt, in quas cōlestis arcus decubuit. Vtrum uerum hoc sit an falsum? Et si uerū, quā ob causam ita eueniat: ergo nec omnes arbores, nec semper aliquas odorē ita acquirere palām est. Etenim saepe arcus cōlestis consistit, & tamen arbores nihil odoris spirarunt, quod quidem sensum mouere possit: cumq; odor contrahitur (accidit enim id aliquādo, itaq; narratur) non in quacq; materie cōtrahi potest. Causa uero per accidens ad arcum referenda est, praesertim si arcus ipse nulla natura sit, sed obtutus refringendi tantū affectio. Prouenit autē odoris illē affectus, ut dictum iam est, non qualitercunq; se materies habeat: neq; enim in uiridi, neq; in arida; sed in uita post aquā, quae arcui superuenerit, certam reddi suauitatem odoris pastores referūt, maximeq; ubi aspalathus, aut etiam rhamnus est, & genus ex ijs aliquod, quorū flos suauiter olet. Ratio autem odoris eadem est, quam etiam de terra animaduertimus: haec enim cum feruet atque inuritur, quod ediderit, principio bene olet. Enim uero quae parçè humido quendam in modum recaluerint, odorata redduntur: humor enim concoqui calore nimirum potest. Qua de causa totius quoq; orbis terrarum, quae ad solem orientem spectāt, odoratiora exurgunt quàm quae ad aquilonem; & eorum ipsorum quae ad ortum plus uergunt, quàm quae ad meridiē, eo quod loca Syriae & Arabiae pleniora sunt, atque terrenoliora, Africā uero arenosa siticulosaq; nec enim humorē nimium inesse oportet (cōcoqui nanq; nimius non potest) nec nullum: sic enim nullus uapor inde extrinigi potest, quod uel in ea materie solet accidere, quae & nuper combusta sit, & tale habeat genus, ut secum odoris ferat suauitatē: quae quidem res floribus declarari potest, odor enim in eos transmittitur. Sed fieri putāt in ijs quibus cōlestis arcus institerit, quoniam nunquam id sine aqua effici potest. Cum enim materies imaduuerit, caloreq; interiori cōcoxerit, respirare iam incipit, uaporēq; intra se conceptū emittit. Nec uero aquam nimiam accessisse oportet, eluit enim, atq; extinguit calorē ab igne iniectum, quae nimia uenerit. Quae autem aquae post arcum solent incidere, non multae, sed semper penè mediocres adueniunt; & si plures constiterint arcus, aqua non largè, sed saepe & parçè accedit. Quamobrem non immeritò, cum hoc ita fiat, qui rem insignem praeter arcum nullam aspicerent, causam odoris illi attribuere.

4 **C**ur flores & suffimenta suauius è longinquo olent, è propinquo autē herbae alia potius redolent, alia fumum? An quia calor quidam natura odoris est, odoratq; omnia calida sunt; calidum autē quodq; laue est. Itaq; cum longius permeāt, odorem deferunt suum secretiorē, uendicatumq; ab ceteris tum foliorū, tum fumi, qui uapor aqueus est, odoribus, qui comitent eum ipsum. An cum in propinquo sunt admista illa, cum ijs unā redolent quibus inhaerent, atq; ita odorē deprauant.

- 5 Cur omnia plenius olent, cum mouentur? An quod excita plus aëris implent, quàm quiescentia: itaq; ocyus ad sensum nostrum odor transmittitur.
- 6 Cur tempore hyberno minus olfacere possumus, minimeq; per gelu & glaciē? An quod aer à frigore immobilior redditur, itaq; motus non aëque proficisci à corpore odorato potest, scilicet propter difficilem delibationis motum, & aëris, quo inuehitur.
- 7 Cur acrius aromata olent cinere suffita quàm igne, & plenius ac diutius suum seruant odorē, cum cinere suffiuntur? An quod in cinere minus cōcoqui odor potest, itaque plenior est. Ignis autē, quod celeriter uires eorum domat, & concoquit, odorem cōmutat. Concoctio enim rei concoquendę cōmutatio est, siue alteratio.
- 8 Cur rosę suauius olent quibus umbilicus asper, quàm quibus læuis? An quod suauius olent quæ modum consecuta sunt suæ naturæ. Rosa autem spinosa natura est: ergo suauissimè ideo olent, quod magis secundum naturam constiterunt.
- 9 Cur odores è proximo minus suaues tam suffimentorū quàm florum spirant? An quod portio terrena unà cum odore se defert, quæ ut in proximo mista uim hebetat, sic in longinquo prona defertur ac decidit. Hinc etiam flores cōtuli suum amittunt odorem.
- 10 Vtrum odoris natura fumus sit, an aër, an uapor? Hæc enim inter se differūt, quæ alterum ab igne, alterum et sine igne effici potest. Et utrum à sensu aliquid in res odoratas proficiscatur, an ab illis in sensum, quod aëra proximum moueat. At si ab illis aliquid delibaretur, minora certe ob eam rem reddi oporteret: nunc autē quæ odoratissima sunt, hæc potissimum eadem uidemus edurare.
- 11 Cur aromata cinere suffita acrius olent quàm igne? An quod in cinere minus concoqui odor potest, itaque plenior est: multum ergo partis quoq; terrenæ respiratur, fumusq; redditur. At ignis terrenū properè illud rapit: itaque odor purior, ac syncerior sine ullo fumo ad sensum deuenit. Vnde etiam fit, ut flores triti hebetius oleant: partem enim terrenam ut cōtritus mouere potest, sic lentus calor absumere non potest.
- 12 Cur omnia odorata tam semina quàm plantæ urinam ciere possint? An quod calida & tenuia sunt: tale autem quodq; urinam citat: celeriter enim calor inditus ille extenuat: nec odor ipse aliqua corpulentia cōcretus est. Nam & quæ non bene olent, uelut allia, uī sui calor is urinam mouent, uel potius uim resoluendī, liquefaciendiq; obtinent. Calida uero semina, quæ bene olent, ideo sunt, quod odor omnino calore efficitur: foetida sanè incōcocta sunt. Nec solum calida, uerum etiā plenè esse concocta debent, quæ prouocatura urinam sint, ut unà descendendo humores possint extenuare.
- 13 Cur uinum dilutum olere ocyus desinit quàm merum? An quod dilutum imbecillius mero est: quod autē imbecillius est, ocyus à quocunq; mutatur, quàm quod ualidius. Tum etiam uinum dilutum facilius affici potest quàm merum: quod aut affici facilius potest, id & recipi à quouis, & recipere quod uis facilius potest: ita fit ut merum odorum, dilutum inodorum sit.

EORVM QVAE AD RES MALE OLIDAS PERTINENT,
Sectio decimatertia, cuius quæstiones XII.

- 1 R foetidior urina redditur, quo diutius in corpore manserit, stercus autem minus? An quod stercus quo diutius retentum sit, eo magis siccat: quod autem siccius est, minus id putredini patet: urina cōtrā effici crassior solet, recensq; potioni ingestæ similior est.
- 2 Cur esculenta male olida minime his olere uidentur, qui illa ederunt? An quod olfactum

olfactum peruium ad palatū habemus, idcirco sensus hic properè impletur: itaq; nec interiorem odorem eque amplius percipere potest. Principio enim omnes sentire queunt: ubi autem tetigerunt, non insuper possunt, quasi iam res consociata naturaq; reddatur, & exterior similis ille oblatu delitescit obtentu interioris.

- 3 Cur flores contusi deterius olent: An quod pars terrena, quę florī inheret, odorī permiscens sese, uim hebetat odorandi.
- 4 Cur animantium nullum suauiter olet, excepta panthera: quę etiam ipsa non nisi bestijs ita olet: ferunt enim suauem illis olentiam ab hac respirari. Stirpiū autem multę & integrę bene olent, & corruptę ac aridę magis magisq; suauem reddunt odorem. Vtrum quod malī odoris causa, cruditas quędam excrementi est: quamobrem sudores etiam aliqui, atq; aliquando ita olent. Sed ē morbo maximē uitiantur, quibus tales esse non solent: & flatus etiam ructusq; crudorum fœdus olent: quam eandem causam de cęteris quoq; proportionē animaduertisse oportet: proportionē inquam, quod animalium carne uacantium generi æstimandum aliquid est, quod carnis uice habeatur: nam excrementum crudum, uel in hoc esse nouimus. Hoc igitur & uiuis causę fœdi halitus est, et mortuis cum putrescit. Quā ob rem pingue, os, pilus, fœdum nunquam reddunt odorem, scilicet illam ob causam, quod pingue concoctum est, ossa & pili humore uacant. At genus plantarū nullum intra se contrahit excrementū. An etiam plantis aliquid inest: sed quia sicca & calida sunt natura, humor eorum non feculentus est, sed cōcoqui expeditius potest. Constat hoc etiam plagis terrę, quę ut feruentiores, sic odoratiores sunt, ut Syria, ut Arabia: & muneribus earundem regionū, quę sicca & calida nouimus, hoc idem probari potest: nullam autem sentire putredinem possunt, quę huiusmodi sunt. At animalium genus tale non est: itaq; excrementa eius cruda fœtidaq; sunt, flatusq; itidem olent. Peremptis quoq; animantibus humor putret, plantis minime: quippe cum humore plantarum genus haudquaquam redundet.
- 5 Quam ob causam res male olidę grauius olent cum calent, quā cum frigent: An quod natura odoris uapor quidam, & delatio est, quę calore existunt: motus etenim quidam sunt, calor autem mouendi uim obtinet: frigus contra efficit ut res consistat & contrahatur: deorsum etiam refrigerata omnia feruntur. Calor autem odoresq; omnes sursum feruntur, tum quia siti in aere sunt, tum quia sensoriū eorum supra non infra habetur, quippe cum odor ad cerebrum penetrans mouere soleat sensationem.
- 6 Cur si quis allia ederit, urinam redolentem allium reddet: cum tamen alia pleraq; odoris uehementioris ingesta, nihil in suam qualitatem urinam possint conuertere. Vtrum, ut quibusdam scholę Heracliteę placet, quod sicut in uniuerso, ita etiam in corpore nostro expiratur, deinde uapor denuo cōcrefcit, utq; ibi humor, sic urina hic est: exhalatio autem alimenti ubi reuertit unde prodierat, odorē eundem non immeritō recipit, quippe quę illud reddat, in quod sese cōmutarit. An si ita esset, cętera quoq; idem facere deberēt, quę uehementem spirant odorem. Nunc autem nullum hoc posse efficere nouimus: ad hęc uapor qui postea cōcrefcit, non ad statum pristinum redit. Verbi causa, si uapor uini exhalarit, non postmodum in uinū concrefcit, sed in aquam: ita falsum id etiam illi referūt. Ergo allium solum ex omnium numero, quę odorem simul & uehementem, & urinae mouentē reddunt, inflare uentrem inferiorem potest: cętera enim uel sursum mouere spiritum solent, ut radícula, uel urinam citare non queunt. Allium uero tria nimirum hęc facit, ut & urina augeatur, et spiritus excitetur, isq; deorsum non sursum: quę quidem situs uelicę testiculorumq; ideo sentit, quod & in uicino est, & spiritui oppor-tunior habetur, ut tentigo abunde declarat. Constat igitur ut excrementum allij omnium maxime huiuscemodi ad uelicam possit unā cum spiritu deuenire, quod

- permiscens sese odorem plenè urinae committat.
- 7 Quam ob causam ora hominū qui nihil ederint, sed ieiunarint, grauius olent, (quod ieiunam graueolentiam appellant) eorum autē qui aliquid ederint nō olent, cum tamen eorum magis olere debeant: An quod uentre inani, minusq; agitatio aer factus calidior, spiritum excrementa q; pituitosa sua immobilitate putrefacere potest: calidiorem autem effici argumentum est, quod uel sitim parere ieiunium solet. At ubi ederimus, odor ciborū grauem illam olentiam offuscat, ut maior minorem: calor enim ciborum calorem precedentem illum exuperat, ita ut nihil affici possit.
- 8 Cur alae omnium maxime partium nostri corporis male olent: Vtrum quod omnium minime respirare possunt: malus autem odor locis huiusmodi contrahi maxime solet, quoniā putredo quiete interioris qualitatis consistit, An ideo quod immobiles in exercitata q; habentur.
- 9 Cur homines qui uirus redolent hirci, foedius oleant cum se odorifice unguentarint: An hoc in multis accidere solet, uelut cum acido dulce commistum est, dulcius totum exultat: tum etiam omnes postquam sudarunt, grauius olent: unguentum autem concalfaciendi uim habet, itaq; sudorem potest prouocare.
- 10 Cur hominum incuruorū gibborumq; halitus grauior ac foedior est: An quod locus pulmonī accommodatus, conclusus deflexusq; à sua proceritate est: itaq; spiritum transmittere expedite nequit, sed euenit ut uapor ac spiritus amplius interclusus putrescat.
- 11 Cur unguentorū magna pars sudori permista male olet, aliqua uero suauior redditur, aut nihil deterior: An quae motu tractatūq; commutari solent, haec deteriora redduntur: quae autē eadē persistere possunt, haec suauius redolent. At sunt quae resistere queūt, quomodo etiam florū, quibus odores conficimus: alij cōtusi uel concalfacti, uel excitati exolefcunt, ut uiolae albæ: alij sibi similes, ut rosae. Et unguentorum igitur quae ex floribus huiusmodi sunt, commutari utiq; possunt: quae non sunt, nequeunt: unde rosaceum commutari minime nouimus. Et quidem quo sudores foedius olent, eo grauius unguentum quoq; redolere uidetur, quoniam rei sibi contrariae se permiscet: ut mel cum sale non magis, sed minus dulce sentimus.
- 12 Cur omnia plenius olent cum mouentur: An quod aera implent, itaq; odor citius ad sensum reducitur.

EORVM QVAE AD REGIONVM HABITVS PERTINENT,
Sectio decimaquarta, cuius quaestiones XVI.

- V**R effervis & moribus & aspectibus sunt, qui in nimio uel aestu uel frigore colunt: An eadem causa est: optima enim temperies non corporis solum, uerum etiam intelligentiae hominis prodest: excessus autem omnes dimouent, & ut corporis, ita etiam mentis temperamentum peruertunt.
- 2 Cur frumētum in Ponto frigori expositum diu reseruari integrum potest: An propterea quia humor alienus unā cum calore euanescit, ut in uuis fieri nouimus: alia enim frigore, alia calore exhalant.
- 3 Cur potius in frigidissimis terris ardores februm fiant: An quod frigus calorē intus circumobsistit: cuius rei contrarium aestiuo tempore agitur: partes namq; internae frigidiores redduntur: ardor autem febris est: ergo partibus refrigeratis exterioribus, caloris copia interiores redundant.
- 4 Cur blesis pedibus Aethiopes sunt et Aegyptij: An quemadmodum ligna, ita etiā corpora animantiū deprauari à calore solent: quod etiam pili declarant, quos illi

illi crispiores quàm cæteri gerunt: crispitudo nanq; ueluti pilorum blæsitæ est.

- 5 Cur temporibus austrinis initus fœminam potius generant? An quod largior humor tardius crassescit: austrinis autem humor temperamenti facit, ut semen red datur humidius.
- 6 Cur locis palustribus ulcera capitis curari celeriter possunt, crurium autẽ tarde? An quod humor est grauis, quia terrenus est: omne autem graue tendit deorsum: ergo ulcera superiora concoctioni sunt opportuniore, quoniam humor dela psus ad ima est: inferiora autem ipsa multo excremento, putrefactuq; facili re dundant.
- 7 Cur qui loca edita apertaq; colunt, tardius senescunt: qui autem caua & palu stria ocyus? An senectus quædam putredo est: putret autem, quod quiescit: nullo modo aut minus ita afficitur quod mouetur, ut aqua profluens & conclusa: igitur ut locis editis aer undiq; afflante spiritu agitatur, ita cauis manet immotus. Ad hæc locis apertis purus, ac diuersus assidue propter agitationem aer habetur, palu stribus impurus, idemq; semper emarcescit.
- 8 Cur timidi sunt qui loca feruida incolunt, fortes qui gelida? An quod natura contra, quàm loca & tempora se habet, quoniam si se similem ageret, citò peri ret. Sunt autem fortes, qui calida sunt natura: timidi qui exangues refrigeratiq; sunt. Fit igitur, ut qui loca inhabitant calida, refrigerentur: qui frigida cõcalescant: utriq; tamen corpore magno adolefcunt, eo quod qui frigida colunt, insito calo re abundant: qui calida, calore loci refouentur: quippe cum in calidis & à calore in crementum sequatur: frigus autem uim astringendi constipandiq; habeat. Cum igitur alteri principium inter se uehemens augendi obtineant, alteri nullo extre mo frigore impediuntur, merito utriq; augeri possunt plenius. Homines nostræ re gionis augeri ideo minus possunt, quod et principium illud in se imbecillius conti nent, & frigore aliquantisper constipantur.
- 9 Cur diutius uiuunt qui locis calidis suam degunt ætatem? An quia natura sunt sicciore: firmiter autem diuturniusq;, quod siccius est: mors autẽ putredo quædam est. An quod mors caloris interioris refrigeratio est. Refrigerari aut omnia solent ambientis aeris qualitate, qui ut locis calidis calet, sic frigidis friget: itaq; interiorẽ calorem ocyus magisq; corrumpit.
- 10 Quam ob causam qui calida loca habitant, uiuere diutius possint? An quod hu morem caloremq; amplius seruant, quarum rerum interitus mors est.
- 11 Cur locis palustribus effici somnolentiores solemus? An quod magis in his ipsis refrigeramur: refrigeratio autẽ cum requies quædam sit, somnum nobis conciliat, qui inter quiescendum solet accidere.
- 12 Cur qui in nauibus degunt, quauis in aqua, coloratiores tamen sunt, quam qui in paludibus? An loca cõmode aspirata coloris præbere hilaritatem possunt. Pal lidos autem humor efficit cum putrescit, quod euenire immobilitatis causa solet: quamobrem subpallidi sunt, qui loca palustria colunt.
- 13 Cur locis hybernis æstus fieri uehementiores quàm tepidis soleant? Vtrum pro pter nimium aeris humorem. Enimvero caloris opera eiusdem aqua reddi potest calidior quàm aer: ergo aer quoq; humidior acrius, quàm tepidus ille recalescere potest. An non calidior aer locis huiuscemodi est, sed esse ob uehementiam quali tatis contrariæ uidetur, quomodo sol cum è nube illuxit, calidior esse ob conta ctum umbræ uidetur.
- 14 Qua de causa qui meridiem uersus habitant, nigris oculis potius nascuntur? An quod ut oculi cæsi caloris interioris exuperantia redduntur, sic eiusdem absentia nigri efficiuntur, ut Empedocli etiam placet. Ergo quemadmodum qui aquilonẽ uersus positi sunt, oculis cæsijs ideo nascuntur quod calor interior effluere à frigore

exteriori uetatur: ita qui ad meridiem uergunt, continent quidem suum humorem propter aeris circumfusi teporē obuium, sed calorem continere non queunt, quod nihil extrinsecus est quod obsepiat atq; arceat. Itaq; humor qui relinquitur, nigrescit: lucis enim absentia omnia obfuscarī, opacariq; solēt. An reliqui corporis colorem oculorum color imitatur: itaq; qui aquilonem uersus inhabitant, ut ipsi albo corpore sunt, sic oculos quoq; caelios habent: hic etenim color prope album est; & qui ad meridiem sunt, ut ipsi nigri, ita etiam oculos nigros sortiuntur.

15 Cur locis calidis homines sapiētiores sunt quàm frigidis? Vtrum eadem de causa, qua etiam senes quàm iuuenes sapientiores: etenim qui sedes frigidas habent, frigore loci obliuente, longe calidiores quàm sua sint natura, redduntur: itaq; uiolentis admodum similes esse uidentur: nec ingenio ualent, quo prospiciāt, rerumq; rationes inquirant, sed fortes, fidentes, sperantesq; sunt. Contrà qui loca calida habitant, sobrij propterea sunt, quia possunt satis refrigerari. Fit autem quaq; in re, ut qui metuunt magis, quàm qui confidunt, uelint inquirere: itaq; magis ualeant inuenire. An quod antiquius genus hoc hominum est, cæteri enim eluuię perierūt, ita ut tanq; iuuenes sint ad senes, qui loca habitant frigida, ad eos qui calida colūt.

16 Cur timidi, qui loca habitant calida: fortes, qui frigida? An quod natura contrà quàm loca et tempora se habet: quoniam si se similem ageret, periret breui. Fortes autem sunt, qui natura calida constant: timidi qui frigidi sunt. Accidit ergo ut qui calida colunt, refrigerari nimirum possint. Cum enim solutum rarumq; corpus eorum sit, calor foras profluere potest: qui aut in frigidis sedent, sua concalescunt natura, quod à frigore exteriori caro denset, cuius densitate calor colligi intus potest.

EORVM QVAE AD RES MATHEMATICAS PERTINENT,
& ad cœlestia, Sectio decimaquinta, cuius quæstiones XII.

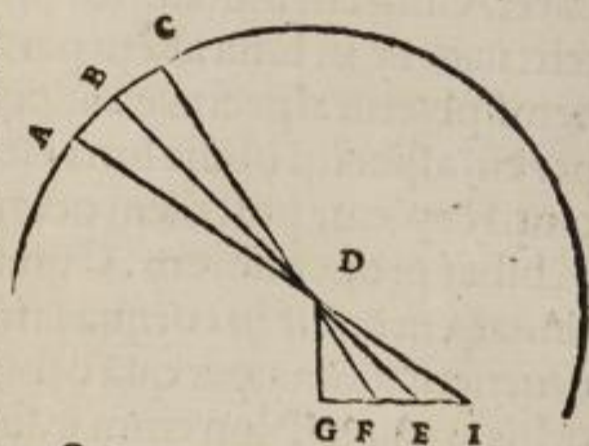
1 VR linea de angulo ducta in angulum, sola ex omnibus quæ figuras rectis constantes lineis bipartito secant, diameter uocitata est? An quod diameter, ut nomen designat, duas in partes figuram æque dimetiendo digerit, nihilo destruens quod subiacet mensurandum. Ergo quæ per commissuras, hoc est, angulos diuidit, appellanda diameter est, quoniam hæc figuram non destruat, sed diuidat: quomodo faciunt, qui uasa militaria partiuntur. At quæ per lineas secat, figuram compositam destruit: angulis etenim constant, quæ rectis lineis continentur.

2 Cur diameter appellata est? Vtrum quoniam sola bipartito figuram diuidat. An quod sola figuram secat per partes siue membra, quibus inflexa coartatur, cum cætera per latera diuidant.

3 Cur homines omnes tam barbari quàm græci ad decem usq; enumerare consueuerunt, non ad aliquem alium numerum, ut duo, tria, quatuor, quinque, tum repetendo, unum quinque, duo quinque, sicut undecim, duodecim: nec uero ultra denarium numerum cessantes, inde replicare incipiunt: est enim numerus quisq;, quod præcedit, ac unum, aut duo, & deinceps quantitas aliqua: enumerant enim statuto termino denarij numeri. Haud enim forte casuq; id facere semper, omnibusq; in rebus putari debent, cum non fortuna, sed naturalis res sit, quæ semper atque ubiq; effici solet. Vtrum quod perfectus numerus denarius sit: cōtinet enim omnia numerandi genera, ut par, impar, quadratum, quadratiale, longum, planum, primum compositum. An quod denarius fons atq; principium est, quippe qui ex uno, duobus, tribus, & quatuor constet. An quia corpora quæ feruntur, numero nouenario cōtinentur. An quoniam decem proportionibus, quatuor cubales numeri cōsumantur, è quibus numeris uniuersum cōstare Pythagoreis placet. An qd omnes homines

homines digitis decem lege naturali creantur; itaq; sui numeri calculos quasi adipi-
scentes, hac eadem multitudine cætera quoq; enumerāt. Vna gens quædam Thra-
cum ad quatuor numerandi seriem terminat, eo quod amplius meminisse modo
puerorum non potest, neq; usum habet rerum multarum.

4 Quamobrem cum sol eodem cum uigore feratur, non pari tempore idem in-
crementum, decrementumq; umbrarum exultet? An quod anguli, quos radij sub
æquis circumferentiæ spatijs ad res conspectas efficiunt, æquales inter se omnes con-
sistunt: quod si illi æquales sunt, eductos quoq; inde æquales esse necesse est, scilicet
quos radij faciant in triangulo, qui radio primo, & re conspecta, & umbra conti-
netur. At si anguli æquales inter se sint, radium ab re conspecta, & prolapsum lon-
gius maiorem esse propinquiorē necesse est: quod pro certo recipimus. Igitur to-
tam circumferentiam in partes quasuis æquas inter
se digeramus. Sitq; res conspectui obuia G. cum
itaque sol in G ingruens de A, umbram in G I aliquā
reddet, radius in I prolatur necesse est. Vbi uero
ad B deuenit, radius inde proficiscens intra G I, radi-
um decedit: ac rursus cum idem ad C se cōtulerit, pa-
ri modo suum radiū mittet: aliter efficiet profectio,
ut linea recta rectā partibus duabus cōtingat. Cum
ergo AB circumferentiæ æqualis BC circumferentiæ sit,
anguli quoq; illis subiecti apud D, æquales inter se constāt, quippe qui ad centrum
se colligant. Qui autem in triangulo habentur, æquales illis D angulis proueniunt,
utpote qui se per uerticem illis iungant. Ergo cum totus angulus in æqua secetur,
angulus DE maior, quàm EF angulo DG est. Pari modo uel cæteri anguli se habe-
bunt, quos radij à circumferentia profecti reddiderint. Simulq; etiam constat um-
bram meridie minimam esse necessariò, minimasq; tum effici accessiones: quippe
cum sol meridie maxime è perpendiculo sese nobis exhibeat. A estus quoq; meri-
die accenditur, tum ob eam, quam modo diximus causam, tum etiam, quod om-
nis spiritus cessat: tunc enim spiritus excitari solet, cum sol aerem terræ familiarem
discernit. Quod si sol cum mediū cælum proreptat, minus id faciat, meritò noctes
mediæ, atq; meridiæ à spiritu silent.

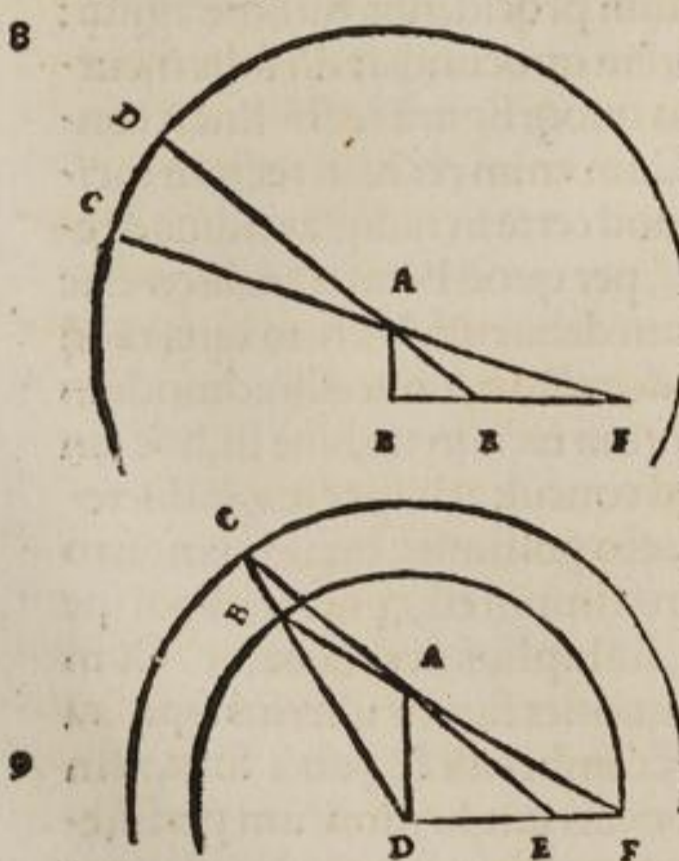
5 Cur sol per quadrilatera profluens, non rectis lineis figuram describit, sed circū-
lum format, ut in cratibus patet? An quod aspectuum procidentia turbine agitur:
turbine autem basis in orbem se colligit: quamobrem quocunq; radij solis incur-
rerint, nimirum circulares apparent. An quod solis quoq; figurā rectis lineis con-
tineri necesse est: siquidem radij recti proueniunt. Cum enim recte in rectam inci-
dunt figuram, rectis contentam lineis formant: quod certe in radijs accidit: ad re-
ctam enim cratium sese trudent, aut ad quodlibet, per quod liceat translucere: ac
ipsi recti proculdubio sunt, itaq; procidere ad rectam debuerūt. Verum quia radij
qui de aspectibus ad extrema linearum rectarum discinduntur, imbecilli admodum
sunt, idcirco anguli concerni non possunt, sed quantum recti in turbine sit, hoc tan-
tum rectam agere potest: reliquum non potest, sed conculcati aspectus, indiscre-
tiq; latitant: nec mirum, cum multa uidere nullo pacto possimus, quamuis nostro
atinguntur aspectu, ut ea quæ tenebræ opacant: proximum est, cum quadratū spe-
ciem multanguli repræsentat, atque etiam circuli, si amplius remoueat. Cum
enim aspectus procidentia turbine specie figuret, quoties figura ulterius seposita
est, aspectus qui se in angulos spargunt, quoniam & imbecilli & pauci sunt, rem-
assequi nequeunt: qui autem mediam in partem concurrunt, hi nimirum persiste-
re possunt, utpote uniuersi et ualidi. Ergo cum figura propè posita est, anguli quo-
que aspici possunt, aucto interuallo non possunt. Quamobrem circularis etiam li-

nea remota recta esse uidetur, & luna rectis contineri die octauo uidetur, si aspectus non latitudinem, sed lineam circūdantem ineant. Vt enim cum circūferentia propè posita est, quāto pars altera orbis quā altera propius sit, aspectus discernere potest: ita cum procul abest, recte sentire nō potest, sed ex æquo partium situ cernere sibi uidetur: itaque rectam etiam iudicat.

*ἢ γωνίας, ἐ
regione, ex ἀ
κέρσο.*

6 Cur lunam quæ in spheræ faciem conglobatur, rectam cum semiplena est, cernimus? An quoniam eodem in plano aspectus noster uersatur, & circuli ambitus, quem lunæ sol ingruens facit: quod cum agitur, sol recta linea uidetur. Cum enim quod suum aspectum spheræ admouerit, orbem uidere necesse sit, luna autē spheræ faciē gerat, eamque sol aspiciat, orbis profecto id esse debet, quod à sole efficitur. Hic ergo cum è regione se nobis præbet, totus uidetur: itaque plenilunium iam apparet. Cum autē mutatur, & præterit, propter solis discessum portio eius aspici potest: itaque fit, ut luna altera parte recta uideatur, cum altera orbem colligat, quoniā hemisphæriū aspectui ex aduerso positū est, quod semicirculū repræsentarit. Semper enim aspectui obuia luna est: quoties tamē sol radios admouerit suos, aspici nequit. Repletur post diem octauum de medio, quia paulatim euadēs, orbem nobis exhibet propensioem. Cumque ita circulus aspectui se opponit, sectionē turbinis imitat, curuatur in cornua iam sole dimoto. Vbi enim circūferentia solis ad puncta deuenit ultima, per quā orbis æqua portione secari uidetur, circūferentia ipsius orbis apparet. Non enim insuper ex aduerso oculis est, sed iam præterire incœpit. Quod cum ita agatur, ac circulus siue orbis per eadem ducatur puncta, curuari in cornua necesse est: pars enim aliqua orbis prioris aduersi protinus aspectui se obducit, ut de parte lucida abscindi aliquid possit. Tum etiam extrema in eodem persistunt, ut curuari in cornua necesse sit: sed tamē plus minus uel, pro solis dimotione: cum enim sol dimouet sese, circulus quoque in eadem reuertitur puncta: quippe cum fieri possit, ut infinito numero inclinetur: siquidem summi circuli per eadem puncta describi facile infiniti possunt.

7 Cur sol & luna plana esse uidentur, cum tamen conglobari in spheram certum sit? An ut plura, quorum quodnam plus minus uel distet, incertum sit, æque posita esse uidentur: sic etiam quod partes obtinet, nisi color uariis adlit, partes ex æquo omnes collocatas habere uideri necessum est: quod autē ex æquo aspectu obuiam fit, idem æquabile compositum & planum necesse est.

8 Cur sol oriens atque occidens umbras efficit longas: efferens se, minores: obtinens cœli mediū, minimas? An quod oriens principio umbræ terræ æque distantem reddit, ac infinitam penè protrahit: deinde longam, atque ita minorem subinde: quia linea quæ recta de puncto superiori elicitur, interius per diminutiones assiduas cadit. Gnomon AB. Sol ubi C & ubi D. Radius igitur ex C proficiscens, CF exterius prociadet, quàm radius DE. At umbra BE sole superiori existit: umbra autem BF inferiori. Ergo quo sol superior fuerit, eo minor umbra exultabit, minimaque tunc erit, cum sol super capita nostra uersabitur.

9 Cur umbræ lunæ maiores, quàm solis sint, eisdem proueniāt perpendicularo? An quod sol superior quàm luna est: itaque radium qui de superiori prodierit, inferius cadere necesse est. Gnomon AD, luna B, sol C, lunæ radius BF. Ergo umbra lunæ DF sequetur. Solis radius

dus

dius est. Ergo umbram DE fore necesse est.

10 Cur deficiente sole, si quis per cribrum, aut frondes ueluti platani, uel alicuius ex ceteris latifolijs, aut digitis manuum inuicem perplexis inspiciat, splendores specie lunæ nondum completæ incernat? An quod quemadmodum cum per angulatum foramen lux non angulata, sed orbiculata, turbinataq; prodit: cuius ratio, quod gemino directeq; commucronato turbine agitur, id est, eo qui de sole ad foramen deuenit, & qui de foramine ad terram: sic etiam in solis defectu, figura quadradij ueniunt, ut diximus, innotescit. Ergo cum pars orbi superiori detrahatur, quod ex aduerso super terram eluxerit, speciem illam lunatam gerat necesse est: quippe cum prout orbis defecit, ita radij profluere debeant: digitis tamen, & cribris, pro foraminū exiguitate, res certius explicatur, quàm cum per foramina ampliora transmittitur. Luna autem idem percipi non potest, neq; deficiente, neq; in crescente, neq; decrescente: quia eius extrema non plenè splendent, sed medio potissimum lucet. Lunatam autem illam, minutamq; faciem, medio astringi exiguo manifestum est.

11 Cur sol nunquam cœlo in medio geminatur, nec supra se faciem illam ostendit secundam, sed ex lateribus tantum? An quod tum geminari sol potest, cum solem uersus aspectus refringitur. Aeris autem concretescentis illa soliditas, cui aspectus incurrens refringitur, neq; prope solem, neq; procul effici potest: nam si prope sit, resoluetur à sole: si procul, aspectus refringi non poterit: cum enim longe de paruo speculo remeet, imbecillus reddetur: quamobrem area quoq; fieri non potest è regione. Quod si supra, & in propinquo inchoatur, à solis feruore dissoluit: si procul, aspectus minor euadet: sed si in latere, tum nimirum seruari integer poterit, dummodo speculum ita distet, ut nec solis feruore absumi possit, & aspectus uniuersus recurrat. Nam si in terra sparsus feratur, deuenire ad solem non potest: sub sole etiam fieri non potest, quia si prope terram extiterit, consumitur feruore: si autem supra, cœlo in medio aspectus distrahetur, & euanescet. Deniq; nec è latere quidem effici illud potest, cum sol cœli umbilicū perreptat. Quoniam si aspectus admodum feratur in terram, exiguus ad speculum ueniet: itaq; refractus omnino imbecillus recedet.

αλωσ, halo
area.

12 Cur solis umbræ extremum tremere uideatur? Haud enim quia sol fertur, idcirco id obtremiscit: nam fieri non potest, ut sol in partes moueatur contrarias: tremorem autem fieri ita manifestum est. Ad hæc, mutatio umbræ incerta est, quomodo etiam solis ipsius progressio latet. An ideo moueri uidetur, quod corpuscula contenta in aere agitantur, quæ uulgò ramenta nominantur, conspicua in solis radijs, qui transineant per fenestras: hæc enim moueri solent etiam sine ullo spiritu. Ergo cum uicissim, modo de umbra in lucem, modo de luce in umbram moueantur assidue, terminus quoq; lucis ac umbræ communis continuò moueri uidetur. Partim enim ueluti umbram, partim lucem sua ipsa mutatione efficiunt: itaq; moueri umbra uidetur, cum non hæc, sed illa hunc in modum soleant agitari.

EORVM QVAE AD RES INANIMATAS PERTINENT,
Sectio decimasexta, cuius quæstiones XIII.

QUORUM VV R basis bullarum candida aquæ insidit, & si soli exposita est, nullam efficit umbram: sed reliquū quidem umbellæ corpus umbram facit: basis autem sola non facit, sed circum à sole undiq; cingitur. Et quod longe mirabilius est, nec si lignum per aquam in sole apposueris, umbra ligni continua exultabit, sed iuxta basim bullæ à solis luce secabitur. Quod si umbra est quod à sole non aspicitur, sequetur porrò ut moles bullæ circū tota aspici possit.

fit, quod nunq̄ fieri posse in opticis, id est, aspectuū rationibus, demonstrat: quippe cum ne minimum quidem à maximo totum circumaspici possit.

2 Cur bullæ specie hemisphærii exurgere solent? An quod tanquã de centro in aera sursum æqualiter circūndiq; adnitūtur: quo quidem modo hemisphærium exurgat necesse est. Portio autē sphæræ inferior aquæ planitie abscinditur, in qua scilicet centrum situm est.

3 Cur in magnitudinibus, quæ profunditate sunt inæquali, accidit, ut si partē mo ueas leuiorem, circumferatur quod iacitur: ut in talis fieri opplumbatis uidemus, si quis partem leuiorem ad se uertens proijciat? An quod fieri nō potest, ut grauius æque ac leuius feratur, cum eisdem uiribus iactum est, sed cum totum quidem mo ueri necesse sit: fieri uero nō possit, ut æque omni ex parte moueatur, sequitur pror sus, ut si parili celeritate ferantur, eandem lineam peragant: sin autem alterum alte ro feratur celerius, circulo ferri necesse sit, cum hoc solo in genere figuræ efficiatur, ut puncta eadem subalterna lineas inæquales possint eodem tempore permeare.

4 Cur ea quæ in terram cadunt atq; resiliunt, angulos ad planitiem reddant simi les utraq; ex parte puncti, quo planum tetigerint? An quod omnia sua natura ad rectam lineam feruntur. Quæ igitur in locum æqualem deciderant, ubi ex perpen diculo diametroq; sese plano impegerint, pares angulos ideo faciunt suo resultu, quod æqua diameter diuidit. Quæ autem in latera corruerunt, quoniam non per pendiculo, sed puncto superiori locum feriant, accidit, ut repulsa à loco dicto con trariam in partem se conferat: rotunda quidē, quod delapsa protinus in aduersum sui appulsus sese euoluunt, siue quiescat eorum medium, seu locum soleat permu tare. Rectis uero compacta lineis, quod perpendiculum eorum in partem priorē adductum retorquetur: ut his accidit, quibus aut pars inferior raditur, aut colci uiolantur: hi nanq; omnes aduersam in partem retrorsumq; corruunt: quoniam eorum perpendiculum æquatur, pendet, atque priorē in partem expellitur: con trarium enim in his retro deorsumq; esse accidit. Cum autem deorsum ferantur, grauiora esse fatendum est. Quod igitur his casus idem resultantibus latus euenit, ergo in angulum rectum neutra eorum resultant, eo quod perpendiculum pon dere bipartito diuidit corpora quæ feruntur. Fieri autem non potest, ut plura per pendicula idem ad planum existant, quibus illa secantur: quod scilicet ita accide ret, si perpendiculum dum resiliunt, oriretur, ubi rem delatam planum offendit, diuidendumq; rursus secundo perpendiculo foret. Quocirca primo illo perpendi culo quo ferebatur, secare necesse est. Sed cum aduersam quidem in partem fera tur, rectum uero in angulum nō feratur, reliquum est, ut acutus reddatur angulus parte altera puncti, quod plano incurrit. Aduersorū enim inter sese angulorū terminus rectus angulus est.

καλὸν θροῖ,
colci.

φωρὰ λatus,
delatio.

5 Cur cylinder propulsus fertur in directum, suisq; terminantibus orbibus lineas rectas describit: turbo uero suo manente mucrone circumfertur, atque in suo ter minante orbe orbem describit: An quod circum uterq; fertur. Verum cylinder rectas lineas plano ducit: turbo orbem describit: eo quod inæquales orbem turbinis inter se sunt, ferriq; uelocius potest, qui amplior circa idem centrum conuertitur. Qui cum simul omnes positi in turbine orbem inæquali ferantur spatia, euenit ut extimi, qui uoluuntur, plurimum loci & lineæ tempore eodem decurrant. Vnde fit etiam, ut circum omnes agantur: quippe cum omnes eadem recta linea descri bantur, quæ cum conuertitur, non omnia sita in ea puncta, æqualem producere li neam eodem tempore possunt, cum æqualem non nisi ex directo agere sole ant. Cylindri uero, quod omnes orbem pares inter se sunt, centrumq; idem am biunt, euenit, ut & simul suis omnibus punctis planum contingendo parili ce leritate uoluantur, cum nulla inæqualitate cylinder euariet, & rursus in planum simul

simul omnes deueniant, ubi suam quisque conuersionem absoluerit. Vnde lineas quoque ductas per directum in plana, pares inter se esse necesse est. Sua namque tactione orbis æqui, pariterque uolubiles illas duxere. At qui rectas confici patuit, quas linea eadem deferens sese in directum peregerit. Causa hæc est, cur cylinder recto deferri tramite possit. Nil enim refert, utrum qua linea prima cylinder planum tetigit, hanc firmo cylindro protrahas, an uolubili circumagas. Semper enim ut æqua linea, similisque illis in cylindro contentis planum attinget, siue protrahatur cylinder, siue prouoluetur.

6 Cur sectio chartarum, siue papyri, si quis æque à basi plana rectaque dimetiendo absciderit, recta euoluetur: sin autem inclinaret, contorta existet? An euenit, ut cum orbis secturæ alterius eodem in plano positi sint, declinans illa cæsura non æque opposita sit, sed partim plus distet, partim minus: itaque cum euolueris, orbis quidem qui plano eodem continentur, suumque initium in plano habent eodem, lineam explicabunt, quam suo ipsi conficiunt ordine: quippe cum ea ipsa extenta linea non nisi profecta ex orbibus sit, qui plano eodem continentur: itaque uel rectam eam quoque esse necesse est, quæ eodem in plano se porrigat. At obliquæ illius secturæ linea, quoniam primæ non æque apposita est, sed partim plus distans, partim minus, utpote cum ipsa quoque sectura ita se habeat, hinc eodem esse in plano nequit: itaque nec recta hæc esse potest: etenim fieri non potest, ut rectæ lineæ pars alia in alio plano collocetur.

7 Cur omnis magnitudo diuisa minor esse suo toto uideatur? An quod omnia numerum diuisa recipiunt: quantumque magnitudinis ratione minora quam unum illud existunt. Magnum enim, eo quod continuū quantumque quoddam est, magnū dicimus: numerus uero partium omnis, omni suæ magnitudinis numero maior est. Quamobrem ut partibus diuisis maius appareat totum, consentaneū est. Cum enim partes totumque idem sint, totum naturam potius magnitudinis præ se fert, ut constans & continuum. Partes uero naturam numeri magis sortiuntur.

8 Quæ in uase eueniunt, quod clepsydram uocamus, omnino quidem referri ad causam debent, quam Anaxagoras explicat. Aer enim, qui in ea excipitur, causæ est ne aqua ingredi possit, fistula scilicet obturata. Non tamen simpliciter, absolutaque ratione aer causam habere putandus est. Nam si quis eam fistula apprehensa transuersam immergat, humorem admitti nihil est quod prohibeat: quamobrem non satis autor ille exposuit, quemadmodum aer causam daret. Ergo causam aera quidem tenere fatendum est: sed hic siue impellitur, siue per se ipse fertur, nec quicquam cogitur, ferri per directum solitus est, ut etiam cetera elementa. Itaque clepsydra transuersa immersa, aer qui è directo situs est, pulsus à humore libere effluit per ea foramina, quæ demersis in aqua foraminibus opposita sunt, eoque cedente humor subiens implet. At si erecta in aquam descendat, aer impotens sese efferendi per arduum, quoniam conseptæ sunt partes superiores, circa prima foramina arceat, quippe qui sup primi in se contrahique non possit. Argumentum uero aquam arceri posse ab aere immoto, quod in ipsa clepsydra deprehensum est: nam si aluum eius aqua repletam ad fistulam obturatam inuenteris, humor per fistulam in os minime defluere poterit: quippe cum ore patefacto non protinus, sed paulo post de fistula profluat, ut qui non in ipso ore fistule contineatur, sed postmodum in hoc per fistulam ueniat, postquam patefactum iam est. Plena autem erectaque clepsydra, fistula patefacta protinus per colum, id est, foramina inferiora effluit, quia illud attingit: extremam uero fistulam non contingit. Clepsydram igitur humor ingredi ob prædictam causam nequit. Egreditur autem fistula patefacta, eo quod aer contentus in fistula sursum deorsumque agitatus, humoris contenti in clepsydra motum excitat pleniorum;

cumq; deorsum pellat, eodemq; ipse etiam sua natura propensior sit, merito effluit uim inferens aeri, qui clepsydram extrinsecus circumfundit, excitus quidem & compar potētia aeri superius impellenti, sed renixu infirmior: quoniam per angustam fistulam influens, ille ocyus ac uehementius labitur, urgetq; humorem. Causa uero cur obturata fistula humor effluere non possit, quod humor dum clepsydram subit, aera omnem per uim ab ea expellit. Cuius rei indicium spiritus ructusq; murmurans dant, quos ingrediente humore, nimirum intus excitari sentimus. Cum igitur humor subiens uehementer aera cogit, sese ad clepsydrae fistulam trudit, ac modo lignei cunei, aut aerei disiectu oppressus, astrictusq; haret sine ullo alio uinculo, quousq; alia ui expellatur, quo modo praruptos clauos expellimus: quod sanè aperta fistula incidit ratione, quam superius exposuimus. Aut igitur ita effici potest, ut humor effluere nequeat, aut quod aer exiens inflatur, emergitq; impetu uiolēto, ut strepitus indicat: humor idcirco à spiritu sursum attrahitur, quem admodum multis in rebus accidere certū est. Attractus autem humor, sibiq; continuus omni ex parte, constans manet, oppressus ab aere, donec pulsus ab eodem recedat. Cumq; initium ita retineatur humoris, reliquus & omnis humor unitus, atq; continuus ex suo pendeat initio necesse est. Nec uero temerè ita agitur, quandoquidem eiusdem interest rei, & dimouere quicquam suo de loco, & idem in eo continere ad quem mouerit, idq; diutius facere si uel potentia quod tenet, quodq; tenetur, simili inter se contendunt, uel quod tenet, potentius est, ut in re de qua agitur, accidit. Spiritus enim potentior quàm aqua est.

- 9 Cur partes tam stirpium quàm animantium, quæ nullis instrumētarijs officijs deputata sunt, in orbem sese omnes colligāt: stirpium quidem caudex, & rami formari in orbem solent, & animantium crura, femora, pectus, lacerti ad hanc eandē speciem enituntur. Triangulum uero, aut multiangulum nullum neq; ex toto, neq; parte aliqua est. An, ut Architas autor est, quoniam in motu naturali æqua proportio inest: moueri namq; proportione omnia censet. Hanc autem solam in sese æqualiter solui atq; reuerti, ut orbis, rotundaq; affirmare possit cum consistit.
- 10 Cur extrema formari in orbem soleant: An quod natura res optimas, & pulcherrimas creat, quoad fieri potest. Figura autem ea pulcherrima est, quæ eadem undiq; est, sibiq; ipsa simillima constat.
- 11 Cur si circulus proiciatur, primam lineam rectam ducet, deinde cochleam siue clauiculam aget dum decidat: An principio rectam ideo agit, quod æqualiter ab aere hinc inde dirigitur. Cum igitur pari momento utroq; de latere pergat, lineam quoq; effici talem necesse est, quæ locum æqualiter hinc atque inde possit diuidere: talis autem recta est. At ubi in partem alterutram uergere ob inæqualitatem circumfusi aeris coepit, non amplius æqualem illam parte interiore exterioraq; ducit, sed circularem, necessitate scilicet aeris diuersi & incompositi.
- 12 Cur in magnitudinibus quæ profundo sunt inæquali accidit, ut si partem moueris leuiorem, circumferatur quod iacitur: quemadmodum in talis fieri opplumbatis uidemus, quoties quis partem leuiorem ad se uertens proiciat. An quod fieri non potest, ut quod grauius est, æque cum lauiori feratur, cum proiectum eisdem à uiribus est: quod commoueri necesse sit, & tamen fieri non possit, ut æque omni ex parte directoq; tramite moueant, circumferri necesse est, dum se introuertit: quem admodum si quid medio eius immobile suo pondere penitus esset, alterum profectò extremum ultra in partem moueretur priorem, alterum intra ad eum tenderet qui dimisit. Sed quoniam, cum totum moueri possit, pondus suo medio gerit, illud idem sequatur, necesse est.
- 13 Quamobrē corpora quæ ferunt, ubi alicui occurrerūt, resilire partē in contrariā solent,

solent, quàm si apte natura ferri cogantur, nec nisi ad similes angulos resultare soleant. An quod non solum eo feruntur impetu, quo pro sua parte ipsa ferri aptissimi sunt, uerum etiam illo, qui à mittente proficiscitur. Si uis igitur cessat cuius impetus, cum sursum ad locum peruenerint: omnia namque requiescere solent, ubi eam in sedem sese contulerunt, quam si apte natura desiderant. Sed externo illo quem habent impetu, necessitas oritur amplius mouendi: quod cum in partem priorem effici nequeat, quia re prohibetur obiecta, uel in latus, uel in rectum agi necesse est. Omnia autem in angulos resiliunt similes, quoniam eodem ferri cogantur, quò motus ducat, quem is dedit qui miserit: eo autem ut angulo uel acuto uel recto ferantur, omnino incidit. Cum ergo quod retorserit ueter, quo minus directe motus agatur, pariter & rem quæ fertur, et eius impetum nimirum prohibere potest. Ut igitur in speculis extremum lineæ rectæ quò se aspectus coniecerit idem refringitur: ita in ijs quæ feruntur, fieri ex aduerso solet, quippe cum angulo tanto retorqueantur, quanto uertex constiterit. Ita enim intelligendum est, ut transferri simul & angulus & delatio debeat: quo facto in angulos resultare similes, esse necesse palàm est.

EORVM QUAE AD RES ANIMATAS PERTINENT,
Sectio decima septima, cuius quæstiones III.

VR homines qui corpore constant immodico, maiores tunc esse uidentur, cum appoliti modicis inspiciuntur: An quod res modica unum est, & moderatio unum quàm maxime. Vnum autem quod est, id indicium esse postulat, indiuiduum autem minus: res uero immodica, multa pro sui discriminis ratione ostendit. Quamobrem ut cum per sese magnitudines inspiciuntur quales nam sint, latere facilius possunt: ita cum collatae in propinquo spectantur, latere non possunt. Ergo unum esse apparet quod indiuiduum est, spectatusque eius unus modici ratione exultat: immodicum porro, ut quod plura sit, suspicionem plurium suggerit. Et maius propterea esse uidetur, quod unum cum sit, plura esse uideatur. Naturam enim & magnitudinis habet propter continentiam, & numeri propter partium inæqualitatem: itaque cum utrunque obtineat incrementum, merito maius tunc esse apparet, cum spectatur ad id quod simplex est atque unum.

2 Cur animantia omnia, & ea quorum stirpes terra continentur, crescere potius in longitudinē soleant: An quod ter longitudo augetur, bis latitudo, semel profunditas. Longitudo enim principio fit, primoque principio existit: itaque primo sola, secundo cum latitudine, tertio cum profunditate augetur. Latitudo autem bis, uidelicet per se, & unà cum altitudine crescit.

3 Quonam modo prius & posterius capi debeant: Vtrum quemadmodum qui tempore Troiano uixerunt nobis priores sunt, & his ipsis priores qui superiores: atque ad hunc modum in infinitum, ut qui superiores sunt, iidem priores habeantur. An si quod initium, & medium, & finis sint uniuersi, & cum quis senescens ad finem peruenerit, rursus ad initium reuertatur, prioraque sint quæ propius ab initio absunt, quid uetat nos ab initio minus distare: at si minus distamus, esse quoque priores possumus, ut si cœli, syderisque cuiusque delatio quædam agitur circularis. Qui non etiam rerum caducarum ortus sit talis atque interitus, ut eadem rursus oriatur ac pereant: ueluti etiam uulgò dicitur, circulum res esse humanas. Igitur homines numero quidem eosdem semper esse censere, furor est: specie uero seruari eosdem, probari melius potest. Itaque uel priores nos esse possumus, talemque aliquis statuet seriem, ut eodem sit repetendum, unde ortus extiterit, cogitandumque ordinem continuum, ac semper eodem constantem tenore. Homines enim idcirco perire

Alcmaeon inquit, quod suum initium fini coniungere non possunt. Scite perhercle si quis non arctius recenscat, sed formula quadam eius uerba accipiat. An si circulus sit, circulus autem una & principio & fine careat, priores neque nos illis, neque illi nobis esse propinquitate initionis possunt.

EORVM QVAE AD LITERARVM STVDIA PERTINENT,
Sectio decimoctaua, cuius quaestiones X.

1 **V**R alios si legere coeperint somnus occupat, etiam nolentes: alios uigilare uolentes liber susceptus reddere peruigiles potest: An in quibus motus spiritales sunt, scilicet ob frigiditatem uel naturae, uel materiae melancholicae, qua excrementum spiritale crudum causa frigiditatis consistit, his, cum intelligentia mouetur, insistentibus alicui intelligere nequit, repellitur motus alter qui refrigerandi uim habet: itaque potius dormire incipiunt. At ubi aliqua in re suam intelligentiam firmarunt, quod lectio facere solet, nimirum a motu spiritali illo mouentur, cum nihil sit quod eum repellat: itaque dormire non possunt. Quorum autem secundum naturam habitus est, eorum uirtus intelligendi cum aliqua in re consistit, nec uariè se dispergit, caetera quoque sita eo in loco haerent, quorum requies somnus est. Vbi autem mens constiterit, & quasi fatigata succubuerit, caput aggrauat, utpote quae sita in eo sit, somnumque inducit: at cum secundum naturam animus noster agitur, nullo tum somno premitur: tum enim maxime uiuit: uigilantia autem quam somnus causa potius est, cur uiuere ualeamus.

2 Cur contentiosa disputatio ingenia exercere possit? An quod in eo disputandi genere accidit, ut crebro quis aut uincat, aut uincatur: protinus ergo contentiosus hinc homo redditur, quando uel uincendo per laetitiam magis magisque adducitur, ut in contendendo perseveret: uel uictus enititur, ut quod amittit recuperet. Quod idem uel in caeteris certandi generibus euenit. Quamobrem saepe inter pugnandum, quamquam quis inferior est, tamen cessare minime patitur.

3 Cur homines in orando exemplis et fabulis potius gaudent quam commentis? An gaudent, quia & discunt, & celeriter discunt: atqui per exempla & fabulas facilius discitur. Sunt enim quae explorata habeantur, & particularia sint. Ratio autem commentandi demonstratio ex uniuersalibus est, quae minus quam partes nouimus: ad haec ipsis credere magis solemus, quae plurimum testimonio confirmantur. Exempla autem & fabellae testimoniorum speciem gerunt: fides autem perfacilis est, quam testimonium fecerit: additur, quod uerisimile quisque libentius discit: exemplum autem & fabellae rem non nisi similem docent.

4 Cur oratorem, imperatorem, & mercatorem callidum appellare solemus: tibi cinem, histrionem, hoc appellare nomine non solemus? An quod horum facultas sine cupiditate est: nititur enim tantummodo ad oblectationem: illorum autem conatus omnis ad plus acquirendum sibi contendit: bonus enim orator, & imperator, & mercator est, qui plus sibi acquirere potest: calliditas autem in acquirendo maxime sita est.

ἄλογος, calliditas, uehementia.

5 Cur hominem philosophum differre ab oratore putemus? An quod alter quidnam iustitia sit cogitat, alter qui iniustus sit aliquid spectat: & alter qualis nam tyrannicus tenor sit, alter tyrannum quempiam esse animaduertit.

6 Cur in ipsis studiis quae aliqui sibi delegerint, quamquam interdum prauis, libentius tamen quam in honestioribus uersantur: uerbi gratia, praestigiatorum aut mimorum, aut tibi cinem se potius esse quam astronomum, aut oratorem uelit, qui haec sibi delegerit? An uolunt quidem nonnulli res honestissimas tractare, sed quoniam minus sibi confidunt posse efficere, ideo non ita agunt. An quod rem in qua sese quisque

quisque posse præstare arbitratur, eam deligit sibi; quã autem deligit, eidem operam dat, illi obsequens partem diei maximã, ut se ipse uincat, seque sit præstantior. Quin etiam quæ principio aliqui sibi delegerint, quibusque insueuerint, in ijs ne iudicare quidem possunt, quidnam melius sit: animus enim eorum corruptus iam est propter prauas delectationes.

7 Cur alios si legere cœperint somnus occupat, uel nolentes: alios uigilare uolentes liber susceptus reddere peruigiles potest? An in quibus motus sunt spirituales, ob frigiditatem uel naturæ uel humoris, multiplicique humore excrementum spirituale causa frigiditatis consistit, ijs cum intelligentia mouetur, insistentemque alicui intelligere nequit, expellitur motus alter: itaque potius dormire incipiunt, cum non multum sua intelligentia mutantur: motus enim spiritalis ille superatur & uincitur. At ubi aliqua in re suam intelligentiam firmarint, quod lectio facere solet, nimirum a motu illo spiritali mouentur, cum nihil sit quod illum repellat: itaque dormire non possunt. Quorum autem habitus secundum naturam est, eorum uirtus intelligendi cum aliqua in re una consistit, nec uarie se dispergit. Cætera quoque sita eodem in loco hærent, quorum requies somnus est: ubi enim pars una, quæ potissima sit, insisterit, cætera quoque partes insistere solent, perinde ac in copijs quæ uersæ in fugam fuerint, agitur. Natura enim sursum effertur quod leue est: deorsum autem defertur quod graue est. Cum igitur anima secundum naturam mouetur, non dormit: ita enim se habet: at ubi constiterit, & quali fatigata succubuerit, mens immutatur, & uapores crassiores sursum sese efferentes ad caput, faciunt somnum. Lectio uero prohibere somnum uideri sanè potest: quod non propterea est, quia tantisper intelligimus (anima enim tunc magis definitur) sed quia mutat, & ideo insomnia euenit: nam intellectiones illæ uigiles sunt, quibus anima quærat & dubitet, non illæ quibus assidue contempletur: cum illæ faciant indefinitionem, hæ non faciant.

8 Cur in disputationibus contentio sit, nugatio nunquam incidat? An quod apparens syllogismus, id est, ratiocinatio est: ratiocinatio autem in paucis continetur: quin etiam si prolixius agatur, interposito tempore paralogismus, id est, peruersa ratiocinatio interea deprehendetur, & reuocare quod dederit aduersarius poterit.

9 Quamobrem libentius eas historias audimus, quæ rem unam exponunt, quam quæ plures? An quod rebus magis attendimus notioribus, easque libentius audimus. Notius autem est quod definitum: unum itaque finitum est, plura autem infinito participant.

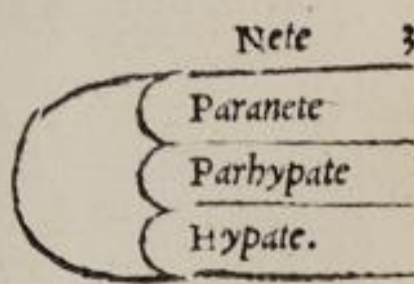
10 Cur nos rerum narratio oblectat, quæ nec nimium ueteres sunt, nec admodum nouæ? An quod rebus diffidere procul absentibus solemus: quibus uero diffidimus, nunquam ijs oblectamur: at quæ noua admodum sunt, adhuc quasi sentimus: itaque de his cum audimus, minime oblectari possumus.

EORVM QUAE AD CONCENTVM PERTINENT,
Sectio decimanona, cuius quæstiones LI.

1 **Q**U R tam in laborando quam in fruendo solatio tibiam adhibere solemus? An ut laborantes minus angamur, fruente magis oblectemur.

2 **Q**U R idem uoce eadem, longius sentiri cum alijs cantans aut uociferans, quam solus potest? An quia uiribus uniuersis agere quippiam, uel premere uel impellere, non tantulum est, quantum singularum numerus est: sed quemadmodum linea bipedalis non duplum, sed quadruplum quiddam describit, sic composita omnia plus ualent, quam eadem diuisa. Ergo cum uniuerso agitur ore, uocis potentia constans, unaque redditur, simulque aera propellit, ut prodire multiplex ualeat: quippe cum uox quæ a multis proficiscitur, multiplex sit, quæ a singulis.

Tetrachordum.

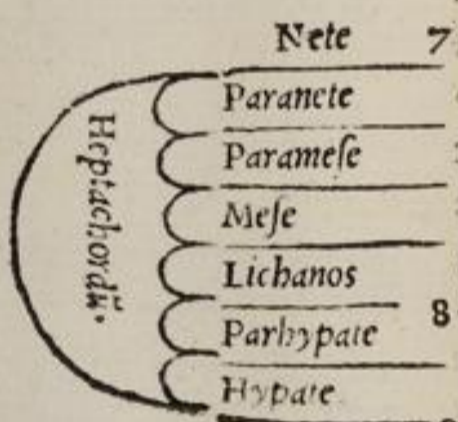

3 Cur maxime in cantando parhypatē, uox rumpi nō minus soleat, quā in nete supremisq; quanquam cum interuallo ampliori? An quod eius cantus & perdifficilis est, & cantandi primordium obtinet. Difficilis autem propter intentionem pressuramq; uocis est, quibus in rebus nimirum urget; corrumpi autem quæq; maxime solent, quoties labore acrius opprimuntur.

4 Sed cur hac difficile, hypate facile cantatur, cum non nisi diesi discrepant? An quod hypate remissior est, atque etiam leuius à constitutione ascenditur: hæc eadem causa est, quamobrem ad unam cantari uideantur, quæ ad hanc paranetenq; cantantur: agendum est enim cum intentione, cōditioneq; aptissima moribus pro uoluntate & instituto. At consonantia, ut existat, quænam causa sit.

5 Cur suauius cantilenā quam nouimus audire solemus, quā eam quam ignoramus? Vtrū quia cum quod cantatur agnoscimus, tunc melius patet, quia ueluti calcem quod spectat assequitur: id autem contemplatu suaue est. An quod discere letabile est: cuius ratio est uel in capiēda doctrina, uel in utenda, agnoscendaq; uersatur: addo etiam quod res solita suauior, quā insolita auribus accidit.

6 Cur immutatio & uarietas in cantādo tragicū sit? An ratione inæqualitatis hoc euenit: afficit namq; tristitia, qd inæquale est, accōmodaturq; magnitudini calamitatis, aut mœroris: cōtrā qd æquale atq; cōtinens est, minus id flebile auribus accidit.

7 Cur ueteres cum septem fidibus concentus disponderent, hypaten, non neten relinquebant? An falso id dicitur: earum enim utranq; seruarunt, sed triten adimere solebāt. An non, sed quia grauior sonū potest acutioris, idcirco neten reliquerunt: ergo hypate magis antiphonum quā nete reddebat: nam ut acutū uim desiderat plenior, sic graue exprimi facilius potest.

8 Cur grauis sonum ualeat acute? An quia maius quod graue est: quippe tum ut graue obtuso, sic acutum acuto angulo simile habeatur.

9 Cur solitarias cantilenas suauius audire solemus, si ad tibiam, aut ad lyrā unam cantātur, cum tamē ad fides, canticumq; idem modo utroq; peragat? Nam si idem ita amplius sit, plus ad plures tibias, atq; etiam suauius esse oportet. An quoniā euidētius in assequendo quod spectatur est, cum ad unā uel lyrā uel tibiam cantat: ad plures uero suauitas seruari nō potest, cū cantilena offusceat, totaq; penē delectat.

10 *τὸ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, teretantis, seu la sciue canentis.* Cur si uox hominis suauior est, non eius qui sine sermone cantat, suauior prouenit, uerbi gratia teretantis, sed tibia lyræ suauius sonat? An ne illa quidem, quæ uocabulis articulata emittitur, æque suauis est, nisi per simulationem formetur. Cæterum opere ipso efficitur, ut gratior sit: uox enim hominis suauior constat. Oris autem instrumenta pulsandi uim obtinent plenior, quamobrem suauius cantatur quā teretatur.

11 Cur uox aut sonus delinēs acutior sit? An quia minor, ut quæ facta imbecillior sit.

12 Quamobrem quæ grauior è fidibus est, huic semper actus modulandi cōmittitur? Nam si proxima quoque à media pulsanda, sit media tantum, nihilominus reddi mediū potest. At si media subiungenda est, per proximā à mediā idem reddi non potest. An quia magnum, quod graue est, itaque ualidum esse necesse est: & inest profectò in magno quod paruum est: & quidem duræ nete in hypate efficiuntur, si intercipiatur.

13 Cur in consonantia diapason graue quidem acuti antiphonū accipi potest, grauis uero acutum non potest? An maxime quod in utroq; modulus utriusq; contentus est: sed si minus, certè in graui acutum est, maius enim hoc est.

14 Cur antiphonum diapason consonantiæ ita latitat, ut unisonum esse uideatur, uelut in punico, aut atropo? quæ namq; posita in acutis sunt, non unisona, sed ex proportione sibi diapason concinentia respondent. An modus proportionis facit, ut sonus quasi idem esse appareat: proportio enim in sonis æqualitas est: æquale autem

autē omne ad unitatem referendum est. Hoc idem in fistulis etiam euenit, ut falli aures possint.

15 Cur genus cantilenæ, quod lex appellatum est, non per antistrophos olim agebatur, cum tamen cæteris chorearū canticis antistrophi usus non deesset? An quod olim leges à magistris certandiq; peritis agebantur, qui cum iam egregie simulare ualenterq; pertendere possent, cantum & prolixum & uarium conficiebant: itaq; ut uerba, ita etiam moduli numeriq; uarie subinde simulationē insequēbatur; imitari namq; modulamine potius quàm uocabulis necesse est. Quamobrē dithyrambi etiam postea quàm simulari cœperunt, antistrophis amplius non utūtur, quam plurimum antè uterentur: cuius rei causa est, quod olim homines liberi atq; ingenui ad choreā adire solebant: itaq; multos esse, qui fungi cantu certatorio possent, erat difficile: quapropter illis in more fuerat, ut modulos enarmonios cantantur. Vnus enim crebro cantilenam mutare, uariamq; contexere facilius potest q̄ multi: & qui certat, facilius quàm qui mores conseruat: quocirca simplicius illi modulari debuerāt. Antistrophus autē simplex est, quippe qui numerus sit, unitateq; mensuret. Hæc eadē causa est, cur in scena nullus, in chorea plurimus antistrophi usus sit. Histrio namq; simul & certator & simulator est: chorus autē minus imitatur.

ὁμοφωνίας, concinnos.

16 Qua de causa dissonantium copulatio, quod antiphonū nominamus, suauior, quàm consonum est: An quod expressius ita consonantia percipi potest, q̄ cum uoce consona addita cantatur: alteram enim uocem idem sonare necesse est, itaque duas ad unam resonare, quæ tertiam offuscare facile possint.

17 Cur sola diapason consonantia cantetur: hanc enim magadare, nec ullam aliam consueuerunt. An quod hæc sola ex fidibus inter sese obsonis constat: atqui in obsonis etiam si alteram canis, identidem efficis. Voces enim ambarū unā quodam modo illa cōtinet. Ergo in hoc consonandi genere cum uel unā canitur, consonantia tota perfici potest: et cum ambæ, aut cum altera canitur, altera tibia sonatur, una quasi de duabus exultat. Atq; ita efficitur, ut sola hæc cantilenā patiatur, eo scilicet quod obsona uocem obtinent nerui eiusdem.

μαγαδίζειν, magadare, uel forsā magadissare: pro magadis, uti quid magadis. Vide apud Cælium.

18 Sed cur solis obsonis datum hoc est? An quod solæ parī interuallo distant à mēdia: itaq; medietas similitudinem quandam sonorum efficit, ut sensus aurium ambas, & eandem, & extremas esse diiudicare uideatur.

19 Cur in diapente & diatessaron consonantijs nunq; antiphonis cantatur? An quod non eadem consonandi ratio in ijs est, quæ in diapason concinentia: quippe cum in illa grauis eundem ad proportionem modum obtineat, quem acuta acuminis: itaq; fit, ut & eadem quasi et diuersa uox oriatur: at uero in diapente atque diatessaron concinentijs non ita est: quamobrem sonus uocis oppositæ perpendi non potest, quoniam idem non est.

20 Cur si quis cæteris omnibus neruis concinnatis, medio uero inconcinno pulset instrumentū, non solum cum ad mediij sonum deuenit, sed etiam cæteris modulari partibus anget aures, modumq; incompositum dissipatumq; eliciet: sed si lichanon, aut quem sonum alium mouerit, tum discrimen duntaxat apparebit, cum eum pulsarit, quem mouerit? An ratione hoc euenit optima, quando quidē omnia egregia modulari genera medio neruo sæpe utūtur, omnesq; probi fidicines crebro ad medium ueniunt, & si discesserint, mox redeunt eodem, nec ullum alium tones repetunt. Ergo quemadmodum adeptis ex oratione quibusdam cōiunctiōnibus, ut π & $\pi\iota$, oratio minus græca relinquitur: alijs uero quibusdam detractis, nihilo insuauior accidit, eo quod alijs sæpe in dicendo uti necesse est, alijs minime: sicut etiam medijs ueluti coniunctio est sonorum, maximeq; elegantiorum: quoniā eius sonus assumi sapissime solet.

Lichanon sonum ex musices arte deprehenderit.

Qua de causa qui grauius cantāt si absonant, deprehendi facilius possunt, quàm

qui cantant acutius: nec uero secus in numeris accidit: euidentiōres enim qui peccant in grauiori. Vtrum quod plus temporis graue obtinet: plus autem plenius à sensu auriū percipi potest. An quod in tempore ampliori agitur, hinc etiam plus sensus adhibetur: uelox autem & acutum, facile suam ob uelocitatem latefcit.

22. Quā ob causam multi cum cantāt melius numeros seruant q̄ pauci? An quod multi melius unum suumq̄ ducem aspiciunt, tardiusq̄ incipiunt: itaq̄ facilius assequi idem possunt, quippe cum in accelerando eueniat ut plus erroris cōmittatur.

23. Cur nete duplo acutior est hypate? An primum, quod cum neruus parte sui dimidia pulsatur, et totus diapason cōcinentia exultat: quod uel in fistulis æque perspicere licet: uox enim quæ per medium foramen emergit, diapason resonat, cum ea quæ per totam fistulam promitur. Quinetiam in cæteris duplo interuallo capi diapason consonantia nouimus: nam & qui tibus perforant, ita disponere solent: & qui fistulas apte concinnant, extrema tantum cera marginant foraminis principalis: neten uero ad dimidiū implent. Et in triquetris nerui, quorum alter longitudine dupla, alter subdupla est, æque intenti diapason consonantiam reddunt. Genus autem concinendi quod diapente nominatur, sesquialtera constat: quod uero diateffaron uocamus, interuallo sesquitertio continetur.

Nete. 24

Paranete

Trite

Paramese

Mese

Lichanos.

Parhypate

Hypate.

Octidordium.

24. Cur si quis neten pulsatam apprehenderit, hypate sola resonare uidebitur? An quod tinnitus, qui ex hac proficisci solet, sono illius maxime cōciliatur & cōgruit, utpote qui consonus sit. Ergo quia suo consimili concrefcit, solus apparet: cæteri uero incerti suam ob exiguitatem occultantur.

25. Cur neruū medium in concentibus appellamus, cum inter octo nullum mediū sit? An quod olim cōcentus septem neruis constabant, septem autē mediū obtinēt.

26. Cur in acutū magna ex parte uox aberrare consueuit? Vtrū quod facilius acutum quàm graue cantatur. An quod acutum graui deterius est: peccare autē non aliud est, quàm rem agere deteriolem.

27. Cur inter omnia quæ sensum patiunt, solū id mores obtinet, q̄d obuiam auribus esse potest? Nam etsi quid sine sermone modulamur, mores tamē præ se ipsa modulatio fert, quos nō color, non odor, nō sapor gerere potest. An q̄d motū solum hoc obtinet, non dico quē strepitus reddit (talīs em̄ uel cæteris adest, quippe cum etiam color nostrū mouere aspectū possit) sed eum intelligi uolo, quē genus id strepitus subsequenter sentimus: hic enim similitudinē gerit, tum in numeris, tum in sonorum ordine acutorū & grauium non in mistione, quod esse in cæteris sensibilibus non potest. Atqui motum eiusmodi sibi actio uendicat, quæ morum index proculdubio est.

28. Cur leges plerq̄ cantilenæ appellētur? An quod homines prius quàm literas scirent, leges cantabant, ne eas obliuioni mandarēt: quod etiam nostra ætate Agathyrsis in morem est. Ergo primas quoq̄ posteriorum cantilenarū eodem appella uerunt nomine, quo omnes superiores uocabantur.

29. Cur numeri musici & modi qui uoces sunt, moribus similes sese exhibent: sapes uero aut colores, aut odores, nullam eiusmodi similitudinē gerunt? An quod numeri musici et moduli motibus continentur, quo modo etiam actiones. At omnis efficientia moralis res est, moresq̄ cōdere potest. Sapes uero aut colores hoc idem æque conficere non queunt.

30. Cur neq̄ subdorium, neq̄ subphrygium genus in tragœdijs choricū habeatur? An quoniā antistropho carent, utpote quæ scenica sint, imitationiq̄ accōmodata.

31. Cur Phrynicus, ceteriq̄ eius ætatis musici, modulandi potius scientiam exercebant? An quod tum in tragœdijs carminis usus modulaminū longe amplior erat.

32. Cur diapason consonantiam dicimus non ratione numeri diaocto, ut diateffaron, ut diapente? An quod priscis non pluribus uti neruis q̄ septem fuit in morē: deinde

deinde Terpander tertia exempta, neten adiunxit, ac eius temporibus diapason hæc appellata est consonantia, non diaocto, quippe quæ septē, non octo constaret.

33 Quamobrē aptius de acuto in graue canitur, quàm de graui in acutum? Vtrum quod ita fit, ut à suo inchoetur principio. Neruus enim qui medijs & dux est, acutissimus primi tetrachordi habetur; illo autem modo non à principio, sed à fine exordiretur. An quod graue generosius sonantijs ab acuto oriri potest.

34 Cur bis diapente, aut bis diatessaron consonantia componi non potest, bis autem diapason potest? An quod non bis diapente, neq; bis diatessaron instrui potest, sed diatessaron ac diapente proportionales apte in unam diapason continentiam copulantur.

35 Cur diapason consonantia omnium pulcherrima est? An quod integris terminis huius proportionales continentur; cæterarum autem non integris. Cum enim nete dupla ad hypaten sit, quocunq; in genere nete duo tenuerit, hypate unum habebit; & ubi hypate duo, nete quatuor resonabit, ac ita deinceps. At uero eadem nete mediæ sesquialtera est; proportio namq; sesquialtera, qua consonantia diapente concluditur, non integris numeris posita est; maior enim minorem intra se continet totum, & partem eius dimidiam; quamobrem non integri cum integris comparantur, sed partes supersunt. Consonantia quoq; diatessaron proportionales sesquitercia continetur, quæ terminis constat, quorum maior minorem intra se totum continet, & insuper tertiam eius partem. An quod ex ambabus consistit perfectissima est. Et quoniam modulandi mensuram hæc tenet, meritò omnium elegantissima constat.

36 Cur si neruus medijs ex suo intentionis modo dimotus sit, cæteri quoq; omnes sonos incompósitos reddent; sed si integre illo manente aliquis ex cæteris sit dimotus, solus hic aberrabit qui modo suo caruerit? An quod ratio concinendi neruis omnibus apta intentione continetur, quæ non nisi per habitudinem quandam ad medium accommodanda omnibus est, ordoq; rationales illius disponi singulis debet; ergo sublata continendi concinendiq; causa, concentus æque custodiri præterea non potest. Cum tamē neruo medio libi cōstante unus ex cæteris aliquis discreparit, meritò illius pars duntaxat deest; cæteri namq; omnes modum suæ concinentiæ seruant integrum.

37 Quare cum uocis acumen effici momento possit exiguo, grauitas autē non nisi magno proueniat? Vt enim graue ob multitudinē graue est, ita acutum ob uelocitatem acutum existit. Cur inquam, si ita est, maius negotium canticū cecinisse acutum, quàm graue sit? & quidem pauci reperit̃ur, qui superna cantare ualeant. Leges quoq; acutæ & arduæ, difficile idcirco cantant̃, quia intentæ uehementius sunt, quanquā minus negotij sit mouisse quod exiguum, quàm quod multum est. Itaq; uel in aere hoc idem accidere oporteret. An uocē è natura mittere acutā, non idem est quod acutum cantare; sed mittunt quidem acutam uocem omnia quæ natura sunt imbecilla, eo scilicet quod aeris parum, non multum ciere possunt; parum autem aeris uelociter fertur. Vnde hectici, id est, qui cōsumpto corporis habitu emaruerint, acutā proferunt uocem. At uero acutum, nisi uiribus ualeant, cantare non possunt. Cuius certe indicium, quod uelociter ferri solet, quod uehementer fertur. Ita bonarum uirium index acutū est, cum superna cantare admodum difficile sit; grauia autem locum tenent inferiorem.

38 Cur numeris, modulis, canticis deniq; omnibus cōcinendi generibus oblectari omnes consueuerit? An quod motibus naturalibus oblectari datum à natura omnibus est. Indiciū, quod pueri adeo nuper aditi his ipsis moueri oblectariq; possunt; modis tamen adiecticijs canticorum ut delectemur, efficere assuescendi ratio potest. Sedenim numeri propterea mulcent, quia ratum ordinatumq; cōputandi

numerum habent, mouentq; nos pro sua æquabili serie ordinate. Motus enim familiarior naturæ est ordinatus, quàm inordinatus: itaque secundum naturam hic magis esse probatur. Argumentum quod cum ordinate et laboramus & bibimus & comedimus, naturam uiresq; nostras & seruamus & augemus. Contrà, inordinate cum agimus, deprauamus naturã, atq; de suo statu dimouemus: morbos em naturalis ordinis corporum esse motiones nullum dubium est. Consonantia uero demulcere ideo potest, quod mistio siue temperatio contrariorum est iunctorum apte inter sese, portionemq; inuicem custodientium. Portio igitur ordo est, quem modo natura suauem esse proposuimus. Et temperatum quoque omne suauius quàm intemperatum est, præsertim si cum sensibile sit, pariter uim habeat utriusq; extremi, quemadmodum consonantia ex portionibus temperatur. Et proportio ipsa amborum extremorum potentiam æque in consonantia tenet.

39 Cur suauius antiphonum æquisono est? An quod obsonum quoq; consonum diapason est, quippe cum ex adulescentibus uirisq; consistat, qui ita distant inter se tonis, ut nete & hypate. At omnis consonantia sono simplici suauior est. Cur aut ita, dictum iam est: atq; omnium suauissime diapason personat: æquisonum autem illud simplici contineri sono conspectum est.

Forſan le= 40
gendum, maga=
diffari.

Cur sola in diapason consonantia magadari solitum est? An quia ut pedes carminum portionem, aut paris ad par, aut dupli ad subduplum, aut aliquam aliam inter se obtinent: ita soni quibus consonantia continetur, motus portionem inter se aliquam seruant, & rationem clausulæ. Cæterarum igitur consonantiarum alterius termini imperfecti sunt, cum finiant ad partem: quamobrè fieri non potest, ut pari sint facultate. Cumq; dispares sint, discrimen auribus accidit, quo modo in choreis, cum ad finem deuentum est, differentia ex ampliore uoce aliquorum exultat. Adde quod hypate accidit, ut exitum soni circuitalis habeat cum neta: ultimus enim à neta ictus aeris factus, hypate est: quod cum finiant in idem, quamuis non idem fecerint, euenit ut opus absolui unum communeq; possit, non secus ac illis accidit, qui sub postremam cantilenam pulsant. Nam etsi cætera operis non adhibita tibia peregerunt, tamen quod in idem delierint, eo ipso fine magis delectant, quàm discrimine angunt, quo ante finem discreparint. Cum igitur in diapason consonantia ex diuersis, quod cõmune exaltet suauissimum sit, magadare autẽ ex contrarijs uocibus consistat, hinc magadare consonantia diapason consueuerunt.

41 Cur suauius cantum audimus quem scimus, quàm quem ignoramus? Vtrum quoniam cum cantilenam agnoscimus, melius patet, qui ueluti calcem quod spectant assequitur. Hoc autem contemplationem facit suauiore. An incidit, ut auditor unã cum eo afficiatur, qui notam illam exprimit cantilenam, quippe qui aliquid succinat, sociumq; sese præbeat cantati. Solet autem quisq; hilari securoq; animo cantare, nisi aliqua coactus necessitate id faciat.

42 Cur non bis diapente, aut bis diatessaron reddi consonantia potest, ut bis diapason coaptari solet? An quod diapente consonantia posita in proportione sesquialtera est: diatessaron uero in sesquitertia. Quod si tres sesquialteri, aut sesquitertij numeri ordine disponantur, extremi nullam inuicem portionem habebunt. Neq; em super particulares, neq; multiplices esse poterunt. At diapason cõcinentia, quoniã duplari proportione consistit, hac geminata quadruplam inuicem portionem extremi tenebunt: itaq; cum consonantia sonorũ inuicem proportionẽ obtinentiũ sit, portionemq; inuicem soni habeant, quibus diapason interuallũ continetur: penitus uero careant qui diatessaron, aut diapente habitudine copulant: idcirco soni bis diapason esse cõsoni possunt, cæteri nõ possunt, ob eã quã reddidimus causam.

43 Cur si quis neten cum pulsauerit apprehendat, sola hypate subsonare uideatur? An qd nete cum delinit elanguescitq;, in hypaten transit. Indiciũ quod post hypatẽ protinus

protinus neten canere aptissime licet; etenim quasi neten præ se ipsa ferat, similitudo ex ea petitur. Cum autem echo quoque ipsa cantus quidam esse probetur (est enim uocis nete iam desinentis tactio) tinnitusque ipse sono respondeat hypate, merito ob suam affinitatē nete mouere hypatē posse uidetur. Nete enim, ubi se moueat apprehensa certò nouimus, at hypaten cum uideamus inapprehensam, & tamen eius sonum percipiamus, ipsam sonare credimus: quod in multis accidere solet, in quibus scilicet neque sensu, neque cogitatione perpendere ueritatē possumus. Ad hæc si nete ictu intentē accidat ut iugum moueatur, nihil sanè mirum fuerit: eius autē motu neruos omnes cōmoueri, sonumque reddere aliquem probabile est. Sonus igitur nete alienus ab cæteris est, & cum desinit & cum incipit: cum hypate uero cum desinit, idem existit. Quod si eius propriæ motioni adiunctus ipse totus esse illius uideatur, absurdum haud quicquam haberi debet. Amplior autem quàm sonus reliquorum neruorum promiscuus hîc exultat: quoniam illi quidem à nete quasi impulsî, submissè uel lente, & leuiter ac molliter sonant. Nete autem ipsa fidium omnium uehementissima sua tota potentia sonum reddit. Itaque secundaria eiusdem actio merito superior esse quàm cæterarum potest, præsertim cum leuissimo motu ipsa moueatur.

44 Cur suauius cantilenā audimus cum ad tibiam, quàm cum ad lyram cantatur? An omne suaue quod mistū cum suauiori est, suauius redditur. Atqui tibia quàm lyra suauior est: ergo cantilena quoque mista cum tibia quàm lyra suauior fit, quoniam quod mistū est, non misto est suauius, modo quis sensum amborū percipiat. Vinū enim aceto mulso suauius est, quoniam quæ natura permiscet, longe amplius temperatur, quàm quæ à nobis miscentur. Vinum quippe ex acido ac dulci sapore mistum est. Probari hoc idem potest uel malis punicis, quæ uinolēta appellamus. Ergo cantilena & tibia misceri sibi met admodum suam ob similitudinē possunt: spiritu namque utraq; conficitur. Sonus autē lyre, quoniam non spiritu fit, aut minus sensibili quàm tibiā, minus uoci immiscere se potest: quod cum ad sensum discrimen pariāt, non immeritò minus demulcent: quomodo dictum de saporibus est. Adde quod tibia sonitu, cognationeque sua errores multos cantilenæ occultat. Sonus lyre cum tenuis, uocique cōmisceri minus idoneus sit, ipse per sese patēs, suumque genus syncerum custodiēs, omnes cantilenæ errores posita quasi regula patefacit. Cum uero multa perperam in cantando agantur, quod promiscuum ex erratis, recteque actis prouenit, deterius esse necesse est.

45 Cur neruū medium inter septem uocamus, cum inter octo nullum medium sit? An quod olim concentus neruis septem constabat, quorum medium est. Eorum item quæ inter extrema cōtinentur, solum medium principium quoddam est: quod enim in medio situm est, eorum quæ in aliquo interuallo ad utrūque uergunt, extremum hoc principium & medium est. Cum autē extrema cōcentus nete & hypate sint, hisque interiaceant reliqui soni, quorum medius nominatus, solus principium alterius tetrachordi est, iure medij nomen habuerat: principium enim idem esse duntaxat patuit, quod medium est eorum quæ inter aliqua clauduntur extrema.

46 Cur melius multi cum cantāt, seruare numeros possint quàm pauci? An quod multi magis unum ducemque respiciunt, tardiusque incipiunt: itaque facilius assequi idem possunt: plus enim erroris solet committi in celeritate. Accidit autem, ut suo duci multi quàm pauci sint attentiores. Segregans uero sese, nemo eorum exuperata multitudinē clarere potuerit, quanquam inter paucos facilius proculdubio poterit. Quamobrem inter sese ipsi per se potius quàm cum principe certant.

47 Cur uox in partem acutam cantus magna ex parte degenerat? An quod acutum facilius quàm graue cantatur. Acutum igitur crebrius cantant: dumque id faciunt errorem crebrius committunt.

- 48 Cur ueteres cum neruis septem concentus disponerent, hypaten non neten reliquerunt? An non hypaten, sed eam quae paramese nostra tempestate uocatur, toni; interuallū reliquerunt. Ultima uero denli in acutū pro media usi sunt, quam obrem mediam quoq; eam appellarūt. An quod superioris tetrachordi finis principium erat inferioris, & medium tono proportionem extremorum tenebat.
- 49 Cur tragœdiarum choris neq; subdorío, neq; subphrygio cantandi genere uti mos est? An quod modulum praestare concentus hi nequeunt, quo certe choris magnopere opus est. Mores uero subphrygium obtinet usui rerum deputatos. Quamobrem in Geryone excursus & arma eo ipso concentu aguntur. Subdoríu uero magnificum, constans, graueq; est: quocirca omnium maxime concentuū citharæ accommodandum. Sed hæc ambo ut choris minime congruunt, sic scenis esse familiariora probantur: etenim scena heroum facta dictaq; simulat. Veterum autem solos duces fuisse heroas constat: populi homines sunt, quibus chori consistunt. Quapropter choro competunt mores, moduliq; tranquillí & flebiles: hæc enim humana potius sunt, quæ minus cæteri cōcentus praestare queunt, minimeq; ipse subphrygius: hic enim animos lymphatis similes reddit, cogitq; debacchari. At uero mixolydius nimirū illa praestare potest: itaq; eo ipso affici possumus. Sunt autem patibiliores qui inualidiores, quàm qui ualidiores sunt: quamobrem id genus choro tribuimus: subdorío uero atq; subphrygio agimus, quod choro nō conuenit. Est enim chorus cliens quidā curatorq; ociosus: quippe qui beneuolentiam duntaxat his exhibeat, quibus adest.
- 50 Cur sono grauiori mollior modulatio contineatur? An quod modulus sua quidem natura mollis est & quietus, sed admisti numeri ratione asperior redditur, & mouentior. Cum igitur grauis sonus mollis quietusq; sit, acutus contra mouēs & irritans, prorsus eorum quoq; qui eundem modulum habent, mollior esse debet, qui grauior eodem modulo continetur. Modulum nanq; mollem esse eorum dictum iam est.
- 51 Cur parium similitumq; doliorum, si alterum inane, alterum dimidiatū sit, echo diapason consonantia resultabit? An quod echo dupla dimidiati ad inanem existit. Quid enim in istis potius quàm in fistulis res euariet: motum nanq; eundem acutiorem putamus, quem uelociorem. Amplioribus uero aer tardius occurrit, ut duplis duplo, & cæteris ad proportionem. Vtris quoq; duplus diapason ad subduplum consonat.

EORVM QVAE AD STIRPIVM GENVS, ET OLERACEA
pertinent, Sectio uicesima, cuius quaestiones XXXVI.

- 1 V R aquam falsam apium recipit, porrum recusat? An quod alterius radix imbecilla, alterius ualida est. Impatibilius autem quod ualidius.
- 2 Cur in prouerbio est, Menthā belli tempore neq; edito, neq; serito? An quia mentha refrigerare corpora potest, ut corruptione constat feminis genitalis: id autem ipsum aduersum omnino est ad fortitudinem, atque animositatem, quamuis genere sit idem.
- 3 Cur aliqua fructu uacent, cum florem habeāt, ut cucumer, cucurbita, malus punica? An his fructus nō deest, sed ipsa pro fructibus habentur, quibus flos insidet. Fructus enim id est, quod florem gerit. Cucumeri autem florem inhæcere perspicuum est.
- 4 Cur eorum quæ terra gignit, alia cocta, alia cruda sunt cibo idonea? An quibus succus esculentus non protinus est, ijs decoctis dulcior redditur à calore: quibus autem sapor uel protinus gratus consistit, hæc etiam cruda elitantur.

Cur

- 5 Cur alia elixa, alia assa melius edi possint? An quod humidiora non eatenus humectari, sicciora non amplius exiccari oportet: elixa autē humidiora, molliora quae omnia redduntur: quae uero minus humida sunt, haec igne confecta sicciora prorsus euadunt.
- 6 Cur alia esculenta, alia inesculenta experiamur? An causae succus est. Quod enim & ignis expers succum continet immitem, & igne confectum, nihilo minus redditur, hoc cibo ineptum penitus est: quod autem succo esculento quidem, sed uehementiusculo constat, hoc pro condimento recipimus: quod enim exiguo corpore uim magnam obtinet, id naturam condire potest ampliorum esculentorum.
- 7 Quam ob causam stirpium alia ad semen usque uiuere tantummodo possint, deinde cum semen tulerunt exarescant, ut genus herbae, & quae olera nominamus: alia non, sed saepius fructificare solita sint. Ipsarum etiam uiuentium ad semen usque ferendum, cum magna pars annua sit, genus apij, quod ab equo hipposelinum appellatum est, quasi equapium dixeris, anno postero fructum affert, cumque attulit, exarescit: cur ita? An omnia eatenus uigēt aetate, quatenus semine quoque ualeant: nam et homines ad annum trigessimum usque proficiunt, aut copia aut crassitudine. Vbi autem semen ferre non amplius possunt, modo stirpium obarescant atque senescunt: quamquam alia ocyus, alia ferius occidunt, idque portione. Sed quam ob causam alijs longum uitae spatium, alijs breue datum est, porro alterius interest disputationis declarare: sed cum omnibus finis ac terminus sit perfectio seminis, quibus uita breui tempore continetur, haec semel aut certe non saepe. Quae autem esse longaeua natura uoluit, haec saepe fructificare necesse est. Quamobrem quae imbecillima sunt, ferre non plus ualeant quam semel, tum exarescant necesse est: ac eorum ipsorum alia anno primo simul & semen reddere, & uitam explere naturae ratio sancit: alia postero, ut equapium. Quae uero praeualida surgunt, haec annis plusculis post fructificare incipiunt, diuque uitam agere possunt, fructificareque saepius, ut arbores.
- 8 Cur si quis apium radice tenuis circumfodiat, partique imae panicum undique ingerat, deinde terram accumulet, itaque irriget, radices mira magnitudine adulescent? An quod natura panici fungosa & calida pabulum attrahit, conceptumque non sursum transmitti patitur. Sed inter radicem contentum calore sibi indito concoquit, ut radicis amplissimum sequi incrementum necesse sit.
- 9 Cur si quis cucumeres, aut cucurbitas protinus paruulas condiderit in terram, maiores multo efficiet? An quod spiritus & sol exiccando incrementum impediunt, molemque tum minore, tum crispiore reddunt: quemadmodum & arbores, quae loca uento solique exposita tenent, quaeque in cauis manent et riguis: altere enim magna fungosaeque fiunt, alterae paruae & spissae. Ast uero inter terram occulta, quoniam contra afficiantur, contra euadant necesse est. Quinetiam quae ualis includimus, ut cucumeres in ferulis cauis aut tegulis, et mala punica, aut quae uis mala in ollis, ampla redduntur & fungosa: contra quae detecta sunt, parua, solidaque augescunt nullo ambiente operculo, quod alimoniam faciat largiorem: id enim obiectum facit, ne pabulum aut euanescat, aut arescat.
- 10 Cur plantarum acrium semina acriora sunt quam radices et folia? An quod semine omnia oriuntur, inque caeteras omnes partes ex eo ueluti fonte quodam (ut quidam aiunt) & sapes & odores deriuari necesse est: nam etiam odores omnium una cum seminibus esse suaues incipiunt. Quod si acritudo caeteris ex semine proficisci solita est, semen ipsum maxime esse tale ratio exigit.
- 11 Cur tenues radicae acriores sunt? An quod ampliores illae spatio temporis longiori plenius concoctae mitescunt.
- 12 Cur capparum locis prouenire cultis haud facile potest? multi namque tentarunt & radice translata, & semine sparso, cum apud nonnullos commodior capparum

fit quàm rosa, sed tamen efficere nihil potuerunt. Quid ergo causæ sit, ut cultis ne-
 sciat hospitari, inculta & auia persequatur, & maxime sepulchris adhæreat: Igitur
 de hoc ceterisq; generis eiusdem accepisse illud oportet, quod non omnia eadem
 ex materia consistere solent, aut augeri: sed sunt quæ ex aliorum corruptione et prin-
 cipio consistant, & post augeantur, ut pedunculi, & pili corrupto alimēto, aut qua
 labe alia corporis prodeunt. Ergo ut in corpore nonnulla excremento proueniunt
 alimenti, quod certe cruditas est, & ubi naturæ vires superare non queunt, abscē-
 dunt quidem in uelicam & aluum, quæ in promptu maxime sunt: aliqua uero ani-
 mal producunt, itaq; in senectute & morbis hæc augentur: sic in terra alia conco-
 cto alimento & consistunt & augentur, alia excrementis aduersaq; concretione
 oriuntur. Culture autem officij est, ut concoquat reddatq; efficax alimentum, quo
 genus mite urbanumq; fructuum consistit. Quæ igitur mitigatione, informatio-
 neq; huiuscemodi creantur, hæc urbani uocabulo significamus, eo quod solertia
 hominis educata quasi eruditaq; meliora euadant. Quæ autem cura adhibita mite
 scere nequeunt, aut etiam aduerso habitu loci sui generis prodeunt, hæc syluestria
 sunt & rustica, cultisq; uiuere nolunt. Cultus enim dum ea melioribus instituere
 moribus contendit, deprauat atque peruertit: quippe cum à sua natura descē-
 scere nequeant, quæ orta sunt ex corruptione: quo in genere capparum quoq; pro-
 fectò est.

ῥαφανί-
 δωρ, radica-
 rum.

13 Cur si quis radicularum folia tempore hyberno, cum maxime uigent, absciderit,
 & terram pedibus complanarit conculcaritq;, ut imbrem nullum admittere pos-
 sit, radiculæ ipsæ per æstatem amplitudine mira incrementum accipient: An propterea quia ne
 corrumpantur, causa conculcandi soliditas est, quæ humorem putrefacere prohi-
 bet: alimentum uero quod aliter ad germen sursum transmitteretur, radix sibi ipsa
 totum dispensat: itaq; uel amplior fiat necesse est, uel suo de latere radices alias mit-
 tat geminans modo ceparum: has enim multiplices effici nouimus, si quis annuas
 non euellat, sed tempore hyberno relinquat. At cū uim istam procreandi, ut lateri
 ceparum natura dedit, sic radicularum negarit, necesse profectò est, ipsas illas cras-
 scere nimiam ob copiam alimenti.

14 Cur si quis cucurbitas aut cucumeres apud puteum sitos in ipsum dimiserit pu-
 teum tempestiuos, beneq; operuerit, uirides per annum totum seruabit: An quod
 uapor aquæ refrigerans efficit ne assiccentur, seruatq; uirides & uegetiores: & ob-
 turatio illa & spiritus satis alere possunt, quæ iam in plenū creuerunt: permanendi
 uero facultas propterea datur, quod relictis radicibus suppetit alimētum. Nam si
 quis cum fructificauerunt, detractis sarmentis, præcisatq; planta terram aggerarit,
 conculcaritq; circum radices, cucumeres faciet præcoques, utpote cum radix ua-
 leat conseruari. Haud enim cucumer annuam sortitur naturam, sed uiuere ulterius
 potest. Ferent autem isti fructum maturius, quàm qui semine prodierunt: quo-
 niam radix bona pars scilicet operis præcõdita iam naturæ habetur, quod illis se-
 minatis prius confici necesse est. Terræ autem aggregatio & constipatio, teporem
 inducit, quo radix & seruari, & germen mittere celerius queat. Vnde etiam fit, ut
 si quis per hyemem cucumeris semen in quallis situm aqua irriget tepida, et modo
 soli exponat, modo collocet apud ignem, præcoques admodum cucumeres faciat,
 si tempore congruo ad ipsum cum quallis in terram demittet.

ῥαλαεινός,
 in quallis seu ca-
 lathulis.

15 Cur non meridie, sed manè noctu ue irrigare consueuerunt: Vtrum ne solis fer-
 uor humorem absumat: an quod si aqua calida sit, necabit quæ irrigantur.

16 Cur omne odoratum genus tam seminum quàm stirpium mouere urinam po-
 test: An quia calidum est, concoctumq; facile: cuius sanè generis sunt, quæ urinam
 ciere ualent. Calor nanq; interior citò extenuat, nec aliqua corpulentia odor conti-
 netur. Nã & ea quæ minime odorata sunt, ut allia, caloris sui ratione uim mouēdi
 urinam

urinam habent, uel potius colliquandi. Semen autem genus omne odoratum, calidū esse proculdubio nouimus: odoris enim natura calore aliquo omnino creatur. At uero quæ male olent, haudquaquam apta concoctioni sunt. Esse autem nō calida solum, sed etiam concoctū facilia debent, quæ sint prouocatura urinam, ut scilicet unā descendendo humores extenuent.

- 17 Cur ocyus olus excaulescat, quod semine uetustiori, ut trimo aut bimo prodierit, quàm quod nouo? An quod sicut in animantium genere semen id celerius affert quod uiget: ita etiam seminū, quæ uetusta admodum sunt, uim suam omnem exhalarūt: quæ recentissima, imbecilliora propterea sunt, quod excrementum adhuc procreationi minime cōueniens continent: quæ media tempore, hæc humore inutili omni exacto, ualidissima esse probantur. Celerius igitur semen profundunt. Id autem ipsum non nisi excaulescere est, quippe cum semen ex caule proueniat.
- 18 Quam ob causam ruta insita in ficum pulcherrima plurimāq; proueniat: inseritur uero inter corticem, limoq; obducto fouetur. An quod rutæ radix fomentum teporemq; desiderat: itaq; cinere quoq; circumdata iuuatur: ficus autem calida est, quod eius succus omnium acerrimus docet, & fumus quem multum emittit. Habet igitur calorem atq; humorem talem, qualem etiam cinis. Quamobrem si ille iuuare possit, ficus porrò copiam ac uigorē eo magis præstabit, quo humor cineris quidem non perpetuè affluit: fici uero irrequieto confluuiio manat, utpote cum arboris succus consumi ex toto non possit.
- 19 Cur stirpium nōnullæ caulem semper edant inanem? An illis, quarum natura imbecillior est, has rarum inanemq; emittere caulem necesse est.
- 20 Cur in terra Attica fructus cæteri dulcissimi fiunt, thymum uero acerrimū est, cum id etiam ipsum fructus quidem existat? An quod ager ille tenuis siccusq; est: quamobrem non multum humoris continent, quæ in eo nascuntur. Ergo quæ dulcia sua constant natura, hæc ob humoris contenti mediocritatem, ubi sol partem consumpsit maximam, facile reliqua concoquuntur: etenim multum concoqui negotium magnum est, mediocre expeditius confici potest. Vnde fit, ut fructus, qui lege suæ naturæ dulces creantur, dulciores euadant: qui sicci è natura, minimeq; dulces proueniunt, suam ob inopiam tantum humoris retinent, quantum suo conueniat generi, quod dulce nequaquam est. Sol autem quantum dulcissimū sit & leuissimum, eximit. Itaq; acerrimi relinquuntur, qui humore superuacuo carent, quem fructus cæterri obtinent.
- 21 Cur pulegium & liriū, & cepe, suspensa florent solstitij tempore? An inest crudum in his alimentum, quod ut hyeme concoqui ex frigore nequit, sic solstitio ex calore concoquens auget. Vtrum quia influxu carent assiduo, breui marcescunt. Etenim quæ nullum alendi initium, nullum influxum assiduum habent, intereunt exiccantur que. Qua de causa accidit apud Scythas, ut frumentum diu in terra maneat, propter copiam niuis: & ubi emerferit, celeriter crescat.
- 22 Cur cepe unum tam acriter mordere oculos potest? unde nomen quoq; à Grecis crommyon impositum putant, perinde quasi pupillam comprimī cogeret. Organus uero nihil huiuscemodi facit, nec aliud quippiam ex cæteris, quanquā acre: neq; enim nasturtium, quod mordacius est, oblatum oculis efficit æque ut lachrymæ profluunt: at cepe & cum oculis admouetur, & cum comeditur, lachrymas mouet. An quod acriū genus discrimine euariat numero, quo sua cuiq; uis consistit, rataq; habetur. Nasturtiū ergo, quia calidius est, resiccare quod colliquauerit, amplius potest: nam extrudere lachrymā cum editur potest: admotū tamē ad oculos, nihil propterea mouet, quia nullū mittit uaporē: est em̄ id et siccius & calidius.

Origanus, cæteraq; id genus calida sunt leniter & sicca: quod lachrymas autem moueat, mordax id esse debet, & humidum & lentum. Quas ob res oleum quoq; lachrymam excutit, quamuis leniter mordeat: subiens enim irreptansq; suam ob lentitiam atque tenuitatem dolorem mouet, ac proinde humorẽ tabificat. At cepe uim eiusmodi sanè habet, ut quod & humore & uapore sit calido, tenui & lento: itaq; oculis admotum, eo quod uapor eiusmodi est, humorq; tenuis com meat, lachrymas mouet: cumq; editur, itidem transmissa respiratione facere potest. Alliu calidum quidem est & acre, & humoris aliquid cõtinens: sed lentum non est: itaq; lachrymam mouere non potest.

- 23 Quam ob causam myrta collisa in manu dulciora sentimus quàm integra? An quemadmodum racemorum acini uindemiati dulciores sunt q̃ non uindemiati. Etenim musto quod natura suaue est, excerpti acini quasi condiuntur: quippe qui uel extrinsecus mustum resudent: at qui in racemo coherent, utiq; inconditio res constant. Ergo myrta quoq; natura dulcia, intusq; suam dulcedinem acinorũ in modũ uuæ cõtinentia, ubi manu compressa conflictataq; sunt, diffusa intestina dulcedine, parte quoq; exteriore inopplentur: itaq; dulciora nõ immeritò sentiunt.
- 24 Cur myrta enucleatiora sunt quæ minora, & palmulæ nucleo penè uacant quæ minutæ adoleuerunt, & uuarum acini, qui passim constiterunt, exigui uinacea uel nulla cõtinent, uel pauciora minoraq;? An quia minus perfecta sunt quæ minora: idcirco semen continent indiscretum, cui perinde ut fini nucleus deputatus est: quamobrem & minora sunt, utpote surculi quidem agnati exteriores, partusq; imperfecti, & minus dulcia, quàm quæ iustum continent nucleum: sunt enim minus concocta. Concoctio autem non nisi perfectio est.
- 25 Quam ob causam fructum alij partem radici proximam habent amariorem, ut cucumeres: alij postremam superiorem, ut glandes? An quod alijs pars ista radici proxima crudo uescitur alimento, quoniam escæ confluuium per radicem frequentat: alijs quia sicci è natura sunt, postrema pars succo dulci concoctoq; inde absumpto iam plenius siccatur, amarescitq; modo salis. Redditur enim unumquodq; amarum, cum amplius exiccatur: ut oliuæ, ut glandes inueteratæ efficiuntur amaræ.
- 26 Cur aliqua germinare non terra contenta, sed abscissa aut euulsa, uel recondita possint, ut caules liliorum, ut allia, ut cepæ? An quod omnes alimētum intra se continent, nec certo definitoq; loco omnes oriuntur. Crescere autem unumquodque potest, non èd quod in se continet alimentum, sed quod decoctum iam & digestum illud pabulum est. Continent igitur uel antehac alimentum, sed augeri tum duntaxat incipiunt, cum tempus ad id adest, cuius opera res illa effici potest: uelut etiam oua crocodilorum tempus tutè operiri sibi commodum nouimus: incrementum tamen continuari non licet, quoniam aliud non suppetat alimentum.
- 27 Cur allia & cepæ quo sicciora serantur, eo meliora possint euadere: cætera autem deteriora? An quod omnia istiusmodi maxime plena humoris conficiuntur: itaq; terre commissa sicciora temperamento cõmodo germinare incipient. Adde quod minus putrent, cum sicciora feruntur.
- 28 Cur allia & cepæ solæ ex plantis reconditæ germinare possint? An quod humore alimentoq; sunt refertæ. Copia igitur alimenti est, quæ germẽ efficere queat: idq; constat argumento tum squillarum, tum etiam bulborũ, qui idem facere possunt. Crescere autem quoq; solet, cum tempus uenerit.
- 29 Quam ob causam quæ aqua frigida irrigamus, dulciora, quàm quæ tepida euadant? An quod sic interclusum calidum salius est, ut calidius, quod salius: dulce autem ita contrarium, ut frigidum est, & alimento oleribus humor est, unde saporum genera oriuntur.

- 30 Cur allia cum excaulescunt, plenius quàm recens ædita olent? An quod recētia humoris multum adhuc extranei continent, quo fit ut uim suam integram habere nequeant. Cum autē decocta iam sunt, secreto humore illo inutili, tum suum odorem syncerè adipiscuntur, qui scilicet acer est. Quinetiam cæteri nuper æditi fructus dilutiores sunt, & cepas recentiores ob eam causam minus acres sentimus.
- 31 Cur fructus myrtorum non conditarum magis quàm folia defluant, conditarū autem reseruatorumq; alga, ut fit, folia defluant, fructus adhæreant? An ita euenit non conditis: quoniam natura sancitum est, ut fructus peracta decoctione flaccescant ac decidant: quæ quidem decoctio repositis agi non potest, sed eatenus tantū efficitur, ut algæ uapor prohibeat, ne humor fructus immutetur: folia contra cum siccant, decidunt. Algæ autem, ut salsa exiccandi uim habent. Ergo non idem folijs accidit arbori adhærentibus, & conditis, modo quo dictum est.
- 32 Quam ob causam cucumeres, cognomēto pepones, optimi palustribus planis, id est, humidis fieri soleant, ut apud Orchomenū, & in Aegypto: aquarum etenim uberē terrā esse Aegyptū putamus. Cur ergo cucumeres qui humidus sunt, & ob id hortenses ac rigui minime laudati, locis palustribus quæ madida sunt, egregie fiāt? Vtrum quod ob terræ duritiā altius coguntur descendere. Solum nanq; limosum ac planum maxime indurescit: qui autem altius innititur, meliores euadunt. An quod terram siccam esse oportet, quoniam cucumeres natura humidus sunt: ita enim sequetur, ut per retractum in medium ueniant. Palustris uero si plana altaq; sit, alimentum nec exiguum præbet propter solī altitudinem, locumq; ipsum: neq; nimium, quoniam solum reliccari necesse est.
- 33 Quam ob causam ruta et nōnulla pigmēta odora sudorum faciant foeditatem? An quorum in odore grauitas est atq; acritudo, ea cum excrementitijs mista humoribus deprauare odores possunt.
- 34 Qua de causa rutam fascinationis remedium esse aiūt? An propterea, quia tum effascinari se credunt, cum aut uoraciter edunt, aut incommoditatum aliquarum tenentur suspitione, aut cibum habent suspectū quem capiunt: itaq; cum de mensa eadem quid priuatē sibi assumūt, participem intuentem quempiam faciunt, affanturq; cum impertiant, ne me fascines: ergo cibum cum perturbatione sument, nec quid bibent aut edent sine turbatione & flatu, qui unā hauriatur & ingeratur. Quamobrem flatu ipso uel cum extrudendus effertur, cibus quoq; unā elatus eiicitur, uel cum interclusus per humorē tenetur, tormina mouentur & cruciatus. Igitur ruta prælitata uī sua & potestate calfactoria, uas quod recipit cibos, elaxat, et reliquum corpus itidem afficit: ex quo fit, ut flatu ille interclusus, transmitti atq; secedere possit.
- 35 Quænam causa sit, ut origanus musto iniecta uinū dulce efficiat? duas enim in amphorā inieciisse heminas satis est. An quod tollit quantū in musto est, aquabundum & feculentum sua siccitate in seipsa recipiens, quibus scilicet saporem confici austerum censemus: argumento quod uina, si quid aquæ habeant, sibi illatum, minus mollia redduntur: atq; & si diutius stare in fece sinantur, itidem fiet: & cum uinum dulce molimur, uuas multum temporis soli exponimus, ut sol quātum sit dilutum auferat, & reliquum decoquat: hoc autē idem facere uel origanus potest, quippe quæ sit & sicca & calida.
- 36 Cur nigrae myrti fronde sunt frequentiore quàm albæ? An quod nigrae generis sunt syluestrioris, cuius indicium, quod locis rusticis istæ proueniunt, minimeq; ex cultu mutantur: humida autē omnia fronde crebriore condunt. Quod enim minus suos fructus decoquere possunt, idcirco ad frondem alimētum se uertit.

- 1 **V**R ptisana & farina triticea oleo instillato reddi possint candidiora, cum rufum oleum sit: An quod spumare solet, dum cum humore misceatur, quod non nisi albescere est. Mistio uero uersatur agitataque fit, & cum corpulentis humor committi melius potest: quod sane in ijs accidit, quae aqua decoquit, atque ita candidiora efficiuntur.
- 2 Cur cibus triticeus maxime corporibus nostris competentiore atque uescientior est, quam ordeaceus? An quod hic mediocrem habet lentitiam quam cibus habeat, oportet, quippe qui adherere coagulanti corpori debeat: quae res non nisi lentore effici potest. Ordeum uero rigidius est: itaque massa eius longe pertrita ualidius alit, quam parum attrita.
- 3 Cur farinae triticeae primum, ordeaceae ultimum candidius est? An alterum ut durius circumfrangitur, idque agitur, cum plurimum temporis molitur: alterum ut mollius atque tenuius, quam primum exprimitur: candidius autem in utrisque quod interius est.
- 4 Cur panes frigidi albiore cernuntur quam calidi? An eadem quodammodo causa est, cur in ueteratum quoque oleum candidius sit quam recens: causa namque nigroris humor est: hic autem in hisce utrisque, ut recentibus uberius continetur, sic tempore prouectis parcius in superficie residet, propter euaporationem. Euaporatur prorsus oleum uel tempore uel sole: panis autem calore inde egrediente per refrigerationem: humor itaque frigidus iam euauit, calidis adhuc inest.
- 5 Cur panes non saliti plus ponderent quam saliti, modo caetera omnia pari habeantur mensura: Contrarium namque uerisimilius dixeris cum sal adiciatur, et grauior sit quam aqua. An quia sal exiccare potest, ex quo incorrupta seruantur, quae confecta sale reponimus. Absumitur enim a sale, resiccaturque humor, qui ex calore putrescit: & in pane igitur humor a sale consumitur, extractusque afflatur: quocirca panes pridie facti leuiore quam calidi sunt, utpote frigidiores: contra ijs qui sale uacant, humor largior insidens efficit grauiore.
- 6 Cur panes frigidi humefacti, si inuicem tangant non cohaereant, calidi cohaerant? An quod frigidi lentorem suum cum uapore una emiserunt, quo exacto coagulanti non amplius queunt: humor enim quo maduere rigidus est. Calidi contra lentoris aliquid continent: ex quo fit, ut cum madefactis uapor emigrat, calor ob suam tenuitatem respiretur & euanescat. Glutinosum autem illud cum calore egrediens, seque cum humore permiscens, facit ut inter se panes cohaereant.
- 7 Cur farinae triticeae primum, ordeaceae ultimum candidius prodeat? An quod ordeum ut rigidius, protinus obfrangi diffundique aptum est, quod maxime fit cum diu contunditur: Triticum mollius est, atque ob eam rem parte exteriori leuiter diducta, interior quae candidior est expressa, primum contunditur: est autem in utrisque candidius, quod interius est.
- 8 Cur massa ordeacea, quo plenius tractetur teraturque, eo minus aluum subducere laeuigareque potest: triticea contra quo plenius, eo magis? An quod triticea maiorem in modum contrita minuitur: lentum etenim quodque affici ita solet: tum ignis humorem panis undique eximit, itaque rigidiusculum humore sublato relinquit. Denique quanto plenius contrahitur & teritur, tanto frigidior redditur: partes enim singulas deminui adeo agitatae, extenuarique necesse est. Rigidius autem omne concoqui facilius potest. Ordeacea contra quo amplius pressatur & teritur, eo lentior & tenacior humore imbibito euadit. Tenax autem omne ac lentum diuidi sane haud facile potest: qua quidem diuidendi facultate fit, ut aegre concoquatur: quod enim concoctionem recepturum est, digeri in minima debet.

9 Cur massa ordei contrita minor, tritici amplior reddi potest? An quod ordei farina massata contritaque compescitur atque confidet, scilicet glutinamento humoris, quia rara & crassiuscula est; triticea quoniam spissa admodum est, colleuatur atque extollitur: spissa etenim omnia subacta pertritaque incalescunt, & incalescendo inflantur ac extolluntur: quomodo etiam caro perfricata extollitur.

10 Sed cur massa triticea in igne amplior quam ordeacea reddatur? An quod humorem triticea continet indiscretum, qui cum calfactus egredi nequeat, scilicet ex pertritionis compressu, mox spiritus de eo concalfacto humore nascitur; largior autem humor largiorem pariat spiritum necesse est.

11 Quam ob causam cum mel tenacius quam aqua sit, farina mulso subacta rigidior reddat, ubi decocta est, quam aqua subacta? An quod aqua feruore ignis coigitur atque consistit: mel contrahit quidem, sed non sine assicatione; itaque rem facit rigidior: causa namque rigoris in siccitate est.

12 Cur biscoctus panis refrigeratus minus duritiem praeseferat? An quod triticum dulcem quendam ac lentum succum in se continet, qui ueluti anima eius est: indicium quod cum siccat, omnino exinanitur: cum autem uaporis aliquid sentit, mox erumpit & coalescit. Ergo cum humor hic in farina quoque tritici insit, maximeque in ea quae purissima est, efficitur, ut in massa ex ea ipsa farina confecta idem seruetur: argumentum quod decocta in pulstem redditur lentior. Vbi igitur panis primo igni commissus est, portio rigidi & leuis cum humore euaporatur, & quantum in farina furfureum maxime est, totum deurit: mox pane educto cum de nouo massa retritatur pressaturque, pars farinae tenuissima & humoris lentissima, quae solae supersunt, miscentur amplius sibi, tum quia tales amplius euaserunt, tumque propter ignitionem: fit enim mistura eorum tincturae consimilis, ita ut massa post trita similis farinae illi elixae efficiatur, quippe quae pertrita iam prima, relictaque parte farinae tenuissima, & humoris lentissima, glutinosa & resiccabilis redditur, ubi ignem praesentit: nam & disungi facile quod lentum est nequit, & humorem nullum per seipsum emittit quod spissum est. Hac igitur eadem re panis quoque biscoctus ob causas praedictas efficitur, itaque minus durefcit, cum semper inter se humiditatem contineat.

13 Cur nonnullis de genere cibi, tum humidi, tum sicci, multum temporis sine fastidio uti possimus, ut cibo quem triticea ex farina ordeacea uel conficimus, & uinis austeris, et aqua; alijs uero quamuis suauioribus, non tamen sine fastidio toties uti possimus? An quod eorum quae in cibo assumimus alia ualidius alunt, suntque ad inundandum aptiora: itaque uel ubi cibo priore consumpto uacui sumus, inest praeterea facultas multa in corpore, quae ut ad priorum corporis confectionem decocta est, sic ad finem, & ad succedentem coquendi uicem cruda animaduertit. Cuius sane generis pars plurima suauium est: quae enim pinguia & dulcia & opima sunt, ea nobis gustu suauissima sunt, eademque omnia ualide nutriunt, & decoqui possunt, solentque inundare quocumque inter se ipsa discrimine distent. Vnde efficit, si quis sese impleat, ut facultas eorum diutius immoretur, nec breui sensus deficiat: non enim solum pleno uentriculo satietas oritur, sed digesta quoque alimonia ceteras in partes identidem usu euenit. An non id solum ipsum cause est, uerum etiam quod nonnulla perquam modice naturae usui sunt, nobisque familiarissime conueniunt. Haec enim omnia quia secundum naturam sunt, idcirco melius a corpore quam dulcia recipiuntur, ut quae praeter naturae rationem facile respuuntur. Alia uero alijs temperationibus congruunt: ut mel apibus secundum naturam sic suppetit, ut eo uesci tantummodo possint, quanquam uiribus sunt imbecillis. Itaque relinquendum quidem est quantum absumatur, sed id ex proportione ad uires hominis. Quae igitur e suauibus ita sese habent, ea quoniam naturae minus propria conueniunt, sua-

uia quidem sentiuntur, sed parū temporis moram faciunt, & fastidiū pariunt. Quæ autem secundum naturam pro cibo deputata homini sunt, ea semper appetimus; itaque fit ratione naturæ, ut usu quoque eorum assiduo minus quàm suauium fastidiri possimus.

14 Cur eadem ex assuescentibus suauia, & admodum crebro utentibus insuauia sentiantur, cum tamen assuescere: sit sæpe & crebro quicquā facere? An quia consuetudo habitum rei cuiuspiā capiente in nobis efficit, non satietatem. Frequens autem usio desiderium explet: quod & ipsum quasi causa quædam est. Habitus ergo cum exercitant, augentur, atque proficiunt. Conceptacula uero infarcta nihilo ampliora redduntur. Quamobrē consuetudo cum exercitatio sit, auget habitum illum capientem. Quod autem usu crebro in cibo assumitur, infarcit quidem expletq; desiderium, quo expleto, non amplius escam recipimus: sed augere illud idem non potest, ob eam scilicet rem quam modo de infarctione retulimus. Ad hæc, nō ideo suauius cōsuetudo est, quia semper delectet; nam res etiā solite molestæ sunt, si usu quis agit crebriori: sed eo certe suauius agitur, quoniam operis principium libenter adimus, & diutius rem facere eandem assueti, quàm non assueti ualemus. Qua igitur re molestum hoc est, quanquam suauis sit, hac eadem cætera quoq; suauia efficere possunt: utraq; enim cum crebro uel fiunt, uel pro cibo sumuntur, tædio nos certe afficiunt; cuius sanè causa est, quod nos uires siue uirtutes uel recipientes uel agentes, non infinitas, sed finitas habemus: quæ ubi quidem sibi quod modice cōpetat obtinuerint (id enim est, quod continue amplificari sentiat) alteræ fatis expleantur, alteræ agere nequeunt.

15 Cur panes, ut parum triti, sic nimium triti rumpantur? An quod parum triti, quoniā partibus minus cōnexis inter sese cōtinentur, idcirco rumpi facile queunt: tritatio enim partes copulat & cōiungit; ergo suo ipsi discrimine ad disruptionem paratior reguntur. Adde quod multum humoris & impromiscuum continent qui minus trituram pressuramq; receperit: at quos nimium tritos igni mandamus, ij sicci admodum sunt, quoniam humoris parum immodica agitatio tritandi reliquerit, idq; decoctis totum exactum est. Igitur rumpi utrosque necessum est, quoniam humoris multum educitur; multum enim, ut absolute in his continetur, quos parum tritaueris: sic reliqui comparatione in ijs est, quos immodice agitaris.

16 Cur massa triticea candidior pertrita efficiatur, ordeacea nigrior? Vtrum quod per summa ordeacea nimium afflicatur: calor autem humori permistus, candorem gignit. An quia cum calfacta est, humorē ad seipsam trahit, ut quæ partibus maiusculis constet.

17 Quam ob causam farina aqua subacta melius coeat quàm oleo subacta, quod tenacius est, quanquā glutinatius quod lentius est: oleū autem lentius quàm aqua? An quod aqua tenuior est, ut usquequaq; subire mollireq; ualeat. Cohæret item & comprimitur inter se melius farina aqua subacta, quanquam etiam sine contritu comprimi queat.

18 Cur massa tota leuior sit, quàm seorsum humor & farina? Vtrum quia cum miscentur, spiritus intercluditur. An quia pars aquæ à calore farinæ indito euaporatur: itaque minus id redditur, quod ex utroq; mistum constiterit. Aer autem aquæ tametsi miscetur, nihilo tamen leuiorem facit; nam ipse quoque aer cum aere pondus auget.

19 Quam ob causam lac uinumq; dulce quoties cum farina ordeï bibitur, dulcius sentitur? Vtrum quod ad non dulce dulciora istæc esse uidentur: farina enim dulcis non est: aliter quia humor dulcis mistus cum farina diutius immoratur. An propterea quia farina quæ dulcedinem in se habet, aliquandiu immoratur: itaque diutius sensio habetur.

- 20 Cur eadem potio minus mera appareat, si farina ordeï inspersa bibat? Vtrum quod diuersa sibi miscentur, & temperantur. An quoniam farina humori obducta in sese retrahens abolet qualitatem.
- 21 Cur alica plus aquæ recipiat, quàm triticum, unde confecta est? An propterea, quod alica farina quodammodo est: farina autem plus aquæ imbibit: moles enim amplior eius quàm tritici est. Pressius nanque & constipatius triticum est. At quod amplius est, plus id capere potest. An non solum ea ipsa de causa ita fit, sed etiam calore, quem intra se continet & farina & alica, efficitur, ut bibacius hauriant: quod enim calidum est, humorem id & efficacius ad se trahit, & expeditius in uaporem consumit.
- 22 Cur farina tritici massata pertritaq; longe amplior reddatur, quàm ordeï, scilicet ex proportione? An quod altera multum humoris sibi admittit, altera parum. Sed qua de causa plus admittat? Congruens enim potius dixeris, ut ordeacea bibacior sit: quippe cum ordeum tostum, triticum non tostum sit. An propterea ita fit, quia trituram pleniorē triticea patitur: cuius causa est, quod partibus minutioribus constat. Fit igitur quasi ut quantuplo partibus contineri potest minoribus, tantuplo humorem sibi largiorem admittat, quippe quæ ipsum humorem pro glutine sibi capiat, ut Empedocles quoque suis in Persicis diuerticulo quodam ait: Munus ubi larga ceteris cõiunxerit unda, multumq; humoris proinde absumere queat.
- 23 Cur etiam igni mandata massa tritici amplius augeatur, quàm ordeï? An quod humorem in se continet indiscretum, qui recalcens extrudi nequeat: hic ergo cum in spiritum transeat, nec sese promere pariter, atque ex massa ordeï possit, uidelicet propter tritici spissitudinem (spissius enim est quod partibus constat minutioribus) idcirco extollit, molemq; agit ampliorem. Ad hæc plus ista humoris continet, quo recalcens spiritus prouenire solitus est. Ex quac; re autem pluri, plus proficiscatur necessum est.
- 24 Cur pistorum, cæterorumq; officio fungentium frumentario, qui ordeum attractant imbecilli efficiantur, & destillationibus infestentur: qui autem triticum, corpore sint bene habito? An quod facilius triticum concoqui, quàm ordeum potest, atque ea re delibamenta inde manantia esse faciliora necesse est.
- 25 Cur panis tostus durior, tepefactus humidior reddi aliquatisper possit? An quoniam cum torrefit humor extruditur, itaque panis relinquitur durior. Leniter autem cum recalcens, humor consistens ab igne diffundit, humidiorq; proinde existit.
- 26 Cur farina tritici resiccata minus constipetur, quàm ordeï? An quod intercapidine uacant, quæ ex partibus constant minutissimis: & plura quæ grauiora sunt, compressa suo pte pondere tantundem occupant, quantum pauciora. Sed farina ordeï crassiuscula est, itaque siccata compesci, atque in minus contrahi potest, ut quod minus est suo compressu, plus illud constipet in seipsum, capessatq;: triticea porro particulis minutissimis iam cõstat. Itaque non ideo resiccatur, ut partes reddantur minores, sed ut leuiores efficiantur, minusq; constipentur suo compressu, & nutu: natura enim grauior farina triticea, quàm ordeacea est.

EORVM QVAE AD FRUCTVS ARBORVM PERTINENT,
 Sectio uigesima secunda, cuius quaestiones XIII.

Quam ob causam poma non ita prius, ut post esitata, in repletionis mole respondeant? An quoniam cæteris esculentis genus pomorum longe grauius est: quod argumento ficuum constat, quæ nouissime esitata, ultimè tamen euomuntur. Poma igitur ante ingesta suo pondere in inum

delapsa, spatij amplitudinē relinquunt superius, ut cibum sequentem admitti facile liceat. At si è cōtrario sumantur, usu eueniet, ut quoniam deorsum ferri expedite non queant, innatent, & partem totam ferè occupent inanem.

- 2 Quamobrem cum dulcīa nobis similia, quā acra sint, ocyus à dulcibus impleamur? Congruum enim ut contrā eueniant, quando quidem à similibus minus satiari consentaneum est. An quoniam non æque premature conceptaculum ex quo hausimus, & corpus quod uescitur, impletur: sed uenter quidem repletus aliquando est, ut eorum qui sitiunt: sitis autem nihilominus superest. Non enim ea de causa sitis cessat, quia uenter plenus humoris est, sed quia membra corporis omnia humorem cōmodum sibi attraxerint: quod ubi illa satis suum desiderium expleuerunt, tunc sitire cessamus: ita etiam fames, nec aliter tolli potest.
- 3 Cur ocyus à dulcibus, quā acris fatiemur? An quia ocyus dulce, quā acie appetere desistimus: sed an perinde, ut uenter impletur, nos quoq; dulcibus satiari possimus, confessum non est. Cum igitur desiderium celerius his ipsis expleri possit, docendum est. Alimenti desiderium, siue cupiditas, ut simpliciter loquar, indigentia est, cum cibum uel nullum, uel pauculum habemus. Quod cum acra non ualide nutrire queant, sed parum alimonie, multum habeant excrementi, merito amplius hæc appetimus, parumq; eorum cupiditatem explemus, quoniam alimento item indigemus, quo ipsa careant. At dulcīa tota ipsa cibus idoneus sunt, atq; ex paruis quibusdā eiusmodi escā corpus capit uberiorē. Quod cum se abunde referat, nihil edere præterea potest. Plus enim tolerare non potest: atq; ita efficitur, ut ocyus à dulcibus fatiemur.
- 4 Cur fructus arborum, & carnes, & cetera id genus, utribus uehementer inflatis cōtenta ualeant incorrupta edurare: nec minus quæ diligentissime picata, obturataq; circumundiq; fuerint? An quoniam corrumpi omnia solent cum mouent: quæ autem plena sunt, immota persistunt. Haud enim fieri potest, ut motus sine inani spatio agatur. At qui isthæc, quæ ita inclusa sunt, plena undiq; constat ergo incorrupta seruari ratione.
- 5 Cur uinum post pomum putre epotum, amarum sentiatur? An amarorem putredo habet. Itaque quod de pomo per summa insidet, linguæ humor qui bibitum permistū, diffusumq; amaram efficit potionem. Ipsum autem pomum per se esitatum, minus deprehendi propterea potest, quia saporis id genus multa attingat, inq; exigua discernatur.
- 6 Cur edenda bellaria sint, ususq; secundarū mensarum adijci debeat? An ut satis bibamus. Non enim sitis gratia solum, quæ per mensam primā nos teneat, bibendum, sed etiam post hausisse aliquid iuuat.
- 7 Cur nuces tostæ refrigeratæ deteriores redduntur, & panis quoq; & glandes, & multa id genus alia, rursusq; calfacta eadem meliora euadant? An propterea quod refrigeratis succus concrescit, & constat: tepefactis rursus dilabitur. Suauitas autem non nisi per succum percipi potest.
- 8 Cur post fructuum esitationē, ut ficū, cæterorumq; generis eiusdē, uel uinum merum, uel aquā superbibere debeamus, quæ quidem aduersa inter se sunt? An quia genus pomorum, & calidū & humidū causa suæ generationis est: habet enim tum ignis copiam, tum humoris: itaq; succus pomi ueluti feruorē intus per ignē excitat, quomodo mustū foris efferuet, ui tamen hebetiore: humor autem nimius cruditatem cōmittit. Aqua igitur suo frigore feruorem illum frangit, atq; extinguit: & uinum suo calore idem plerunq; efficere potest, quippe quod perinde atq; ignis igni multus pauco uires subtrahat: amplius tamē humoris copiam suo calore emollit, & concoquit, suoq; pondere innatantem illum feruorem uincit ac reprimit.
- 9 Quam ob causam carica bifidæ tantum dulcissimæ sint, nec multifidæ: aut omnino

nino infissæ dulcedinem præstent? An quod ex multifidis respirauit, euapora-
uitq; cum humore pars dulcedinis plurima. In ijs autem quæ infissæ coierint, hu-
moris diluti copia est, quod nihil ferè inde exactū fuerit. At quæ fissæ quidem, sed
tamen fissura multiplici sunt, immunes utroq; isto incommodo caruerunt.

10 Cur si ficus in furno siccantur, duriores efficiuntur, quàm si exēptæ foris refrige-
rentur? An quoniam in furno humor totus ex nimio calore euaporatur, foris aer
circumfundens humorem contrahi, emanareq; prohibet: ita enim ut leuiter euapo-
retur potius accidit. Sunt autem quæ siccant dura, quæ hument mollia.

11 Cur ab acerbis uinum, aut aqua epota dulcior sentiatur: exempli gratia, si quis
glandes, aut myrta, aut tale quid ori mandauerit? An meritò ita fiat, quèadmodū
uel in cæteris agitur: omnia nanque plenius eadem apud sua cōtraria innotescunt.
Contrariorum autem sapes oppositi fermè inter se sunt. An ut res in ijs est, quæ
colore inficimus: ita etiam lingua acerbis conficitur illis, meatusq; suos patefieri
patitur, ut dulce subire amplius possit. Res enim quasq; inficiēdas humoribus qui-
busdam acerbis antè immergimus, ut inde affectæ infici colore plenius atque ine-
luibilius possint.

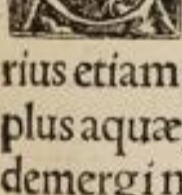
12 Cur dulcia, minus dulcia sentiantur calida, quàm refrigerata? Vtrum propte-
rea quod simul sensus duo existunt, id est, calidi, & dulcis: itaque calidi sensus reli-
quum depellit, atque obfuscat. An quod etiam succus dulcis calidus est, itaq; ignis
igni adijcitur: ergo calor est qui impediatur. An quod ignis uires omnium minuit,
quia uim obtinet commutandi: calida igitur propiora mutationi sunt, refrigerata
resident, sibiq; iterum constant.

13 Cur paleæ fructus duros atque incōcoctos emolliūt, in maturitatemq; adductū:
mites autem & concoctos non putrefaciunt? An quod palea calida, & attrahens
est. Suo igitur calore concoquit, & per uim illam attrahendi faniem omnem se-
uocat, atq; imputridos seruat.

14 Qua de causa ficus cum molles, dulcesq; sint, dentes offendant? An quia gingi-
uis sua lentitate adhærent, scq; præmolles inter dentes insinuant, & putredinē per
suum calorem citò conficiunt. Forsitan & ob granorum suorum duritiā dentes
celeriter effatigant, cum manducantur, conficiunturq;.

EORVM QVAE AD MARE, SALSAMQVE OMNEM
aquam pertinent, Sectio XXIII, cuius quæstiones XLI.

1 R fluctus præalti pelagi superfrangi non soleant, sed parui tantū &
breuis: An quia parū humoris cum fertur, discerni à spiritu facilius po-
test, quàm multum.

2 Cur nauigia onustiora in portu, quàm in alto esse uidentur? Cele-
rius etiam de alto in terrā ueniunt, quàm de terra in altum prouehunt. An quod
plus aquæ, quàm minus reniti ualidius potest: pauca enim oppressa onere cedit, ut
demergi necesse sit: multa è contrario repellit, ac sustinet. Vis enim ea est aquæ, ut
sursum uersus compellat inferius: ergo ut in portu maris parum, sic multum in al-
to est. Itaque plus oneris conuehi in portu uidebitur, etiam mouebitur acrius,
quia magis immergitur, & aqua minus reniti potest. At uero in alto res contrā
usu euenit.

3 Cur fluctus interdum prius eueniant, quàm uenti? An quoniam primo spiri-
tus ortu maris pars prima impulsæ, partem sibi cōtinuam ipsa compellit, itidemq;
deinceps uice pari, serieq; agitur perpetua. Quamobrem cum mare ipsum conti-
nuū sit, efficit, ut quasi unus ictus cōtinuus ex his omnibus exultet, idq; fieri uno in-

tempore possit. Itaq; euenit ut prima & ultima pars simul moueantur: quod aeri nunquam accidit: quia corpore uno continuo hic esse non potest, eo quod multiplici undiq; repulso retorquet atq; conquatitur, ut primus ualidissimusq; mouendi impetus refringatur, impediaturq;. Quod mari accidere propterea nequit, quia grauius aere, motuq; difficilius est.

4 Quam ob causam cum aliquid in mare undabundū & aestuans iactum est, ut anchora, unda residet, & quiescit: An quod mare pōderi cedit, quod defertur, quo cum aer delabatur: qui cum per directū in imum defertur, atq; attrahit, secum eodem id trahit, quod mare de latere concitat: aestus autem maris non desuper tendit ad ima, sed per summa uersatur, quo sedato tranquillitas oritur. Ad hæc, cum mare in ea spatia coit, quæ ponderi descendenti cesserint, uertiginem mouet, quæ non nisi circulo agitur: at cum linea recta circulū per punctū attingat, fluctusq; ad lineam rectam oblique ferantur, fieri potest ut fluctus ipsi per punctum horas uertiginis attingant, nec prædictam ob causam tantum, sed etiam quod ipsa uertigo accedens, suo impetu circūundiq; illos depellit. Quod cum itaq; fluctib; pars ea uertiginosa careat, meritò unda iacta anchora residet, tranquillaturq;. Adde quod aer, qui cum pondere illo delapso descendit, mox sese referens, undamq; sursum compellens, bullas excitat: quippe cum bulla humore consistat, qui de imis ad supera pulsus ab aere efferatur. Omnis autem bulla lenis, serenaq; est. Indiciū uero quod unda, quæ pondus in imum corruit, submissa in cauum paulò post resurgit, & mari circūdanti æquiparatur.

5 Cur interdū nauigia, dum cursum agunt, in mari quieto repente absorbentur, totaq; ita pereunt, ut ne naufragium quidem fluitans usquā appareat: An cum locus cauernosus terræ subditæ mari disrumpitur, simul in mare nauigia introrumpuntur, introrsumq; spiritus impetu trahuntur: cumq; impulsu pari circūundiq; agitentur, deorsum ferantur necesse est. Hoc idem apud Mesanam quoq; in freto fluctu reciproco euenit. Fiant enim eo ipso uertigines quæ in imum obsorbent, tum ob eam quam diximus causam, tum etiam quod mare illud præaltum est, terraq; ad longinquum usque subhiat cauernosa. Vertigines igitur eousq; per uim ductitant: itaq; efficitur, ut inibi fragmenta nulla ualeant fluitare. Fluxus autē ille fieri solet, cum flatu desistente priore, mari item fluente, flatus aduersus primo occurrit, maximeq; cum auster. Cum enim undæ inuicē cursitāt, inflictu prætereūt mutuo, quo scilicet modo in fluminibus fieri nouimus: atque ita mare in gyrum uertitur, quæ uertigo, aut uertex uocata est. Fertur autem unda in anfractum, initio motus ualido desuper irruente. Igitur cum undas urgere in latus nō liceat (impulsu nanq; repelluntur mutuo) cōpelli prorsus in imum necessariū est. Quam obrem id quoq; deferri eodem unā cogitur, quod uertigo prehenderit: eademq; causa est, cur etiam nauigia resimentur, repandaq; deferantur, cum deuorantur à uertigine. Jam enim aliqua erecta ex toto descendisse memoriæ proditum est.

6 Cur mare Ponti candidius, quàm Aegæi est: Vtrum propter uisus refractionem factam de mari in aerem. Est enim aer Ponti crassus, & albidus: itaque fit ut etiam maris pars summa talis esse uideatur. Aegæi uero quoniam à longinquis usque purus & liquidus est, cœruleus cernitur: quocirca mare quoq; aeri renitens, colorem eundem repræsentat. An quod lacus omnes, quàm mare candidiores sunt. Pontus autē in lacus speciē propemodū transit, eò quod multi in eum fluij effluūt: nec uero mari solū candidior lacus est, uerū etiā fluuijs. Vnde pictores flumina pallida, mare cœruleū, lacū candidū pingere nō inepte cōsueuerūt. An quia per aquā bibi idoneā uisus penetrare facile potest, aerē uersus reflectit: è mari aut nec sursum reflecti potest, quoniam leuis aqua non est, & deorsum progrediens fatigatur:

fatigatur, itaque fit at mare nigrū esse uideatur. Atqui mari quod lacum simulat, pars dulcis per summa innatat: falsa uero in imo est. Quamobrem quod id penetrare aspectus nequit, sed ad lucem reflectitur, albedinem per summa ostendit.

7 Cur mare minus quā aqua bibi idonea, frigidum est, omnesq; falsi humores non ut dulces frigidi sunt? Vtrum quod mare spissius & corpulentius est: tale autem quodq; minus refrigerari potest: sicut etiā amplius incalescere aptum est, quippe quod calorem seruare suam ob densitatem melius possit. An quia mare pinguius est, quocirca flammam aque extinguere atque caterę aque, non potest: calidius autem quod pinguius est. An quoniam multum terrę in se continet, propterea siccius est: quod autem siccius, idem calidius est.

8 Qua de causa qui mari se lauerint, ocyus resiccent, cum mare grauius sit quā aqua dulcis? An quia crassius & terrosius est: ergo cum parum humoris habeat, meritō siccati potest celerius.

9 Cur perflāte aquilone mare perspectius atq; trāslucidius sit quā austro? An quia mare cum serenū est, colorem trahere sibi assolet: inest enim aliquid pinguis in succo falso: indicium, quod die tepidior oleosum quiddā secerni uidemus. Ergo tranquillo tepidiorq; mari succus iste sua leuitate per summa panditur, quod aquilone fieri minus potest causa frigoris. Est autem aqua translucidior quā oleum, id enim colore obducitur. Aqua uero expers coloris uisu obuia, apertiorē sui præstat suspensionem.

10 Cur fluctus uentum præ se omnes ferant? An quia flatus futuri indices sunt: flatus enim impulsus aeris est. An quia uice propellendi successiua cōsistunt. Propellit autem flatus nō dum continuus, sed exorians. Primus igitur quasi emarcuit, mox autē hunc alter propellit, factaq; altera densitate elanguescit: quare cum hoc propulsum iam adest, propellens quoq; illud uenturū esse palā fit: facit enim idipsum cum incipit.

11 Cur fluctus ante quā flatus erumpit? An quia non simul flatus desistit, & mare undabundū sedatur: sed mare postea cessat, ideo fieri potest, ut qui mouerit spiritus, ante occidat quā sensu obuius sit: itaque non fluctus spiritu prior est, sed ille latet, hic patet. An flatus non undique simul spirat, sed primum unde exortus sit: simul autem spirat & mare sibi proximum agit, quod exitum subinde proximū mouet: atque ita fieri potest, ut fluctus flatum possit anteire. Motus enim ille uelocior à mari, non à flatu principium ducit.

12 Cur in mari melius quā fluuijs natare possumus? An quod qui natat sedulo aque adnitendo natat: adniti autem firmiter ad id possumus quod corpulentius est: at aqua marina fluuiali corpulentior est: crassior enim, & ad renitendū ualidior.

13 Cur mare deuri potest, aqua non potest? An & aqua deuritur: sed mare minus ignem extinguit, quoniam pinguius est. Cuius rei indicium oleum facit, quod ex sale depromi potest. An etiam meatus maris minus congruant igni, ut qui crassiores sint, & eo magis quod salis ratio non deest. Vt igitur quod siccum est, minus extinguere, quā quod humidū potest, ita etiam quod amplius siccum est, idem ex ratione urentius esse debet, & alterum magis altero: quo enim siccius, eo calidius est: mari autem istac ambo inesse plenius palām est.

14 Quam ob causam demersi in mare plus temporis ualeant tolerare, quā in fluuio? An quia fluuialis humor tenuior, subiens igitur copiosius strangulat.

15 Cur mare perspectius & dilucidius est q̄ aqua potu idonea, cū crassius sit? dulcis enim falsa tenuior est. An tenuitas causa nō est cur mare dilucidius sit, sed directi meatus id faciūt, quos tū plurimos, tum amplissimos cōtinet: ergo illa potu idonea spissa ex tenuitate suarū partiū est, falsa ampliorib; interstitijs inanit. An quia mare purius et syncerius est: terra em nulla in eo permanet: arena suo pōdere delapsa, in
(imūm subsidet.

- At humor dulcis mistus cum terra est, quæ interueniens facit ut citò perturbetur.
- 16 Quam ob causam mane aura frigida de mari nõ spirat, de fluminibus spirat? An quoniã mare locis patulis spatiosisq; dilatat, flumina angustissimis cõcluduntur. Aura igitur maris per multa uastaq; spatia dispalata redditur imbecillis: fluminum autẽ uniuersa extinguit, itaque amplius ualet, & frigidiuscula meritò occurrere potest. An causa non in eo est, sed ut flumina sua natura frigida sunt, sic mare nec frigidum neque calidũ est: aura autẽ omnisq; respiratio, humore uel calecente uel frigescente excuti solet. Vtrũ enim ex his fuerit, humor aerefcit, quo aerefcente, aer qui inde ortus spirat, aura est: qui si à frigidis proficiscitur, frigidus meritò spirat: si à ualde calidis, cito refrigerat. Fluuios igitur frigidos cõperire omnes possumus: mare autem neq; frigidum, neq; calidum ualde est: itaq; nec frigidum esse id potest quod ex eo respirat, cum scilicet mare frigidum ipsum non sit, nec citò refrigeratur, quia calidum ualde non est.
- 17 Cur fluctus altioris pelagi tardius desistat, quàm breuioris? An quia res omnis serius ex motione multa, quàm pauca requiescit: æstus autem magni pelagi amplior quàm parui est, ergo nihil temerè agitur, si tardius quietatur.
- 18 Cur aqua salsa frigida bibi non potest, calida refrigerata ue postquam calfacta est, melius potest? An propterea, quod de contrario in contrarium res quæq; mutari solita est. Aqua autẽ salsa dulci opposita est, & cum calefcit, portio salis decoquitur, cum refrigeratur, in imum defertur & subsidet.
- 19 Cur aquæ posita propter mare, dulces magna ex parte, non salæ comperiantur? An quia percolatæ potu aptiores redduntur: percolari autem id melius potest, quod mari propius situm est.
- 20 Cur aqua salsa profluere nequeat? An quia stabile quod graue est. Salsa autem aqua grauis est, quapropter calidæ tantummodo ex falsis profluere possunt: habent enim sibi leuitatem quæ pondus falsuginis superat: calidum nanque leuius est. Adde quod aquæ profluentes per terram nimirũ percolari queunt: itaq; quantum crassius & grauius est, id assidue magis magisque defertur & subsidet, quantum leuius atque syncerius id seuocatur & profluit. Vt enim falsum graue, ita dulce leue est: atque ita efficitur ut sint dulces quæ profluunt. Hæc eadem causa est, & cur aqua salsa cum mouetur mutaturq; dulcior fiat: leuior enim per motum atq; syncerior redditur.
- 21 Cur si quis in Affrica propter mare infoderit, aquã principio dulcem, post breui falsam eandem cõperiet, cum cæteris in locis minus id ipsum eueniat? An prima loci illius aqua concocta sub terra est, quæ cum diutius manserit, falsior à mari transmissio efficitur, ut quæ nuper constiterit: cæteris autem locis aqua uel nulla est, uel plurima nulla prohibente siccitate est.
- 22 Cur sal eliquari ocyus aqua salsa quàm dulci possit? An quod eliquari non aliud est, nisi ab humore calore ue subeunte resolui & dirimi ita ut liquidũ sit: eliquare autem nequeunt quæ uel subire omnino non possunt, uel quæ ita subeunt ut tangere nequeant. Vix illa uero eliquant quæ facile transmeant: cõtrà celerrime dirimunt, quæ per uim se intrudunt. Subire autem nequeunt, quæ amplis admodum partibus constant, quippe quæ meatus rei subeundæ excedant: cõtrà quæ minutioribus cõstant, transeunt sine tactione. Atqui ut dulcis aqua tenuior, ita salsa crassior est: ergo altera sua tenuitate facile penetras uix liquefacit, altera subit quidem, sed minus propter suarum partium magnitudinẽ: itaque cogere & proinde dirimere celerius potest.
- 23 Cur aqua minus candeat si moueatur: quod uel maris æstu inspici potest. Vnde Homerus, flatu oriente, inquit, & flatu nigrescit pontus eodem. An duabus de causis: nam si ex propinquo cõtuimur, causa est, quod uisio magis transmeat aqua manente

- manente quàm mouente: eripitur nanq; trames omnis directus cum mouet. Candidum autem id esse uidetur, quod perspectum atq; perlucidum est: per quod enim uisus transire nequeat, id atrum esse affirmant: quamobrè aerè quoq; nigrum è longinquo, candidum ex propinquo uidemus: & maris, ut quod propè adest, candidum: ita quod procul, cæruleum & nigrum: sed si è longinquo spectatur, causa est motus quidam, quo aspectus mouetur, cum se ad elongatiora deducit. Quinetiam cum aqua quiescit, aspectus uniuersus in lucè reflectitur: qd fieri nequit, cum illa mouet.
- 14 Cur fluctus præalti pelagi nequeant superfringi, quemadmodum parui? An quoniã aqua parua distrahi ab aere magis potest quàm multa, propterea percussa facilius frangitur. At qui in alto multa, in breui pauca est, quæ in fluctus cõpellitur.
- 25 Cur loca austrum uersum spectantia aquas continent saliores? An propterea quod mare in terram sub austro interrumpit, dulces cum salis miscentur.
- 26 Cur aqua salsa uino dulci magis quàm austero supernatat? Vtrum quod dulce plus terræ continet, sicuti uua passa. An quia grauius & lentius dulce est, itaq; minus miscetur, immistumq; residet atq; innatat.
- 27 Sed cur omnino possit innatare cum terrena sit? nanq; delatio huius deorsum est. Vtrum propter calorem modo salis: excremento nanq; per summa erumpenti res similis est. An alia causa sit: nam si non propterea ita fiet, uel dulci innatare minus incredibile erit: calidissimum enim est.
- 28 Cur fluctus antè interdum ueniant quàm uenti? An ea de causa, qua etiam postea desistunt. Primus etenim flatus prius quasi languescit quàm fluctus ille impulsus: deuenit autem in terram, non ea unda quæ prima impulsæ est, sed id uice pari subinde impellitur, quod proximum deinceps exceperit.
- 29 Cur littora fluctuosiora solida sæpe efficiantur, aded ut planè pauimentata uideantur: & ut solida sunt, quæ frequentia fluctuum concalluerunt, ita pars remotior soluta sit admodum & cedens? An propterea quod fluctus arenam non minutissimam, sed maiusculam procul eijcit, ut & manus non quod minimum est, id maxime longe iacere potest. Tum etiam cum permulta & uaria promiscuè conquantur uersenturq;, pars minimorum interlapsa spissat, atq; consolidat: mox fluctus residens motio nihil propterea protrudit, sed opprimit, pauimentatq;: ergo quod exigua procul exilire non queunt, incidit ut ex paruulis moles coagmentet, quæ quoniam motu frequenti agitata est, continua redditur, arena scilicet interlapsante prætenui, dum compages contentione perpetua consistat, cum fluctu ultimo pauimentatur, & humor leniter, sensimq; irrorans conglutinet. At pars seposita orè arida, disgregatur & finditur: lapillis etiam constat maiusculis, minusq; complanata est.
- 30 Cur superius mare salius & calidius sit quàm inferius: & puteis quoq; potu idoneis pars superna salior sit quàm ima? quanquam esse è contrario debuit: grauius enim quod salsum est. An quia sol & aer partem humorum leuissimam assidue detrahunt: dulcissimum autem quod leuissimum est, potissimumq; de propioribus locis hauriunt. Et maris igitur & aquarum dulcium summa, uis solis exercet: itaq; salius id esse necesse est, quod his residuum extat, unde humor dulcis exactus est, quàm unde nihil uel minus abijt: propterea calidior quoque pars eadem superior est: salsum enim quàm dulce calidius est. Quapropter quibusdam ex ijs qui à disciplina Heracliti sunt, placet, ut dulci ex aqua siccata, concretæq;, lapides terræq; creentur: mare autem sit, unde sol exhalationes eliciat.
- 31 Cur maris pars terræ proxima dulcior est? An quia frequentius mouetur: salsum autem humor cum mouetur dulcior redditur. An quoniam aqua in profundo salior est: minus autem alta, quæ proxime terram est. Quamobrem quæ statim à terra præcipiti altitudine descendit, salsa est: nec dulcedinis tantundem reddere

- potest, cuius rei causa est, quod falsa suo pondere in imum potius deferatur.
- 32 Cur mare solum omnium aquarū deuri potest? Non enim pluuia, non fluuialis, non aliqua potu idonea. Vtrum quia multum continet terræ, quod salis argumento ipsius constat? An quoniam pinguiusculū est, quod oleum demonstrat, quod in sale resudetur.
- 33 Cur lacus arenam uel nullam faciat, uel minus quàm mare, & fluuius? An quia saxa in mari consistunt, & terra deusta maxime est, arena autem saxum in parua minimaq; perfractū est, quod ictu fluctuū frangitur. At in lacum saxa non æque cōsistunt pura synceraq;, neque frangi itidem possunt, eo quod fluctus non pari modo excitantur. Sed in fluuijs cōfici arenam potius dixerim, quoniam terram hi detrahunt, saxaq; suo fractu perfrangunt.
- 34 Quam ob causam cum lacus uel diminutus uel exiccatus est, frumentū in campo acrius gelu deuritur? Vtrum quod humor lacus aerem suo uapore tepescit, ut minus atque imbecillius cōgelascit, quàm locis palustribus & cauis. An de terra, ut uulgò dicitur, frigus incipiat, & subeat sensim. Lacu igitur absumpto, frigus per terræ spatia ampliora plenus inuadens gelu instringit, deuritq; amplius. Locis autem cauis atque palustribus frigora de imis aspirant, quod etiam uulgò creditur: & quanquā terra caleat tempore hyberno, tamen quia humida est, calor per summa insidens, refrigerat & perit. Humor enim nec adeò procul est ut refrigerari caloris interioris beneficio nequeat: nec adeò paucus, ut nihil madeat: madet enim terra ubertim. Fit igitur eo ipso cōgelascente, ut quasi super glaciem & ambuletur & habitetur.
- 35 Cur mare simul salsum & amarum est? An plures esse in mari sapes nil prohibeat, quippe cum genus salsum amaro cōiungi, esseq; simul latissime pateat.
- 36 Cur lapides & testæ in mari rotunda reddant? An quia extrema cōpari ademptu circumfracta, in rotundam se colligunt speciem: hæc enim sola simili extremo clauditur, mare autem quoquo uersus agitando pariter circum undique frangit, atque obtundit.
- 37 Quam obrē nonnusquā si quis circa mare infodiat, aqua dulcis principio emanet, post uero salsa efficiatur? An propterea quod mare ipsum dulcē illum humorem sub terra transmittit percolatq;, meritò principio dulcis est: leuior enim dulcis, quàm salus est, itaque prior occurrit: & mare dulcis aliquid humoris in se habet, quod terræ permistum facilius innatare potest. Salsum uero, quoniam & grauius est, & aptius, ad secandū in imum defertur. Siue igitur ita est, siue per uenas ex cōtinente in mare dulcis profluat humor, non immeritò per maris summa extare possit, quā se cum eo cōmittat: ergo meatibus postea patefactis humor salus copix suæ ratione uincendo, salisugine totam afficit aquā. Accidit enim, ut superis obseptis meatibus, cōfluuium salis humoris iter aliud faciat, contraq; patefactis totum istuc perferatur, quomodo in corporis uenis fieri nouimus.
- 38 Cur mare, cum grauius quàm aqua potu idonea sit, clarius atque perspectius est? Vtrum quia pinguius est: nam si oleum affusum efficere potest, ut melius per aquam incernere sit, meritò cum ipsum mare in se pinguis aliquid habeat perspectius & dilucidius sit: ipsum enim oleū aqua leuius est, quamuis non perspectius. An mare nō perspectius est, sed esse tale uidetur: quippe cum aqua dulcis, aut fontis, aut fluminis sit, fons suam aquam non sine terra emittit, ut purissima esse nequeat, flumen tum terram, tum fecem detrahat. Causa igitur hæc sit, cur dulcis minus perlucida appareant.
- 39 Qua de causa qui mari natant, uentre salubriter euacuant: haud enim quia laborant: nam qui curriculo eunt, uehementius elaborant, sed tamen non ita euacuantur. An non omnis labor id faciat, sed solus qui nullā dat causam tabescendi intestinorū

intestinatorum: maris autem mora uel omnino edaciorum, & uentris inanitate adustiorum hominem reddi uidemus: est etenim uapor maris calidus & ficcus.

- 40 Cur lacus Pasa, qui potu idoneus est, lauat simul & purgat uestimenta: humor enim dulcis lauare potest, amarus purgare atq; abstergere, quæ quidem haberi simul non possunt. An nullus humor uestimēta suo amarore possit purgare, sed leniore tantummodo: quamobrē trunculi, & quæcunq; mucosa, uim absterforiam obtinent. Igitur & amara quæ feruē lentescunt, purgare queunt, cætera nequeunt. In hoc autem lacu accidit, ut nitrosæ uirtutis amarū totum deustum sit, pingue & lentum remaneat. Hoc igitur abstergit & purgat, lauat autem suo dulci humore.
- 41 Cur maris undabundi quod desistit, albicat: quod prouoluit, nigricat? An quia quod minus cernimus, nigrius id esse uidetur: minus autem cernimus quod mouetur, quàm quod quiescit. An quoniā cædet, quod transpicitur: nigrescit, quod aspectu peruium non est: minus autem id transpicitur, quod mouetur.

EORVM QVAE AD AQVAS CALIDAS PERTINENT,
Sectio uigesimaquarta, cuius quæstiones XIX.

VR aqua perfusi calida, minus calorem percipimus, cum peruncti oleo fumus: An propter corporis leuitatē facile aqua dilabitur, minusq; immoratur, quàm ut calor subire ualeat.

- 2 Cur puteorum aquæ tepidæ à meridie æstate reddant? An quia tunc frigiditate aeris iam superata, calor plenè inualuerit: ante autem frigor calore soluitur & cessat. Non enim simul alter cessat, alter inualefcit, sed spatio temporis.
- 3 Cur aqua interdū facta calidior, quàm flamma, ligna deurere nequeat, flamma queat? An quia flamma pretenuis est, spiritusq; ex ea proficiscēs partibus tenuissimis constat: aqua profecto crassiuscula est, itaque subire non potest. At uero flamma, carbonumq; ignitamentum suam ob tenuitatē facile subeunt, atq; resoluunt.
- 4 Cur aqua feruens liquefacere nequeat, uenter queat? Vtrum uentris calor sua tenuitate subire potest, aqua sua crassitudine nequit. An quod cætera quoq; liquefieri humor prohibet. Nulla enim res est, quæ inter humorem dilabi, & tabescere possit. At in uentre humore in uesicam secluso, facultas resoluēdi acquiritur.
- 5 Cur fundus uasorū non urit, quæ aquam feruentissimam cōtinent, sed plerique fundo sustinentes deportant: aqua uero ipsa exempta urere potest? An eo quod calor in fundum uasis contractus, extingui ab aqua potest. Quo fit etiam, ut eliqua rires nequeat, eliquabilis si quid humoris admittatur.
- 6 Cur aqua non perinde hyberno tempore ut æstiuo efferueat, non solum parī concalfacta igni, sed etiam pleniori, & tantundē calens, atq; etiam uehementius? An propterea quod aquæ efferuentia bullarum elatio est: aqua igitur ipsa non minus hyeme, quàm æstate calefieri potest: sed bullas efferri frigus ambientis aeris prohibet, itaque minores, paucioresq; consistunt: at æstate contra omnino est. Ille autem efferuendi æstus non nisi frequentia, magnitudinēq; spumæ exultat.
- 7 Cur calida aqua rugare potest, ignis qui tam calidus est, non potest? An quia ignis spiritum agit, ut tumefacere ualeat: circum enim cutis obtenditur: ruga autem cutis, contractiuncula est.
- 8 Cur fundi uasorū, quibus calfacimus aquam, tandiu calidiores sunt, dum aqua ipsa frigidiuscula est? An quoniam aqua adhuc frigida calor concludatur circum, obsistatq; intus, cum ei exitus omnis denegetur. At uero aqua cōcalfacta, quod nihil præterea calor arceat, sed libere respiret, diminuaturq; fundus frigidior reddit, non secus ac balneq; has enim hyeme q; æstate calidiores experimur, quoniā calor hyberno potius q; æstiuo tempore aeris circumfundentis frigore intercluditur.

- 9 *ἐκπύε φλάξ, more bullarum exilit.* Cur aqua feruens nunquam expallat; fresum omne, atq; lenticula solida expandantur: quanquam his leuior aqua est: leuius autem procul proijci facilius potest. Quinetiam argentum cum decoquitur, idem hoc facit. Itaq; qui in officinis argentarijs defecandi funguntur officio, argenti reliquias colligunt lucro. An quia expansionem calor agit euaporando, cogendoq; ea quę suo naturali impetu obstant. Aqua igitur quoniam leuis & prætenuis est, nihil per uim reiicit: itaq; nimius calor colligi non potest, sed ante quàm cōtrahatur, reprimitur omne, atq; excutitur, quod subinde accessit. At uero quæ corpulentiora sunt, ut polenta, ut argentū, hæc ut per sui corporis grauitatem arcent, repelluntq;, ita ui per renixum erumpunt, ut calor quā uicerit, exiliat uehemens. Facit enim corpulentie spissitas ne transeat, sed arceatur, dum ictu caloris superfluentis extrusus sit atque eiaculatus. Fit ergo ictus non impulsus, utpote cum calor inferius sursum uersus efferatur celeriter.
- 10 Qua de causa quæ parum temporis calido in humore maduere, tument: quæ multum, hæc collabuntur & rugant: An quoniam calor, ut ex cōcretis humorem elicit, ita ex humore spiritum creat, densa q; omnia laxat. Principio igitur concreta tepesciens, facit humidiora, cum spiritum ex humidis ducens diffundit, & tumefacit. Cumq; amplius calfacit, partem summam elaxat, ut uapor inde respiret: humorq; exiccatus facit, ut moles cōcidat: qua collapsa, cutis omnium summa rugatur: quo autem magis contractione inæquali flaccescunt, eo rugosa multiplici asperitate efficiuntur.
- 11 Cur aquis calidis potius quàm frigidis lapides concrecant atque coagmententur: Vtrum quod lapis defectu humoris cōsistit, caloreq; potius quàm frigore humor deficit, & lapidescit calore: ut etiam Empedocles, Lapides, inquit, & saxa feruentiū aquarū opera cōficit. An non solum calor elapidat, sed frigor etiam humorem nimio gelu absumendo indurat, facitq; lapidem. Quod nimium frigus ita agit, simpliciter quoq; ita agi posse certum est.
- 12 Cur si inter aquam pedem quis teneat calidam, pede quiescente aquam minus calidam sentiat, mouente calidiorem: An idem quod uel in toto corpore accidat. Si quis enim curriculo it, aerem qui subinde obuiā fuerit sentit frigidiorē, eoq; magis, quo cursum agit prolixiorē.
- 13 Cur amplius in sole res calidę, quàm in umbra refrigerantur: Vtrum quia minor calor à maiori absumitur. An quod in umbra frigor circumfundens, calorem interiorē reprimit, nec effluere sinit: quod idem moribundis aqua offusa frigida aduehit, quippe quæ calorem concludat & arceat, ne foras se promat. Deniq; per hyemem omnibus accidit, calidiorem suam esse partem interiorē. At in sole ui nulla arcente calor effluit, atq; ocyus euanescit.
- 14 Cur aqua minus salubris balneo sit, quam sol tepescerit: Vtrum quia corpori adhuc insidens refrigeratur, horroremq; mouet. An est etiam istud: ueruntamen & si quis ea sæpe utat, ualetudini fiat obnoxius. Res enim calida, omnino uim coquendi, siccandi q; obtinet: frigida compescere, atq; contrahere potest. Itaq; utraq; aliquid boni affert: quapropter aqua & frigida & calida ex igne balneum præstat commodum. At quæ sub sole tepuerit, ob sui caloris imbecillitatem, præbere illorum neutrum habet, sed humificat tantum perinde ac luna.
- 15 Cur aqua sole calfacta parum salubris sit: An quia rigorem aduehit, ubi refrigeratum est.
- 16 Cur aqua Magnesiæ & Artanæ feruidæ satis sint potu idoneæ: An quoniam aquæ copia dulcis ad profluentē calida sese applicat, eo tum modo, ut salugo tollatur, & calor eduret.
- 17 Cur aquæ Magnesiæ feruidæ feruere quidē aliquando desierunt, falsæ tamen nihilo esse desierunt: An quod aquæ copia frigida aliunde fusa in fontes feruidos calorem

calorem omnem extinxit. Itaque terra tametsi salsa persistere potuit, calida tamen esse propter aquae adiunctae copiam non potuit. Proximum igitur id accidit aquae, quam per cinerem transmissam colamus; haec enim transmissa per calidum cinerem, nec ipsa suum frigorem amittit, & cinerem frigidum reddit; salsa tamen, amaraque per cinerem est. Sed cum aqua quae frigida accesserat, alienigena esset, calor uernaculus terrae frigorem illum pauciore uice uersa potuit: atque ita suum calorem aquae receperunt.

18 Cur aquae feruidae salae magna ex parte proueniant? An quod pleraque omnes per terram aluminosam percolantur: quod odore earum constat; exustorum autem omnium cinis falsus est, sulfurque redolet; quapropter feruida omnia modo fulminis urunt, & quidem plura fulminis tactu calida extiterunt.

19 Cur calidae balneae sacrae habeantur? An propterea quod sulfure atque fulmine, rebus ingenue sacris proueniant.

EORVM QVAE AD AEREM PERTINENT,
Sectio uigesima quinta, cuius quaestiones XXII.

1 VR membra corporis nostri in utribus obtenta inflatis doleant? Vtrum propter pressuram aeris. Vt enim extrinsecus utrem prementi aer non cedit, sed repellit; sic etiam quae intus tenent, aer comprimunt, atque affligunt. An quia per uim aer retinetur, stipaturque, foras uersus suapte natura undique impetens; nimirum ad id corpus enititur, quod medium continet.

2 Cur paludibus iuxta fluuios positae fieri soleant, qui bomugi appellantur, quos tauros numinis religiosos fabulae narrant? est id sane fremitus mugitui tauri adeo similis, ut qui uoces audiunt, non secus afficiantur, quam si taurum senserint mugientem. An cum aut fluuij in paludes se fundunt, aut paludes restagnant, & uel à mari offensae retorquentur, uel flatum uniuersum emittunt, tum fremitus ille excitatur. Causa uero quod terrae caernae infodiuntur, in quas aqua interruptens, quoniam fluctus in eiusmodi redundatione mouetur, aerem per angustias, ceu si quis in amphoram inanem strepitum per osculum mouerit, mugimento similis sonus exultabit; mugitus etenim bobus per id ipsum figurae genus profertur. Multas autem, mirasque uoces informare figurae caernarum uariae possunt; nam & amphorae fundum si quis detracto operculo uicissim modo intus attrahens, modo extra depellens perterat, sonum per intercapedinem tam ingenuum reddet, ut belluae pertimescant, & fugiant; quod pomariorum custodes emoliri consueuere.

3 Cur aer cum aquam tangit, non humescit? nihil enim de caeteris est, quod si tetigerit, humidum non reddatur. An ita eorum extrema coeunt, ut simul sine ullo interstitio sint, nec plano diuerso distinguantur. Igitur caetera quoniam grauiora sunt, subsidunt, itaque humorem sibi admittunt. Aer ut leuior nihilo inferius uergit, quam extremum limitet. Tangit ergo, quia nihil interiacet; remanet expers humoris, quia semper super aquam extat.

4 Cur nocte media & meridie maxime caelum soleat tranquillari? An quia uenti tranquillitas aeris statio & requies est, qui tum constare maxime assolet, cum aut uincit, aut uincitur; etenim quandiu pugnat, mouetur atque inquietatur. Vincit autem maxime nocte dimidiata, uincitur meridie; ut enim medio noctis sol remotissimus, sic meridie proximus est. Ad haec, flatus uel ortu solis, uel obitu incipit; cessat qui ortu coeperit, cum uictus est; qui uespera, cum parta uictoria desinit. Itaque fit ut alij meridie, alij noctis medio cessent.

5 Cur prima luce & iam mane frigus sit amplius quam nocte, cum sol à nobis

propius absit? An quoniam cum dies instat, ros cadit, atque pruina, quæ frigida sunt: ergo inspersis locis omnibus frigido humore, merito acrius refrigeratur.

6 Cur in Ponto intentius & æstus & frigora fiant? An aer regionis illius sua crassitudine nec hyeme tepescere, nec æstate refrigerari potest. An propter uarium solis cursum: recedit enim per hyemem, accedit per æstatem.

7 Cur noctu potius quam interdiu serenum sit? An quod & flatus & perturbationis causa solis uis est. Istæ enim motu accito quodam oriuntur. Calor igitur cause est, ob eamque rem cum is adest, quiescunt omnia, & sole abeunte magis quam ueniente, & quod dici solet: Nauibus hyberno uentos dat terra secundos,

Tunc mare fert sæuos; calidi sed mensibus anni, Terra dabit sæuos, Ponti ferret unda secundos. hoc sibi uult, quod ubi motus maximus est, ibi minime quicquam uel seruari, uel consistere potest; equabili nanque statu, uiribusque efficacioribus esse id debet quod consistendum, conseruandumque sit. Mare autem hybernis temporibus, terra æstiuus sæuire illum in modum solita est.

8 Quam ob causam humor pleno contentus in dolio, diffusus in utres, non solum cum utribus recipi ab eodem dolio possit, sed etiam locum relinquere, quo etiam plus humoris capiatur? An quoniam aer in humore inest, qui dum in dolio est, excerni propter dolij magnitudinem non potest: fit enim ut exprimi de maiori uel humor, uel spiritus difficilius possit: quemadmodum etiam de spongijs amplioribus minus exprimitur. At cum in parua digeritur, extrudi iam de utribus expeditius potest. Itaque dolium, & utres, & humorẽ etiam alium capit, magisque in uino id accidit, quia plus in uino aeris inest, quam in aqua. Huic sanè proximum, cineris & aquæ tantundem simul uas idem capere posse, quantum plurimum utriusque seorsum infusi capiat. Cineris enim complura caua & inania esse uidentur, quibus aqua sese insinuat, ut quæ tenuior sit: & constipat uero, spissatque arctissime, quoniam particulatim constipatio agitur. Densantur enim adductanturque omnia plenius, cum paulatim constipantur, quam cum uniuersa: quod cum ita fiat, cinis collabitur, & subsidet, simulque humorem in se per cauorum suorum opportunitatem admittit. At si cinis qui in aquam immittitur, calidus est, aquam dirimit, uertitque in aerem. Idem illud agetur etiam, si primum aqua infundatur, post cinis iniiciatur: unde aquam etiam ipsam caua quædam & hiantia in se continere putaueris. An non aqua cinerem sibi admittat, sed cinis aquam. Quod enim tenuius est, subire id posse congruum est. Constat itẽ experimento: cum enim cinis inspergitur, eodem reliqua aqua confluit, quo loco inspersum est. Cuius contrarium certe fieri debuit, si aqua cineris esset capiens. An si prius aqua uas ex toto impleuerit, nihil præterea capiet, sed addito quolibet effundetur. Sin autem ubi semel aliquid aquæ infusum est, cinis descenderit, iam tunc quod dixi eueniet: quippe cum cinis sit ipse, qui capere ualeat. Hæc eadem ratio est, cur foueæ terram exemptam recipere nequeant. Locus enim ab aere occupari uidetur: itaque fieri non posse, ut tantundem recipiatur.

9 Cur aer, qui luce crassior est, solida ualeat permeare, lux ipsa non ualeat? An quia lux per directum tantummodo fertur, ob eamque rem oculus, qui transpicere per rara non possit, ut per pumicem, quia meatus euariant, per uitrum facile possit, quia meatus positi è directo sunt. At aer impedimento nullo arcetur, quoniam qua transit, tendere è directo non soleat.

10 Cur aer per aquæ tactionem frigidus reddi possit, humidus non possit, etiam si quis in aqua uehementer inflarit, ut fluctus inde moueatur, & inundetur. Frigidum autem reddi constat, eo quod qui ex aquis aspirat, refrigerat? An frigidus esse, calidusue naturæ suæ habilitate potest, ut rei tactu immutetur, quam tetigit: humidus

humidus esse idcirco non potest, quia leuior est, neque ima humoris unquam sua ipse petit natura, sed summa semper, planumque attingit: & si deorsum cogatur, humor quoque feretur inferius, ita ut nunquam in profundum sese ire patiatur.

- 11 Cur aer bullis contentus, aut de imis aquæ ascendens, haud unquam madidus emergat? An quia humor non insidet, sed dilabitur; qui tamen continet bullas, uel minor est, quam humefacere ualeat.
- 12 Cur aer madere non possit, aqua autem queat, quippe quæ etiam translata in aerem madeat? An eadem causa sit, qua & lapis madere nequeat. Haud enim madendi omnibus uis data est, sed ijs tantum quæ lenta sunt & humida.
- 13 Cur utres inflati ualeant fluitare? An propterea, quod aer sursum effertur. Utres enim ut inanes deorsum feruntur: sic inflati supra ideo resident, quod ab aere sustentantur. Sed si aer eleuet, atque prohibeat quo minus deorsum ferantur, cur inflati grauiiores efficiantur? & qui fieri potest, ut cum grauior sit, emineat: cum leuior, deferatur?
- 14 Cur aer non sursum feratur? Nam si ex motu caloris spiritus excitari debeat, ignisque sublimia petere natus sit, spiritus eodem currere debuit. Siquidem mouens illud sursum uersus impellit, quodque mouetur, eodem ferri aptissimum est. Hunc enim tramite ferri obliquo latissime patet.
- 15 Cur aurora frigidior, quam uespera est? An quoniam altera noctis medio prior est, altera meridiei. Est autem, ut diei medium calidissimum, quia soli proximum est: sic noctis medium frigidissimum, quia remotissimum.
- 16 Cur temporis feruidi noctes molestiores, quam dies sunt? An quia flatus omnes tunc consulescunt; anniuersarij nanque illi & præuij minus nocte, quam interdiu spirant.
- 17 Cur incorrupta durare possint, quæ utribus continentur inflatis, aut uasis bene opertis? An quia putrent omnia, cum mouentur; immotaque omnia sunt, quæ plena: istæ autem plena.
- 18 Quam ob causam aere sudo apertoque frigus fit acrius, quam nubilo, cum stellæ sint calidæ, & cælum? An quia nihil tunc est quod uaporem arcere, continereque ualeat, sed diffundatur necesse est: at cælo nubilo arcetur, & aquilone magis quam austro, eadem illa de causa: auster enim nubes colligit, aquilo dispellit: & quidem aquilone magis quam austro euaporari uidemus, & hyeme potius quam æstate, aut propter dissimilitudinem, aut quia uapor non nisi refrigerato humore calido depromi potest.
- 19 Cur minus, quam plus aeris calidius sit, cum angusta omnia sint calidiora? An quia magis mouetur, qui pluris est: motus autem frigorem acciere potest: cuius indicium, quod calida cum mouentur, refrigerantur.
- 20 Cur aqua & terra putreant, aer & ignis non putreant? An quoniam omne quod putret calidissimum fiat necesse est: igne autem calidius nihil est. An quia refrigerari prius oportet, quod putredinem concepturum est: ignis autem calidissimus semper est, aer uero igne refertus est: nihil autem putret, cum calidum est, sed refrigeretur antè oportet, quam putreat. At aqua & terra uicissim modo calida, modo frigida effici possunt.
- 21 Cur cælum nubilum tepidius sit quam apertum, & placidum? Vtrum ut ueteres autores dixerunt, quia stellæ frigidæ sint. An id absurdum admodum est, sed quia cælo sereno uapor extrinigi melius potest: indicium, quod uento silente ros & pruina consistunt. Cum igitur serenum est, calor difflatur, quo humor

PROBLEMATVM ARISTOTELIS

eruitur, atque effertur, itaque aer frigidior fit: qua de causa humor à calore demissus irrorat: at cum nubilum est, arcetur, & constat: quocirca nec ros, nec pruina contrahi potest, cum nubilum est: ergo calor ad terram remanens, facit ut tepor amplior esse possit.

- 22 Cur altis aedibus aer soleat uentilari, reciprocariq; praesertim cum tempus quietum est? An quod aer praelaxo quodam contextu, & hiatu lento est: ergo cum hic extrinsecus introire inceperit, cedit & contrahitur aer, quem domus continet: quo collapsio adductoq; inanius redditur, qui foris est, & spatia multo laxiora capescit: quae in spatia aer domesticus relabatur, ferturq; expedite eodem, quoniam & ipse pendeat, & natura inanis reniti nequeat: quod cum per multa eius membra eueniat, proximus hunc aer sectatur adductus propulsione primoris. Tum eo large foras iam profluente, locus internus inanis redditur & uacuis, externus contra repletur, spissescitq; ac deinde in hunc modum reciproco fluxu actitatur.

Vicesima quinta problematum sectionis finis.

eorvm quae ad ventos pertinent,
Sectio XXVI, cuius quaestiones LXIII.

VR uentus caecias solus ex omnium uentorum numero, nubes ducere ad se possit? Vtrum quod uentus aduersus reflat eodem tempore. An quoniam de locis eminentioribus spirat: sunt enim partes, quae ad solem orientem uergunt eminentiores, quam quae ad occasum: indicium maris occidui magnitudo facit, & latitudo. Quod cum desuper in aduersum spiret, lineam sua delatione ista terram uersus conuexam agit, regionemq; inuadens, ut dixi occidentem, nubesq; per lineae suae figuram contrahens, ad se suo inde reflexu eas uocat, atque impellit: quod solus hic propterea facit, quia caeteris loca uel aeditiora sunt, uel submissiora, quae uersus, ut aut de imo, aut è directo flatus feratur deuexus, terram uersus necessum sit, ita ut ad postremum reflexus effici nullus queat, eo quod flatus non ad terram subditam aeris amplitudini finem protrahendi faciat, nec ubi aer cogi in nubes possit. Subsolanus ac caeteri minus caui, quoniam humidi non sunt, nubes non cogunt: itaque uel nullatenus, uel minus id ipsum facere possunt.

- 2 Cur aquilones anniuersarij fiant, austri non fiant? An austri quoque fieri possunt, sed continui, quia initium austri longe à nobis est, aquilonis in uicino est, quippe cum sub aquilone habitemus. Item aquilones anniuersarij tranquillo aere spirant, quippe qui per aestatem moueri soleant: austri uere oriuntur, cum aer minus quiescit: addo etiam quod auster humidus est, humido autem superior locus alienus. Quamobrem humores qui eo in loco consistunt, cito resoluntur, & euanescent: & cum humores erratici uagabundiq; sint, accidit ut aer quoq; eodem ducatur, quo humores ipsi uarie dilabantur. Qui cum non loco eodem agitur, efficit porro ut flatus diuersi orientur: flatus enim non nisi motus aeris est.

- 3 Cur auster post pruina spirare soleat? An quia pruina nisi facta decoctione haud unquam consistere potest: mutatio autem post concoctionem purgationemq; fieri in contrarium solet: aquiloni autem contrarius auster est.

Hac

Hæc eadem causa est, cur post niuem auster spiret: omnino enim & nix, & grando, & imber, & omnis id genus purgatio concoctionis indicium est. Unde fit etiam, ut post imbres, cæterasque eiusdem generis tempestates, flatus desistant & consternentur.

4 Cur procellæ, hoc est uenti, qui excussi nubibus sæuiunt, imbre superueniente ocys cessant? An quoniam aqua expressa uentres nubium confident, unde flatus origo est.

5 Cur non ijdem uenti imbrem ubique afferant? An quia non ijdem montibus ubique occurrunt, sed alijs partes aliæ sunt obiectæ. Nubes enim ibi magis consistunt, ubi uentus uix quasi loca ardua superans depellere præterea nequit: cum autem consistant, premuntur, rumpuntur, imbremque demittunt.

6 Quam ob causam cælum purum & placidum, serenum indicat, tempus turbulentum hyemem prænunciat? An propterea, quod hyems aere consistente, spissescenteque fieri solet: ergo cum sol euincit, discernit, illustratque aerem: cum euincitur nubibus, obfuscat atque incrassat. Quod si constitutio ualida, hyems continuo luce prima erumpit: sed si imbecillior sit, nec tamen ex toto succumbens, occasum uersus depellitur, quod consistit, ac inibi manet, eo quod aer terre proximus hyeme instante crassissimus est: et mox reliquus quoque consistit, quoniam in initium, firmamentumque obtinet stabilitatis, quod suscipere, atque colligere possit, quantum subinde accesserit. Vt enim in acie conuersa in fugam uno resistente, cæteri quoque omnes insistant: sic in aeris ratione fieri solitum est. Quam obrem cito, imò repente interdum fit, ut cælum nubilum reddatur. Cum igitur occasus est perturbatus, constitutionem minime uictam esse à sole diu pugnantem firmissime indicatur: itaque plus item posse consistere consentaneum est. Et quidem minus timendum, cum hyeme prægressa, quam cum post serenum id accidit: quippe cum illa ratione ueluti reliquias quasdam restare, ac initium consistendi oriri uideatur.

καθαράαι δὲ οὐρανός, cælum purum, uel serenum purum, id est, occasus purus. καὶ μετέωρον, hyemem, tempestates.

7 Quid est quod flatus moueat tropeos, id est, quos uersarios aut reciprocos appellamus? An eadem ratio est, qua euripi mari reciprocante agitantur: nam & mare, & aer eatenus fertur, quatenus profluere licet. Deinde cum obice quadam amplius prograssandi licentia his tollitur, qui terra pergunt ob eam scilicet rem, quod fixæ motionis, delationisque primordia parum habeant ualida, tunc reciprocantur, & redeunt.

8 Cur ijdem illi tropæi de mari spirare soleant? Vtrum quia mare uicinum est? An quia tropæus apogææ, id est, flatui abterraneo contrarius est. Versarius enim tanquam reuersio abterranei est: quippe cum abterraneus flatus ex terra in mare profluens sit, cuius reciprocatio uersarius est: itaque de mari terram uersus spirare necessum est. An uenire inde putandum, quoniam aer collectus in mari est, qui illo fluxerat. Sed ratio cur nec in terram consistat, & reflectatur, cum profluit, quod mare in cauo est. Aer autem modo aquæ ad id fluit, quod cauissimum est.

9 Cur dici solet, Tertia lux nunquam nocturno aquilone laborat? An quod flatus septentrionis imbecilli sunt, cum nocte spirare incipiunt: argumentum enim non multum aeris esse motum, quod eo tempore spirare exorsus est, quo caloris exiguum est: exiguum nanque calor, exiguum aeris mouet: atqui flatus minimi omnes intra triduum finiuntur: ergo nec is diuturnior esse debet.

10 Cur aquilo crebrius quam auster spirat? An quoniam aquilo parti orbis terrarum habitatae uicinus est, idcirco latere non potest. Simul enim ex sui

temporis breuitate & spirat, & adest: at auster quia è longinquo admodum, nisi uehemens sit, uenire non potest.

- 11 Cur auster minus hybernis noctibus quàm diebus spirat? An est quidem sol noctis etiã tempore australi regioni propinquus, & noctes ibi tepidiores quàm dies aquilonem uersus: itaque aeris multum mouetur, & nihilo minus quàm interdiu. Sed calor dierum uehementior omnem absumendo humorem, efficit ut minus spiraretur.
- 12 Cur auster canicula oriente moueatur, idèq; lege naturæ certissima fieri soleat? An propterea, quod regio inferior orbis sole scilicet remoto minus calida est: itaque uapor inde large emigrat, & multi profectò austri spirarent, nisi anniuerfarij prohiberent.
- 13 An omnibus astris tum orientibus, tum occidentibus, aer soleat commutari, sed cane præcipue: quod quidem flatibus latissime constat, qui eius ortu, & post ortum sequuntur. Quod cum æstus tunc uigeant, spiritus calidissimos per idem tempus oriri congruum est. Auster autem calidus est, & cum ex contrarijs in contrarium maxime commutari solitum sit, ortumq; canis præuij nuncupati antecedant, qui aquilones sunt, meritò post eum auster spirat: quandoquidem assignari necesse est, idèq; austris fieri orientibus: huic autem uerbo cum assignari dicimus, subiecta notio est aerem insigniter commutari: & quidem mutari flatuum omnia genera in uentos aduersos, aut dextros solent. Quod cum aquilo non transeat in latus dextrum, reliquum est ut in aduersum, hoc est, ut in austrum transeat. Quinetiam dies post brumam quintusdecimus, austrum præ se fert, eo quod bruma initiũ quoddã est, moueturq; à sole is potissimum aer qui brumæ uicinus est: solè autem tunc ad austrum uergere certũ est. Ut igitur cum ortum perreptat, flatus excitat subsolanus: ita cum meridiem adit, austros euocat: nec tamen statim à bruma id facit, quoniam breuissimas tunc agit distantias, sed quintodecimo, quia tempus id modicè se habeat ad primam discessus sensationem. Totum enim id tempus pars conspicua est.
- 14 Qua de causa orionis exortu dies maxime uariant, flatusq; importuni moueantur? An quoniam in mutatione uaria maxime omnia sunt, quæ non uno certoq; tempore, motiue describuntur: atqui oritur orion ineunte autumno, occidit hyeme: ergo quia non uno tempore constat, sed alio incipit, alio cessat, flatus etiam inconstantes esse necesse est, utpote cum ancipiti conditione proueniant, quos sibi tempus utrunque sortitum est. Et quidem difficilem esse orionem & cum oritur, & cum occidit, ex temporis uarietate recte affirmant: turbulentum enim, atque inæquabilem esse necessum est.
- 15 Cur aquilo nocte exorsus die tertia cessat? Vtrum quia ex paruo, imbecilliq; initio prodit: tertius autem dies decretorius est. An quoniam uniuersus modo ἐκ νεφελῶν, id est, procellarum, & nubibus excussorum flatuum funditur, idcirco compendiò cessat.
- 16 Cur plurimi aquilones spirant? An quoniam pars orbis terræ habitata septentrionibus subdita, est eminentior, & extra solstitium posita, & niuis plena, quæ nix montibus nonnullis nunquam deest. Cum igitur concreti humores tabescunt, flatus magna ex parte oriuntur: is autem aquilo est, qui à septentrionibus mittitur.
- 17 Cur austri hyeme, atq; ineunte uere, atq; autumno cessante spirare soleant, undabundiq; sint, & contortuosi, atq; Africa non minus frigidi, quàm regioni nostrati aquilones? An propterea, quod sole propinquo spiritũ moueri necesse est:

est: sol autem per hyemem austrum uersus perfertur, & ineunte uere, desinenteq; autumnus iam calfacere incipit: aestate contra septentriones petit, & loca relinquit meridiana. Calidus autem propterea est, quia spiritus aer Africae miscetur, qui calidus est: hinc etiam in mare corrumpens ingentes excitat fluctus, facitq; australem astatem.

- 18 Cur auster foetidi halitus causae sit? An quoniam humida & calida corpora reddit, quae maxime putredini opportuna sunt.
- 19 Cur auster profectus ex mari commodus ijs sit, quorum stirpes terra continentur? Nam & Thrasio campo terrae Atticae auster de mari occurrit. An quoniam refrigeratus accedit: rubigo autem per humorem calidum, alienumq; consistere solet.
- 20 Cur uentus magna ex parte ante lunae defectus excitetur initio noctis, cum defectus medio incipit noctis, medio uero cum mane? An quoniam calor lunae propterea hebetatur, quia cursus iam proxime est, quod defectus exultet. Remisso itaque calore, quo retentus aer quiescit, rursus moueri, ac spiritus reddi incipit.
- 21 Cur auster non incipiens, sed desinens imbrē afferat? Vtrum quod aerem cogit è longinquo, quo coacto aqua exprimitur: cogitur autem postea, quam coeptum est. An quoniam incipiente calidus adhuc aer est, quippe qui profectus a calido sit: processu autem temporis refrigeratus, in aquam melius consistere potest.
- 22 Quam ob causam cum minor auster est, nubes nullas obducit: maior, nubilus, & diuturnior est? Vtrum, ut quidam aiunt, initij causa ita accidat. Nam si ex minori proficiscantur, liquidus, sudusq; est: si ex ampliori, nubilus & crassus. An quia minor cum incipit est, itaque non multum aeris compellere potest, sed ad postremum amplificari consuevit. Vnde illud prouerbiū, Cum cessat boreas, cumq; auster surgere coepit.
- 23 Cur tempore hyberno flatus parte ueniunt exortiuā, aestiuo occidua? An ubi sol amplius non euincit, aer libere profluit: cum igitur nobis occidit, nubes relinquit, quibus fauonij prodeunt: cumq; incolis inferioris hemisphaerij oritur, spiritum illis parte exortiuā producit: contra cum parti inferiori occidit, fauonios illis, subsolanos nobis confectante aere facit. Vnde fit, ut si quem alium uentum occupauerit, augeat, eò scilicet, quod non nihil adiunxerit.
- 24 Cur afflante fauonio canes uestigia minus ualeant comperire? An quia plurimum hic uentus confundit, quoniam uentorum omnium continentissimus est, maximeq; terram attingit.
- 25 Quam ob causam cum stellae profiliunt, uenti indicium datur? An propterea quod à flatu feruntur, priusq; ibi quam apud nos flatus excurrit. Quo fit etiam ut unde stellae feruntur, huc flatus accedat.
- 26 Cur nubes maximas fauonius agit? An quia de alto spirat, regioneq; maritima nubes per ampla spatia colligit ampliores.
- 27 Cur uenti ad postremum uehementissime spirant? An quia ubi uniuersi efflauerunt, caloris parum relinquitur.
- 28 Cur si circa æquinoctium africanus spirauit, aqua fiat necesse sit? An quo loco orbis sol fuerit, inde soleat spiritus excitari: itaq; pro solis discursu uicissitudo spirituum agat. Quod cum æquinoctium hyemis atque aestatis confinium sit, dum sol nobis conspectum æquinoctium agit, aut iustum transgressus limitem regioni se dedit hybernæ, accidit ut uenti partis illius uernaculi spirent, quorum primus africanus est natura humidus: & cum sol partem orbis terrarum hybernā perlustrat, flatusq; regionis eiusdem mouet, euenit ut hyems suis fungatur muneribus: cuius

- generis imber est. Ad hæc cum æquinoctium, tanquam paribus examinatis uiribus hyemis atque æstatis, constet, si alterutris quicquam additum sit, obitus momentum exultabit conspicuum, ut in æquilibrio pondus lanci adiunctum alteri efficit. Quod cum africanus hyberni ordinis sit, naturaque humidus, æquinoctio additus, hyemem imbremque merito affert: imber enim hyems est flatibus familiarissima.
- 29 Cur auster atque eurus, cum flatibus sibi obiectis calidiores sint, alter aquilone, alter fauonio, aquæ fertiliores sint? quanquam frigor est, qui humorem ex aere depromat: haud enim quod aquilo nubes hinc pellit, idcirco aqua non prouenit. Nam & fauonius & eurus nubes abigit, quippe qui ex altero pari modo proueniat: quinetiam ceteri omnes unde spirant, inde depellunt. Vtrum quia frigor amplius introrsum circumobsistit, cum calor extrosus amplius urget. An etiã regio facit unde spirant, ut sereni illustresque ueniant. Eurus nanque ex ortu, fauonius ex occasu aduentat. Quinetiam ratio sit, quod aer præcalfactus celerrime ac plenissime refrigeratur, quomodo etiam aqua: igitur euri aer de ortu calidus, austeri de meridie fertur: cumque frigidissimum locum adiere, compendio cõcrescunt, atque in aquam consistunt: magisque eurus aquam agit, quoniam aerem de solis parte nec minus calidum ducit. Auster aquam mittit, cum cessat: quoniam aer qui primus ex mari accedit, frigidus est: ultimus autem tepidus ex terra occurrit. An non id solum causa sit, sed etiam, quod ad postremum auster crescit. Vnde illud prouerbum, Cumque auster surgere cœpit. Atqui frigidiores qui uehementius spirant: igitur merito in nubes aerem postea cogit. An ea ipsa ratio sit, cur post, quam principio, fertior aquæ occurrat.
- 30 Cur uenti siccant, cum frigidi sint? An quoniam qui frigidissimi sunt, uaporem eliciunt.
- 31 Sed cur amplius siccent, quam sol? An quia uaporẽ non solum euocant, uerum, etiam abducunt: sol autem relinquit: itaque ut magis humificat, sic minus assiccat.
- 32 Cur unus uentorum cæcias nubes ad se uocat? quod etiam prouerbum illud declarat: Ut cæcias nubes, sic ille opes trahens. Ceteri nanque unde spirant, inde tantummodo expellunt. Vtrum uentus aduersus eodem in tempore spirans, id facit. An si hoc esset, haud unquam latere potuisset: etenim spiritus hic suapte natura circulari linea fertur: ergo ceteri per terram uagantur, hic cœlum uersus suæ lineæ cauum erigens non ad terram resupinans, suam originem repetit: itaque nubes facile ad se ducit.
- 33 Cur fauonius serenus, ac iucundissimus uentorum omnium est? & qualem Homerus flare per campos Elysios carmine illo dixit: Sed zephyri assidue spirant, auræque salubres. An primum, quod aeris temperiem plenè obtinet: neque enim calidus est, ut qui de meridie, ortuque spirant: neque frigidus, ut qui de septentrionibus eueniunt: sed medium frigidorum & calidorum flatuum tenet. Quod cum utriusque in uicino sit, particeps utrarumque uirium euadit: itaque temperatissimus est, & uere maxime spirat. Ad hæc flatus omnes transire, uel in sibi aduersos, uel in dextros consueuerunt: itaque cum post aquilonem fauonius spiret (dexter enim hic est) efficitur adeo tanquam mitis ad immitem, & simul ubi destitit hyems, serenum magna ex parte subsequi solitum est, atqui flatus hybernus aquilo est. Subsolanus quamuis inter calidos & frigidos situs, minus qualitatis eorum particeps est: hic enim cum spirat, flatus uergentes ad austrum motitat quidem (istuc enim transferre assolet) sed misceri tamen cum his minime patitur. At uero fauonius & mouetur ab austro, & ipse cum spirat mouet aquilonem: huc enim usque progrediens, uicissitudo spirituũ finem sui circuitus facit. Quod cum unus facit, alterius finem, alterius initium secum habeat, merito suauius & est, & esse uidetur.

- 43 Cur fauonius horis postmeridianis spirare, non mane soleat? An quod sol magna ex parte uel oriens, uel occidens, autor spirituum est: quoties enim aerem humidum tepesciendo percoquit, atque discernit, in spiritum sanè illum extenuat: quod si tantisper acciderit, ut aer spirantiusculus sit, magis magisque à sole uertetur in spiritum. Quoties igitur sol in exortu est, procul à fauonio abest: hic enim ab oc casu se promit: & cum iam occidere proximus est, aer omnino extenuatus discretusque fluit: at dum confecto meridie pergat ad postmeridianum, tantisper ad aerem tepescendum discernendumque modice admodum habet. Subsolanus quoque ob eam rem mane spirare incipit: aerem enim qui supra terram sublimis impendens nocte humefactus, solo sui ponderis ratione appropinquat, sol mane discernens proximum sibi excitat primum: qui autem ex sole oriente spirat, subsolanus hic appellatus est.
- 35 Cur sole se attollente spiritus & sternuntur, & augentur? An quia spiritus uel aeris, uel redundantis humoris commotio est: quæ ut cum parua est, compendio à sole consumitur: itaque nullus spiritus inde existit: ita cum magna est, solis exortu amplior redditur: sol enim autor & parens motuum est.
- 36 Cur fauonius horis postmeridianis spirare soleat? An quod spiritus omnes sole humorem diffundente proueniunt: humor enim qui antehac concrecebat, tabescit, cum uis caloris in propinquo est: itaque spiritum mouet: at qui fauonius de oc casu spirat. Recte igitur postmeridianis exoritur: tunc enim sol eius ad locum accedit.
- 37 Cur aquilo & auster sæpissime spirant? An quia contrarium à suo contrario è directo scilicet oppugnatum minime edurare potest, sed ex latere potius aduersam uim tolerat: auster uero & aquilo ex cursu solis lateribus spirant, cæteri aduersi potius occurrunt.
- 38 Vtrum spiritus fonte quodam emergat, quemadmodum aqua, supra quem fontem efferri nequeat, an non: & utrum uno ex puncto, an ex loco profluat ampliori: Sunt certe nonnulla in aere, quæ uel in aqua accidere pari ratione uidemus: quippe cum aqua per prona ocyus fluat, quam cum in planis atque equalibus stagnat: hoc enim & spiritus faciunt: nam locis editis atque excelsis aer assidue mouetur, cauis è contrario sæpe quiescit, & consilescit. Ad hæc, super excelsissimos montes spiritus nulli excitantur, ut super Athon, ac reliquos generis eiusdem: indicium, quod quæ reliquerint, qui anno superiori sacrificarunt, posteriori incorrupta comperire affirmant. Constat igitur spiritus quoque prolationem ueluti ex fonte quodam actitari, super quem nihil præterea efferre se potest. Vnde fit, ut locis excelsis, quod modo diximus, accidat: quod idem datum etiam aquæ putauerim. Nec enim aqua uehementem, nec spiritum rapidum locis excelsis fieri nouimus.
- 39 Cur austro spirante cœruleum mare fiat, aquilone obscurius atriusque? An propterea quod aquilo minus mare perturbat. Omne autem quod tranquillius est, atrum esse uidetur.
- 40 Quam ob causam austri cum leuiter spirant, nequeant nubilare: cum intente, nimirum queant? An quoniam cum leuiter frequentiam nubium agere nequeant. Itaque breue sit, quod obduci nubibus possit: at uero ubi excreuerunt, multas depellunt: itaque amplius obnubilare uidentur.
- 41 Cur aquilo ut magnus incipit, ita paruus desistat: auster contra, ut paruus incipit, ita magnus cessare soleat? An quia nobis aquilo in uicino est, auster longe abest. Alter igitur ubi primum exortus est, nos occupat: alter suo disperso principio, utpote diu pertracto, exiguus ad nos primum deuenit: at finem alterius sentimus, alterius minime. Itaque merito alter imbecillus cum cessat, est, (omnium namque finis imbecillus est) alter ualidus. Finem enim istius, nihil præterea sentimus.

- 42 Cur uersarij, qua mare sinuat, reflare soleant: quã porrecta pansãq; maria sunt, reflare non possint? An quoniam flatus in sinum interrumpens nihil distrahitur, imò magna parte uniuersus perfertur: at in dispalatis porrectisq; abterranei, & protinus magis distrahantur, & inter profluendum hac eadem re patiuntur: quoniam nihil obsistit quo minus multas in partes proruant. Versarius enim non nisi reflexus abterraneus est.
- 43 Cur dici solet, Cum cessat boreas, cumq; auster surgere cœpit? An quoniam boreas, quod nos ei subditi sumus, parsq; habitata terræ uergit ad septentriones, intentus protinus accidit: quippe qui statim cum ortus est, adest: auster, quod ex longinquo ad nos deuenit, non primum, sed post intentior est.
- 44 Cur spirantibus austris homines grauiores, inualidioresq; sese reddunt? An propterea quod humor corporis flatus eius calore tabescens, multus ex pauco redundat, atque humor grauis leui ex spiritu consistit: quas ob res uires hominis debilitari necesse est.
- 45 Cur spirantibus aquilonibus cibi auidiores sumus, quàm austris? An propterea quod aquilones frigidiores sunt.
- 46 Cur auster oris terræ Aegypti non afflat, nec interius iter diei ac noctis: super Memphim uero uel iter diei ac noctis ingenuus spirat: nec uero occasum uersus iter duum dierum, totidemq; noctium adit: exortum autem uersus africici incitantur? An quoniam terra Aegyptus caua secundum partes suas interiores est, superiores semotioresq; eminentior: hinc enim auster, ut caua intacta supergredi, sic excipi ab eminentioribus potest.
- 47 Cur auster paruus oritur, magnus desistit, aquilo contra? Vnde prouerbum illud, Secundæ nauigationi delegatum est, Cum cessat boreas, cumq; auster surgere cœpit. An quod ad septentriones potius, quàm ad meridiem positi sumus: aquilo autem ex septentrionibus spirat, auster ex meridie, merito alter statim cum ortus est, uehemens proxima sibi loca inuadit, post deinde suam uehementiam in loca transfert remotiora: alter e contrario homines meridie incolas inter initia urget, post ubi præterijt, ingenuus ad nos uenit.
- 48 Cur dici solet, Fit glacialis hyems boreã si duxerit auster? An quod auster talis est, ut nubes large, & aquam colligat. Cum igitur boreas tali temporis conditioni superuenit, gelu indurat, hyememq; efficit. Vnde celebre illud est, Offendente lutum borea, mox terra gelascit. Lutum enim, & omnino aquã ab austro uel maxime, uel sapissime fieri palam est.
- 49 Cur post austrum citò aquilo spirat, post aquilonem non citò auster? An quoniam alteri ex propinquo, alteri ex longinquo ueniendũ est, quippe cum sedes nostra aquilonem uersus posita sit.
- 50 Cur flatus frigidi ueniunt, cum caloris cõmotione orientur? An motionem à calore profectam calidam esse necessum non sit, nisi modo quodã prodierit. Nam si uniuersa interrumpit, calida est: sin per angustum, paulatimq; extringitur, nec ipsa calida prouenit: & aer, qui inde cõmotus est, talem efficit motum, qualis ipse præfuerit: quomodo etiam eodem de corpore modo calidũ, modo frigidum posse spirari inquit. Sed id uerum nequaquã est. Semper enim quod exit, calidum est: cuius indicium, quod tale propius admoventi percipitur: sed interest, quo prodierit modo. Nam si multo post hiante ore emisimus, calidũ idcirco uidetur, quoniam sentire id possumus: sed si per angustum extrudamus, calidius profectò extrictum aerem sibi proximum impellit, atque ille sibi continuum. Sed quod aer frigidus est, motio eius quoq; frigida profluit. Nunquid igitur in flatu quoq; ratione hoc idem eueniat, sitq; per angustum prima eorum motio, cum aere priore prolato subinde alius affluat? Quapropter hyeme frigidi, æstate calidi orientur, eo scilicet

scilicet quod talis eorum temporum aer præest: nec enim à se ipsum aerem moueri, neque à calore conuictum eo motu proferri constat, non solum quod calore ampliori contento spiritus calfaciunt, uerum quod sursum etiam efferuntur. Ignis enim natura huiuscemodi est: frigidum contra deorsum ferri aptissimum est. Spiritus autem merito in latus se uertunt. Cum enim alterum sursum, alterum deorsum uersus nitatur, & neutrum alterum superet, nec fieri possit ut maneat, oblique perferri necesse est.

- 51 Cur austrī frigidi in Africa sint, ut apud nos aquilones? Primum, quia ut nobis aquilonum origo, sic Africæ austrorum propior est. Nam si, ut dictum est, flatus per angustū extrudi soleant, propioribus certe frigidiores occurrent, propter uehementiā sui motus, quam diffundi, hebetarique necesse est, cum se longius protrahit; qua de causa aquilones frigidi apud nos sunt: colimus enim propius, imò iuxta ipsos septentriones.
- 52 Cur austrī sicci, & aquæ omnino expertes, febres cōtrahant? An quoniam humorem calidum alienum in corporibus creant, quippe qui natura humidī, & calidi sint; quæ quidem qualitates febrificæ sunt: febris enim earum consistit exuperantia. Quoties igitur per solis ardorem omni uiduati humore spirant, habitu planè huiuscemodi sunt: at cum unā ueniunt cum aqua, refrigerari nimirum aquæ ipsius beneficio possunt.
- 53 Cur flatus anniuersarij eodem tempore atque modo afflare semper soleant; & cur desinente die desinunt, noctuque non spirant? An id quidem ipsum, quoniam nix liquefieri cessat à sole, cum uesperascit, totamque noctem manet indomita: omnino autem spirandi tempus tunc est, cum sol uincere, atque resolvere glaciem ad aquilonem positam cœpit; cum igitur incipit, præuij appellati spirant; cum iam amplius resolutum est, anniuersarij.
- 54 Cur fauonius uentorū omnium lenissimus, & frigidissimus est, duobusque temporibus maxime spirat, uere ac autumno, cumque uesperascit, potissimumque terrā attingit? An lenis, quia ex mari, campisque planissimis spirat, frigidus tamen minus quam aquilo est: quoniam aqua inflata non niue spirat; cæteris tamen frigidior est, quia uel post hyemem sole adeo nuper reuigente, uel autumno, cum sol amplius non uiget, spirare incipit; uicinus hic maxime terræ afflat, quod è directo, nullaque aduersante ui ex mari ad terram transit: haud enim ut per terram materia obsistente arcetur, sed libere quoquo uersus uagatur, quoniā humorem perreptat, & æquabili quoque discursu hac eadem de causa profluit. Non enim ex montibus, neque niue per uim tabescente, sed tanquam per fauces expedite profunditur: pars quippe ad aquilonem, aut ad austrum uergens, montosa est: occasum uersus nullus mons, nulla terra est, sed mare Atlanticum spatiat: itaque efficitur, ut terræ proximus, atque sibi æqualis permanet. Spirat, cum uespera propè est loci ipsius ratione: tunc enim sol proxime ad locum accedit, unde fauonius oritur. Noctu quiescit, quoniam tunc solis motio deest.
- 55 Cur euro spirante omnia maiora uideantur? An quoniam eo flatu aer obscurior, caliginosissimusque reddatur.
- 56 Cur tempore hyberno flatus de ortu spirare mane, æstiuo de occasu post meridiem consueuit? An propterea quod flatus qui nobis æstiuo ueniunt, hyberno his spirant, qui oppositum terræ hemisphærium tenent. Nobis autem hyberno mane, atque de ortu spiritus ueniunt, quod præhumidus noctis aer discernit, moueturque mane à sole: atque is primus, qui proxime solem est: quod etiam ante suum exortum sol agere potest, ex quo auræ spirare non minus ante solis exortum solent. Ergo cum sol humores ad se attrahat, moueatque ante suum ortum aera, qui per hyemem humidus apud nos est, constat uel ad se posse attrahere, cum inferius hemi-

sphaerium inspicit, idq; post meridiē ibi efficere, quod tempus nobis antelucanum est. Quamobrem accidit, ut aer qui ante ortum hinc à sole attrahitur, fauonius inferis sit, aspiretq; horis postmeridianis; itaque flatus hyemis nostrae exortius nobis, postmeridianus illis est: & nostrae aestatis nobis postmeridianus, illis exortius accedit: estas enim apud illos est, cum apud nos hyems; nostrumq; postmeridianum, illis antelucanum est, quo illis auras exortiuas, nobis fauonios aspirare praedicta euenit ratione. Nihil de ortu per aestatē spirare solet, eo quod sol ad aera sedis nostrae sicciorem exoritur: parum enim temporis abfuit. Fauonij post meridiem nulli per hyemem aspirant, quod exortiuū eodem tempore nulli inferiori hemisphaerio flare ob eam quam modo diximus causam possunt; sol enim humores inde ad se attrahens, nobis fauonios praestat.

57 Cur fauonius illustris, serenus, atque gratissimus uentorum omnium est? An quia medium calidorum & frigidorum flatuum tenet, uicinusq; illis oriens particeps qualitatum generis utriusq; euadit, temperatusq; proinde accedit. Subsolanus quamuis inter eosdē positus sit, minus tamen cōmunem se exhibet; hic enim mouet quidem cum spirat flatus, qui austrum uersus spectant; eō nanq; transire solitus est, sed misceri his nescit. At uero fauonius & mouetur ab austris, & spirans ipse agitat aquilones. Istuc enim ultimus spirandi circuitus ducit; unde cum idem in se alterorū finē, alterorū initium cōtineat, iure gratissimus & est, & esse uidetur.

58 Cur uenti alij locis alijs imbrē afferant: uerbi causa, hellepontias terre atticae, insulisq; uicinis: aquilo Helleponto, atq; Cyrenae: auster Lesbo. An ubi frequentia nubium, inibi imbrē obuenire necesse est; ibi enim frequentia cogitur, ubi assidere nubes, accersiq; est; itaq; montibus magis, quàm planis pluit; ergo apud Hellepantum aquilo multas desuper nubes cōpellit: quod idem ad Atticam, insulasq; uicinas hellepontias, quasi iam conditam nactus materiem efficit: quippe cum copia larga congesta ab aquilone sit. Lesbo eurus atque auster nubes affatim ex alto adducunt, atque in hunc modum uel de ceteris cogitare par est.

59 Cur dici solet, Nauibus hyberno uentos dat terra secundos, Tunc mare fert saeuos; calidi sub mensibus anni Terra dabit saeuos, ponti feret unda secundos. An quoniam mare per hyemem calidius est; itaque si quid in eo constitit, initio constitisse ualidiori certum est; nam si inualidum esset, facile maris tepore absumeretur. At per aestatem mare frigidum est, spiritusq; maritimi omnes frigent. Terra è contrario tunc calida est: quare si quid ex terra tunc fertur, primordio id constitit ampliori. Nam si exiguum imbecillumq; esset, facile solueretur, & euanesceret.

60 Cur apud Archadium, qui locus excelsus est, flatus nihilo frigidiores, quàm ceteris locis sentiantur; & cum flatus silet, cœlumq; nubilum est, rigor perinde, atque in planis palustribus oriatur? An quod Archadia non dissimilis palustribus est; aquarum enim confluentium nullos in mare exitus habet. Quapropter fauces, hiatusq; praecipites ea in terra numero ampliori sunt. Cum igitur uentus spirat, uaporē ortum ex terra frigidum auertit, & reijcit: flatus autē ipsi frigidi propterea esse nequeunt, quia ex mari deueniunt. Spiritu tamen silescente, uapor de aqua stagnante, libere ascendit, atq; refrigerat.

61 Cur si uentus mane incoeperit, edurare amplius possit? An quoniam sole oriente impetus sit uehementissimus, idcirco protrahi longius potest. Indiciū quod constitutio facta praeralida est.

62 Cur aquilo interdium spirat ingenuus, noctu desistit? An quod imbrē gignit congelatio, cum solis calore respirandum est; ergo sternitur noctu, quia sol abest, qui gignendi causa est.

63 Cur flatus futuri indiciū datur, cum per aerem multę feruntur araneę? Vtrum quod

quod aranea suo fungitur opere, cum cœlum serenum est: feruntur autem fila, quoniam refrigeratus aer in terram corruit: refrigeratio uero hyemis primordium est, itaque indicium fit illa aranearum perlatio. An quod post imbres atque hyemes aranea uniuersim feruntur: opus enim suum araneus tunc exequitur, cum cœlum serenum est, & occulit se impatiens frigoris, cum hyems urget, tractusque à flatu nimium, eruit filum: post imbrem autem flatus magnus parte oriri solitum est.

- 64 Cur locis frigidis aquilo per hyemem uehemens spirat, & ut proxime nubilus, sic transuorsum liquidus fertur, atque illustris: An ratione qua frigidus, eadem etiam uehemens sit. Quod tamen è propinquo frigidior est, occupat, priusque nubes gelu indurat, quàm repellat: quæ induratæ pōdere suo obfistunt, & manent. Transuorsum autem uehementia sua potius quàm frigore agit.

EORVM QVAE AD METVM ET FORTITVDINEM PERTINENT, Sectio XXVII, cuius quæstiones XI.

- 1 V R tremunt, qui metuant? An propter refrigerationem: deficit enim calor, atque contrahitur, ex qua alius quoque plerisque ob timorem effundi solitus est.

- 2 Cur metuentes nonnulli sitiunt, ut qui sunt tormenta adituri? Cum enim per timorem refrigerentur, sitire minime debeant. An non eodem loco refrigerentur, & caleant, sed refrigerentur per summa corporis, unde calor discedit: caleant per intima, caloris scilicet introrsum contracti efficientia: cuius rei indicium alui quoque solutio facit. Sitis autem parte quadam interiore siccata, solet accidere: nec aliter agi uidetur, quàm in ijs quos epiala exercet, qui simul & frigent, & sitiunt. Nec enim illis pars eadem corporis inalgescit, & concalescit.

- 3 Cur homines cum excandescunt, calore scilicet introrsum collecto, feruidi furibundi que redduntur: cum metuunt, contra efficiuntur? An non eundem in locum calor se colligat, sed homini irascenti cor calore circumfusum efferuet, ex quo fidibundus, rubicundus, spirabundus efficitur, cum calor sursum uersus se efferat, metuenti sanguis & calor in imū perfugiunt: unde fit etiam ut alius fundatur. Nam & cordis compulsio non similis agitur, sed metuenti, utpote ex caloris inopia frequens ac feriens est: irascenti è contrario, utpote cum calor collectus sit copiosior. Quamobrè efferuescere animo, excitari, perturbari, ceteraque id genus uerba non inepte, sed accommodate dicuntur. Nunquid igitur sitis ea de causa obueniat: nam & siccum expuere, & linguam hædere, & reliqua huius spiritus elatio facit, & sanguis. Sitim quoque excalescente corpore nasci certum est: sed quemadmodum pars eadem corporis, qua sitis lacessit, resicari utrique metuenti & irascenti possit. Metum enim sitim posse afferre constat militum argumento, qui superati fugam raperint: nunquam enim tam grauiter sitibundos sese fuisse fatentur. Et uero qui in dicendo cōturbantur, sitire uehementer consueuerunt: itaque eluunt, & non nihil suborbent, ut Parmenon histrio facit. An hosce conturbatos non sitis, sed siccitas pulso sanguine teneat: unde etiam accidit ut palleant: indicium uero, quod non multum ebibunt, sed interdum desorbuisse tantum satis est: at qui se in fugam uerterunt, laborant, itaque sitiunt: & quibus tormenta instant, eadem ipsa efficiendi ratio est. Nec mirum quicquam id est: fit enim in re bellica, ut nonnulli etiam uiri fortes, ac strenui, ubi structa acie hostes sunt petaturi, obtremiscant, non perterriti, sed fidentes, qui etiam sua corpora uerberare lata ferula, aut suis manibus assolent, ut undique uorsum pari calore inferueant: quidam enim inæqualis ac tumultuarius motus in eorum corporibus per acumen, & nimium impe-

tum caloris oriri fermè animaduertitur.

- 4 Cur homines fortes magna ex parte uinofi sunt? An quia fortes calidi sunt: calor autem in pectore cõditus est. Ibidem enim metum quoque refrigeratione quadam effici nouimus, ut cor fortibus caloris copia fultũ persistat, timidis refrigeratum insiliat. Ergo qui sanguinolentũ habent pulmonẽ, calidum hunc modò uinolentorum gerunt, ita ut rei aduersę suspitione refrigerari non queant. At qui ita se habent, bibendi auidi esse cõsueuerunt: nam & bibendi cupiditas membri eius calore oritur, ut alias dictum est: & cupiditas ipsa, non nisi rei uim sedandi habentis desideratio est. Vinum autem, etsi natura calidum est, sitim tamen amplius quàm aqua extinguere potest, maximeq; id genus hominum: quam ob causam dictum alias est, ex quo & qui spirandi difficultate laborant, aut insania uexantur, uinũ admodum cupiunt: quanquam alteris ex instrictione, alteris ex perturbatione pulmo efferueat. Cum igitur magna ex parte homines eosdem sitibundos ac fortes esse obueniatur, uini autem auidi, qui sitibundi, talesq; gestiunt, naturas uicissim inter se consecrari necesse est: unde fit etiam, ut uinolenti, quàm sobrii fortiores sint.
- 5 Cur fortitudinẽ maxime honore prosequuntur respublica, quæ tamen uirtutum præcipua non est? An quia semper uel ipsæ bellum alijs inferunt, uel ab alijs sibi illatum patiuntur: hæc autem uirtus perutilis utranq; in partem est: honorant uero non quæ optima sunt, sed quæ optima sibi existiment.
- 6 Cur uoce, & manibus, & labro inferiori tremant, qui metunt? An quoniam hic affectus caloris defectio ex locis superioribus est, ex quo ut palleant accidit. Quod igitur calor pectus deserit, uox obtremit: id enim refrigeratur, quod uocem mouet: & manus quoq; pari ratione sunt, sed quæ optima, utpote quæ ex pectore pendeant. Inferius tamen non superius labrum quatitur, quia superius eo pendet, quo suapte natura uergit. Inferius sursum caloris beneficio stabilitur, atque quiescit, quo sublato inalgescit, & tremit: & uero in excandescendo imum labrum eadem de causa laxatur, & pendet: quod late in pueris patet: calor etenim in cordis sedem conferre se consueuit.
- 7 Cur homines metuentes tremunt, maximeq; uocem, & manus, & imum labrum? An uocem, quia calor hinc deficit, quo in loco uox posita est: labrum uero & manus, quoniam partes istæ nobiliores sunt, minimeq; sanguinolentæ: bilem quoque idem deiciunt, & testiculos contrahunt: deiciunt, quia calor descendens diffundit, & liquefacit: cõtrahunt, quia metus inuectus extrinsecus est, ut fugam in aduersum agi oporteat.
- 8 Cur homines metuentes, & algent, & sitiunt, quæ quidem affectiones aduersæ inter se sunt? An algent refrigerati, sitiunt calfacti. Calor enim in metuendo superiora deserit loca, quod facie, aluoq; constat: facies enim pallet, aluus interdum funditur: ergo quod calor locis superioribus deficit, algor oritur: quod humor deficit, sitis exultat.
- 9 Quam ob causam cum & metus & dolor quædam sit ægritudo, qui dolent clamant, qui metunt silent? An qui dolent, suum retinent spiritum: itaque is uniuersus erumpens, cum clamore emittitur: metuentibus corpus refrigeratur, calorq; ima petit, qui spiritum mouet. Quò igitur hic se contulerit, ibidem spiritum potissimum excitabit: quapropter uenter eorum qui metunt, obcrepare solitus est. Vox autem spiritus sursum uersus elatus est, partibus quibusdam ueluti instrumentis conficiendus, absoluendusq;. Causa uero cur homines dolentes suum retineant spiritum, est, quod omnes inditis à natura nobis præsidijs, aliquo detrimento affecti, sine ulla cogitatione uti solemus, ut etiam ceteræ omnes animantes: alię nanque cornibus, alię dentibus, alię unguibus repugnant, seseq; defendunt: atqui ad dolores uel omnes certe, uel plurimos calor adiuuat, quem profecto is auget, qui

qui sursum cohibet. Calfacit enim doloris incitabula, contracto introrsus calore per spiritum, atque excoquit.

10 Cur metuentibus alui fundantur, libidoque urinæ laceffat? An quia calor insitus nobis quasi animans est; hic ergo rem quancunque timuerit, defugit: quod cum extrinsecus, tum conturbandi, tum cæterorum metuendi generum ratio inuehatur, atque in ima de superis defluat, & è summis ad intima sese penetret, efficitur ut alui, uesicæque fundantur, facilesque reddantur. Nam & tanethum, & absinthium, & quæcunque urinam moueant, eadem calida esse manifestum est. Quinetiam medicamenta aluo accommodata calorifica esse nouimus, & partim eorum soluendi uim tantum obtinent, partim uel aliter tabefacere queunt, ut allium urinæ tabificum est. Hoc igitur idem quod ea ipsa calor quoque efficere potest, qui de summis in hæc loca sese cogit & contrahit.

† Alij anisunt.

11 Cur homines metuentes suos testiculos contrahunt? Contrarium enim, ut remittantur & flacceant, congruum dixeris, cum calor metuentium in eum locum se colligat. An metuentes omnes ferè similes frigentibus sint. Cum igitur calor summa corporis deseruit, retrahendum sanè est: quamobrem uentris quoque murmur citatur, cum timor uehemens detinet. Cutem quoque algentium summam uidemus contrahi, utpote cum calor inde destituerit omnis, ex quo subsequi horror consuevit. Scortum ergo sursum conuellitur, atque eo contracto, unà testiculi contrahuntur: quod melius in coitu uenereo patet. Metus enim excernit, multisque conturbatis, aut perterritis, genitura mouetur profluuium.

EORVM QVAE AD TEMPERANTIAM ET INTEMPERANTIAM, & continentiam, & incontinentiam pertinent,
Sectio XXVIII, cuius quaestiones VIII.

1 V R aliqui agrotent, ubi uitam luxuriosam uiuere assueti, agere luxuriose cessarunt: ut Dionysius tyrannus, quod in urbis suæ obsessione aliquantum temporis à potu solito destitit, tabe protinus interea laborauit. An consuetudo res magna cuique sit. Iam enim in naturæ habitum fermè absoluitur. Ergo ut pisces inter aerem, aut homo in aqua degens male habeant necesse est; ita qui morem mutarint solitum, ægrè atque moleste ex consuetis discedunt: & eodem rediisse sibi saluberrimum habent, perinde quasi ad suæ naturæ statum redierint. Tabescunt item alimento carentes, quo antehac copioso suauissimoque uti solebant. Quod enim cibo solito non uescunt, perinde afficiuntur, ac si nullum penitus capiant. Quinetiam materia excrescens atque inutilis mixta cum alimoniae copia, hebetascit, exolescitque: immixta autem ipsa innatat, ferturque in oculos, aut in pulmonem. Quapropter cibo deinde ingesto solito temperatur, dilutaque & innoxia redditur. Redundat præterea uacans illa materia homini immoderate, luxurioseque uiuenti, ubi luxuriari aliquantisper desijt, eo quod multam in se materiam continet indigestam, uitæ scilicet superioris congeriem, qua tabescente, calore genuino ac intimo efficitur, ut fluenta uberius ueluti copia niuis liquefacta moueantur.

2 Cur duorum tantummodo sensuum ratione homines incontinentes uocamus, id est, tactus, & gustus? An propter uoluptates, quæ pariter nobis, ac cæteris animantibus omnibus per hosce sensus administrantur. Quod igitur communes eas cum bestiis habemus, spernimus, & solas omnium, aut maxime uitio, probroque damus. Itaque hominem eis addictum uituperamus, etiam incontinentem, atque intemperantem appellamus, quoniam à teterrimo uoluptatum genere ducatur.

PROBLEMATVM ARISTOTELIS

- 3 Cur homines incontinentes, ratione tantum cupiditatis dicimus, cum etiam in irascendo incontinentia sit? An quia incontinens est, qui contra rationem aliquid agit, & incontinentia est assuetudo rationi contraria. Sunt autem cupiditates ferè omnes contra rationem, iræ uero cum ratione, non tamen ita cum ratione, ut ratio iubeat, sed inuectam contumeliam, causamue significet.
- 4 Cur continentiam & temperantiam in iuuenibus, atque ditibus maxime recensemus: iustitiam uero in pauperibus? An quia si quis re abstinet, cuius maxime indiget, laudabilior est, quam si e contrario: pauper igitur facultatibus indiget, iuuenis & diues fruitione.
- 5 Cur minus sitim quam famem tolerare possimus? Vtrum quia sitis res magis anxia est: cuius indicium, quod suauius sitientes bibimus, quam esurientes comedimus: tristius autem quod suauiori aduersum est. An quia calor, quo uiuimus, humidum magis, quam siccum desiderat. An quia sitis rerum duarum libido est, potationis inquam, & cibi: fames unius cibi tantummodo est.
- 6 Cur minus sitim, quam famem patiamur? An quia siti amplius contristamur, quam fame: cuius indicium uoluptas sanè facit, quam inter bibendum capimus uehementiorem. Tum etiam qui sitit, res duas desiderat, cibum atque refrigerationem: isthæc enim ambo potio exhibet. At qui esurit, alterius tantum appetens est.
- 7 Cur incontinentes eos appellare solemus, qui uoluptate contrectandi, aut gustandi exuberarunt? Nam qui immodice re utuntur uenerea, & qui luxu delectantur ciborum, incontinentes uocamus. Ciborum tamen non eadem ratio est, sed partim linguam, partim gulam sua mouent suauitate: unde Philoxenus gruis collum à dijs immortalibus sibi dari optabat. At uero qui in uidendo, audiendo uel modum excedunt, non eodem uocabulo significamus. An quoniam uoluptates sensibus hisce accommodatas, communes cum cæteris animantibus habemus: ergo ut communes spernimus, notamus, solasq; omnium, aut maxime probro damus: itaque hominem his deditum reprehendimus, & incontinentem, in temperantemq; appellamus, quod uictus à teterrimo uoluptatum genere ducitur. Sed cum sentiendi genera quinque sint, cætera animalia duobus tantum, quæ modo dixi, uoluptatem sibi acquirunt, cæteris uel nihil omnino delectantur, uel per accidens ita afficiuntur. Quod enim uidet aut olfacit, tantisper gaudet, quoad gustus, tactusq; officio fruiscatur. Cum genus id ipsum concupiscendi expleuit, illorum quoque suauitas desijt, ut etiam nobis balsamenti odor cum indigemus, suauis est: ubi satiati, repletiq; sumus, amplius suauis non est. Rosæ autem odor semper suauis est.
- 8 Cur minus risum retinere possimus, cum amicos nostros, familiaresq; uideamus? An uolubilius, quod elatius, atque suspensius sit. At qui beneuolentia ferme huiusmodi est, ergo merito tunc ad surridendum mouemur.

eorvm quæ ad iustitiam pertinent,
Sectio XXIX. cuius quæstiones XVI.

- 1 VAM ob causam cum maior iniuria sit offensa, quæ maius in bonum accepta est, honorq; maius sit bonum, maior iniuria pecuniæ æstimate, quam honoris: & homines iniusti potius in re pecuniaria esse uideantur? An quia multitudinè pecuniæ honori anteponuntur, omnibusq; communes maxime habentur: honor autem paucis, raroq; usu contingit.
- 2 Cur depositum denegare iniquius sit, quam mutuum? An quod amico iniuriam facere turpe est. Depositum igitur qui negat, amico iniuriam facit: nullus enim

enim quicquam deponit, nisi credens, confidensq;. At is cui debetur, amicus non est: non enim mutuatur, sed datur, qui amicus est. An quia maior iniuria committitur. Præter damnum enim fides negligitur: cuius gratia quamuis nil aliud cogat, abstinendum ab iniuria est. Ad hæc, non par pari reddere uitio datur: hic igitur rem suam credidit tanquam amico, ille denegat tanquam inimico. At qui mutuauit, non dedit ut amico. Item qui deposuit, custodiendi, reddendiq; gratia dedit: qui mutuauit, fructus etiam sui gratia dedit: minus autem ægrè ferimus iacturam, si quæstum, emolumentumq; nobis petimus, ut piscatores factam iacturam retium æquo animo ferunt: periculum enim exploratum sibi habebant. Addo etiam, quod qui suum deponunt, hominum uitantes perfidiam, fortunaq; laborantes, aduersa plerunque id faciunt: qui uero mutant, pecunijs abundant, fortunateq; degunt. Iniquius autem est iniuriam homini infortunato, quam fortunato intulisse.

- 3 Quamobrem in foris nonnullis familiæ potius, quam testamenti ratione sententiam fieri solitum sit: An propterea quod de familia ementiri non licet, sed uera fateri necesse est. Testamenta autem multa iam falsa esse redargui potuerunt.
- 4 Cur paupertas apud homines bonos potius esse, quam apud prauos soleat: An quia omnibus odio habetur, atque expellitur, ad probos perfugit, rata maxime apud eos salutem, permanendiq; locum se posse assequi: è contrario, si ad prauos uenerit, nunquam eos fortuna ista fore contentos, sed uel furta, uel latrocinia adituros: quibus rebus futurum, ut ipsa amplius apud illos manere nequeat. An quia homines probos optime se uiros existimat, nec sibi petulanter contumeliosq; quippiam facturos. Itaque ut nos pecuniarum deposita tute hominibus bonis credimus, sic etiam hæc sibi dispensat, & statuit. An libenter se ad uiros optimos confert, quia foemina est, inopsq; proinde & uirium, & consilij, ut eiusmodi hominibus commendatam se esse magnopere uelit, atque desideret. An quia mala est, nunquam se malis iungere uelit. Nam si ita maluerit, omnino malum irremediabile ipsa reddetur.
- 5 Cur non quemadmodum amplificantur iniuriæ in pecunijs, ita cæteris etiam in rebus ualeant augeri: uerbi causa, qui leue aliquid dixerit, non propterea rem quoque reticendam aperiet: neque qui unum prodiderit, uel totam rem publicam prodere propterea uelit: sicut qui obolum abstulerit, etiam talentum auferet. An quia sunt, quæ parcius quidem per impotentiam, sed uoluntate amplius inique committantur.
- 6 Cur depositum etiam paruum denegare turpius est, quam debitum magnum: An qui depositum negat, hominem fraudat, à quo bonus ipse existimatus est. An quoniam qui hoc facit, illud etiam facere uelit.
- 7 Cur homo qui adeo eruditione præditus est, animantium omnium iniustus sit: An quia ingenio cogitationeq; plurimum ualet. Voluptates igitur, & felicitatem rimatur maxime, atque perpensat, quæ nisi cum iniuria nemo assequi potest.
- 8 Cur diuitiæ magna ex parte ab hominibus prauis potius, quam bonis habeantur: An quia fortuna cæca est, discernere sibi atq; seligere quod melius non potest.
- 9 Cur iustius habitum est hominibus uita functis opem ferre, quam uiuis: An quia uiui sibi præsidio esse possunt, illi defuncti nihil præterea possunt.
- 10 Quam ob causam qui moram cum homine sano traxerit, nihilo reddi integri corpore possit: neq; qui cum robustiori, aut pulchriori uersatur, quicquam in eiusmodi habitus proficiat: iusto autem & temperato, & bono qui se iunxerit, melior in his ipsis bonis animi euadet: An quoniam bona corporis animo imitari non possumus, bona animi possumus: est autem quisque bonus uirtute

animi, sanus uirtute corporis. Assuescit igitur exemplo melioris recte modo letari, modo contristari; quod is assuescere nequit, qui cum sano est; haud enim quisquam sanus in eo est, ut letetur, quibus rebus letandum; tristetur, quibus tristandum sit; nihil enim ex his sanitatem creare potest.

- 11 Cur mulierem interfecisse iniquius sit, quàm uirum? quanquam naturæ ratione, mas foemina præstantior est. An quia mulier imbecillior est, minusq; proinde facere iniuriam potest. Item eniti aduersus id quod longe infirmius est, nihil uirile, imò stolidum, atq; iniquissimum est.
- 12 Quam ob causam reo dexter apud iudicem locus datur? An ut ratio compensandi habeatur. Cum igitur res faciat accusatorem superiorem reo, status conceditur melior, ut se aduersario possit equare. Tum etiam reus magna ex parte cauere consuevit, quod melius facere ita possit, si locum dextrum obtineat.
- 13 Cur si suffragia pari numero accusatori & reo fuerint, reum uincere sancitum est? An quia quum agitur causa, tunc primum ea audit reus, atque respondere, testesq; adhibere debet, aut aliquid facere aliud, unde sibi præsidium eruere possit; facile autem nemini est diuinare quæ sibi præmolienda præparandaq; sint, ut testes, aut aliquam fidem aliam, qua se innocentem ostendere ualeat. At uero accusator, & antequam in iudicium uocet, rem disponere, atque statuere potest, prout sibi libitum est, & cum iam accersuit, fictis ueri quibusdam similibus agere; quibus rebus cum legum autor minui partes rei uideret, fauendum censuit ei, quoties sententiæ iudicum pares inter se fiant. Quinetiam hoc in ijs maxime intelligere licet, quos metus terruerit. Multa enim ibi prætermittunt, quæ uel dictu, uel factu sibi necessaria statuerunt. Atqui reus periculo semper ferè utitur grauiori, ut amplius metuat; ergo si ea prætermittere cogitur, quibus possit suam augere defensionem, dubium nullum est, quin nisi prætermitteret, uincere aduersarium posset; quando illis prætermiſſis, potuit tamen sui iuris præsidio æquiparare. Ad hæc, nostrum unusquisque nocentem potius uelit liberare, quàm innocentem condemnare: ut si de assertionem libertatis, aut homicidij agitur, reum liberare potius uelimus nocentem, quàm condemnare innocentem; cum enim quis ambigit, errorem suscipere debet leuiorem. Nam etsi iniquum etiam est liberum asseruisse, qui seruus est; longe tamen iniquius seruum sanxisse, qui liber est. Item quemadmodum si Q. inuehit crimen C. litigat, non protinus rem criminanti restituendam censemus, sed possidenti tenendam usquequo iudicatum sit; ita etiam de pluribus par esse putamus, cum scilicet iudicum asserentium iniuriam, & negantium parem numerum esse constat. Ut enim in principio cum alter criminatur, alter inficias it, legum autorem non criminanti fauere, sed reum iubere dominum rei esse tantisper debere, dum accusator superet, oportere existimamus: itidem cum pari suffragiorum iudicatur examine, reum suorum compotem esse censemus, cum sententijs paribus nihil exuperantiæ legum autor accusatori reliquerit. Magnis item delictis, magna supplicia statuta sunt. Itaque si iudices iniusta sententia hominem capite damnarint, post suum errorem emendare nullam temporis facultatem nanciscentur; sed si minus integre liberarint, si hoc ita caute tuteq; fecerint, ut nihil præterea delinquere ille uellet, quid quaeso errauerint iudices, quod hominem usq; eo emendatum liberarint? Sed si posthac etiam delictum idem commiserit, morte tum utriusq; delicti causa mulctandū lex præcepit. Item hominis est profectò iniquioris ea committere, quæ crimini assignari inique minus consentaneum est. Iniuria enim uel per iram, per metum, per libidinē, per multas alias huiusmodi causas aduehi potest, non tantummodo ex cōsulto; crimen autem ex cōsulto magna ex parte iniuste obijci; quamobrē cum sententiæ accusatorē iniuste agere, pariter & reū deliquisse affirmant, improbusq; habitus sit qui iniuste accusat, uictoriā lex

lex iure optimo reo impertit. Item nos etiam ipsi nostris cum familiaribus ita agimus, ut cum eos deliquisse aliquid suspicamur, & tamen nihil certi habemus, sed pariter culpa uacare existimamus, non protinus ad plectendum ueniamus; atque si nihilo rem amplius percensere possimus, culpa eos omnino absoluimus. Item grauiorem his facit iniuriam, qui ex consulto, quàm qui non ex consulto iniuriatur. At qui planus, atque calumnians semper ex consulto laceffit; qui autem iniuste aliquid fecit, aut per necessitatem, aut per imprudentiam, aut prout aliter fors tulerit, delinquit, cumque pares sententiæ sint, accusator iam ex consulto iniuriam facere dimidio iudicatur sententiarum; reum autem facere quidem iniuriam reliquo sententiarum dimidio asseritur, sed facere tamen ex consulto non constat; ergo cum grauiorem accusator quàm reus facere iniuriam iudicetur, merito legum autor eum uincere censuit, qui iniuriam fecit leuiorem. Adde etiam quod semper iniustior est, qui se latere non putat, & tamen facit iniuriam, quàm qui se latere posse existimat. At qui iniuste crimen cuiquam obijcit, eum quidem ipsum quem suis uexat calumnijs, haud unquam latere se posse arbitratur. Cæteri qui iniuriam faciunt, latere sese plerique omnes eum existimant, in quem iniuriam animaduertent; ergo iudicari iniustiores accusatores debent, quàm rei.

14 Quam ob causam qui ex balneis furatus est, aut ex palæstra, aut ex foro, aut ex aliquo eiusmodi loco, morte multatur; qui autem ex domo priuata, furti precium duplum exoluit. An quia in domibus rem custodire melius possumus; nam & paries firmus, & clauis est, & familiaribus res domesticæ curæ omnibus sunt, ut tuto seruentur. At in balneis, cæterisque publicis locis facilis cuique facinoris perpetratio est; nil enim ad custodiam satis qui sua posuerit, habet, præter oculos. Itaque facultas datur furandi, etiam si aspectum paulisper diuerterit. Quamobrem legum autor ratus sua ipsos custodire satis non posse, legem adhibuit minitantem acerime, uitam futuram nemini, qui furtum publicis locis commiserit. Item in domo penes dominum ipsum est, quem uelit recipere, & cui minus credat, cauere. At ei qui in balneis quicquam posuit, prohibere neminem licet, nec ingredi, nec ingressum uestem suam ibi deponere, unde surrepturus sit, sed prout libitum est, eodem in loco surrepturi & amissuri amicula promiscue iacent. Quapropter legum autor hominis rebus, qui sua sponte furem suam in domum exceperit, sibi que errauerit, non magnis admodum supplicijs censuit consulendum; ijs uero qui communem balnearum aditum cõuersationemque habeant necesse est, supplicium furti grauissimum præsidio statuit. Item qui locis, quorum aditus omnibus patet, furtum committunt, omnibus patent eo animo esse, ut & uitæ seruati ne sui quidem cõmodi gratia probi esse unquam uideri uelint, utpote qui frustra se probos apud eos ementiantur, qui rem norunt. Iam ergo palam suam nequitiam, prauitatemque exercere incipient. At qui uni tantum palam fuerint, dissuadere uel pecunia, uel re aliqua conantur, ne facinus patefaciat; quocirca non tota uita hi prauis perseverent. Itaque legum cõditor damna his leuiora præscripsit. Item ea potissimum delicta dedecus reipublicæ afferunt, quæ in cõuentibus, collegijsque publicis committuntur, ut è cõtrario honorem comparant summum ea maxime, quæ integrè publicè aguntur. Ita enim fit, ut ciues & sibi, & cæteris conspicui sint uirtutem præ se ferre & colere. At qui eiusmodi furtis, non solum priuatim, qui suum amisit, detrimento afficitur, uerum etiam tota respublica conuicijs laceffitur, & maledictis. Igitur damnis merito grauioribus is punitur, qui locis publicis, quàm qui priuatis in ædibus furtum egit. Item qui ex domo priuata rem suam amisit, sine ulla contumeliosa affectione domi manens, suum perferat casum. At qui in balneis, aut alio id genus loco amifere, egre inde nudi discedunt, & plerique omnes irident; quod longe molestius, quàm rei iactura est. Qua de causa legumlator damna his statuit grauiora.

Quinetiam alia cōplura simili ratione leges precipiunt: ut qui homini magistratu p̄redito maledixerit, grauius multari: qui priuato, nullo affici detrimento, & recte quidem: sic enim non tantum in magistratum deliquisse, qui maledixit, iudicatur, sed in rempublicam etiam cōtumeliose egisse. Pari sanè ratione, & qui in portu furatus est, non solum priuatim offendisse, uerumetiam reipublicæ dedecus aduexisse putatur. Hæc eadem uel in cæteris reddenda ratio est, ubi aliquis sit publicus conuentus & compitum.

15 Cur si iudicum sententiæ pares aduersarijs fiant, reum uincere solitum est? An quod reus nullo ab aduersario detrimento affectus sit, sed suffragijs paribus uictor euaserit.

16 Cur super furto damnum capitale statutum est: super contumelia, quæ grauior iactura est, æstimatur quod pati suo corpore, aut quantum soluere debeat, qui deliquerit? An propterea, quod agere contumeliose, humana quaedam affectio est, omnesq; homines plus minusue eius participes sumus; at furari nulla necessitate humana cogimur. Adde quod qui furtum commiserit, idem agere quoque maluerit contumeliose.

EORVM QUAE AD PRVDENTIAM, ET MENTEM, ET SAPIENTIAM PERTINENT, Sectio XXX, cuius quæstiones XIII.

VR homines qui ingenio claruerunt, uel in studijs philosophiæ, uel in republica administranda, uel in carmine pangēdo, uel in artibus exercendis melancholicos omnes fuisse uideamus: & alios ita, ut etiam uitijs atræ bilis infestarent, ceu inter heroas de Hercule fertur: hic enim ea ipsa fuisse natura putatur, & morbum comitalem sacrum ab illo, & Herculeū prisci nominauere. Puerorum quoq; motio mentis idem hoc explicat, & eruptio ulcerum, quæ mortem interdum antecedit. Id enim plerisque atrabile consistit. Et Lyfandro Lacedæmonio proxime ante obitum genus id ulcerum emerfit. Adde Aiace, & Bellerophontem, quorum alter penitus ad insaniam prorupit, alter loca persequebat̄ deserta. Vnde illud Homeri, Ast hic quando etiam grauior dijs omnibus errat, In campos solus latus, inq; auia rura, Ipse suum cor edens, hominum uestigia uitans. Quinetiam plerosq; alios ex heroum ordine morbo eodem laborasse compertum est. Annis uero posterioribus Empedoclem, Socratem, Platonem, & alios complures uiros insignes hoc fuisse habitu nouimus, atque etiam partem ordinis poetarum ampliorem. Nam & multos id genus hominum morbi ob eiusmodi habitū corporis exercent, & aliqui suapte naturā in eos ipsos affectus perspicue uergunt: omnes tamē ferè, ut dictū iam est, natura huiusmodi extitere. Ergo causam primum exemplo haud sanè incommodo uini capiemus. Vinum enim immodicum tales maxime homines reddere uidetur, quales melancholicos esse affirmamus: moresq; uarios id condit, cum bibitur, ut iracundos, humanos, misericordes, audaces: quorum nihil mel, aut aqua, aut lac, aut eiusmodi aliquid efficere potest. Intelligi planè, quàm uarios reddat homines licet, si quis potantes ipsum animaduertat, ut gradatim euariat. Vbi enim uinum hominem frigentem, taciturnumq; à sobrietate accepit, paulò liberaliori poculo refouet, excitatq; ad uerba, tum largiori potu uerborū uberem, eloquentem, fidentemq; reddit: posthac processu potandi ampliori, audacem, propensumq; facit ad agendum: deinde plenius amplificato, in contumeliā, & petulantiam uertit: mox ad insaniam propemodum accendit: postremo nimio ex potu resoluit, stultumq; agit in modum eorum, qui à pueris morbo laborant comitali, aut etiam eorum, qui uitijs atræ bilis maiorem in modum cōtinentur. Igitur ut homo idem in-

*ὅτι πρὸς τὸ
ῥαδίως ἐκ-
στρατός, id est,
in pueros quo-
que motio men-
tis.*

ter

ter bibendum moribus immutatur uarijs, uiniq; mensura quadã idem crebro à se discrepat, ita sunt qui singulis morum generibus aded inualuerint, ut aliorum nequeant commutari: qualis enim uinolentus hic est, talis quisquam alius factus à natura est, scilicet alius loquax, alius mente commotus, alius lachrymabundus: nam tales uinum quoque informat. Ex quo illud Homeri, Me uictum Baccho lachrymas effundere dicunt. Quippe misericordes interdum redduntur, & alias efferris, alias taciturni. Sunt enim qui rursus taceant, & maxime qui ex melancholicis mente ferme summoti, cogitabundi esse soliti sunt. Quinetiam ad amandum propensiores uinum facere idoneum est: indicium, quod saepe qui potat, uel osculari eos adducitur, quibus nemo sobrius dare osculũ uelit, uel quia deformes sunt, uel quia ætate prouecti: uinum tamen non longo hæc auget tempore, sed breui. Natura sanè, dum uita eduret, assiduis incrementis amplificat. Alij nanque audaces, & temerarij, alij taciturni, alij misericordes, alij timidi per naturã & instituuntur, & augentur: quas ob res eandẽ esse causam constat, qua uel uinum, uel natura mores cuique inseminare possit, & augere: confici nanque indies ui caloris omnia solent: habitui igitur, naturæq; atræ bilis flatus ciere datum est. Quocirca uitia corporis, quæ flatum præ se ferunt, iliumq; dolores, atræ bilis medici tribuunt: & uinum uerè flatus mouere nimirum potest: quamobrem similem ambo istæ sortiuntur naturã, atræ bilis, & uinum. Constat uinum eam habere uim e spuma quam excitat. Oleum enim quamuis calidum, nihil spumat: uinum large, ampliusq; nigrum, quam album, quia calidius, & corpulentius est: unde fit, ut cupiditatem ueneris accendere uinum possit. Quare non inepte Venerem iunctam Baccho autumant. Et melancholici quoq; magna ex parte libidine affluentiùs concitantur: concubitus enim flatus copia agitur, cuius indicium, quod penis ex paruo citissime in molem augetur insignem: nisi enim flatus, non ita extumescere potest: atque etiam prius, quam tempus promendi seminis sit, uoluptas quædam gestiens pueris adhuc oritur, cum iam pubi propinqui, testiculos per libidinẽ pruriunt: quod scilicet ob id ipsum fit, quia flatus per meatus transit, qua postea humor perfertur. Et seminis quoq; in concumbendo profusionem eiectionemq; à spiritu impellente fieri perspicuum est: igitur uel in esculentorum, potulentorũ ordine merito ea libidinem mouent, quæ locum genitalem flatu implent. Ex quo fit etiam, ut uinum atræ coloris talem hominem reddat, qualis melancholicus flatulentus est: quod late in nonnullis patescit: sunt enim magna ex parte duri uenisq; tumidi, quibus atræ bilis redundat. Cuius sanè causa est non sanguinis, sed flatus copia. Sed cur non omnibus melancholicis, aut fuscis, colore inuecta duritas est, sed ijs tantum, quibus uinum amplius inualuerit, alia ratio est. Nunc de eo, quod principio explicare malimus, agendũ est. Humor is id genus, quam atram bilem uocamus, protinus sese constantiæ, naturæq; uniuersi corporis intermiscet, confunditq;. Temperamentum enim omne calidi & frigidi est: quippe cum ex his duobus natura & seruet, & constet: quamobrem atræ etiam bilis, & calidissima, & frigidissima reddi potest. Pati nanque istæc ambo eadem aptissima suapte natura est: ut etiam aqua, tametsi frigida est, tamen si satis concalfacta est, uelut quæ feruet, calidior, quam flamma ipsa sentitur: & lapis quoque, & ferrum ignita, carbone calidiora euadunt, quæ quidem natura frigida esse nullum dubium est. Sed de his dictum planius est, ubi de ignis natura & opera docuimus. Atræ autem bilis non per summa, sed natura penitus frigida omnino ita se habet, ut dictum iam est. Si modum excedit, hominẽ facit attonitũ, aut obtorpentẽ, aut anxium, aut formidolosum: sed si admodũ incalescit, securitatẽ animi, cantilenasq; parit, & mentis alienationem & ulcerũ eruptionẽ, & alia pleraq; generis eiusdẽ. Parti igitur hominũ maxime uictu quotidiano redundans, mores nihilo immutat, sed morbũ melancholicũ tantum.

modo creat: at quibus habitu natura tali constiterit, mox his multa & uaria morum genera exoriuntur, prout scilicet alius aliam habitus intemperie fortitus est. Exempli gratia, in quibus multa & frigida bilis est atra, hi stolidi sunt, et ignaui: in quibus permulta & calida, ij perciti, & ingeniosi, amasij, propensi ad omnem excandescentiam, & cupiditatem, nonnulli etiam loquaciores. Multi etiam propterea quod ille calor sedi mentis in uicino est, morbis uesaniae implicant, aut instinctu lymphatico inferuescunt, ex quo sibyllae efficiuntur, & bacchae, & omnes qui diuino spiraculo instigari creduntur, cum scilicet id non morbo, sed naturali intemperie accidit. Maracus ciuis syracusanus, poeta etiam praestantior erat, dum mente alienaretur: at quibus minus ille calor remissus ad mediocritatem fit, ij profus melancholici quidem, sed longe prudentiores: & quanquam aliqua in parte minus excedant, multis tamen in rebus caeteris sunt omnibus praestantiores, alij in studijs literarum, alij in artibus, alij in republica. Magnam etiam ad subeunda pericula discrimen hic habitus affert: quippe cum multi metu uarie moueant, ob eam scilicet rem, quod ita a se ipsi differunt, prout incidit, ut uices eius habitus gererent: habitus enim melancholicus, ut morbos uarios creat, ita etiam ipse inaequabilis est, quippe qui alias frigidus in modum aquae, alias calidus sit. Quamobrem cum formidolosum quicquam denunciatum est, si habitus iusto frigidior sit, timidum reddet: iam enim metui aditum patefacit, & metus ipse refrigerat, ut ex ijs constat, qui metu percussi obtremiscunt. Sed si amplius caleat, metus inuectus ad mediocritatem reducet, temperabit, intrepidumque proinde hominem seruabit. Quinetiam cum sponte molestijs animus tabescit, quod frequenter usu euenit, ratio perquam similis est. Fit enim saepenumero, ut angamur, & animo succumbamus: sed cur ita nullam reddere causam habemus: alias contra, ut securitate animi gestiamus: sed quamobrem, minime constat. Affectus igitur tam isti, quam illi superius explicati, paulisper quidem consistere in omnibus solent: omnes enim aliquid illius materiae facultatisque sibi intermistum proculdubio continent: sed quibus alte, ampliterque constiterint, ij iam morum qualitate quadam notescunt, & nominantur: ut enim specie inter se distant, non quia faciem habent, sed quia faciem talem, id est, alij pulchram, alij turpem, & qui nihil superuacui gerunt, ij statuta sunt forma: sic etiam qui leuiter habitu illo constant: ij medium tenent: qui plene, ij iam dissimiles multitudi ni euadunt. Nam si omnino merus bilis atrae habitus sit, melancholicos admodum esse necessum est: sin autem quendam in modum temperetur, egregij, singularesque instituuntur: hi tamen si parum suae ualetudini consulunt, facile in uitia bilis atrae labuntur, alij parte alia sui corporis: alij nanque in morbum comitalem incidunt, alij attoniti fiunt, alij uehementissime anxij, aut formidolosi redduntur, alij maiorem in modum sibi confidunt, & sperant: quod etiam Archelao regi Macedoniae usu euenisse accepimus. Causam uero tam uariae potestatis ipse habitus dat, scilicet prout frigidus, calidusue constiterit. Nam si ultra modum frigidus sit, molestiae, anxietatesque sponte sine ulla ratione nascent: ex quo mortem laqueo sibi consciscunt, maxime quidem iuniores, interdum tamen & seniores. Multi etiam uinolenti sese interimunt. Nonnulli uero ex melancholicis ubi abunde poterunt, dolent, & animo uehementer succumbunt: calor etenim naturalis a calore uini extinguitur: calor autem qui eam continet sedem qua speramus, & sapimus, facit ut securo animo simus: qua de causa, omnes ad uinolentiam usque prompto animo bibimus. Omnes animi spe bona uini copia afficit, quemadmodum iuuentus adolescentulos. Senectus enim parum sperare potest, iuuentus spe plena est. Non de sunt quos angor inter potandum eadem illa de causa comprehendat, qua etiam post potum nonnullos occupat. Quibus igitur calore natiuo emarcescente oritur aegritudo, ij sibi laqueum potius petunt: quare iuuenes potius quam senes laqueo

queo se interimunt: alteris enim calor per ætatem marcescit, quod naturæ agitur ordine; alteris per uim ipsius affectus, quod contra naturam est. Quibus autem calor extinctus subito est, ij repente se interficiunt, ut omnes mirentur, eo quod nullum indicium præcesserit. Cum igitur atra bilis perfriget (ut dictum est) uarias animi molestias, anxietatesq; gignit; calidior autem cum est, securitatem & lætitiã præstat: quocirca pueri lætiores, senes tristiores esse consueuerunt; alteri enim calidi, alteri frigidi sunt, quippe cum non nisi refrigeratio quædam sit ipsa senectus. Accidit uero ut calor subito causis quoque externis extinguatur, quemadmodum quæ præter suam naturam candent, ceu carbones aqua superinfusa extinguuntur: unde fit etiam, ut sedata ebrietate nonnulli seipso enecent. Calor enim ex uino adiectus est, quo extincto usu euenit illa perniciosa affectio. Et post coitum quoq; uereum animo plerique omnes succumbunt, reddunturq; tristiores: qui tamen copiam excrementi suo cum semine effuderint, ij lætiores, hilarioresq; euadunt: quippe qui sic excremento, & flatu, atq; calore nimio leuentur; ceteros tristiores, demissioresq; sæpe uenus reliquit, eo quod parti necessariæ aliquo subtracto refrigerantur: quod humoris eius paucitate qui effluerit, patet. Summã igitur rationum colligamus. Homines melancholici uarij, inæqualesq; propterea sunt, quia uis atræ bilis uaria, & inæqualis est: quippe quæ uehementer, tum frigida, tum calida reddi eadem possit: & quoniam uim eandem morũ obtinet instituendorũ (mores enim calidum condit & frigidum, omnium maxime quæ nostro in corpore habentur) idcirco nos morum qualitate afficit quadam, informatq; ut uinum, quod prout plus, minusue corpori intermissum, infusumq; est, uarios reddit; flatuosum autem utrunq; est, & uinum & atra bilis: cumq; ratio sit, ut portio quoq; aliqua temperata illius inæquabilis ordinis habeatur, flatusq; modo quodam acquiratur integre, habitusq; respondere calidior frigidiorq; possint ob exuperantiã qualitatis, hinc efficitur porro ut melancholici omnes non per morbum, sed per naturam sint ingenio singulari.

2 Cur per aliquas scientias habitum nos habere censeamus, per aliquas non? An habitum non nisi per eas tantum adipisci putamus, quibus uim inueniendi acquirimus: inuentio enim ex habitu est.

3 Cur omnium animantium homo prudentissimus est? Vtrum quia capite minimo est, scilicet ad sui corporis proportionem. An quia uariè minimo est: ob id enim ipsum, capitis quoq; minutio accidit, & inter homines ipsos qui minori sunt capite, prudentiores nascuntur, quàm qui sunt grandiori.

4 Cur seniores amplius mente ualeamus, iuniores ocys discimus? Quia naturã parens & autor omnium, instrumenta nobis duo inseruit, quorum opera instrumentis extraneis uti ualeremus: manum inquam corpori dedit, animo mentem. Est enim mens quoque rebus à natura nobis impertitis annumeranda, uicem sanè gerens instrumenti. Cæteræ omnes scientiæ, artesq; nostra opera sunt: mentem ipsam opus esse naturæ fatendum est. Vt igitur manu non iam inde ab ortu naturæ uti possimus, sed cum eam natura absoluit, perfecitq; (procedente nanq; ætate, manus suum opus maxime efficere potest) ita etiam mens quæ res naturalis est, non protinus, sed in senectute maxime nobis contingit, atq; tunc potissimum consummatur, atq; absoluitur, nisi detrimento aliquo lacera, læsaq; sit, quemadmodũ cætera quoq; opera naturæ: mens uero posterior, quàm manuũ facultas accedit: quoniam instrumenta etiam mentis posteriora sunt, quàm manuum instrumenta: est enim mentis instrumentũ scientia: menti nanq; utilis scientia est, ut tibi cini tibia. Manuum instrumenta, res plerq; naturales sunt: natura autem ipsa, eiusq; res omnes priores sunt quàm scientia. Quorum autem instrumenta priora sunt, ta cultates quoq; eorundẽ prius contingere congruum est: his enim crebrò utentes,

cōficere habitum solemus; & ista sic reciprocantur, ut quam uicem hæc inter se gerunt, quorum instrumenta sunt, eandem instrumenta quoque ipsa inter se habeant, uicissimque quam instrumenta inter se, eandem illa quorū sunt instrumenta. Mens igitur ea de causa nobis senioribus potius contingit: discimus autem ocyus iuniores, quia rem fermè nullam tenemus: cum enim res plerasque scimus, non æque præterea capere alias possumus: quomodo etiam meminisse melius ea ualemus, quæ mane primū percipimus: deinde procedente die memoria hebetatur, quoniam multa iam perreptauiimus.

5. Cur homini potius, quam cuiquam ex cæteris animantibus credendum est? Vtrum ut Plato Neocli respondit, quia homo solus omnium animantium nouit enumerare. An quia solus deos ueneratur, & colit. An quia omnium maxime uim obtinet imitandi: hinc enim discere tam multa & uaria potest.
6. Cur nihil in eo delectamur, quod triangulum duobus rectis pares angulos internos uel habere spectamus, uel habiturū speramus: neque in aliquo generis eiusdem, nisi fortè in speculatione ipsa delectandum sit: hæc tamen æquo modo iucunda sanè sit, etiam si tribus rectis, aut etiam pluribus pares angulos habeat: sed nimium tunc delectari est, cum aut ludis Olympiæ nos uicisse meminimus, aut apud Salamina nauali pugna hostes superasse, aut tale quid futurū speramus, non cum his ipsis contraria expectamus. An in rebus istiusmodi delectemur, quod uel fuerunt, uel sunt cōsilio nostro, aut omnino humano, & opera. Quæ autem natura lege incōmutabili ita esse uoluerat, hæc suæ tantūmodo rationis cōtemplatu nos alliciunt, & oblectant: sed cum rerum gestarum perquam aduersa ratio sit, efficitur porro ut quæ inde profecta sint, in parte lætabilia, in parte tristia ueniāt. Omnia autem lætitiæ, tristitiæ uel ratione, aut uitamus, aut persequimur.
7. Cur medicus ad sanitatē usque tantummodo suam operam præstat? Primum enim corpus extenuat, dehinc siccatur, tum sanitatem inducit, posthac nil ulterius agit. Vtrum quod fieri non potest, ut ex sanitate aliud quicquam efficiatur. An si quid fieri possit, ad aliam spectet scientiam, afferturque præterea ex sanitate aliquid libebit. Ergo si omnia fieri, uel ex cōtrarijs, uel ex medijs soleant, cōstat ut illud ægro tet quod uel siccus, uel humidus, uel tale aliquod est: igitur ex nimis frigidum in minus frigidum, & postremo in iustam uicem caloris, uel siccitatis, uel humoris medicus adducit, transferens sese ex contrarijs, aut medijs, dum ad eum deueniat habitum qui sanitati accōmodatus est: ex quo quidem nihil esse natura fert, nisi quid medium. Ergo aliquid præterea facere potest: ut enim eatenus uenit, sic retrorsum abire potest. Sed ars non istuc proficit: semper enim quod melius est, id artis ratio & spectat & facit: itaque nec ulla alia, nec ipsa medendi ratio de sanitate quicquam aliud faciet, cum uel nihil effici necesse sit, uel rei destinādę contrariū: quandoquidē eadem est scientia contrariorū. Itaque uel in ædificandi ratione nihil est quod contrarium faciat. Nec uero ulla ars alia est, quæ ex hoc quicquā faciat, nisi ueluti ex parte, quemadmodū suendi ratio ex proficisso calceum reddit: fieri namque bifariam aliquid ex aliquo ita potest, ut uel cum illud cōponitur, uel cum hoc destruit, cōsistat.
8. Cur hominem philosophū differre ab oratore putamus? An quia philosophus in rerum speciminibus agitandis, exquirendisque suum studium posuit: orator his rebus uersatur, quæ cōsortes illorum speciminum sunt: uerbi causa, alter quid iniustitia sit nouit, alter quis iniustus est: & alter quid tenor tyrannidis sit, cognitum habet, alter qualis ipse tyrannus sit.
9. Cur genus id hominum, quod Dionysiacos technitas, id est, artifices bacchanales, aut histriones appellamus, improbis esse moribus magna ex parte consueuerunt: An quia minime sese studio sapientiæ dedunt, eò scilicet, quod in artibus necessarijs magnam ætatis suæ partem consumunt, uitamque plurimum traducunt

incont.

- incontinentē, partim etiā cum inopia, quod quidē utrunq; uitia & gignit & auget.
- 10 Cur ueteres præmia certaminibus corporum posuerunt, sapientiæ nullus quicquam statuerit? An quia iudices, quod ad ingenium attinet, uel præstantiores, uel nihilo deteriores nimirum esse ijs debent, qui inter sese certant. Quod si homines sapientia excellentiores certare deberent, præponereturq; præmium, arbitris sane sibi carerent: at uero in certaminibus gymniciis, quisq; suo tantum aspectu iudicare integre potest. Item autor ille præmiorum tale suis hominibus certamen proponere noluit, unde inimicitia, seditioesq; maximæ exorirentur; homines enim cum in re sui corporis aliqua improbantur, non moleste omnino ferunt, neque ijs infesti redduntur, qui ita iudicant: at si stolidiores iudicati sunt, iudicibus admodum ipsis succensent, ægreq; uehementissime ferunt: quæ quidem res seditiosa, & stolidi est: ad hæc, præmium præstantius esse suo certamine decet: itaque certaminum gymniconum præmium optatius & præstantius, quam ipsa concertatio est: prudentia uero quodnam præmium præstantius esse possit?
- 11 Cur homo maxime aliud intelligat, aliud faciat? An quia contrariorum eadem scientia est. An quia mentis officium plura contingit, appetitus in unum tantummodo profluit: at qui homo mente magna ex parte uiuit, & ratione; bestia appetitu, ira, cupiditateq; ducuntur.
- 12 Cur nonnulli pecunias acquirere, non impendere cōsueuerunt? Vtrum quod suis moribus uiuunt: an oblectamine, quod in spe positum est, alliciuntur.
- 13 Quam ob causam qui grauiter & suauissime dormiunt, nihil somniant? An quia & sensus, & intelligentia hominis tunc suo fungi officio potest, cum animus tranquillatur, & requiescit: qua quidem requie, uel ipsa sciendi ratio constare uideatur, quippe quæ animum sistat, atq; ex temeraria agitatione in tranquillitatem adducat: cum enim animus mouetur, uagaturq;, fieri non potest ut aliquid uel sentiatur, uel intelligatur: ex quo fit etiam, ut amentes sint pueri, & ebrij, & infani: facit etenim calor, qui nimius in his est, ut motu plurimo, uehementissimoq; inquietentur: quo motu desistente, prudentiores esse incipiunt: cum enim uis illa intelligendi sedata est, facilius sistitur, rerumq; rationibus adsistit. Et quidem qui inter dormiendum somniant, non alia de causa uidere sibi illa uidentur, quam intelligentia constante, requiescenteq;: quod quidem somno contingit leuiori: iactatur enim animus noster maxime in somnis, calore scilicet, qui undique in partem se colligit interiorem: atque ita efficitur, ut plurima uehementissimaq; illa obstante iactatione, nullum interuenire somnium possit. Nec putandum, ut animus tunc cōquiescat, & per se maxime sit, cum nullum somnium trahitur, ut multitudinis opinio est. Sed cōtrā omnino incidit, ut qui in motu plurimo est, nec paulisper quiescit, hic intelligere nequeat. Plurimus autem motus cum suauissime quis obdormiscit, merito propterea est, quod tunc maxime larga caloris copia in partem contrahitur interiorem. Animum uero concitatum non solum inter uigilandum, sed ne per quietem quidem intelligere posse, argumentum illud etiam est, quod in somnis, quos cibo ingesto primos agimus, nulla facultas uidendi somnii datur, cum maxime accidit, ut animus, propter cibum ingestum concitetur: somnium uero ipsum occurrit, cum cogitantibus nobis, & ante oculos rem ponentibus somnus accedit. Quapropter ea maxime somniamus quæ agimus, aut acturi sumus, aut uolumus: de his enim maxime cogitationes, imaginationesq; obueniunt: & qui instructi uirtutibus sunt, meliora somnia uident, quod etiam uigilantes meliora animaduertunt: qui deterius, uel animo, uel corpore sunt affecti, deteriora concipiunt, quippe cum etiam affectio corporis faciat ad somni uisionem: hominis enim morbo laborantis proposita quoque animi uitiosa sunt, atque etiam propter corporis perturbationem animus quiescere nequit. Melancho-

PROBLEMATVM ARISTOTELIS

lici idcirco in fontibus crebro excitari consueuerunt, quod calore largiore urgente animus moueri aequo amplius cogitur: quod cum motus uehementior sit, merito dormire minime possunt.

EORVM QVAE AD OCVLOS PERTINENT,
Sectio XXXI, cuius quaestiones XXX.

- 1 **V**R oculo perfricato sternutare cessamus? An ob eam rem humoris respiratio moueatur, Lachrymam enim oculus perfricatus emittit: sternutamentum humoris copia excitatur. An quia plus caloris minus corrumpit, absumitque. Oculus autem perfricatus plus caloris sibi acquirit, quam nares contineant: quamobrem etiam si quis nasum perfricauerit, ipsum sternutamentum desistet.
- 2 Cur uno oculo exquisitius cernitur, quam duobus? An quia plures motus duobus, quam uno excitantur: quemadmodum oculis peruersis multiplicem agitari motum certum est. Ergo duorum unus motus non est, unius unus & simplex est: itaque efficitur, ut exquisitius uno, quam duobus cernatur.
- 3 Cur homines irati oculis maxime erubescunt, pudefacti auribus? An quoniam oculi refrigerantur eorum quos puduit. Pudor enim in oculis est: nec respicere ualent quos pudor tenet: & timor quoque refrigeratio loci eiusdem est: calor autem in partem transit aduersam, quae posterior est: aures uero satis ex aduerso positae sunt: itaque pudore maxime erubescunt. Iratis porro praesidium in eam partem tanquam uiolatam transmittitur, quae & sensu, & motu facilior est: nam & in metuendo calor eam ipsam maxime deserit.
- 4 Cur altero oculo apprehenso, alter constantius cernat? An quia oculorum initia ex eodem dependent. Cum igitur alter mouetur, commune quoque illud mouetur initium, quo mouente, alter etiam oculus moueatur necesse est: quamobrem altero apprehenso, uis illa communis tota alterum mouebit: itaque plenius contendere poterit.
- 5 Quam ob causam qui caeci ab ortu naturae sunt, calui nunquam efficiuntur? An quia humor cum redundat in capite, oculos uehementer infestat: qua de causa quibus fluctiones oculos urgent, uenas temporum ferro candente medici tangunt, quo humoris foramina obcaecentur, atque spissescant, & caput quoque dissecta cute obscalpere consueuere. Cum igitur humor excrefcens, uacansque in capite oculis detrimento sit, fieri potest ut minus humoris in caluaria ob id ipsum consistat, quia magna parte lapsus in oculos est: & cum excrementis humorum, materiaque inutili capillus proueniat (quae quidem in capite caecorum ab ortu naturae large redundant) merito nunquam isti calui efficiuntur.
- 6 Cur homines qui oculis prominentioribus sunt, magis a fumo infestantur? An quia fumus citissime oculis protendentibus incurfat.
- 7 Quam ob causam utrunque aspectum simul diuertere dextro, sinistroque uersus, & ad nares demittere, atque etiam alterum dextrorsus, sinistrorsusque deducere possimus: utrunque uero seorsum, alterum sinistrorsus, alterum dextrorsus simul distrahere nunquam possimus. Quinetiam deorsum, sursumque haudquam ita conuertere licet, quamuis facultas simul dimittendi in idem detur, ut dictum est: An propterea, quod quanquam duplex aspectus sit, ex eadem tamen origine, aequo modo nexus, aptusque dependet. Vbi autem ita est, quoties alterum extremum mouetur, reliquum consequatur eodem necesse sit: alterius enim extremi principium, extremum reliquum est. Quod si res una simul, ac eodem in tempore nunquam in partes aduersas moueri queat, nec aspectus ita moueri poterit:

poterit: quippe cum ita committatur, ut extrema in partes moueantur aduersas, siquidem alter sursum, alter deorsum mouebitur, initiumque sequi utrunque necessesse sit, quod impossibile est. Oculorum uero limitas euenit, quia globi continentur principio, quo & sursum, & deorsum, & latera uersus lubrico sese uertere possint. Cum igitur ita positi sunt, ut situ inuicem simili respondeant, atque medium teneant, mouendi sese sursum, deorsum, latusque uersus, eodemque in puncto sibi pupillam habeant, tunc situ integerrimo constant, precipueque mobiles circumaguntur: at qui eodem in puncto pupillas continent, limi quidem non sunt. Discrepare quoque inter se possunt, & alijs parte alba retracta, nigrae nonnihil occultitur modo eorum qui sternutaturi sunt: alijs in angulum exteriorem nigra conuelligitur, ut furiosis: alijs in interiorem nares uersus incumbit, ut tragicis, laruis, hominibusque acerbis, seuerisque: sunt enim contuitu graui, cogitabundoque. Quoties uero situ dissimili globi positi sunt, sed puncto eodem radij profluunt, aut situs similis est, sed punctum non idem, limis oculis hominem esse necesse est: itaque hic suspicit, & oculos contrahit: globum enim eundem in habitum collocare conatur, atque alterum firmum continet, alterum agitat. Haud enim fieri potest, quin limus sit qui non eodem de puncto radios depromat, quippe qui dimotum contuendi principium habeat, perinde ac ille, cui res una geminari oculo suppresso uideatur. Ergo si oculus sursum dimotus est, terminus inspiciendi deorsum est: sed si oculus lapsus deorsum est, terminus sursum habetur. Oculo tamen uno situ suo dimoto moueri quidem res uisa sursum, deorsumue ob id ipsum uidetur, quia pupilla ita se mouet: sed geminari haud unquam uideri potest, nisi duplex conspectus sit, peruertaturque ratio uidendi: iuxta fit ut strabonibus res eadem geminari uideatur. Causam sius habet, eò scilicet, quod oculus non suo medio nexus, locatusque est.

- 8 Quamobrem qui cognomen lusciosi habuerunt, literas minutas scribere consueuerunt? Mirum enim ut qui obtusis sunt oculis, rem faciant, quam eorum facere interest, qui acumine ualeant oculorum. Vtrum quia proxime posita magna esse uidentur: illi autem oculis proxime admotis scribere solent. An quia contractis palpebris scribant: fit enim per imbecillitatem, ut si laxatis, diductisque oculis scribant, aspectus distractus, passusque hebetescat: si adductis & coniuuentibus, uniuersum depromptus acutius uideat. Quod tamen angulum informat exiguum, efficit necessarium, ut exiguae literae scribantur.
- 9 Cur nonnulli post lippitudinem acutius uideant? An quia purificati oculi sunt: fit enim saepe, ut exterior densitas pupillae aciem arceat, quae lachryma emissa laxatur, atque resoluitur: quamobrem profunt interdum quae mordent, lachrymam euocant, ut cepe: obsunt quae tantummodo assiccant, ut origanum.
- 10 Cur uno uidere oculo impatibilius sit? An quia minus animo, qui ita cernit afficitur: quo fit, ut minus affectionis contrahatur.
- 11 Cur distracta conspectuum societate, res una geminari uideatur? An propterea quod oculi utriusque radius non ad punctum idem deuenit: ergo quod bis noster animus inspexit, inde geminum se inspexisse existimat. Proximum euenit, cum digitos mutatis uicibus implicamus, itaque aliquid tangimus: duo nanque sentimus, eo quod unum bis tangimus.
- 12 Cur sensus dextri nihilo sinistris praestantiores sint, cum in caeteris omnibus dextra sinistris commodiora habeamus? Vtrum ex consuetudine ita fiat. Statim enim cum nati sumus, utrunque sensum exercere incipimus. Pars autem dextra exercitatione insuescere, inque frugem euadere meliorem uidetur: effici nanque utrinque dextri per consuetudinem possunt. An quia sentire affici est. Pars autem dextra

- præstantior propterea est, quod efficacior: & affici peruicacior, quam sinistra est;
- 13 Cur in cæteris dextra suis sinistris præstantiora sunt, sensus nullus dexter suo sinistro interest? An quia parte sentiendi utraq; pariter uti à primo natali die consuescimus. Adde tamen quod ratio sentiendi affectio quædam est: dextrarum autem partium differentia in efficiendo, non patiendi sita est.
- 14 Cur exercitatio corporis incommoda oculorum acumini est? An quia exercitatio sanguinem efficiat sicciorem, sicut etiam reliquum corpus. Siccitas autem totam cutem indurat, ergo uel eam qua pupilla integitur: quapropter homines natu iam grandes obtusius uident: oculi nanq; senum tunica dura, simulq; rugosa teguntur: itaq; uis illa conspiciendi cooperitur, & delitescit.
- 15 Cur homines luscij cognominati, qui obtuse uident, literas scribere minutissimas possint, cum rem minutam perspicere illi ualeant, qui acumine oculorum præstant? An quia conspectu sunt imbecilli, palpebras contrahant in angustum. Cum enim radius profluit uniuersus, acutius explorare potest: contra laxo ductoq; oculo diffunditur, ob eamq; rem hebetascit. Ergo imbecillitas facit, ut palpebras contrahant in angustum: quod cum ex angusto inspiciant, exiguam magnitudinem uideant, quantaq; uident, tanta perscribant necesse est.
- 16 Sed cur ijdem illi contractis palpebris uideant? An propter sui conspectus imbecillitatem. Ut enim manum rebus sepositis admouent, sic palpebras iuxta positis perinde quasi manum adijciunt: quod sanè faciunt, ut radius per locum sese depromens angustior, congestior profluat, ne protinus ex patulo proficiscens distrahatur: uidet autem is acutius, qui frequentior collectiorq; prodierit.
- 17 Cur non res una geminari uideatur, cum in latus oculum uertimus? An quia conspiciendi primordium eadem item in linea situm est: tunc enim res geminari uideatur, cum illud mutatum sursum deorsumue est: in latus uero nil refert, nisi unà etiam sursum moueat.
- 18 Cur in ratione uidendi tantum fieri possit, ut res una geminari uideatur, si quodammodo inuicem oculi locentur: in cæteris sentiendi generibus fieri identidem nequeat? An etiam in ratione tangendi, cum digitos mutatis uicibus implicauimus, fit ut res una duæ sentiatur: in cæteris hoc idem fieri nequit, quia cætera membra, quibus sensus administratur, neque foras uersus deducta, neque bina tam inter se apta, colligataq; suo funguntur officio: fit ita in ratione uidendi eadem de causa, qua in tangendo perplexis, ut dictum est, digitis. Tactus enim uisum æmularatur & sequitur.
- 19 Cur oculus sinister nihilo imbecillior est, sed æquo modo atque dexter uidere potest, cum reliquæ corporis partes omnes sinistrae inualidiores, quam dextræ sint? An quia pars dextra in eo discrepat à sinistra, quod efficacior est, non in eo, quod affici aptior. Videndi autem uires non ut afficerent, sed ut afficerentur comparatum à natura est.
- 20 Quam ob causam cum cæteras intuemur res, cōspectus noster fatiscit, atq; deterior redditur: cum ad uirides, & herbescentes inspiciamus, ut olera, cæteraq; his similia, recreatur, meliorq; euadit? An conspectum in alba, nigraue intendere minime possumus, propterea quod utrunq; id genus coloris uidendi uiribus officit: colores autem illi, quibus oculi acquiescunt, medium albi, nigriue obtinent: itaque aspectus cum mediocri leniq; obuiio afficiatur, nihil debilitatur, imò uero corroboratur, atque reficitur. Et forsan quemadmodum cum corpora nostra uehementer laborant, deterius habent, cum mediocriter, optime afficiuntur: ita etiam oculi, cum ad res solidas contendunt, laborant, lassanturq; cum ad humiditas, mollesq; quod nil sibi obstat, passim oberrant, & licentia perliquescunt: cum ad uirides

des, quod istae ut solidae mediocriter sunt, ita satis humoris continent, neque ullo detrimento afficiuntur, & ad immorandum in hisce amplius innituntur, eo quod coloris huiusmodi habitus modice se conspectui offert.

- 21 Cur caetera melius utroque oculo cernimus, rectam uersuum uirgulam uni literis admoventes inspicimus exquisitius? An quia radij oculi utriusque non sine perturbatione in idem concidunt, ut autores conspiciendi rationum affirmant; itaque cum uno inspicimus, ad rectum conspectum tanquam regulam melius quod rectum est deprehendere, iudicareque habemus.
- 22 Cur fumus oculos potius infestat? An quia infirmissimi sunt; infirmissima namque omnia quae corpori interserta occuluntur; indicium, quod acetum, & quodque acre carnem non exteriorem, sed interiorem demordet. An quia laxiores, refertique meatibus sunt. Conspectus enim per quosdam meatus protruduntur, & excidunt; itaque quod his mordacissimum est, caeteris corporis partibus obuium subire densiora non potest, sed perreptat, & decedit; a quo modo & cepe, & quaecumque talia oculos mordent. Oleum omnium maxime humorum id facit, quia tenuissimum est, ob eamque rem meatibus se expedite insinuat; acetum reliquis partibus corporis pro medicamento est.
- 23 Cur oculus solus omnium membrorum non rigeat, cum infirmissimus sit? An quia optimus est, nec carnis quicquam in se continet. Quod autem tale est, securum manere a frigore potest. Haud enim audiendi sunt illi, qui propterea rigere oculos negant, quia uis illa conspiciendi ignis est; non enim talis in oculo ignis est, ut calfacere ualeat.
- 24 Cur lachrymae quas moerendo emittimus, calidae sunt; quas oculis laborando, frigidae? An quia frigidum quod incoctum, crudumque est; calidum, quod concoctum. Languorem autem omnem ex cruditate proficisci, nullum dubium est. Quod cum lachryma cruda eorum sit qui ualitudine oculorum laborant, non immerito frigida est; hinc medici sudorem frigidum argumentum grauis esse morbi existimant; calidum contra decretorium esse, & salutarem. Cum enim uacans materia multa est, satis a calore interiori concoqui minime potest; itaque frigidam esse necesse est; cum pauca est, plene a calore uicta concoquitur; morbos autem copia uacantis materiae confici certum est.
- 25 Quare cum partes corporis nostri dextrae mobiliiores sint, oculus sinister expeditius quam dexter contrahitur? An propterea, quod omnia sinistra dextris humidiora sunt; humidiora autem contrahi plenius possunt. An dexter amplius efficere possit; sinister uel ex se ut humidior obsequentior sit.
- 26 Quam ob causam cum & senex, & lusciosus per imbecillitatem parum oculis ualeant, alter proxime admouet, si quid inspicere uult, alter procul abducit? An quia dissimilis eorum imbecillitas est. Senex enim quia uidere non potest, ubi minus radij coeunt, rem uidendam eo abducit, ubi uisurus maxime est; procul enim coire radij solent. Lusciosus ille uidere quidem rem isthic potest, sed quanam rei conspectae caua sint, quaeue excedant, discernere nequit, itaque in his fallitur; caua quippe & excedentia splendore discerni maxime possunt; quem, quoniam procul percipere, quemadmodum rei obuia ingruat, nequeant, proxime adducunt.
- 27 Cur homo solus, aut certe maxime animantium omnium oculis deprauetur per limitatem? An quia uel solus, uel maxime comitali morbo in tenera aetate laborat, cum depruari omnibus accidit.
- 28 Cur uni animantium homini transuerti, depruarique per limitatem oculi possint? Vtrum quod oculos minimo interstitio discretos, e directoque positos homo habet, perspicere idcirco menda in eo maxime possit. An quia caeterorum animan-

tium oculi unicolores maxime sunt? Nec deprauatio sequeretur, si uno quolibet colore præditus oculus esset. An quia solus ex omnium animantium genere morbo comitiali rapitur: quod genus morbi transfuertere oculos sicut cætera etiã membra, potest. Nonnullis tamen, ut fero eo morbo uexari incoeperere, sic lumina serò deprauantur.

29 Quam ob causam manu præ lucerna aut sole obiecta melius inspicere possumus? An quia lucernæ, solis uel lux nostris occurrens luminibus reddit suam ob nimietatem infirmiora, quippe quæ rem etiam sibi cognatam interimere præ sua possit exuperantia: at uero manu ita arcente, nec luminum acies officii potest, & res uisui obuia nihilominus in luce posita est: unde fit, ut & acies plenius agat, & res inspectanda nihilo minus uideatur.

30 Cur manus dextra & pes dexter à suis sinistris differunt, oculus & auditus nullo discrimine distant? An quia immista, synceraq; elementa suscipi deq; sunt. Discrimen uero situm in his est, quæ elementorum coitu constant. Sunt autem sensus isti e synceris illis, immistisq; uisus scilicet ex igne, auditus ex aere.

EORVM QVAE AD AVRES PERTINENT,
Sectio XXXII. cuius quæstiones XIII.

1 VR aures quæ omnium maxime partium nostræ faciei exangues sunt, rubore magis afficiuntur, ubi nos pudor apprehenderit: Vtrum quod peregrinus humor partem adire inanem aptus natus est: itaque cum calore per pudorem orto resoluitur, statim se in aures colligit. An quia temporibus appositæ sunt, quò uersus maxime humor confluit. Cum enim hominem pudet, calor se in faciem recipit, itaque ruborem adducit: aures uero minime in ea profundo extant, naturaq; calidissimæ sunt, & coloratæ, nisi longe frigoris rigore obtorpuerunt: ideo hæc particula omnium faciei particularum coloris est optimi. Quamobrè passus dispersusq; calor, quod per summa res tenet, rubicundas reddere potest.

Forſan legendū
humor, & non
calor.

2 Cur urinantibus aures, dum inter mare sunt, rumpi soleant? Vtrum quia retentus spiritus impetu cogit uehementiori. An si causam hoc haberet, idem uel in aere fieri posset. An quod non cedit, disrumpi ocysus potest, & à duriori, quàm molliori facilius. Quod itaque inflatum est, minus cedit: aures uero, ut dictum iam est, spiritu retento inflant: itaque ab aqua quæ aere durior est, obtunduntur offensa, atque rumpuntur.

3 Cur urinantes spongias alligare auribus consueuere? An ne mare per uim occurrens, aures rumpat: haud enim ita stipatæ impleri ut inanes, exemptis spongijs, possunt.

4 Cur sordes aurium amaræ? An quia putri sudore contrahuntur, qui falsus, amarus est.

5 Cur spongiarij suas dissecant aures & nares? An ut spiritum commodius reddant: hæc enim esse spirandi itinera uidentur. Laborare quippe difficultate spirandi eos affirmant, dum foras emittere animam non possunt, leuariq; cum propellentes extrudunt. Mirum tamen si respirandi assequi facultatem refrigerationis gratia nequeant, sed esse id necessarium magis uideatur. An meritò plus in retinendo laboris sit, cum corpus extumeat, distendaturq; spiritus uero foras sponte efferri posse uideatur. An intus etiam tendere ita possit: cogitandum tamen aque uideatur. Plerique uero lebetes demisso, respirandi uiam urinatoribus moluntur: haud enim aquæ lebes impletur, sed aera seruat ad demersum hominem usque: quippe

quippe qui erectus per uim dimittatur, ut undique æquali nutu descendat: nam si quantumlibet inclinauit, humore protinus interrumpente impleat necesse est.

6 Cur nonnulli, cum suas inscalpant aures, tussunt? An quia sensus audiendi foramen cum pulmone, canaliq; ab asperitudine cognominato fortitur: indicium, quod his ipsis repletis, obseptisq; homo surdescit. Humor is itaq; aliquid e frictio-
τὴ ἀσπρηλα, canali etc.

7 Cur sinistra auris ocyus magna ex parte perforata consolidari, quam dextera potest? quocirca mulieres alteram marem uocant, alteram foeminam. An quia partes sinistrae humidiores, calidioresq; sint; quæ autem habitu huiuscemodi sunt, consolidari possint facilius. Vnde in plantis etiam tenellis, atque uiridibus, coitus concorporandiq; unio facilius agitur. Et uero ulcera iuniorum promptius compaginantur, quam seniorum. Argumentum partes sinistras esse humidiores, quod molliores sunt, atq; effoeminatiores.

8 Quam ob causam pudefactis aures summæ rubescant, iratis oculi? An quia pudor in oculis refrigeratio quædã cum timore est: itaq; calor iure oculos deserit: quod cum inde secedendum sit, locum sui capacissimum petat necesse est, quales certò summæ sunt aures. Cæteræ nanque partes longæ ossibus omnes compactæ sunt. Iratis contra calor in oculos, totamq; faciem reuocatur: sed conspectior in oculis est, uidelicet albi eorum coloris ratione.

9 Cur aurium sonitus accito strepitu cesset? An quia minorẽ strepitus amplior pellit & eruit.

10 Cur si aqua lapsa in aurem sit, oleum, quo humor effluat, instillamus? nullo nanque humore alio effluere potest. Vtrum, ut quoniam oleum per summa aquæ innatat, eiq; aqua præ lentitate adhæret, effluente oleo aqua etiam ipsa effluat. An ut per lubricam aurem labens aqua excurrat: oleum enim utpote leue, facit ut prope labescere possit.

11 Cur minus aures urinantibus rumpantur, si oleum sibi instillatum habentes, in mare interrumpant? An ratio cur rumpi aures possint, antè exposita est. Oleum uero in aures instillatum, facit ut mare superueniens relabi facilius possit: quomodo in parte corporis exteriori peruncta fieri nouimus. Labens autem ictum partii anteriori auris nullum inuehit, itaque dirumpere non potest.

12 Quam ob causam aures cum exangues adeo sint, pudore erubescere possint? An res quæque ferri in eum soleat locum, qui sui uacuis est. Cum ergo sanguis efferri sursum calidus uideatur, aures maxime, partemq; inanissimam adit: itaque rubore inibi afficit. Quod idem intelligendum de genis etiam est. Adde, quod tenuissima cutis quæ distenta est, ita fit, ut rubor percipi in auribus præcipue possit.

13 Cur nemo oscitans aurẽ inscalpere suam audeat? An quia membrana etiam, per quam audimus, inflatur cum oscitamus: indicium, quod audiendi facultas tollitur, cum oscitamus: spiritus enim ut in os, ita etiam in aures interrumpens, membranam expellit, ac prohibet, quo minus somnus ingrediatur. Quod cum ita sit si sedem audiendi, cum oscitamus, auriscalpio tetigerimus, plurimũ membranam lædemus. Ictus enim ad obijcientem, renitentemq; spiritum, non ad cedentem inferetur, & membranã abiunctam solidis esse certum est: quare dolor ita moueri, uulnusq; excipi facile potest.

PROBLEMATVM ARISTOTELIS
EORVM QVAE AD NARES PERTINENT,
Sectio XXXIII, cuius quaestiones XVIII.

- 1** VR singultus sternutamēto sedari queat, ructus nequeat? An quia nō partis eiusdē utraq; ista affectio est, sed ructus uentriculi, singultus uero refrigeratio, cruditasq; spiritus, atque humoris pulmōni cōiunctissimi est; sedes autem cerebri rem cum pulmōne communem sortita est; quod quidem ratione constat aurium; interdum enim surditas accidit, simul & morbus ipse aurium, in pulmōnis uitium transit, & nonnullis tussis statim mouetur sicut scalpentibus aures; locū autem sternutandi rem naribus esse cum pulmōne cōmunem respiratio docet, quae cōmunis utiq; est; sternuimus itaque loco eo ipso calfacto; calorem autem eius locus sentit inferior, cuius singultus est; calor uero uim obtinet & concoquendi; quamobrē aceto etiam, retentioneq; spiritus finiri singultus leuior potest; spiritus enim retentus satis cōcalfacit. Vnde fit etiam inter sternutandū, ut spirandi retentio idem obducta efficiat, & conuenienter quoq; expirantia superiori de loco educitur; quippe cum fieri nequeat ut quis sternutet, nisi expiret; impetus itaque spiritum interclusum rumpit, dispellitq;, qui singultum ciere potest.
- 2** Cur si quis sternutaturus oculum perfricauerit, minus sternutet? An propterea quod sternutamentū à quodam excitatur calore; fricatio autem calorē ciere potest; qui calor, quoniam locus quo sternutamus oculis in propinquo est, alterum sternuendi calorem tollit, quemadmodum minor ignis ab ampliori emarcescit, atque absumitur.
- 3** Cur bis sternuere magna ex parte solemus, non semel, aut saepius? An quia binis naribus sumus; per utranque itaque narem uenula partita discurrit, quā spiritus solet permanere.
- 4** Quam ob causam qui solem aspexerint, sternutare magis consueuerunt? An quia sol calfaciens mouet perinde atque qui nares penna sollicitant. Idem enim utriq; agunt, quippe qui per motum calfacientes ocyus spiritum ex humore eliciant, cuius excursio spiritus sternutatio est.
- 5** Cur singultus sternutamēto finitur, & retentione spiritus, & aceto? An sternutamēto, quia spiritus cohibetur inferior, atq; circumobsistit; quemadmodum medicina parti superiori adhibita alius sentit ac immutatur, spiritus retentione leuiōres tolluntur singultus, eò quod exiguus spirandi impetus si paulisper retinui-mus, ut in tussi desistit, sic etiam in singultu reprimatur, cogitur, strangulatur. Aceto idcirco sedatur, quia humor circūstans, ac prohibens eruētandi licentiā, in spiritum per uim aceti calfactoriam extenuatur. Fit enim ructus, cum uentriculi humor recalescens inflatur, atq; concoquitur; singultus uero, quoties spiritus uacans ab humore in loco spiritui deputato retinet. Hinc enim dum enititur, nec erumpere potest, distentionem inducit, quae distentio appellata singultus est. Inde fit, ut singultus ubi inalguimus, oriatur. Frigus enim humorem spiritui obductum coangit, spiritus circūuentus exilit, cuius commotio non nisi singultus est.
- 6** Cur aquam nonnullis frigidam in faciem fundimus, cum è naribus sanguis effluit? An ita calor intus se colligit, atque circumobsistit, qui sanguinem summum reddit liquidiorē.
- 7** Cur sternutamentum pro numine habetur, non tussis, neque grauedo? An quia de capite membrorum praecipue omnium diuino, unde cogitatio est, suum ducit principium. An quia caeteri illi affectus ratione morbi eueniant, hic secus exultet.
- 8** Cur oculo perfricato sternutamēta desistūt? An quia humor sic respirat; lachrymam quippe oculus post frictionē emittit; sternutamentū autem humoris copia excita-

excitatur. An quia minor calor corripitur ab ampliori, consumi quoque potest. Oculus autem perfricatus, plus caloris sibi acquirit, quam sit quem nasus complectitur. Hinc etiam fit, ut si nasum quis perfricat, ipsum sternutamentum desistat.

- 9 Cur eruptio cæterorum, ut flatus, ut ructus, sacra haudquaquam habetur, sternutamenti sacra habita est? Vtrum quoniam cum tres partes principes sint nostri corporis, caput, thorax, & aluus, flatusque alui exspiratio sit, ructus uentriculi, sternutamentum capitis, quæ pars sacra præcipue est, spiritum hinc exeuntem, ut sacrum ueneramur, & adoramus. An quia spiritus omnis eruptio, partes quas modo dixi, melius sese habere significat. Cum enim minus sternuere queunt, spiritus erumpens leuat ac mitigat. Ergo sternutamentum quoque bene caput ualere, posseque concoquere, indicio est. Cum enim capitis calor humorem, spiritum uero conuincit, tunc moueri sternutamentum solitum est. Quamobrem moribundos interdum sternutatorio excitamus, tanquam si hoc affici nequeant, spes nulla salutis sit. Perinde igitur quasi bonæ indicium ualitudinis partis optimæ, atque sacerrimæ, sternutamentum adorant, beneque augurantur.
- 10 Cur homo omnium maxime animantium sternutare solitus est? An quia foramina sui corporis obtinet latiora, per quæ spiritus interrumpere potest: his enim spiritu impletis sternuimus: latiora autem esse indicium, quod omnium minime animantium homo olfactu ualet: foramina quippe tenuiora sentiunt exquisitius. Quod si latiores meatus plus humoris, ac sapius subeat, necesse est, quo inflatu sternutamentum moueri solet, talesque homo maxime animantium habet, merito sapissime sternutat, præsertim qui naribus breuissimis est. Sic enim humor concalfactus celerius effluere conuersus in spiritum potest. Cæteris uero præ longitudine narium ante refrigeratur, quam effluat.
- 11 Cur sternutamenta, quæ de medio noctis ad meridiem usque moueantur, damnum nemus, quæ de meridie ad noctis medium approbemus? An quia cum rem aliquam exordimur, tunc sternutamentum potius obseruandum sit. Itaque cum rem agere pergitur, atque inter initia sternuisse acciderit, amouemur, remque inceptam prosequi temperandum censemus. Dies igitur & aurora, & de medio usque noctis quasi initium quoddam est: itaque ominosum tantisper sternutamentum esse putamus, temperamusque sternutare, ne pergentem quempiam ad agendum reuocemus: post meridiem uero, atque medium usque noctis, finis ueluti quidam est, tempusque illi contrarium, itaque contra tunc & existimatur, & agitur.
- 12 Cur senes laboriosius sternutant? Vtrum quod his foramina per quæ spiritus permanere solet, adducta atque coniuncta sunt. An quia senes facile eleuare nequeunt, per uim demittunt, atque concassant.
- 13 Cur si spiritum quis retineat, singultus desistat? An quia refrigeratio est, quæ singultum inducat: quamobrè & qui timent, & qui algent, singultiunt. Spiritus uero retentus, partem corporis calfacit interiorem.
- 14 Cur homines surdi è naribus magna parte loqui consueuunt? An quia pulmonum uitiatus est. Surditas enim detrimentum pulmonis est: uox itaque ferri expedite non potest: sed quemadmodum qui spirandi laborent difficultate, spiritum uersum suam ob imbecillitatem reddunt, sic uocem illi emittunt. Nituntur itaque naribus, etiam dum loquuntur, quæ uox protrudens sese, sono per attritum rancido illo profertur: fit enim ut uerba per nares afformentur, cum pars nasi superior, quæ per palatum foramina patent, caua est: resonant enim tintinabuli instar, ob claustrum inferioris angustiam.
- 15 Cur sternutamentum solum non dormientibus, sed propè dixerim semper uigilantibus fiat? An quia fieri sternutamentum non potest, nisi à calore, qui partem meam commoueat, qua effici solet: ex quo faciem soli obijcimus, cum sternuere placet.

Dormientibus autem calor intus circumobsistit. Quamobrem inque dormientium partes calidiores redduntur, spiritusque abundat: quæ quidem res causam habet, cur genitura in somnis præ libidine profluat. Merito igitur dormientes non sternutamus. Cum enim calor secedat capitis, qui eius partis humorẽ natus mouere aptus est, quo in aera extenuato, sternutamentũ exultat, affectionem cõsequentem illam obuenire non posse consentaneũ est. Crepitus tamẽ inferius, ructusque superius dormientes magis quàm uigilantes extrudimus. Quod enim uenter inflari in somnis amplius solet, accidit, ut eius inflati humores loca sibi proxima adeant; eò nanque uel à spiritu per quietem excito cõpelluntur. Retinere enim potius quàm emittere potest, qui sopitus est: itaque intus calorem contrahit: at qui spiritum retinet, deorsum impellat necesse est, quippe cum inum deferri spiritum præter suam naturam sit. Vnde fit etiam, ut per difficile sit spiritum retinere. Quinetiam cur dormiamus, hæc eadẽ ratio est: cum enim uigilia motus sit, qui membra sentiendi officio accommodata magis cum uigilamus exercet, cõstat somnũ posse accedere, cum eadẽ illa membra quiescunt. Cum uero uis ignea sit, quæ membra corporis nostri mouere possit, & hæc intus se contrahat, circumsistatque, in somnis caput relinquens, quod sensus retinet omnes, tunc maxime sensuum sedes quiescere possint, quæ quidem res causam afferat dormiendi.

16 Quam ob causam ubi sternutauimus, aut minximus, membra nostra inhorrescere solent? An quia utraq; re illa uenę aeris inanes redduntur, quem calidum ante cõtinebant. Inanes aer extrinsecus alius subit illo frigidior, qui ante in uenis fuerat quàm sternutaremus, aut mingeremus, quod cum talis subeat aer, merito facit ut membra inhorrescant.

17 Cur singultus sternutamento desistere potest? An propterea quod singultus non quemadmodũ ructus à uentre, qui cibi cõceptaculum est, sed à pulmone proficiscuntur, quod maxime refrigeratione, aut rigore, aut dolore, aut medicatione superiore accidere solet; quod enim membrum id calidum sua natura est, quoties refrigeratum sit, totum admittere spiritum non potest, sed bullas quodammodo excitat; quamobrem retento etiam spiritu, singultus finitur. Sic enim pars ista recalescere incipit, & aceto quoque hausto desistit, quoniam uis aceti calefactoria est. Cum itaque calidum quodque concalfactum reddetur, sedesque cerebri foraminibus per uia pulmonis respondeat, efficitur, ut retentio spiritus quæ sternutationi antecessit, repressusque desuper illatus, affectionẽ istã pulmonis membri calidi abigere ualeant.

18 Cur homines capillo crispo & tortili magna ex parte resimiores sint? An si crispitudo sita in crassitudine est, & crassitudo non sine duritia constat, & durus sanguis calidior est, & calor materiã excrescere inutilẽ minus patitur, & os ex uacante materia cõsistit, & cartilago non nisi os est, merito diminutio nasi consequatur. Indiciũ ætas adhibet puerilis: sunt enim pueri omnes naso resimato.

EORVM QVAE AD OS ET AD EA QVAE IN EO SVNT
pertinent, Sectio XXXIII. cuius quæstiones XII.

1 **Q**UORVM homines qui raris dentibus sunt, uitam longe agere nequeant? An quia longe animantia uiuunt, quæ dentium ordine prædita sunt numerosiore: ut mares, quàm foeminae longius; uiri nanque diutius quàm mulieres: atque in pecudum genere, cæterorumque animalium perspici identidem licet. Qui itaque raris dentibus sunt, habere quasi pauciores indicantur.

2 Cur dentes, qui longe solidiores quàm caro sunt, frigus amplius sentiant, quàm caro? An quia meatibus nituntur infixi tenuibus, quorum exiguus calor celeriter à frigore uincitur, mouetque dolorem.

Cur

- 3 Cur dentes frigidum amplius quàm calidū sentiant, caro è cōtrario: Vtrum propterea quod caro mediocri, temperatoq; habitu est; dentes uero perfrigidī sunt, itaque rem frigidam sentire plenius possunt. An quoniam meatibus continentur tenuibus, quibus calor inditus exiguus est: itaq; re aduersa potius patiunt; caro quia calida est, ut nihil affici à frigido potest, ita calidum compendio sentit. Ignis enim quasi igni adiicitur.
- 4 Cur lingua rerum index pluriū esse potest: Nam & febris ardentioris, & grandinum, si quæ insunt, & pecoris uersicoloris uaria est. An quia humoris capiens est, & super pulmone posita, unde febrīū principium ducitur; uersicolorum autem ratio referri ad humorum uarietatem debet. Inficitur tamen id primum, per quod humor primum manat, colaturq; cuius generis lingua est. Grandines uero lingua propterea cōtrahit, quod inanis, spongiosaq; est: quippe cum grando ueluti panis inconcoctus, crudusq; parte interiore corporis nasci soleat.
- 5 Cur lingua amara, falsa, & acida fieri potest, dulcis non potest: An quod naturæ corruptiones isthæc sunt. Constantiam uero ipsam, naturamq; sentire nequam fieri potest.
- 6 Cur totidem coloribus lingua euariat, quot cutis: Vtrum quod ea quoque in membrorum numero exteriorū recipitur, quanquā in ore abdita est. Verum quia prætenui cute integit, uel minima in ea uarietas deprehendi potest. An quod aque ratio est, quæ facit ut colores mutant; lingua autē affici ex potione maxime potest.
- 7 Cur halitum ex ore tum calidum, tum frigidum reddere possumus: quippe qui frigidū efflemus, calidū uero exhaemus; indicium, quod manus ori admota exhalanti calferi potest. An utroq; modo aer cōmotus calidus est. Sed quoniam qui efflat, non uniuersum aera mouet, sed ore angustiore extringit: paucum expirat, quod multum externi aeris excitat. Itaq; calor ore profectus, passus in eo suam ob exiguitatē delitescit: at qui exhalat, uniuersum, ob eamq; rē calidiorē expirat. Est enim efflatio spiritus strictim protrusus: exhalatio uero spiritus uniuersim profusus.
- 8 Cur si uehementer, uniuersumq; expiramus, iterum expirare nequeamus: quod idem in respirādo etiam accidit; bis enim ex ordine id facere nequimus. An quoniam alterum dilatatio, alterum contractio loci est: idcirco quadantenus non usquequaq; possunt. Constat igitur ambo uicissim fieri esse necessum: bis uero ex ordine posse neutrum.
- 9 Quam ob causam cum alius locus sit, quā cibus, potusq; transeunt, alius quā spiramus, ubi grandiore buccellam deuorauimus, strangulemur: An nihil absurdum id est: non modo enim si alicuius interuentu locus spirandi stipatus sit, uerum et si adductus sit extrinsecus, æque imò magis abstrangulamur. Istæc uero proxima inter sese posita sunt, quo cibū excipimus, & quo spiramus: quare ubi iusto amplius frustum incidit, locum spirandi proximū adducit, instringitq; ut uia spiritui omnis denegetur.
- 10 Cur homines qui uirgulam suæ palmæ ductam per totam latitudinem habent, uitæ longissimæ esse possunt: An quia breuis ætatis, imbecillaq; sunt, quæ artuum beneficio carent. Imbecillitatis indicium atas prima, atq; tenerrima affert: uitæ autem breuis testimoniū dat genus omne aquatile: quæ cum ita sint, coartata, compactaq; omnia contrā sese habere liquido est: quo in genere illa etiam sunt, quæ cum ex natura artubus maxime careant, articulari tamen contigerit: palmæ autem partem interiorem penitus carere articulo certum est.
- 11 Quam ob causam dum longe spiramus, uenter trahentibus adducitur, reddentibus diducitur, atq; repletur: Veri enim simile dixeris esse, ut contrā eueniat. An quia cum respiramus, uenter adductis costis in imum cōprimitur: idcirco distendi in ampliorem molem follium instar appareat.

21 Quam ob causam spirare necesse habeamus? An quemadmodū humor dissolui in spiritum potest, sic spiritus transire potest in ignem. Calor itaq; naturalis, ubi bonam spiritus partem in ignem cōuertit, dolorem admouet, atq; etiam meatus ducit & ampliat. Quamobrem ignem cum spiritu expellere cogimur: quibus extrusis, meatus contrahuntur atq; refrigerantur: itaq; dolor iterum tentat. Rursum igitur aerē trahimus, atq; ubi posthac spirandi meatus patefecimus, uocemq; reddimus, ignis iterum oritur, atque iterum præ dolore spiritum reddimus, idq; uicissim ordine perpetuo agimus: sicuti etiam palpebras agitare solemus, ut corpus oculorum refrigeretur, assicceturq;. Et uero cum ambulamus, ingressui nostro attendimus, scilicet ex ordine gubernandi, atq; regendi, quem uis nostra intelligendi percōmode astruit. Hunc ergo in modū spirandi quoq; usum exequimur: ingenio quippe trahendi aeris reddimus, atq; illico rursus attrahimus.

EORVM QVAE AD TACTVM PERTINENT,
Sectio XXXV. cuius quæstiones X.

- 1 **V**R inhorrescere magis solemus, cum alius modo quodam nos tangit, quàm cum nos ipsi tangimus? An quia tangendi sedes rem plenius externam, quàm suam sentit: quod enim natium, atq; insitum est, id sensum effugit. Quinetiā quod clanculo atq; subito fit, terribilius certe occurrit. Metus autem refrigeratio quædam est: at uero tactus extraneus præ suo utrunq; id habet. Deniq; affici unumquodq; ab alio uel tantundē, uel magis aptū natura est: quod etiam in titillando constat accidere.
- 2 Cur in alis, & pedum uestigijs titillamur? An propter cutis tenuitatē. An quia tactus earum partium insolens est, ut etiam auris.
- 3 Cur non eisdem in rebus inhorrescere omnes soleamus? An quemadmodum nec in eisdem omnes delectamur, nec in eisdem angimur omnes, ita nec in eisdem omnes horrescimus. Quædā enim refrigeratio æqua omnibus ratione inuehitur. Sed alij tamen cum uestis rumpitur, inhorrescunt: alij cum ferra uel acuitur, uel trahitur: alij cum pumex secatur, alij cum lapillus mola perfrangitur.
- 4 Quam ob causam cum æstas calida, hyems frigidissima sit, corpora tactu frigidiora per æstatem sint, quàm per hyemem? Vtrum quoniam à sudore refrigerari corpora possint, qui, ut fieri per æstatē solet, sic ab hyeme alienus est. An quia in cōtrarium tempori tum frigus, tum calor circumobstitit, intusq; per æstatem calor refugit: itaq; sudorem potest exprimere: per hyemem uero uis frigoris arcet, & corpus perinde quasi terra euaporat.
- 5 Quænam causa pilos inhorrescere faciat? An merito cute contracta exurgant, quæ contrahi tum à frigore, tum à plerisq; alijs affectionibus potest.
- 6 Cur nemo seipsum ualeat titillare? An ne ab alio quidem titilletur, si rem præsensit, uel potius si ipsum uideat titillantē: ergo minime titillari quis possit, si quæ tactio affertur, non lateat. Risus uero lapsus quidā, & fraudatio est, qua cum in sede præcordiorum quis uerberatur, ridet. Haud locus quilibet est quo ridemus: clandestinum autem omne fraudulentū est. Qua de causa fit, ut illa eadem res & moueat risum, & non moueat.
- 7 Cur labris maxime intitillamur? An quia membrum, quod titillari possit, non longe à sede potissimū sentiendi abesse debet: labra autem eo maxime in loco posita sunt: sed omniū maxime locorum capitis propterea titillantur, quod carne ex toto constant, quare mobilissima esse possint.
- 8 Cur si quis locum nostrarū alarum moueat, in risum cōtinuò labamur, si quam aliam moueat partem, nullam possit ridendi causam afferre? Et quænam ratio est, cur

cur naribus penna tentatis sternutamentū moueat? An quia loca quaedā uenularum habemus, quibus uel refrigeratis, uel contrā affectis, uenulae ipsae aut humectantur, aut in spiritum ex humore dissoluuntur, quemadmodū si uenas ceruicis dormienti quis premat; latitia itaq; gestiens concalfactio quaedam est; spiritum autem cum redundarit, foras mittimus uniuersum. Sternutamenti quoq; ratio illa eadem est; cum enim penna mouemus, atq; tepefacimus nares, humor in spiritum soluitur, quem mox redundantem expellimus.

- 9 Cur saepenumero usu euenit, ut ingesto cibo inhorrescamus? An quod cibus frigidiusculus admissus, uincit principio magis naturalē calorem, quā uincitur.
- 10 Quam ob causam quod digitis uice mutata implicatis circumagitur, duo esse uideatur? An quia duplici sentiendi parte attingimus. Nunquā enim fieri potest, ut lateribus digitorum exterioribus utrisq; idem cōplectamur, & agitemus, dum manus ordinem suum obtinet naturalem.

EORVM QVAE AD FACIEM PERTINENT,
Sectio XXXVI, cuius quæstiones III.

- 1 **V**R faciem effigiare consueuerunt? Vtrum quod qualesnam simus, ea ipsa corporis parte intelligi possit. An quod ea præcipue qui simus, agnosci potest.
- 2 **C**ur faciem maxime sudare solemus, quæ carnis omnino expers, atque gracilis est? An quod ea propensiora sunt ad sudorē, quæ humida laxaq; sunt. Caput autem tale est, quippe quod humorem suum plurimum habeat, quem uenae tendentes inde declarant, & destillationes, quæ e capite uenire solent. Cerebrum item humidum est, & foramina capitis permulta. Capilli profecto foraminum multitudinē foras usq; productā latissime indicant. Sudor igitur non ex parte inferiore, sed ex capite oritur; quamobrem frons prima & maxime sudat. Prima enim subiecta uertici est. Humor autem deorsum, non sursum fluit.
- 3 Cur in facie maxime tubercula oriri solent, quos uaros uocamus? An quia locus iste rarus, atq; humidus est: indicium pilorum eruptio, & sentiendi potentia faciunt. Tuberculorū autem genus id ueluti pustula, minutusq; abscessus cuiusdam inconcocti humoris est.

EORVM QVAE AD TOTVM CORPVS PERTINENT,
Sectio XXXVII, cuius quæstiones VI.

- 1 **U**AM ob causam cum corpus assidue fluat, defluxusq; ab excrementis proficiscat, leuari non potest, nisi exudet? An quia non satis secerni sic potest, diutius tamen secernitur. Cum enim ex humore mutatur in aëra, plus certe oritur ex minori. Plus nanq; quod secernitur est; quare tempore ampliori secerni necesse est.
- 2 Sed cur ita fiat? An quia foraminibus longe angustioribus effluit. Pars enim humoris lenta, glutinosaq; ut excerni permista cum liquida potest, ita cum spiritu nequit; quæ quidem res maxime infestat. Quapropter uomitus magis, quā sudores leuare queunt; quoniā ij partem illam lentam secum educunt, ut qui crassiores, corpulentioresq; sint. An etiam quod locus, qui partem humoris lentam glutinosamq; cōtinet, semotus à carne est; uentri autem in propinquo manet. Aut enim in eo, aut in uicino lentum illud cōtrahitur; unde fit, ut aliter educi uix possit.
- 3 Quam ob causam frictiones carnē augeāt? An quia uim præcipuā obtinent augendi ea, quæ nostro in corpore calida habemus; molem quidē adipiscitur amplio

rem, quod assidue ipsum in motu est, sursumque effert, & in spiritum humores extenuat intestinos, quæ certe fieri in perfricando uidemus: quare ubi usus defuit perfricandi, corpus decrefcit, atque minuit. An ita fieri possit, ut uel per alimentum auctior caro red datur, concalfaciendi scilicet beneficio. Calidum enim omne humoris detrahens est: ali mentum autem quod in carnem digeritur, humidum est: plus quoque alimenti caro ex laxi tate sibi admittit, quippe quæ laxior copiosius capere instar spongiæ possit. Frictio autem nimirum carnem elaxat, et spiritibus reddit opportuniorē, et prohibet quo mi nus inutiles coitiones in corpore contrahantur: quæ si absunt, tabes nulla consequitur: uitiosum enim illud ieiunium corporis, & tabes nasci ex materia solet, quæ inutilis congesta est. Quod si caro spiratior, laxior, atque æquabilior sit, molem capiat am pliolem consentaneum est. Nam & alimenti capacior, & excrementorum secernen tior redditur.

αι αεροφία,
uitiosum illud iei
unium.

4. Quam ob causam ubi perfriximus, eodem à calore uehementius urimur, at que dolemus? Vtrum quod caro sua densitate calorem interrumpentem coercet: quare plumbum calidius, quam lana est. An quia caloris transitio per uim agitur, quoniam corpus strictum à frigore constat.
5. Cur sicca fricationes carnis soliditatē moliantur? An quia caro perfrictione re calefcit, humor consumitur. Adde quod caro perfricata densatur. Quæ autem frictio nem attritumque pleniorē experiuntur, omnia maiorē in modum densari reddique so lida consueuerunt: quod multis in rebus planè intelligi potest. Nam & farina & ter ra, & reliqua generis eiusdem, si aqua infusa trahas, humida titubabunt, & fluida: sed si plenius atteras, longioremque tractationem adhibeas, spissescunt, solidescunt, len tescuntque celeriter.
6. Cur amplius frictio, quam cursus corpus implere potest? An quia cursus car nem refrigerat, nec alimenti reddit capaciolem, sed pars in imum conuertitur, pars à naturali calore penitus extenuata, transit in spiritum: at manus carnem permulcet, laxat, capacem alimoniam facit. Et uero exterior ista intentio premendo stipandoque refringit interiorum impetum, obstitensque arctius continet, & carnem attollit.

EORVM QUAE AD COLOREM PERTINENT,
Sectio XXXVIII, cuius quaestiones X.

1. R oleum & cera solis calore candescunt, caro nigrescit: An illa sol pro pterea candefacere possit, quod humorem nimium eximit: nigricat enim per naturam, quod præhumidum est, propter humoris terreni missionem. Carnem uero, quod nullam inde humoris copiam detrahit, adurit, atque afficit colore.
2. Quam ob causam piscatores, & purpurarii, & omnino qui rem exercent mari nam, ruffo sunt omnes colore: Vtrum quod mare sua salugine calidum, & squali dum est: tale autem quodque pilos conficere rufos potest, ut lixiuua, ut auripigmen tum. An parte exteriori calidiores, interiori frigidiores reddantur, eo quod sum ma corporis uicissim modo madescunt, modo à sole resiccantur, idque perpetuo agi tur. Itaque pili assiccati extenuantur, & rutilantur: & omnes quidem incolae plagæ se ptentrionalis ruffo sunt pilo, & tenui.
3. Qua de causa cursus, quem induti agimus, & olei sub uestem perunctio pallidu los reddat? An propterea quod ut spiratio comoda gratum affert colorem, sic obse ptio, & strangulatio contra afficiat necesse est. Quod itaque humor passus per sum ma corporis cum incaluerit, refrigerari non quit, pallorem facile trahit. Quod idem utrunque illud sudor & oleum sub amictum committit: calor enim introcluditur, atque arcetur. Cursus uero quem nudo corpore agimus, colorem praestat amoeniorem, scilicet ratione contraria: delibamenta quippe excrementitia, quæ subsistunt, aer refrigerat,

cor-

corpusq; ita diffilat, euaporaturq; cōmodius. Ad hæc oleum cum tenue, atq; humidum sit, subter perunctū, meatusq; corporis intersepiens, neq; humorē, ac spiritum è corpore profluere sinit, neq; spiritum exteriorē admitti patitur. Quapropter materia uacans in corpore humida, putrescens pallorem inducere potest.

- 4 Qua de causa spiratio cōmoda colorē parit amœniorē? An quia pallor putredo quædam per summa corporis est. Cum itaq; humor summū obtinens corpus, calidus est, ut palleat accidit, nisi refrigeretur diffleturq;.
- 5 Quare qui mediocriter insudarint, statim ab exercitio colore hilarantur amœno, athletæ uero pallidi longe euadunt? An quia labor mediocris colorem leuiter prouocat, & ad corporis summa inuitat. Nimiis uero cum sudore, & spiritu extrudit, dum corpus inter laborandum rarefcit, atq; laxatur. Cum igitur calor per summa residet corporis, color ille exultat, quemadmodū calfactis, aut pudefactis euenire solitum est. Vbi uero inde euauit, pallor cōtinuò succedit. Cæteri itaq; mediocriter se exercent, athletæ prorsus uehementer laborant.
- 6 Quam ob causam qui se exercēt, amplius à sole uruntur cum sedent quàm cum mouentur? An cum in motu sunt, aera agitant; itaq; spiritu quasi uentilantur; cum uero sedent, quia aer immotus est, uim solis acriorem experiuntur.
- 7 Cur solis calor summū adurere potest, ignis non potest? An quia sol tenuior est, carnem subire amplius potest; ignis uero etiā si adurat, per summa tantū colorem inducit nigrum, quas phædas nominant; interius autem subire minime potest.
- 8 Cur ignis hominē nigrum non reddit, fictile reddit; sol contra hominē nigrore afficere potest, fictile non potest? An non eadem uterq; ratione agit, sed sol adurendo nigrificat, ignis fictile replet, obducitq; fuligine, quæ fauilla prætenui dum carbones franguntur simul & flagrant, contrahitur; hominem nigrum sol reddit, ignis minime; quoniā solis calor lenis, mollisq; est, & præ sua tenuitate cutē ipsam leniter per summa adurit. Quoniā itaq; carnem non attingat, dolorem nullum potest infligere; quoniā urat, nigrorem inuehit; ignis profecto uel nihil tangit, uel intrò irrumpit; nam arbuta quoq; igni atra reddunt. Verum hic non eatenus tantummodo urit, quatenus color ater se pandit, & auget.
- 9 Cur homines cum senescunt, nigriores reddantur? An quia res omnes, excepto situ, nigriores cum putrescunt euadant; senectus autem non nisi quædam putredo est. Ad hæc cū sanguis siccescēs nigrior reddi solet, meritò senes sunt nigriores; sanguis etenim est, qui nostra corpora colore intingere ualeat naturali.
- 10 Quam ob causam oleum sol candefacit, carnem nigrificat? An quia olei terrenam eximit partem, quæ nigroris causa est, ut etiam uinū sortis ratione terrenæ nigrum est. Carnem uero nigram propterea reddit, quoniā urit; terrenū namq; omne cum uritur, nigrum effici solitum est.

PROBLEMATVM ARISTOTELIS
FINIS

THEODORI GAZAE THESSALONICEN

SIS IN PROBLEMATA ALEXANDRI APHRODISIEI, AD
NICOLAVM QVINTVM PONTIFICEM MAX.

PRAEFATIO.

VM ægre interim feras pater sanctissime, si ego falsam deprehendam libri descriptionē, an libros tantū illos de hierarchia autoris esse Dionysij Atheniēsis uiri doctissimi uelis, ne quid religioni derogetur: cætera autem sint, nec ne, quorum uolumina esse inscribuntur, parū referre censeas, modo fructus ex his aliquis capiat. Equidē ita censere te arbitror, nec uereor, ne quod hactenus per tam longū tempus crediderint homines, à me reprobari uideat. Multa enim docti interdū per incuriā, indocti sæpe per ignorantia improbè credunt, & quod Thucydides autor grauissimus inquit, abditā rerū ueritatem nullo cum labore multitudo inuestigare cōsueuit: labit in ea potius, quæ in prōptu, & in propatulo habent. Problemata igitur quæ tanquā Alexandri Aphrodisieii opus cōuertere me in latinā linguam iussisti, conuerti quidē, & eo hercle libentius, quo non tantū morē me tibi gerere, uerum etiā pleraq; in his quoq; scitè discuti intelligebā: sed Alexandri illius hæc, uiri fecunda sapientia præditi, & ueri atq; germani opinionū Aristotelis speculatoris, nullo pacto equidē credere possum. Nam & doctrina autoris illius cum in plerisq; alijs, tum in ijs quæ de animo istæc differunt problemata, omnino desiderant, & ab elocutione illius adeò longe hæc dissonant, ut facile quisq; lectione ueterū literarum græcarū exercitatus intelligere possit, non id opus ad Alexandrū Aphrodisieū, sed ad aliquē multo recentiorē autorē referri oportere. Doctrinæ iudex nullus te melior esse poterit. Elocutionis uero, quoniā id per interpretationē patere satis non possit, si meo parū cōfidis iudicio, sint illi arbitri uelim, qui neq; per malignitatē ementiantur, neq; per ignorantia literarū gentis græcæ bonarū aberrent. Sed quanquā Alexandri Aphrodisieii problemata hæc esse non putē, utilia tamen, legendaq; ita iudico, ut nec tibi conuerti iussisse displiceat, nec me munus hoc unquā poeniteat suscepisse. Quamobrem hæc illis Aristotelis problematibus, quæ superiori anno conuerti, tuoq; dedicaui nomini, adiungenda, si placet, iubebis, ut copia larga problematū eodem codice contineatur, fructumq; sic capere ex uicino liceat ampliorē. Nam & sermonis faciem talem nos scitamentis huius recētis, parūq; linguę periti autoris posuimus, ut ex eadē officina interpretis, ex qua illa Aristotelis, hæc quoq; exisse uiderent. Vale.